

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 81'42(043)

ROȘCOVAN NINA

**DIMENSIUNEA INTERTEXTUALĂ A EDITORIALULUI
ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ ȘI FRANCEZĂ**

621.06 – TEORIA TEXTULUI; ANALIZA DISCURSULUI; STILISTICĂ

Teză de doctor în filologie

Conducător științific

Zbañ Ludmila

Dr. hab., prof. univ.

Autorul

Roșcovan Nina

CHIȘINĂU, 2018

© Roşcovan Nina, 2018

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE	8
1. LECTURILE MULTIPLE ALE CONCEPTULUI DE INTERTEXTUALITATE ÎN STUDIILE MODERNE	17
1.1. ABORDĂRI ȘI DEFINIȚII ALE CONCEPTELOR DE TEXT ȘI DISCURS	17
1.1.1. <i>Abordarea pragmasemantică a corelației text-discurs</i>	24
1.2. GENEZA ȘI EVOLUȚIA CONCEPTULUI ȘI A TERMENULUI INTERTEXTUALITATE	27
1.3. MODELE TEORETICE ALE INTERTEXTUALITĂȚII	36
1.3.1. <i>Forme de intertextualitate valorificate în editoriale</i>	48
1.4. CONCLUZII LA CAPITOLUL 1.....	50
2. EDITORIALUL PRIN PRISMA JURNALISMULUI DE OPINIE.....	53
2.1. DESCHIDEREA STILULUI PUBLICISTIC SPRE INTERTEXTUALITATE.....	54
2.2. EDITORIALUL – SPAȚIU DE FUNCȚIONARE A INTERTEXTUALITĂȚII.....	58
2.2.1. <i>Trăsături și exigențe generale ale editorialului ca subcategorie a genului mediatic</i> .	60
2.2.2. <i>Tipologia editorialului</i>	69
2.3. CONSTITUIREA CORPUSULUI FAPTIC AL LUCRĂRII.....	72
2.4. INTERFERENȚELE CULTURALULUI ȘI INTERTEXTUALULUI ÎN EDITORIALE	76
2.5. CONCLUZII LA CAPITOLUL 2.....	97
3. ABORDAREA INTERTEXTUALĂ A EDITORIALULUI.....	99
3.1. STRATEGII DE INTERPRETARE A INTERTEXTUALITĂȚII ÎN EDITORIAL	100
3.2. FORME ȘI FUNCȚII ALE INTERTEXTUALITĂȚII ÎN EDITORIAL	104
3.2.1 <i>Intertextualitate orizontală în editoriale</i>	106
3.2.2. <i>Intertextualitate verticală în editoriale</i>	124
3.2.3. <i>Funcții ale intertextualității</i>	139
3.3. STUDIU DE CAZ: GRADUL DE DECODARE A INTERTEXTUALITĂȚII ÎN TITLURILE EDITORIALELOR	142
3.4. CONCLUZII LA CAPITOLUL 3.....	153
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	157
BIBLIOGRAFIE	162
ANEXE	185
GLOSAR DE TERMENI.....	196
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	200
CURRICULUM VITAE AL AUTOAREI	201

ADNOTARE

Nina Roșcovan: Dimensiunea intertextuală a editorialului în limbile română, engleză și franceză, teză de doctor în filologie, Chișinău, 2017.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, 5 tabele, 10 figuri, bibliografia compusă din 215 titluri, 7 anexe, un glosar de termeni, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autoarei.

Rezultatele tezei au fost reflectate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: intertextualitate, editorial, interculturalitate, intertextualitate orizontală, intertextualitate verticală, practică generativă, strategie de interpretare, forme de intertextualitate, comunicare interculturală.

Scopul lucrării este de a contura conceptul de intertextualitate și de a elucida scenarii de manifestare a intertextualității în textul editorialului în limbile română, engleză și franceză atât din punctul de vedere al producerii textuale, cât și al receptării și interpretării textului, prin integrarea rezultatelor studiilor de teorie a textului, de analiză a discursului, de pragmatică și comunicare interculturală.

Obiectivele investigației:

- schițarea unui cadru teoretic și metodologic favorabil elaborării unui studiu de pragmatică a textelor articolelor de opinie (editoriale) scrise;
- argumentarea dimensiunii intertextuale a editorialelor, constatând dacă editorialistul recurge la intertextualitate ca strategie de generare de semnificații;
- stabilirea mecanismelor de funcționare și a particularităților de manifestare a intertextualității în editoriale;
- efectuarea unei tipologizări a formelor de intertextualitate valorificate în editoriale (în baza corpusului de analiză);
- descrierea funcțiilor intertextualității în editoriale (în baza corpusului de analiză);
- analiza tehnicilor intertextuale care contribuie la actualizarea demersului discursiv în textul editorialului în procesul derulării cadrului referențial;
- realizarea analizei mesajului intertextual în contextul globalizării în editoriale din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte;
- investigarea modului în care aceiași conflict și aceiași participanți sunt reprezentați în editorialele publicate în limbile română, engleză și franceză.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării rezidă în transpunerea conceptului de intertextualitate, preluat din cadrul analizei textului literar, în domeniul interpretării editorialului din presa de limbă română, engleză și franceză. Editorialistul și autorul textului literar au în comun intenția creării unui text destinat unui public larg, având diverse intenții comunicative. Modelul teoretic al intertextualității cu care operăm se bazează pe interacțiunea: text/extratext – editorialist – text1 – lector, urmând linia M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, model completat prin reflecțiile noastre, care au generat o tipologizare a formelor de intertextualitate (orizontală, verticală, mixtă).

Importanța teoretică și practică este argumentată de faptul prin care conexiunile stabilite de editorialist condiționează rolul de pivot al intertextualității în constituirea relațiilor referențiale în universul discursiv al textului editorialului. Datorită modalității complexe de realizare a intertextualității, care permite codarea informației prin întrepătrunderea textelor precedente cu cele prezente, realizată în planul expresiei lingvistice grație unui inventar comprehensiv de mijloace lingvistice și discursive, mecanismul intertextual este postulat drept un concept eficient de analiză a editorialelor și mijloc de comunicare autor-cititor reprezentativ pentru dialogul intertextual, intercultural, care necesită un proces interpretativ complex.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost implementate la redactarea comunicărilor științifice prezentate în cadrul unor conferințe internaționale și naționale și la orele de Interpretare a textului/discursului în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, USM.

АННОТАЦИЯ

Нина Рошкован: Интертекстуальное измерение (аспект) редакционной статьи на румынском, английском и французском языках, диссертация доктора филологических наук, Кишинев, 2017 год.

Структура работы: введение, три главы с выводами, главные выводы и рекомендации, 5 таблиц, 10 фигур, библиография из 215 источников, 7 приложений, глоссарий терминов, декларация об ответственности, CV автора.

Результаты диссертации нашли отражение в 10 научных работах.

Ключевые слова: интертекстуальность, редакционная статья, межкультурность, горизонтальная и вертикальная интертекстуальность, генеративная практика, стратегия интерпретации, формы интертекстуальности, межкультурная коммуникация.

Цель данной работы заключается в определении концепции интертекстуальности и выяснении сценарий проявления интертекстуальности в редакционной статье на румынском, английском и французском языках с точки зрения производства текста, а также и интерпретация текста, путем интегрирования результатов теоретических исследований текста, анализа речи, прагматической и мультикультурной коммуникации.

Задачи исследования:

- эскиз теоретической и методологической основы, благоприятной для разработки прагматического изучения текстов передовых статей;
- аргументация межтекстового измерения передовиц, выяснение того, использует ли обозреватель интертекстуальность как стратегию создания смысла;
- выделение механизмов функционирования и особенностей проявления интертекстуальности в редакционных статьях;
- определение типологии форм интертекстуальности в редакционных статьях (на основе анализа базового корпуса);
- анализ интертекстуальных методов, которые способствуют обновлению дискурсивного подхода в редакционном тексте в процессе ссылочной структуры;
- проведение анализа интертекстуальных сообщений в контексте глобализации в редакционных статьях в газетах различных идеологий и редакционной политики;
- исследование того, как один и тот же конфликт, и одни и те же участники представлены в редакционных статьях, опубликованных на румынском, английском и французском языках.

Научная новизна и оригинальность работы заключается в транспозиции концепции интертекстуальности взятой из анализа литературных текстов, в интерпретации редакционной статьи и средствах массовой информации румынского, английского и французского языках. Колумнист и автор литературных текстов разделяют намерение создать текст для широкой публики, с различными коммуникативными намерениями. Теория интертекстуальности, с которой мы работаем, основана на взаимодействии: текст/экстра-текст – колумнист – текст1 – читатель, следуя линии М. Риффатерр – У. Эко – Ж. Куллер – Л. Дженни, модель дополненная нашими размышлениями, создавшие типологию форм интертекстуализма (горизонтальный, вертикальный, смешанный).

Разработанная научная проблема заключается в том, что соединения устанавливаемые колумнистом это условие ключевой роли интертекстуальности в установлении отношений редакционного текста с ссылочной вселенной дискурса. Интертекстуальный механизм постулируется в качестве эффективной концепции для анализа редакционных статей и средства коммуникации автор-читатель для интертекстуального и межкультурного диалога, требующий сложный процесс толкования.

Внедрение научных результатов. Результаты диссертации были внедрены в процессе подготовки научных сообщений, представленных на национальных и международных конференциях.

ANNOTATION

Nina Roscovan: The Intertextual Dimension of the Editorial in Rumanian, English and French Languages, PhD Thesis, Chisinau, 2017.

Thesis structure: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, 5 tables, 10 figures, a bibliography consisting of 215 titles, 7 annexes, a glossary of terms, the statement of responsibility and the author's CV.

Thesis results are reflected in 10 research articles.

Key words: intertextuality, editorial, interculturality, horizontal intertextuality, vertical intertextuality, generative practice, interpretation strategy, forms of intertextuality, intercultural communication.

The aim of the thesis is to outline the concept of intertextuality and to elucidate the scenarios of manifestation of intertextuality in the text of the editorial in Romanian, English and French, both from the point of view of the textual production and of the reception and the interpretation of the text by integrating the results of the studies in text theory, discourse analysis, pragmatics and multicultural communication.

The objectives of the present research paper are:

- drawing up a theoretical and methodological framework favourable to the elaboration of a pragmatic study of the texts of the written (editorial) articles;
- argumentation of the intertextual dimension of the editorials, ascertaining whether the columnist resorts to intertextuality as a meaning-generating strategy;
- establishing the functioning mechanisms and the manifestation peculiarities of intertextuality in the editorials;
- generating a typology of intertextual forms used in the editorial (based on the corpus analysis);
- description of the intertextuality functions in the editorial (based on the corpus analysis);
- analysis of the intertextual techniques that contribute to the update of the discursive approach in the editorial text within the referential framework;
- analysis of the intertextual message in the context of globalization in editorials with distinct editorial ideologies and policies;
- investigation of how the same conflict and the same participants are represented in editorials published in Romanian, English and French.

The scientific novelty and the originality of the work resides in the transposition of the concept of intertextuality, taken from the analysis of the literary text, in the field of the interpretation of Romanian, English and French editorial articles. The editorialist and author of a literary text have in common the intent to create a text intended for a wide audience, based on various communicative intentions. The theoretical model of the intertextuality with which we operate is based on the interaction: text/extratext – editorialist – text1 – lecturer, following M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, a model completed by our reflections, generating a typology of forms of intertextuality (horizontal, vertical, mixed).

The theoretical and practical value is argued by the fact that the connections established by the editorialist condition the pivotal role of intertextuality in the constitution of the referential relations in the discursive universe of the editorial text. Due to the complex way of realizing the intertextuality, which allows the encoding of the information through the intertwining of the previous and the present texts, taking place in the linguistic expression through a comprehensive inventory of linguistic and discursive means, the intertextual mechanism is postulated as an efficient concept of editorial analysis and means of the author-reader communication representative for the intertextual and the intercultural dialogue, which requires a complex interpretative process.

The implementation of research results. The results of the thesis were implemented in drawing up the scientific communications presented at international and national conferences and during the lectures/seminars of Text/Discourse Interpretation at the Faculty of Foreign Languages and Literatures, MSU.

LISTA ABREVIERILOR

Ed. – editorial

IMA – intertextualitate manifest

IC – intertextualitate constitutivă

IV – intertextualitate verticală

IO – intertextualitate orizontală

IMI – intertextualitate mixtă

TE – text editorial

TS – text-sursă

trad. n. – traducerea noastră

subl. n. – sublinierea noastră

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Actualitatea investigației noastre este determinată de unele aspecte teoretice și practice neelucidate ce țin atât de intertextualitate în general, cât și de funcționarea sa în textele articolelor de fond (editorialelor). Ținând cont de diversitatea abordărilor conceptului de intertextualitate, considerăm util și important un studiu complex și integrator ce ar reflecta esența acestuia, discernută prin abordare cognitivă, pragmasemantică și lingvistică. Prin urmare, studiul de față se situează la confluența lingvisticii și comunicării mediatice, promovat de savanți și lingviști eminenți precum Tz. Todorov, Julia Kristeva, R. Barthes, G. Genette, R. Jakobson, E. Coșeriu, N. Fairclough, T. van Dijk, Catherine Kerbrat-Orecchioni, J.M. Adam ș.a., direcțiile de cercetare în lingvistica contemporană fiind marcate de o cotitură antropocentrică, care implică o atenție sporită și prioritară acordată discursului.

Necesitatea investigației este motivată de insuficiența studiilor axate pe aspectul intertextual al editorialelor. Această constatare face indispensabilă investigarea cât mai exhaustivă a intertextualității în presa scrisă, în baza analizei unui material lingvistic autentic, pentru a oferi o viziune integratoare asupra conceptului și asupra formelor intertextuale atât ca obiect al investigației științifice, cât și ca mod de funcționare a acestora în editoriale. Prezenta teză are un caracter descriptiv și analitic, noi încercând să suplینim și să completăm cu aspecte inedite segmentul nevalorificat al domeniului de cercetare abordat.

În comparație cu alte genuri jurnalistice, editorialul a fost puțin studiat din perspectivă intertextuală în pofida importanței și a poziției sale unice în arhitectura unui ziar. În urma consultării literaturii de specialitate, remarcăm interesul preponderent al cercetătorilor față de nivelul practicilor discursive, și anume, structurile sale retorice și rolul lor în transmiterea și realizarea scopurilor comunicative. În acest context menționăm lingviști precum T. van Dijk [135, 136], Ansary și Babaii [117], Bolivar [126] și Bonyardy [127, 1128], care au efectuat studii detaliate asupra structurii retorice a editorialelor, focalizați la nivel de macrostructură, propunând, ca rezultat, modele-cadru pentru investigarea ulterioară a editorialelor. Ne referim la „triadele” la Bolivar, mișcările „introdutive, intermediare și de încheiere” la T. van Dijk și Katajamaki. O altă arteră în domeniul de cercetare a editorialelor au constituit-o lucrările lui R. Abbadi, B. Khrishna și P. Saint-Dizie.

Analiza editorialelor mai multor publicații în câteva limbi poate dezvălui importanța pe care fiecare publicație o acordă unui subiect concret la un moment dat, interferențele de redare a evenimentului în editorialele din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte. Prezintă interes

și valoarea explicativă pe care o poate avea abordarea respectivă pentru înțelegerea mecanismelor de codare și pentru receptare, precum și pentru interpretarea mesajului din editoriale de către receptorii acestuia. În acest sens ne-au fost utile cercetările savanților M. Riffaterre, L. Jenny, J. Culler, U. Eco, N. Fairclough și T. van Dijk.

Actualitatea temei este argumentată de faptul prin care conexiunile stabilite de editorialist condiționează rolul de pivot al intertextualității în constituirea relațiilor referențiale în universul discursiv al editorialului. Analizând editoriale publicate în ziare cu acoperire națională și internațională în limbile română, engleză și franceză, scoatem în evidență caracteristicile intertextuale ale acestui gen de articol, centrându-ne preponderent pe evenimente de importanță majoră, de exemplu: campanii electorale și perioade de conflicte sociopolitice (implicarea SUA în Orientul Mijlociu, problemele geopolitice și implicarea Rusiei în Ucraina, posibilitatea de „divorț” a Scoției). Grupajele sunt ca pondere diferite, dar prezintă problemele-cheie la momentul analizei. Investigația noastră se concentrează pe elementul intertextualității, respectiv, pe formele de intertextualitate ca strategie textual-discursivă la care apelează jurnaliștii pentru a-și organiza discursul astfel, încât impactul asupra cititorului să fie maxim.

Un alt aspect al cercetării noastre îl reprezintă analiza comparativă pe plan intercultural și intertextual a editorialelor publicate în trei limbi: engleză, franceză și română, în perioade marcate de tensiuni sociale intense, proiectate pe politica internațională. O atenție specială este acordată modului în care intertextualitatea este utilizată pentru a reflecta același conflict global în ziare cu ideologii și politici editoriale variate, respectiv reprezentarea actorilor implicați într-un cadru sociopolitic și cultural, evidențiind și transgresarea limitelor geografice și culturale prin intertextualitate.

Pornind de la rolul editorialelor în modelarea, chiar în schimbarea opiniei publice, sperăm să contribuim prin studiul nostru la formarea competențelor pentru o mai bună decodare a mesajului concret datorită evidențierii elementelor de intertextualitate cu efect discursiv și persuasiv, racordate la diferite societăți, exponente de limbă engleză, franceză și română. În baza faptului că editorialistul promovează un tip de text-discurs specific, cu o textură lingvistică aparte, ținem să evidențiem că modalitatea de realizare a procesului de persuasiune prin tricotarea diferitor genuri de discurs (cu ajutorul intertextualității) și a diferitor dimensiuni culturale pe diversele paliere ale textului publicistic este de larg interes.

Obiectul de cercetare a tezei este intertextualitatea în editoriale, investigația noastră vizând: formele de intertextualitate valorificate de editorialist în vederea creării de efecte discursive, funcțiile intertextualității, precum și interferențele textualului și culturalului în spațiul articolului de fond mediate de intertextualitate. Datorită trăsăturii specifice a intertextualității în

editoriale de a reliefa multiple ideologii, opinii și viziuni subiective asupra realității din variate spații geopolitice, asociate diferitor evenimente locale și internaționale, am putut identifica exemple ce conturează scenariul de întrepătrundere și dialogizare a textelor editoriale, cu un ulterior efect de ambiguitate a conținutului mediatic (editorial).

Ipotezele de lucru. Ipoteza centrală a investigației noastre pornește de la condiția de utilizare a intertextualității ca practică generativă (intertextualitatea se prezintă ca o unealtă de producere de texte, semnificații și conotații noi) și ca strategie de interpretare textuală (intertextualitatea ca unealtă de interpretare textuală a mesajului, subiectivitatea destinatarului formând semnificații și texte noi), editorialul fiind spațiul discursiv-textual unde interferează ambele tendințe. Cercetarea noastră se axează pe următoarele **teze științifice** propuse pentru a fi susținute:

- 1) sursele și argumentarea intertextuală servesc ca fundal de concepere a textului produs (editorial), iar strategiile intertextuale au drept rezultat producerea efectelor comunicative, utilizate cu intenția implicită de a ghida destinatarul către o anumită interpretare a conținutului editorialului și o anumită reacție;
- 2) intertextualitatea promovează în editoriale interacțiunea interculturală în societatea contemporană globalizată, diluând limitele culturale și geografice. Editorialistul face apel la toți interlocutorii capabili să descifreze mesajul, indiferent de cultura căreia îi aparțin;
- 3) aplicate la studierea oricărei limbi și culturi, editorialele cu elemente de intertextualitate pot contribui la formarea și evaluarea competențelor de interpretare și la organizarea eficientă a procesului didactic în cadrul disciplinei respective.

Scopul propus în prezenta cercetare este de a elucida scenarii de manifestare a intertextualității în textul editorialului în limbile română, engleză și franceză atât din punctul de vedere al producerii textuale, cât și al receptării și interpretării textului prin integrarea rezultatelor studiilor de teorie a textului, de analiză a discursului, de pragmatică și comunicare interculturală. Realizarea scopului a impus următoarele **obiective**:

- să schișăm un cadru teoretic și metodologic favorabil elaborării unui studiu de pragmatică a textelor articolelor de opinie (editoriale) scrise;
- să argumentăm dimensiunea intertextuală a editorialelor, în poziția lor de articole persuasive de opinie, constatând dacă editorialistul recurge la intertextualitate ca strategie de generare de semnificații, apelând la competențele, rațiunea și emoțiile cititorului;
- să stabilim mecanismele de funcționare și particularitățile de manifestare a intertextualității în editoriale;

- să efectuăm o tipologizare a formelor de intertextualitate (în baza corpusului de analiză) și a relațiilor ce se stabilesc între textul editorialului și pre-textele și conceptele (evenimentele încadrate în condiții socioculturale concrete) valorificate, care se actualizează grație prezenței mai multor indicatori, utilizați în scopul de a convinge și a influența receptorul;
- să descriem funcțiile intertextualității (în baza corpusului de analiză), în calitate de indici ai dialogului între editorialist și receptorii textului său, ținând cont de exigențele acestui tip de discurs;
- să analizăm tehnicile intertextuale care contribuie la actualizarea demersului discursiv în textul editorialului în procesul derulării cadrului referențial;
- să realizăm o analiză a mesajului intertextual în contextul globalizării în editorialele din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte;
- să investigăm modul în care același conflict și aceiași participanți sunt reprezentați în editorialele publicate în limbile română, engleză și franceză.

Metodologia cercetării intertextualității în textul editorialului. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării se conformează complexității obiectului de studiu. Metoda noastră de cercetare constă în parcurgerea analitică a literaturii de specialitate, selectarea articolelor de opinie (editoriale) publicate în perioada ianuarie 2012 – septembrie 2015 în presa de limbă română (*Timpul, Ziarul de gardă, Jurnal MD, Adevărul, Ziarul de Bacău, Jurnalul național, Pulsul geostrategic, Cotidianul, Puterea*), de limbă engleză (*The Metro West Daily News, The Guardian, New York Times, Los Angeles Times, Washington Post, Periscope Post, USA Today*), de limbă franceză (*Le Point, Un Peu de Droit, Currier International*) și analiza corpusului constituit dintr-o selecție de 54 de editoriale pentru a evidenția caracteristicile intertextuale ale acestui tip de articol în perioade de tensiuni politice și sociale. Am pornit de la ideea unor evenimente pertinente în spațiul mediatic internațional în limita unui segment temporal. Textele acestor publicații au oferit exemple relevante pentru ilustrarea rolului intertextualității în instaurarea relației inedite între autor (editorialist), evenimentul extratextual, text și cititor în condițiile unui suport cognitiv cu un diferit grad de universalitate.

În cercetarea noastră am încercat o abordare interdisciplinară, axată pe elemente și teorii din diverse domenii de cercetare, precum teoria textului, analiza discursului, semantică, pragmatică și comunicare interculturală. Metodele de bază care au contribuit la soluționarea problemei propuse pentru cercetare sunt *analiza și interpretarea* viziunilor lingvistice ale conceptului de intertextualitate; acestea permit să identificăm un traseu universal al fenomenului intertextualității, atestându-l inițial în abordările poststructuraliste, apoi în cele axate pe aspectul

comunicativ, deci prin excelență pragmasemantic, ce a avut ca rezultat recunoașterea caracterului textual, discursiv, intercultural al fenomenului în cauză.

Preluarea conceptului de intertextualitate din cercetările teoriei textului și aplicarea acestuia în cadrul textului mediatic (editorial) a determinat adoptarea și aplicarea unui model teoretic influențat cu precădere de teoriile lui M. Riffaterre, G. Genette, U. Eco, J. Culler, L. Jenny, T. van Dijk și N. Fairclough. Metodele *analizei selective* și *analizei contextuale* au fost utilizate prin aplicarea unui model de interpretare intertextuală axat pe identificarea formelor de intertextualitate și a elementelor de intertextualitate pe parcursul lecturării liniare și nonliniare prin revenirea la textul-sursă, operațiuni succesive ce permit atribuirea formelor de intertextualitate unor texte preexistente în cadrul textului universal, recunoașterea procesului de actualizare și decodarea finală a mesajului în baza mărcilor intertextuale. *Analiza comparativă* și *analiza descriptivă* a editorialelor provenite din surse în limbi diferite (româna, engleză și franceză), cu orientări ideologice și politici editoriale distincte, demonstrează faptul că aceeași realitate obiectivă poate fi prezentată din perspective subiective diferite, dar cu împletiri intertextuale identice sau aproape identice, valorificând surse comune de texte preexistente. O asemenea abordare are menirea de a demonstra că intertextualitatea devine un instrument utilizat pe larg de către editorialiști, care își concep discursul astfel încât să influențeze receptorul pentru ca acesta să împărtășească opinia editorialiștilor. Strategiile de contextualizare și interpretare intertextuală servesc drept mijloace de identificare a surselor și a traseului intertextual și intercultural al mesajelor în contextul globalizării.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Prezenta lucrare este o cercetare originală a editorialului, prin aplicarea unei analize a proiectării intertextualității în codarea mesajelor (unități comunicaționale purtătoare de informații) materializate în enunțuri (texte-discursuri) înscrise în comunicarea mediatică interculturală (editoriale în limbile engleză, franceză și română).

Noutatea tezei rezidă în transpunerea conceptului de intertextualitate, preluat din cadrul analizei textului, în domeniul interpretării editorialului din presa de limbă română, engleză și franceză. Editorialistul și autorul textului literar au în comun intenția creării unui text destinat unui public larg, având diverse intenții comunicative. Spre deosebire de textul literar, informația din editorial este limitată în spațiu și timp, fiind în strânsă legătură cu actualitatea evenimentului descris.

Modelul teoretic al intertextualității cu care operăm se bazează pe interacțiunea text/extratext – editorialist – text₁ – lector, urmând linia M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, model completat prin reflecțiile noastre, care au generat o tipologizare a formelor de

intertextualitate (*orizontală, verticală, mixtă*). Această metodologie constituie o încercare de a demonstra implicarea autorului (*intertextualitate a scriiturii*), asumarea de către cititor (*intertextualitate a receptării*) a unei poziții de coparticipare la procesul căutării de semnificații în pânza intertextuală a posibilelor mesaje ascunse în lumea textelor ce-i permite perceperea și evaluarea evenimentelor, acțiunilor, stărilor de lucruri din perspectiva instanțelor menționate de editorialist, în afara limitelor culturale sau geografice.

Fundamentarea direcțiilor de interpretare a editorialelor pornind de la conceptul intertextualității a determinat efectuarea unui studiu cu un caracter transdisciplinar, ce are la bază corelarea conceptelor de intertextualitate și interculturalitate ale editorialului. Datorită modalității complexe de realizare a intertextualității, care permite codarea informației prin întrepătrunderea textelor precedente cu cele prezente, realizată în planul expresiei lingvistice grație unui inventar comprehensiv de mijloace lingvistice și discursive, mecanismul intertextual este postulat drept un concept eficient de analiză a editorialelor și mijloc de comunicare autor-cititor reprezentativ pentru dialogul intertextual, intercultural, care necesită un proces interpretativ complex.

Problema științifică soluționată în domeniul de investigație ține de analiza efectelor discursive declanșate de aplicarea mecanismelor intertextualității la editorial și evaluarea rolului situației pragmasemantice și culturale în decodificarea mesajului, formulat de editorialist, de către destinatarul său plural. Cercetarea își aduce aportul la valorificarea tradiției filologice prin dezvoltarea unui model interpretativ bazat pe conceptul de intertextualitate și pe formele de intertextualitate rezultate din percepția subiectivă a surselor intertextuale.

Importanța teoretică a lucrării rezidă în următoarele:

- 1) stabilirea relevanței intertextualității în cadrul abordării pragmasemantice și interculturale a editorialelor și a creării diverselor efecte comunicative;
- 2) sintetizarea clasificării intertextualității în editoriale și evidențierea mecanismelor de manifestare a intertextualității în editoriale din presa de limbă română, engleză și franceză;
- 3) analizarea modalității prin care intertextualitatea este proiectată în textul editorialelor prin intermediul instrumentelor intertextuale și a funcțiilor sale;
- 4) identificarea interferențelor (inter)textualului și (inter)culturalului în spațiul discursiv al articolului de fond;
- 5) efectuarea unei analize multiaspectuale și interdisciplinare a intertextualității, ținându-se cont de particularitățile editorialului, de statutul și intențiile autorului, de implicațiile pragmasemantice și pragmaculturale ale formelor de intertextualitate în identificarea sursei informative.

Valoarea aplicativă a lucrării se confirmă prin rezultatele obținute privind explorarea mecanismului intertextualității. Inventarierea modelelor, corelarea textualului și a culturalului, analizate separat și în ansamblu, facilitează perfecționarea metodelor de cercetare din diverse perspective (semantică și pragmatică) a intertextualității. Prin urmare, valoarea aplicativă a prezentei cercetări se certifică prin posibilitatea aplicării concluziilor obținute la analiza perspectivei autorului, a dimensiunii subiective a textului editorial, a funcțiilor sale referențiale, evaluative, persuasive și comunicative în producerea de efecte discursive în cadrul cursurilor universitare de tipologie a textului, interpretare a textului, pragmatică a textului, lingvistică și analiză textuală atât la facultățile filologice, cât și la facultățile de jurnalism și științe ale comunicării, istorie, filosofie, politologie etc. Acest construct metodologic de interpretare a textului are la bază evidențierea formelor de intertextualitate relevante pentru intențiile persuasive și de formator de opinie ale editorialistului, fapt ce conduce la eficientizarea înțelegerii și interpretării textului editorial.

În plus, studiul de caz propus în investigația noastră facilitează atât evaluarea nivelului de percepere a informației intertextuale și a mesajului încifrat de către fiecare student în parte, cât și evaluarea nivelului de pregătire a întregii grupe la fiecare item în parte. În consecință, poate fi identificată diferența de competențe și poate fi calculat numărul de ore alocat lucrului individual, astfel încât să se realizeze consolidarea cunoștințelor și competențelor necesare pentru dezambiguizarea mesajelor intertextuale și perceperea mesajului global al editorialului. Optăm, în această situație, pentru formularea sarcinilor individualizate, care vor avea ca finalitate completarea golurilor în cunoștințele grupului-țintă implicat în studiul de caz.

Rezultatele științifice ale acestei cercetări au fost **aprobatе și validate** în cadrul conferințelor cu statut internațional: *Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare* (Chișinău, 2012); APLE cu genericul *Novelty and Excellence in Teaching English* (Chișinău, 2013); Colocviul Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și de Est, organizat de Colegiul Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și de Est în Științe Umane (CODFREURCOR) cu genericul: *La langue et la culture à l'ère de la mondialisation* (Chișinău, 2013); *Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă* (Chișinău, 2014); *Rolul profesorului în procesul predării limbii străine în contextul integrării europene* (Chișinău, 2014); Colocviul Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și de Est, organizat de CODFREURCOR (Tbilisi, 2014), cu genericul *Inter culturalité et expression de repères identitaires dans la littérature et les arts dans l'espace des pays postsocialistes; Perspectives in the humanities and social sciences: hinting at interdisciplinarity*. Second Edition: From

Manuscript to E-book (Iași, 2015); *Direcții prioritare ale predării-învățării limbilor străine în economia cunoașterii*, ASEM (Chișinău, 2015); Conferința Internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii* (Chișinău, 2016); *Integrare prin cercetare și inovare* (aniversarea a 70-a a USM) (Chișinău, 2016), Conferința Internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii* (Chișinău, 2017); în paginile revistelor de profil: *Studia Universitatis* nr. 10 (60) (Chișinău, 2012); *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines* (EISH) nr. 1 (Tbilisi, 2014); revista științifică oficială internațională a Colegiului Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și de Est în Științe Umane (CODFREURCOR), *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines*, nr. 2 (Tbilisi, 2015).

Sumarul compartimentelor tezei. Teza conține următoarele compartimente: introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 5 tabele, 10 figuri, bibliografia compusă din 215 titluri, 7 anexe și un glosar de termeni.

Capitolul I, *Lecturile multiple ale conceptului de intertextualitate în studiile moderne*, constituie o sinteză analitică a studiilor de specialitate consacrate textului, discursului și intertextualității. Cadrul teoretic îl constituie lingvistica textuală și analiza discursului, integrând viziunea mai multor direcții de cercetare asupra enunțului, textului și discursului: dialogismul (formalismul rus – M. Bahtin); naratologia franceză contemporană (R. Barthes, Julia Kristeva, G. Genette); lingvistica comunicativă (E. Benveniste, P. Charaudeau, H. Widdowson), analiza de discurs (O. Ducrot, Catherine Kerbrat-Orecchioni), lingvistica textuală (P. Ricoeur, D. Maingueneau), precum și constituirea și definirea statutului intertextualității și corelarea sa cu principiile prioritare de cercetare în cadrul lingvisticii moderne (abordare pragmasemantică). Obiectul de cercetare îl constituie indicii prezenței mai multor voci (polifoniei) sau, mai bine zis, indicii prezenței în interiorul unui text a unor elemente (mărci ale intertextualității) ale textelor precedente.

Tot în acest compartiment al tezei de doctorat urmărim reliefarea conceptului de intertextualitate în baza comunicării prin texte editoriale, construit din forme de intertextualitate care ajută la producerea textuală, precum și la receptarea mesajului explicit și implicit. Abordarea intertextualității în baza modelelor lui M. Rifaterre, G. Genette, J. Culler, L. Jenny, U. Eco vine să ilustreze modul de manifestare a unei intertextualități a scriiturii (practică generativă) și a unei intertextualități a receptării (strategie de interpretare) textului.

În **Capitolul II, *Editorialul prin prisma jurnalismului de opinie*,** sunt analizate scenariile de proiectare interculturală a intertextualității prin prisma identificării surselor culturale

respective; este efectuată o cercetare lingvistică a formelor de intertextualitate în calitate de indici interculturali.

Este o sinteză analitică a studiilor de specialitate consacrate editorialului ca gen mediatic, elucidând aspectele și trăsăturile articolului de fond ca mijloc de comunicare în masă, nucleu al discursului mediatic, în care observăm realizarea tuturor atributelor categorice ale discursului mediatic de opinie. Editorialul este un produs scris, finit, deci un text prin forma sa, care întrunește toate rigorile textualității, precum coeziune, coerență, intertextualitate etc., însă este condiționat nu doar de factori lingvistici, ci predominant de cei extralingvistici, precum factorul pragmatic și cel sociocultural. Intertextualitatea este elementul care asigură interacțiunea editorialului cu contextul lingvistic (alte texte) și cel extralingvistic (contexte și evenimente sociale). Sarcina acestui gen de articol este să formuleze puncte de vedere pe baza unei analize obiective pentru soluționarea unei probleme, având un volum mic și un sistem referențial (intertextual) definit.

În **Capitolul III, *Abordarea intertextuală a editorialului***, este elucidată tipologizarea elementelor intertextualității și sunt relevate formele de intertextualitate ce produc efecte comunicative și pragmatice în limbile română, engleză și franceză; este punctată necesitatea competențelor lingvistice, intertextuale, interculturale și enciclopedice din partea cititorului pentru receptarea corectă a textului. Sunt urmărite relațiile dintre formele de intertextualitate materializate în cadrul editorialului și impactul acestora asupra procesului de înțelegere și interpretare textuală. Studiul mai cuprinde detalierea funcțiilor formelor intertextuale în editoriale.

Un compartiment distinct al acestui capitol reprezintă modelele de interpretare și de dezambiguizare a intertextualității în titlurile editorialelor. În titlurile de editoriale sunt explorate diverse metode de manipulare a opiniei publice, valorificându-se în acest sens competențele/cunoștințele intertextuale și enciclopedice ale editorialistului care impun cititorului, indirect, sarcina de a se documenta pentru a fi capabil să decodeze mesajul și să interpreteze informațiile implicite.

În **Concluzii generale și recomandări** este prezentată sinteza rezultatelor cu privire la conceptul de intertextualitate și la formele de intertextualitate ca modalități de creare (de inserare a textelor în text) și de receptare a mesajului din textul editorialului, precum și rolul acestora în producerea efectelor discursive. Sunt schițate sugestiile unor potențiale direcții de cercetare legate de conceptul de intertextualitate.

1. LECTURILE MULTIPLE ALE CONCEPTULUI DE INTERTEXTUALITATE ÎN STUDIILE MODERNE

Textul ca obiect de cercetare lingvistică este abordat în științele limbajului din perspective diferite. În această lucrare, considerăm pertinente abordările pragmasemantică și cognitivă în definirea textului. În acest caz este vorba despre text într-o situație de comunicare mediatică, și anume, despre discursul mediatic. Documentarea științifică efectuată ne-a permis să deducem că cercetările în domeniul de referință converg spre recunoașterea utilizării polisemantice a noțiunilor text, discurs și intertextualitate.

În accepțiile tradiționale ale termenului „intertextualitate”, analizat din perspectiva teoriei textului, „legătura (deliberată sau nu) a unui text cu alte texte anterioare, aparținând unor autori precedenți”, figurează ca trăsătură definitivă. În cele ce urmează ținem să reliefăm tezele relevante pentru înțelegerea naturii conceptului de intertextualitate elaborat în lingvistica modernă. Necesitatea precizării termenului se explică prin faptul că el a fost interpretat și definit, împrumutat și transformat în diverse moduri, ceea ce îl face „extrem de încăpător” și anume de aceea trebuie manipulat cu precauție.

În intenția de a studia intertextualitatea în editorial (discursul mediatic), sarcina noastră vizează trei direcții de bază, grefate pe comunicarea mediatică:

- să definim cadrul teoretic și funcțional al conceptului de intertextualitate în discursul editorial;
- să dezvoltăm noțiunea de specific de gen al intertextualității aplicat textelor editoriale;
- să stabilim caracteristicile formale ale relațiilor intertextuale în editoriale.

Pentru a face față acestor provocări, modul cel mai prolific este de a alege direcția de la general la specific, și anume, prin luarea în considerare a textului în ansamblu, prin identificarea elementelor sale constitutive (textualitate), evidențiind categoria intertextualității, trăsăturile definiției ale punerii în aplicare a acestui fenomen în textele editorialelor.

1.1. Abordări și definiții ale conceptelor de *text* și *discurs*

Tezele lui R. Jakobson din 1958 referitoare la actul de comunicare și text, privit ca o unitate coerentă globală, extind accepția de text de la gramaticile obișnuite, care se limitează la un șir coerent de fraze, către vastul domeniu al textelor de toate speciile. R. Jakobson deplângea cantonarea lingvisticii la nivelul frazei „când anumiți lingviști văd în frază cea mai înaltă construcție analizabilă” [182, p. 285-286], conceptul de *text* fiind utilizat cu sensul de *propoziție, citat, fragment al unei scriituri literare*, având la bază relația obligatorie și necesară între ideea de *produs* cultural elaborat în formă *scrisă* și noțiunea de *text* [subl. n.] [189, p. 135].

Inițial, conceptul de „lingvistică a textului” se prezintă ca o „gramatică textuală”, numită de cercetătoarea Angela Coșciug „strategie propozițională” [23, p. 9], care are la bază *textul ca unitate ce înglobează fraza/propoziția* [subl. n.], deci se prezintă ca o totalitate de fenomene sintactice, semantice și pragmatice, unde „orice problemă specifică textului poate fi rezolvată cu ajutorul aparatului conceptual furnizat de gramatica și semantica propoziției și/sau frazei” [85, p. 4-5].

Pe de altă parte, cercetătorii adepți ai „analizei textului”, având ca obiect de studiu relațiile interfrastice (pun în valoare elementele textualității precum coeziunea, coerența, unitatea tematică etc.), ajung la concluzia că o gramatică de tip analitic, „ce ține cont, de cele mai dese ori, doar de relațiile sintagmatice” [85, p. 6], nu poate justifica diferența dintre o gramatică a textului și una a propoziției. Pe cale de consecință, se preferă un principiu comunicativ de investigare a textului, „în ai cărui termeni să putem spune nu ce este textul, ci cum se poate acesta constitui” [85, p. 6], textul fiind o entitate comunicativă, constituită din acte de vorbire consecutive. Afirmția că vorbitorii unei limbi ar comunica prin propoziții se dovedește a fi greșită, din motiv că nu vorbim cu cuvinte sau propoziții, ci vorbim cu texte: „Noi comunicăm nu prin enunțuri izolate, de tip propozițional, ci prin ansambluri textuale coerente” [57, p. 17].

Ca rezultat, fraza nu mai este privită ca entitate similară textului, ci ca aspect constitutiv al textului, din motiv că textul este constituit din fraze cu aspecte structurale, semantice, comunicative distincte. Vectorul de studiu al textului este transferat către cadrul generativ, fapt ce duce la divizarea opiniilor cercetătorilor cu privire la text în două categorii:

a) abordarea postmodernistă a studiului textului (M. Bahtin, M. Foucault, Y. Lotman ș.a.), care consideră textul (oral) ca parte componentă a tuturor textelor existente în momentul actual, deci ca parte componentă a culturii. Această abordare presupune aplicarea metodelor literare și culturale în studiul textului, fiind orientată către reflectarea în limbă a specificului mentalităților sau a conceptelor culturale ale unui popor;

b) abordarea prin prisma cadrului comunicativ (R. Jakobson, R. Barthes, Catherine Kerbrat-Orecchioni), la baza căruia se poziționează situaționalitatea ca element esențial de constituire a sensului textual, astfel textul este văzut ca act comunicativ, dependent de constituenții săi.

Cadrul comunicativ de abordare a textului, la care aderăm și noi, presupune că obiectul lingvisticii textului este orice parte a vorbirii finalizate și integrate semantic, ce se transmite cu scop comunicativ [169, p. 108]. Textul se prezintă ca element al actului de comunicare. Adepții acestei poziții insistă asupra importanței elementelor precum caracterul relațiilor dintre partenerii actului conversațional, situaționalitatea, intenționalitatea, competențele enciclopedice,

caracteristice actului de comunicare etc. Ca rezultat, se impune necesitatea de a analiza situația de comunicare integral, căci anume aici se produc exegeza și comprehensiunea textului, în plus, trebuie analizate relațiile paradigmatică și sintagmatică ale unităților textuale.

Prin urmare, mediul de existență a textului este determinat de cofuncționarea multiplelor caracteristici ale circumstanțelor de comunicare sau de condițiile de realizare a acestuia. Ne referim la abordarea psiholingvistică și comunicațională, adică la rolul agenților de comunicare locutor-interlocutor, precum și la abordarea pragmatică, care, la rândul său, include statutul, caracteristicile personale, cronotopul, canalul, codul și mediul comunicațional.

Relevăm astfel opinii despre existența unei entități mai complexe decât fraza, pe care unii cercetători o numesc „text”, iar alții, conceptualizând-o diferit, îi atribuie proprietăți variate și o definesc drept „enuțare” sau „discurs”. Este lansată opoziția text-discurs, în care:

- a) *textul* reprezintă un produs finit, independent, izolat, fixat al actului de comunicare;
- b) *discursul* este un text în situația reală de comunicare, adică textul în procesul său de elaborare și dezvoltare.

Dezbaterile în jurul noțiunii de discurs rezultă direct dintr-o confuzie terminologică ce ține de încercarea de delimitare a noțiunii de *discurs* de cea de *text*.

În concepția structuralistă, *discursul se prezintă ca unitate lingvistică constituită dintr-o succesiune de fraze* [subl. n.] (F. de Saussure) [77, p. 121], *este o activitate umană* [subl. n.] (A. H. Gardiner), declanșată de un eveniment particular sau de un stimul, prin care un locutor comunică cu un interlocutor, utilizând semnele verbale organizate după un cod comun [200, p. 39], [178, p. 27], este o activitate (practicată universal) ce constă în actualizarea limbii, deci este *act de comunicare complet* [subl. n.], ce îi permite să conțină și un număr mare de fraze. Astfel, discursul înglobează combinațiile în care subiectul vorbitor utilizează codul limbii în vederea exprimării gândirii sale personale [78, p. 322-323]. Este lesne de remarcat aspectul esențial ce ține de faptul că abordarea structuralistă se rezuma la studiul intern, formal al structurii limbii, completamente detașat de subiectivismul utilizatorului. Prin urmare, în centrul studiilor structuraliste se afla imanența lingvistică, care a avut ca rezultat delimitarea strictă a limbii de fenomenele aferente precum culturalul, omul și/sau societatea.

Contrar lingvisticii structuraliste (tradiționale), care îi neglija pe locutor și receptor, lingvistica „pragmatico-enuțiativă” sau comunicativă studiază relațiile care îi leagă, astfel valorificând necesitatea studierii limbii în lumina diversității de relații cu omul, cu societatea și cultura. Din punctul de vedere al teoriei enunțării, bazată pe o analiză a mărcilor prin care discursul se manifestă în text (obiectul produs), discursul este un *eveniment verbal (un act individual de utilizare a limbii)* [subl. n.] (E. Benveniste) [170, p. 14], este *studiul lingvistic al*

condițiilor de producere a unui text [subl. n.] (unde termenul text este echivalat cu cel de enunț ca structurare în cadrul limbii) [171, p. 242]. În această abordare, discursul presupune utilizarea sistemului limbii de către un locutor care se adresează unui receptor, având intenția de a-l influența [171, p. 14]. Din această perspectivă (de inspirație pragmatică, cognitivă), discursul este echivalat cu *intenția comunicativă* [subl. n.] [163, p. 6], reprezentând ansamblul de intenții ale autorului, pe de o parte, și, pe de altă parte, ceea ce înțelege receptorul acestui text. Are loc disocierea discursului de text, accentul analizei discursului fiind pus pe determinarea intenției comunicative.

Constatăm o deplasare a intereselor de cercetare de la obiectul cunoașterii la subiectul comunicării (cunoașterii), omul fiind privit ca ființă discursivă. Analiza enunțului invocă poziția participanților la discurs (opозиția discurs – enunț). În opinia lui P. Charaudeau, sensul unui enunț nu depinde de cadrul enunțiativ, deci semnificația se datorează circumstanțelor de comunicare [174, p. 98]. Astfel, enunțul, definit în funcție de cadrul lui enunțiativ, devine discurs cu semnificație specifică:

ENUNȚ (întrebuințare/sens) + SITUAȚIA DE COMUNICARE = DISCURS (semnificație)

Categoriile pragmatice fundamentale, invocate de P. Charaudeau, precum emițător, receptor, poziție, relație, competență, scop, strategie, comunicare, receptare etc., indică faptul că discursul și analiza discursului țin preponderent de domeniul pragmaticii [174, p. 190].

În cadrul „schimbului verbal”, fiecare dintre parteneri (locutor/interlocutor) respectă și, în același timp, presupune că sunt respectate regulile discursive, numite de O. Ducrot [176] „legile discursului” (iar lingvistul american H. P. Grice le denumește „maxime conversaționale” la care se conformează interlocutorii). Aceste legi, propuse de O. Ducrot, explică alegerile expresive ale locutorului și, în același timp, ghidează interlocutorul în decodarea mesajului și reconstruirea sensului. Prin urmare, limbajul funcționează în conformitate cu următoarele legi: a) *legea sincerității* – a vorbi doar ceea ce se crede a fi adevărat; b) *legea interesului* – locutorul îi vorbește receptorului său doar despre ceea ce îl interesează; c) *legea informativității* – a nu vorbi pentru a nu spune nimic, a nu spune ceea ce interlocutorul știe deja etc. Din perspectiva acestei legi, lingviștii fac diferența între *tema* și *rema* unui enunț, tema fiind reprezentată de informația cunoscută deja, pe când rema referindu-se la aportul original (noul) ca cerință a principiului informativității. Și, în final, d) *legea exhaustivității* – a furniza volumul maxim de informație pertinentă (compatibilă cu adevărul), susceptibilă a interesa pe interlocutor la un moment dat. Deși domeniul de referință este unul general, aceste legi capătă un caracter specific în funcție de genul de discurs analizat.

Cercetătorul din Republica Moldova Ion Plămădeală accentuează caracterul *activ* al discursului, văzută ca „o activitate lingvistică individuală (enunțare) de punere în act a unui sistem de semne”, unde „enunțare” înseamnă traducerea limbii în acțiune. Referindu-se în continuare la K. Hausenblas, cercetătorul aduce în prim-plan caracterul de *proces* al discursului, fiind descris ca un „*set de acte lingvistice reglementate, întrebuințate în actul individual al comunicării*” [subl. n.] [57, p. 46].

În termenii abordării semantice, conceptul de discurs este strâns legat de împărțirea în trei niveluri a limbajului ca activitate specifică umană: unul universal (vorbirea (în general), nedeterminată istoric, considerată ca tehnică), altul istoric („limbajul ca activitate este limba concretă, așa cum se manifestă ea în vorbire, ca determinare istorică a acesteia”) și al treilea individual (discursul este „actul lingvistic al unui anumit individ într-o anumită situație”, iar ca produs concret al utilizării limbii este *textul*), viziune prezentată inițial de E. Coșeriu și apoi preluată de alți cercetători în domeniu [26, p. 233-238].

E. Coșeriu, împreună cu R. Jakobson, aprobă transgresarea limitelor frazei spre text, asociază discursul și textul, spusul (explicitul) și nespusul (implicitul), extinzând astfel sfera textului dincolo de lingvistic. Cercetătoarea din România Carmen Vlad [88, p. 9-15] preia această idee de asimilare a discursului cu textul și propune termenul de text-aisberg – „sintagma acoperă sfera textului împreună cu contextul său; în termeni mai specifici, partea explicită a textului cu partea lui implicită” [88, p. 9]. Cercetătoarea pune în evidență relația textului cu contextul său, contextul văzută ca parte componentă și constitutivă a textului.

O altă cercetătoare din România, Anca Runcan-Măgureanu, sintetizează diversitatea definițiilor conceptului de discurs, distingând două direcții majore: pe de o parte, discursul este rezultatul unei activități lingvistice individuale, efectuate prin utilizarea competențelor cognitive și lingvistice; pe de altă parte, discursul este o activitate lingvistică cu finalitate socială, întemeiată pe acorduri stabilite în interiorul unei comunități care utilizează o limbă. Autoarea vine cu definiția proprie a discursului, înțeles ca o „mulțime de acte de discurs, performate de un agent, pe baza unui motiv, în vederea realizării unei intenții, și care constă în producerea unei modificări într-o stare a lumii” [75, p. 43-45].

Nu poate fi neglijată nici perspectiva semiotică, conform căreia discursul, adică un *obiect de schimb între un emițător și un destinatar* [subl. n.], este asimilat textului prin ceea ce Julia Kristeva numește „practică semnificantă”, adică procesul de producere de sens. „Astfel, mai mult decât despre un discurs, vom vorbi despre un text” [trad. n.]. Are loc *fuzionarea discursului cu textul în practica de producere de sens* [subl. n.], de unde ia naștere conceptul textului ca „productivitate” [49, p. 250-252].

Principul comunicativ aplicat noțiunii de text ca „semn lingvistic originar” [58, p. 36] de către H. F. Plett conduce la concluzia că textul nu există „în sine, ci numai actualizat comunicativ” [subl. n.]. Comunicarea textuală nu poate fi privită ca un fenomen izolat, ci numai în cadrul comunicării acționale umane [58, p. 40-42].

Observăm apropierea analizei discursului de lingvistica textuală, unde textul este un ansamblu de fraze având în comun trăsături precum coeziunea, coerența, acceptabilitatea, intenționalitatea, trăsături actualizate prin structuri lingvistice. În această abordare nu poate fi neglijată distincția propusă de Paul Ricoeur: *discursul este evenimentul de limbaj* [65, p. 97], *este contraponderea a ceea ce lingviștii numesc sistem sau cod lingvistic* [65, p. 172], iar *textul este orice discurs fixat prin scriere* [subl. n.] [65, p. 128].

Într-o primă variantă, recurentă în uzul comun, textul se raportează la fenomenalitatea grafică a oricărei scrieri, sinonimă cu un obiect perceput vizual. Este indiscutabil că scrierea este posterioară vorbirii și-i asigură vorbirii durată. Însă textul și scrisul nu pot fi pur și simplu identificate. Textul nu este doar o transcriere a unui discurs vorbit. Fixarea prin scriere survine chiar în locul vorbirii, locul în care vorbirea/discursul ar fi putut să se nască. „Textul nu e cu adevărat text atunci când nu se mărginește să transcrie o vorbire anterioară, ci când înscrie direct în litera sa ce vrea să spună discursul” [65, p. 129].

Teoria savantului francez P. Ricoeur despre text pornește de la lingvistica frazei, care susține dialectica evenimentului și a sensului. Autorul argumentează ideea *discursului ca eveniment* [subl. n.] datorat faptului că ceva se întâmplă atunci când cineva vorbește. În actul de a vorbi, cineva spune ceva cuiva despre ceva, act în care limbajul este orientat spre referent și spre limbajul receptor. Teoria discursului surprinde actul vorbirii în producere de sens. În **Anexa 1** ne-am propus să examinăm cele patru trăsături primordiale ale discursului ca eveniment, prezentate de P. Ricoeur din perspectiva oralului (discursului) și a scrisului (textului – discursului fixat prin scriere).

Din **Anexa 1** extragem trăsăturile de bază ale discursului, și anume că *discursul este un act* (reprezintă un eveniment actual) *ce constă dintr-un șir de alegeri* (prin intermediul alegerilor sunt reținute anumite semnificații) *care produc combinații noi* (actul vorbirii și al înțelegerii presupune emiterea frazelor și înțelegerea lor) *unde limbajul are o referință* (a vorbi înseamnă a spune cuiva ceva despre ceva) *și implică la fel desemnarea unui subiect al discursului* (acel cineva care vorbește cuiva în actul de comunicare) [subl. n.].

Lingvistul francez D. Maingueneau atestă că termenul „discurs” este interpretat, de cele mai dese ori, ca sinonim al termenului „vorbire”, fiind opus termenului „limbă”. A opune limba vorbirii înseamnă a opune un fenomen sistemic sau general unui fenomen individual. În această

situație, conchide D. Maingueneau, nu este loc pentru discurs, deoarece entitatea respectivă deposedează vorbitorul de rolul său central și-l antrenează în funcționarea enunțurilor [187, p. 16-24].

Ca variantă sintagmatică a limbajului, discursul este o unitate a pragmaticii, astfel D. Maingueneau identifică următoarele trăsături esențiale ale discursului: discursul este o organizare ce depășește nivelul frazei; discursul mobilizează structuri de alt ordin decât cele ale frazei; este *orientat* și se dezvoltă *în timp*, într-o manieră lineară; este o *formă de acțiune*, un act pentru a modifica o situație; este *interactiv*, implică doi parteneri, a căror urmă în enunțuri este cuplul EU-TU în schimbul verbal; este *contextualizat*; discursul nu intervine într-un context, căci contextul nu este un cadru sau decor, de fapt există doar discursuri contextualizate; este *susținut de un subiect*, un EU, care, în același timp, apare ca o sursă de piste cu caracter personal, temporal, spațial și indică atitudinea pe care o adoptă față de ceea ce spune și față de coenunțiatorul său; este *reglementat de norme* (reguli) și este *prins într-un interdiscurs* – discursul nu există de sine stătător, ci în legătură constantă cu discursuri anterioare și posterioare. Pentru a interpreta un enunț, e necesar a interrelaționa cu celelalte discursuri pe care le comentează, parodiază sau citează [subl. n.] [186, p. 38-41].

Din cele expuse *supra* rezultă că termenului „discurs” i se atribuie deseori semnificații variate, precum:

Tabelul 1. Definiții pentru termenul „discurs” în lingvistica contemporană

DISCURS	- sinonim al termenului „vorbire” și „situație de vorbire”	F. de Saussure, <i>Scrieri de lingvistică generală</i> , p. 277; O. Ducrot, D. Maingueneau, <i>Initiation aux méthodes de l'analyse du discours</i> , p. 16-24;
	- unitate ce depășește limitele frazei (succesiune de fraze) și se constituie drept unitate coerentă globală sau act de comunicare complet, un eveniment (o realizare individuală a limbii)	R. Jakobson; E. Benveniste, <i>L'appareil formel de l'énonciation</i> , p. 13; Buysens, P. Ricoeur, <i>De la text la acțiune</i> , p. 99; D. Maingueneau, <i>Analyser les textes de communication</i> , p. 38-41;
	- unitate ce coincide cu enunțul, dacă se ia în considerare mecanismul ce condiționează acest enunț (discurs cu semnificație specifică)	P. Charaudeau, <i>Grammaire de sens et de l'expression</i> , p. 98;
	- „obiect empiric ce trimite la text”	E. Coșeriu, <i>Lecții de lingvistică generală</i> , p. 233-238; Julia Kristeva, <i>Problemele structurării textului</i> , p. 250-252;
	- studiul lingvistic al condițiilor de producere a unui text, practică semnificantă – fuzionarea discursului cu textul în practica de producere de sens	E. Benveniste, <i>Problèmes de linguistique générale</i> , I, p. 242; H. G. Widdowson, <i>Discourse Analysis</i> , p. 6; Julia Kristeva, E. Coșeriu, <i>Lecții de lingvistică generală</i> , p. 233-238; Carmen Vlad, <i>Textul aisberg</i> . Elemente de teorie și analiză, p. 9;
	- enunțare ce presupune prezența unui	E. Benveniste, <i>Problèmes de linguistique</i>

locutor care are intenția să influențeze într-o măsură oarecare receptorul – intenție comunicativă – are loc disocierea discursului de text	<i>générale</i> , I, p. 242; P. Charaudeau, <i>Grammaire de sens et de l'expression</i> , p. 98; G. Widdowson, <i>Discourse Analysis</i> , p. 6; Anca Runcan-Măgureanu, <i>Aspecte semantice ale constituirii textului</i> , p. 43-45;
- „o activitate lingvistică individuală (enuțare) de punere în act a unui sistem de semne” – spațiu de exercitare a creativității verbale și de contextualizare imprevizibilă a unităților limbii	I. Plămădeală, <i>Opera ca text</i> , p. 46; K. Hausenblas, <i>apud</i> I. Plămădeală, <i>Opera ca text</i> , p. 46; A. H. Gardiner, <i>apud</i> J. Moeschler, A. Reboul, <i>Dicționar enciclopedic de pragmatică</i> , p. 39

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

Prin urmare, sfera cercetărilor lingvistice ne oferă o varietate largă de definiții pentru termenul cu o circulație intensă „discurs”, utilizat în concurență cu termenul „text”; totuși înregistrăm lipsa delimitării ferme a axei semantice și ne ciocnim de dificultatea de a identifica o definiție unanim acceptată. În plus, observăm că definițiile discursului variază: o primă constatare, „discursul” este sinonim cu „vorbirea” în viziunea saussuriană, componentă a lingvisticii structurale; o altă abordare prezintă discursul ca unitate lingvistică, plasată la un nivel, un mesaj preluat global (un enunț), variind de la conceptualizări foarte restrânse până la un sinonim al textului sau al enunțului, și, în final, constatăm că discursul nuanțează dialogul dintre limbă și vorbire, dintre expresie și conținut, cauze și efecte, intenții și finalități narrative.

1.1.1. Abordarea pragmasemantică a corelației text-discurs

Din analiza surselor teoretice rezultă că termenul „text”, ca și termenul „discurs” sau „enunț”, capătă diferite interpretări. Într-o primă variantă, recurentă în uzul comun, textul se raportează la fenomenalitatea grafică a oricărei scrieri, sinonimă cu un obiect perceput vizual; într-un sens mai specializat, textul constituie o actualizare a limbii, o unitate comunicativă de bază – atât orală, cât și scrisă [57, p. 12-14].

Constatăm că, de fapt, conceptul de text este utilizat în literatura de specialitate cu numeroase semnificații, în funcție de domeniile și metodele de explorare utilizate. După o analiză minuțioasă a multiplelor opinii privind pragmatica și comunicarea, cercetătoarea din Republica Moldova Ludmila Zbanț afirmă, împreună cu Mariana Tuțescu, că aspectele esențiale ale pragmaticii sunt integrate în semantică [92, p. 48]. Este imposibil a examina numeroase fenomene ce țin de conținutul semantic al oricăror unități lingvistice (cu volum mai mare, precum fraze sau texte) fără a introduce dimensiunea pragmatică, situațională.

Semantica textului privește textul în corelație cu denotatul. În lumina acestei abordări, textul este unitar atât prin coerență, cât și printr-o delimitare a semnificațiilor, astfel încât componentele lui să fie coreferențiale, iar sensul global să fie produsul acestor componente și nu

suma sensurilor. În această accepție largă, textul este văzut ca „semn care ne indică un desemnat (...) cu două feluri de conținut: conștiința și realitatea senzorială. Ca fenomen al conștiinței semnul text are un sens designator (mîntal), ca fenomen al realității, din contra, unul denotativ (empiric)” [58, p. 107].

Textul, ca un element necesar al oricărui act de comunicare verbală, este considerat un obiect, integrând autorul și destinatarul. În consecință, abordarea semantică a textului include conținutul textual (în termeni de autor – text) și sensul textual, în ceea ce privește relația text – beneficiar. Conținutul textului este definit de autor și reprezintă rezultatul obiectivării realității într-un fragment, prin intermediul limbajului.

Din punctul de vedere al pragmaticii, textul este definit ca o secvență coerentă (coerența se referă la un ansamblu de trăsături ce asigură unitatea semantică a unui șir de fraze, astfel încât să formeze o unitate semnificată) și coezivă (coeziunea asigură unitatea sintactică a textului prin marca legăturii în secvența unității lingvistice) de propoziții sau fraze prin care se realizează comunicarea dintre emițător și receptor. Prin urmare, dimensiunea pragmatică „are în vedere funcțiile textului într-o situație specifică (procesul de comunicare) și consideră textul ca pe un sens în acțiune”, cu o poziție tranzitorie de la emițător la receptor, de la cuvânt la imagine, în corelarea sensurilor interne ale mesajului [198, p. 537].

Utilizarea variată a cuvintelor (textelor) în diverse circumstanțe de comunicare sugerează relevarea uzului limbii (discursul), ceea ce, de fapt, corespunde totalmente noțiunii de pragmatică. După cum menționează Ludmila Zbanț, „pragmatica are ca obiect de cercetare modul de funcționare și actualizare a unui discurs, inclusiv marcherii speciali care atestă vocația discursivă a limbii” [92, p. 48]. În același cadru de idei, J. M. Adam menționează că a înțelege un text înseamnă a putea răspunde la un șir de întrebări pragmatice: de ce, în ce scop, cu ce scop argumentativ a fost produs acest text [1].

În această abordare, textul se prezintă ca marcă de intenție concentrată de către un locutor pentru a comunica și a produce un efect. Prin prezența *utilizatorului* la toate cele trei niveluri ale instanței producătoare a semnului, Anca Runcan-Măgureanu afirmă că pragmatica este dimensiunea primordială a semnului, este dimensiunea care determină atât aspectele sintactice, cât și cele semantice. „O expresie lingvistică nu semnifică ceva, ci ea este utilizată de cineva *cu intenția* de a semnifica ceva, conform unei *convenții* care dotează această expresie cu o anumită valoare în cadrul sistemului de semne” [subl. n.] [75, p. 43-44]. La nivelul enunțurilor, cercetătoarea adoptă punctul de vedere de a considera textul ca structură care nu va fi investită cu semnificație decât prin „funcționarea/producerea sa printr-un discurs”. Prin urmare, textul are sens, dar nu semnificație, studiul său trebuie să înceapă cu studiul funcționării lui într-un context

concret, deci cu recunoașterea intenției cu care a fost produs – aspectul pragmatic/interpretativ [75, p. 54-55].

Recurgerea la text ca produs determină interpretarea lui semantică, conținutul său, precum și parametrii de comunicare, cum ar fi conceptul, scopul comunicării, fondul de cunoștințe, subiectul discursului, destinatarul etc. și, la un nivel de suprafață, organizarea, compoziția, principiile și metodele de implementare a textului. Toți acești parametri numiți determină caracteristicile calitative ale specificului textului total ca o unitate de comunicare.

Textul este o secvență de caractere verbale (cuvinte), înregistrate în procesul de producere lingvistică sub forma unui produs specific, în conformitate cu normele stilistice ale varietății limbajului; textul este format din părți interdependente, având un cadru intențional și pragmatic.

După o analiză amplă a definițiilor discursului și textului, I. Plămădeală vine cu o sinteză a ideilor vehiculate în aceste definiții, precizând că textul apare ca „expresie lingvistică particularizată a discursului, fapt ce ar permite o diseminare cu rol euristic între ansamblul de acte de vorbire (enunțare) și un ansamblu de enunțuri (discurs), a căror structură (formă lingvistică) și constituie textul”. În plus, autorul remarcă faptul că discursul apare uneori ca substrat al textului, iar alteori – ca manifestare a acestuia, deci ca text [57, p. 48-49].

Prin urmare, putem conchide că, în marea majoritate a cazurilor, discursului i se atribuie valoare de *act* (activitate de producere de enunțuri) de limbaj, vorbit sau scris, în procesul de comunicare generând textul (unitatea de comunicare), care, la rândul său, primește însușire de *produs*, fiind o realizare a intenției comunicative a emițătorului [subl. n.] [26, p. 236-237], [57, p. 47].

Din aceste afirmații derivă accepțiile termenului „text”: a) ca o unitate de discurs, rezultat al activității de vorbire; și b) ca o unitate de comunicare, cu finalizare relativă a sensului. Aceste interpretări ale conceptului de „text” determină distincția între termenii și conceptele legate de „text” (enunțare) ca un fenomen lingvistic adecvat și „un text total” – lucrare/operă cu proprietățile sale inerente, care o deosebesc de unitățile și nivelurile sistemului limbii.

Perspectiva pragmasemantică (la care ne raliem) în care textul este un sistem comunicațional, produs intenționat pentru transferul unei informații codificate, permite să-l calificăm drept un instrument al comunicării lingvistice între emițător/editorialist și receptor/cititor. Numai prin prezența emițătorului și a receptorului (real sau virtual) este posibilă comunicarea, adică producerea și receptarea textului. Textul nu este același pentru emițător și pentru receptor pentru că, în actul de comunicare, fiecare dintre ei intră cu diferite premise și, în plus, textul se prezintă ca o variabilă, pentru că situația de receptare nu este niciodată aceeași cu

momentul producerii textului. Producerea și receptarea semnelor sunt condiționate istoric și geografic și sunt strict determinate de premise semnificative externe și interne (precum spațiul, timpul, situația actului de comunicare, la fel și factorii psihologici/sociologici ai emițătorului/receptorului).

Orice text este purtător de informație codată prin utilizarea unui sistem de semne. Textul nu poate degaja un sens decât în măsura în care este transferat, transformat de către cititor în discurs printr-o activitate de interpretare. Un text este de tot atâtea ori text în funcție de câți receptori deține, textul fiind în același timp un act de comunicare și un act de expresie.

1.2. Geneza și evoluția conceptului și a termenului intertextualitate

În contextul temei abordate în investigația noastră, demarăm prin încercarea de a determina actul de genază a conceptului de intertextualitate. Este bine cunoscut faptul că Julia Kristeva este primul cercetător care utilizează termenul *intertextualitate*, fiind adânc influențată de lucrarea lui M. Bahtin [168] și de conceptul de dialogism, pus în circuit de cercetătorul rus.

Termenul provine de la cuvântul latin *intertexto*, ce înseamnă „a se insinua în țesătură”, preluat și introdus în terminologia literară de semioticianul francez de origine bulgară (Julia Kristeva). Lexemul este ortografiat inițial ca *inter-textualitate*, desemnând prin definiție proprietatea textelor de a fi legate de alte texte.

De fapt, necesitatea deschiderii spre conceptul de intertextualitate fusese simțită și formulată și de alți cercetători înainte de Julia Kristeva, însă fără a-i acorda amploare teoretică. De exemplu, Tz. Todorov, în 1966, menționa: a crede că o operă are existență independentă este o iluzie, căci opera apare într-un univers literar populat de operele deja existente, în care se integrează [195, p. 126].

Prin urmare, se impune afirmația că mediul de existență a textului îl constituie totalitatea textelor din cultura umanității. Niciun text nu există izolat, el se găsește în infinitul mediu de texte (scrise și orale), este influențat de acest mediu și, la rândul său, influențează mediul textual înconjurător. Fiecare text este constituit din citate, asocieri, referințe care fac trimiteri la multitudinea surselor culturale. Aceste caracteristici integratoare ale textului, împreună cu relațiile stabilite cu mediul de comunicare, au generat noțiunea de *intertextualitate*.

În prezent prevalează concepția, la care aderăm, potrivit căreia la baza conceptului de intertextualitate ar fi ideea dialogismului. Pionierii intertextualității sunt M. Bahtin, Julia Kristeva, L. Jenny, M. Riffaterre și G. Genette, teoreticieni ce provin din medii de cercetare foarte diferite. Chiar de la apariția lui, dialogismul prezentat de M. Bahtin are două fațete. Pe de o parte, dialogismul este inerent scrierii: orice enunț, în dimensiunea sa lingvistică, se referă la

alte texte, deci nu poate să nu fie intertextual. Pe de altă parte, dialogismul bahtinian aparține unei anumite estetici și beneficiază de o alegere oficială. Însă succesorii lui Bahtin nu au găsit nici până în prezent o soluție pentru această bivalență a dialogismului.

În altă ordine de idei, referindu-se la lucrările cercetătorilor La Bruyere, Montaigne și A. Robbe-Grillet, Anne-Claire Gignoux afirmă că, de fapt, conceptualizarea intertextualității de la finele secolului al XX-lea suprapune teorii anterioare, căci interesul pentru interacțiunea textelor există de o perioadă mult mai îndelungată de timp. Cercetătoarea observă că operele antice, precum *Iliada*, *Biblia* sau *Noul Testament*, mărturisesc deja existența intertextualității [179, p. 8-9].

Examinând genealogia conceptului de intertextualitate, este lesne de remarcat existența autorilor care consideră că lucrările cu referire la intertextualitate au fost precedate de modernității D. Jones și T. S. Eliot. În *Intertextuality in theory and in practice*, cercetătorul conceptului de intertextualitate A. Haberer susține că aceste scrieri au constituit trecerea de la modernism la postmodernism, numind intertextualitatea „memorie a literaturii” [144, p. 54].

Pentru a elucida geneza termenului și a conceptului de intertextualitate, am revenit mai îndeaproape la ideea de dialogism emisă de cercetătorul M. Bahtin. În lucrările sale, savantul rus nu a utilizat termenul *intertextualitate* ca atare, însă a inițiat abordarea pluridiscursivității, care a oferit posibilitatea de a cerceta fenomenul intertextualității.

Teoretizarea dialogismului de către M. Bahtin oferă o dimensiune nouă lingvisticii și stilisticii, care, după părerea lingvistului, erau supraaxate pe textul închis („clos”). Cercetătorul, printre primii, avansează ideea că textul este în relație nu numai cu elementele sistemice ale limbii, dar, în același timp, este în relație cu alte texte.

Dialogismul bahtinian se referă la faptul că ființa umană nu poate fi înțeleasă decât în calitate de subiect, cu alte cuvinte, prin interrelațiile umane; spre deosebire de lucruri, ființele nu pot fi obiectivate, deci pot fi abordate doar dialogal. De fapt, definind dialogismul, M. Bahtin conectează continuu textul cu contextul său, cu autorul său, precum și cu autorii care l-au precedat. Acest dialogism (ca sinonim al intertextualității) aparține unui vast lanț lexical (polifonie, heteroglosie, hibridare etc.). Remarcăm faptul că semioticianul rus încearcă să pună în valoare prezența unei pluralități de voci (care este numită și polifonie) în toate textele. Drept consecință, termenul *dialogism* (adoptat de M. Bahtin) cuprinde acest amestec de voci care răspund.

Conceptul de dialogism bahtinian poate fi definit ca un raport între subiecți, prin urmare, el implică coprezența într-un text a mai mulți enunțiatori și enunțuri, care duc la formarea unor raporturi dialogice pe diferite niveluri (vocea autorului se suprapune cu vocea naratorului, dar și cu vocea personajelor din discursurile raportate). Enunțarea este dialogică prin natura sa.

Cuvântul se adresează unui interlocutor și, în plus, constituie produsul interacțiunii locutorului cu interlocutorul său [168, p. 123].

Afirmațiile semnalate *supra* ne conving că unul dintre elementele esențiale ale dialogismului lui M. Bahtin este interdiscursivitatea. Ideea în cauză vine să confirme în mod direct faptul că un cuvânt devine propriu numai printr-un act de „împroprietărire”, ceea ce ar însemna că, de fapt, cuvântul nu poate aparține vorbitorului în totalitate și este mereu pătruns de urmele utilizatorilor precedenți [116, p. 28].

În această accepție se relevă un alt element care a contribuit la formarea teoriei relațiilor intertextuale, și anume ideea „cuvântului străin” (*mot étranger*) [168, p. 108-109]. Noțiunea respectivă se înscrie în teoria conform căreia cuvintele din uzul unei persoane sunt divizate în lumea cuvintelor conceptualizate ca proprii (cuvintele din limba maternă, atmosfera obișnuită în care individul trăiește și respiră) și lumea infinită a cuvintelor „străine” (vehiculate de civilizație, cultură, religie, organizare politică) pline de mister.

Relația dialogică între cuvântul propriu și cuvântul străin își găsește expresia plenară (artistică) în romanul polifonic prin modificarea calitativă a atitudinii creative a autorului față de personajul reprezentat (privit ca un alt eu, un „subiect-personalitate”), cu o cunoaștere de sine. După cum menționează A. Gavrilov, acest subiect-personalitate este o „manifestare a unei existențe individuale obiective, indisolubilă într-o conștiință umană generală atotcuprinzătoare, cea a scriitorului monologist sau cea a «cititorului ideal» (model) ca o dublare a autorului” [37, p. 241]. Prin urmare, textul dialogic al lui M. Bahtin prezintă dialogul autorului și cultura care îl precedă și cea actuală.

Putem, așadar, să avansăm o definiție retroactivă a interdiscursivității bahtiniene, care ar semnifica, în opinia noastră, reprezentarea discursului celuilalt, surprinzând trăsătura esențială de asumare și introiectare a alterității. Viziunea amintită este preluată mai târziu de Julia Kristeva pentru a explica specificul raportării la alteritatea discursivă sau textuală, fiind desemnată prin termenul nou *intertextualitate*.

Din cele analizate anterior, putem conchide că M. Bahtin precedă cercetările poststructuraliste și definește caracteristica fundamentală a discursului ca o „relație a fiecărui enunț cu alte enunțuri”. Afirmațiile semnalate *supra* ne conving că procesul de scriere este o lectură a corpusului literar și nu doar anterior, drept consecință, textul devine/este o absorbție, o replică a unui alt text. Dialogismul, abordat prin prisma examinării sensurilor multiple ale unui text, generează conceptul de intertextualitate, care, odată lansat, se îmbogățește continuu, este intens folosit în cercetarea literară și este adoptat de diferite zone ale acesteia. În cercetarea

noastră extindem aria de funcționare a acestui concept spre o dimensiune mai puțin abordată în prezent – cea a textului unui editorial, văzut în dimensiunea lui globală.

Grupul *Tel Quel* deplasează accentul de la teoria limbajului spre unitatea de bază – Textul. Am acordat un spațiu aparte acestui grup pornind de la aportul substanțial la evoluția viziunilor asupra conceptelor de bază ale cercetării noastre. Lingvistica structuralistă (și apoi cea transformațională) și semiologia își au impactul vizibil asupra elaborării „doctrinei” intertextualității. Modul de gândire și interpretare intertextuală a fost posibil numai în atmosfera intelectuală generată de impactul lingvisticii structuraliste asupra tuturor disciplinelor umaniste.

Specifică grupului telquelist este tendința spre „textualizarea” tuturor sistemelor, spre perceperea sub specie textuală a tuturor fenomenelor (J. Derrida: „nu mai există nimic în afara textului” [trad. n.] (*il n'y a plus de hors-texte*)). Textualitatea înglobează literaritatea, generația telquelistă oscilează între „primatul textului” și punerea în paranteză a „lumii”. „Textualismul” se prezintă ca o metodă de producere a textului din el însuși, din propria lui mecanică generatoare [202, p. 356].

O analiză a evoluției conceptului de intertextualitate ar fi incompletă fără punerea în valoare a „pietrei de temelie” aduse de Julia Kristeva. Cercetătoarea preia de la M. Bahtin conceptul de dialogism și dezvoltă concluziile acestuia privind modul în care enunțurile se leagă între ele în scopul semnificării. În *Séméiotikè. Recherches pour une sémanalyse*, 1969, Julia Kristeva numește determinantă pentru existența textului literar relația unui text cu alte texte, atribuind acestei relații noțiunea de intertextualitate. Autoarea lansează o nouă abordare a semioticii, pe care o numește *sémanalyse*.

Ținem să evidențiem că Julia Kristeva abordează cercetarea discursului literar și în eseul *Le mot, le dialogue et le roman*, în care definește *cuvântul literar* ca fiind mai mult decât un punct (un sens fixat), adică fiind o încrucișare de suprafețe textuale, un dialog a mai multe scrieri: al scriitorului, al destinatarului (sau al personajului), al contextului cultural actual sau anterior [185, p. 83]. În lucrarea citată se relevă că noua semiotică prezentată de cercetătoare aplică taxonomia dimensiunii (intertextualității) orizontale și a dimensiunii (intertextualității) verticale pentru a defini statutul cuvântului literar. În consecință, în dimensiunea orizontală „cuvântul din text aparține în același timp subiectului scriiturii și destinatarului”, iar în dimensiunea verticală, „cuvântul din text este orientat către un corpus literar anterior sau sincron” [trad. n.] [185, p. 84]. Drept urmare, cuvintele și textele autorilor semnaleză existența în interiorul lor a textelor anterioare, concomitent cu dialogul dintre autor și cititor. În acest context, regăsim ideea unui dialog între subiectele enunțării și între texte, dar, în afară de aceasta, iese la suprafață noțiunea alterității, preluată de la M. Bahtin [185, p. 172].

Pe acest fundal, Julia Kristeva numește *intertextualitate* relația textului cu alte texte: „orice text se construiește ca mozaic de citate, orice text este absorbție și transformare a unui alt text. În locul noțiunii de intersubiectivitate se instalează cea de *intertextualitate*, iar limbajul poetic se citește, cel puțin, ca dublu” [trad. n.] [185, p. 85]. Totodată, vom sublinia că, pentru un teoretician, citarea intertextuală nu este nevinovată, ci întotdeauna transformată, condensată sau editată astfel încât să servească subiectului vorbitor și sistemului său de valori.

Teoreticianul intertextualității Julia Kristeva avansează conceptul de „ambivalență”, care reflectă monologismul și dialogismul lui M. Bahtin ca fiind o interpretare a savantului rus a termenilor *heteroglosie* și *hibridare*, cu aplicarea criteriilor poststructuraliste. Cercetătoarea definește termenul *ambivalență* drept „inserarea istoriei în text și a textului în istorie, pentru scriitor ele reprezentând unul și același lucru” [trad. n.] [185, p. 88]. Din categoria cuvintelor (mesajelor) ambivalente fac parte imitația (numită de M. Bahtin repetiție), parodia și polemica interioară ascunsă. În opinia Juliei Kristeva, doar romanul este genul literar care poate conține cuvinte ambivalente, aceasta fiind caracteristica specifică a structurii sale [185, p. 89-94].

În urma pozițiilor științifice analizate *supra*, putem conchide că lucrarea Juliei Kristeva, ce tratează probleme din domeniul semioticii și lansează conceptul de intertextualitate, este o încercare de a realiza o sinteză între semiotica lui F. de Saussure (studiul derivării sensului unui semn din text) cu dialogismul lui M. Bahtin (examinarea sensurilor multiple ale unui text/roman și ale cuvântului). Preluată în repetate rânduri, definiția kristeviană a intertextului se îmbogățește continuu, punând în valoare complexitatea conceptului-cheie analizat.

După cum menționează G. Allen, în lucrarea sa *Intertextuality*, prin prisma abordării semiotice, Julia Kristeva cercetează textul ca un aranjament textual al elementelor care au un sens dublu: un sens propriu al textului și un sens pe care îl numește „text istoric și social”. Astfel, semnificația este în același timp în „interiorul” și în „exteriorul” textului [116, p. 37].

Se poate remarca fără dificultate că, odată lansat, conceptul a evoluat considerabil, fapt probat prin opiniile neunivoce ale cercetătorilor din domeniu. În primul rând, observăm că introducerea în circulație a termenului *intertextualitate* a provocat atacuri asupra conceptului de autor al textului, asupra celui de text autonom, suficient sieși. Astfel sunt deschise noi posibilități pentru interpretarea textului. Printre numeroasele consecințe epistemologice ale acestei teorii se numără subminarea prejudecății autonomiei textelor și a statutului lor ca entități independente, la fel și stimularea către reconsiderarea unor noțiuni-cheie ale teoriei literare: imitație, originalitate, tradiție, lectură, valoare, interpretare, literaritate. Pe acest fundal, G. Allen avansează ideea că intertextualitatea promovează o nouă viziune a sensului și, respectiv, a paternității (drepturilor de

autor) și a lecturii. Noua viziune a sensului este rezistentă noțiunilor de originalitate, unicitate, singularitate și autonomie [116, p. 6].

Definirea conceptului de intertextualitate este o problemă strâns legată de definirea textului. După cum am menționat anterior, Julia Kristeva extinde sfera noțiunii de intertextualitate, lărgind totodată sfera noțiunii de text, care devine sinonimică cu sistem de semne, adică, intertextualitatea este văzută ca *transpunerea* unui sistem de semne în altul. Termenul transpunere este asociat termenului intertextualitate, adesea înțeles în sensul de critică a surselor.

O viziune la fel de largă ca cea a Juliei Kristeva regăsim la R. Barthes: definiția lui R. Barthes descrie textul ca o țesătură. Această abordare a devenit una dintre cele mai citate, iar noi o considerăm actuală și acceptabilă inclusiv în epoca contemporană: „Dar câtă vreme până aici s-a luat mereu această țesătură drept un produs, un vâl gata făcut, îndărătul căruia se ține, mai mult sau mai puțin ascuns, sensul (adevărul), noi accentuăm acum, în țesătură, ideea generativă că textul se face, se lucrează printr-o întrețesere perpetuă; pierdut în această țesătură – această textură – subiectul se desface în ea, ca un păianjen care s-ar dizolva pe sine în secrețiile constructive ale pânzei sale” [7, p. 100].

Observăm preluarea ideii de generare și producere de hypotexte în textul nou, ca și ideea unui țesut și împletire a textelor preluată de la Julia Kristeva. În aceeași ordine de idei este identificată și „moartea autorului”. În eseuul său *The death of the author* (Moartea autorului), R. Barthes se axează pe faptul că autorul nu este o simplă persoană, ci un subiect constituit cultural, social și istoric. În altă ordine de idei, Anne-Claire Gignoux, în articolul *De l'intertextualité à l'écriture*, prezintă o atitudine rezervată față de acest fenomen (moartea autorului) și subliniază că prin și grație intertextualității subiectul nu moare, dar, din contra, se afirmă. Semnalând exemplele de citate (de la M. Proust) prezentate de C. Simion în *La Bataille de Pharsale*, cercetătoarea afirmă că aceste citate ce reprezintă vocea alterității dovedesc eterogenitatea enunțiativă a textului. Emoția (de artă) a cititorului este creată de întâlnirea acestor voci, între autorul pe care îl citește, a cărui voce-l atinge prin cuvintele sale, și una mai îndepărtată, vocea autorului cu care dialoghează cartea. În cazul în care, din cauza lipsei de competență culturală, cititorul nu recunoaște vocea îndepărtată, atunci moartea subiectului devine efectivă: cititorul percepe doar o voce omogenă în text [180, p. 3].

Revenim la concepția lui R. Barthes, conform căreia intertextualitatea este un instrument științific pentru decodarea textului. Ea ajută la înțelegerea literaturii și a mecanismelor utilizate la construirea textelor în coparticiparea cititor-autor. Semioticianul insistă asupra imaginii de pânză, imagine numită mai târziu „web” sau „hypertext”. Obiectivul propus de autor nu este

reconstituirea structurii textului, ci urmărirea structurării lui, nu a dezvăluirii tuturor sensurilor textuale în procesul lecturării, ci, de fapt, numai a punctului lor de pornire. R. Barthes percepe modul de funcționare a intertextualității prin diseminare, astfel intertextualitatea (teoria textului) e văzută ca o adevărată „hyphologie” (*hyphos* – pânză de păianjen, țesut).

Observăm că R. Barthes abordează conceptul de intertextualitate într-o reflecție adresată preponderent literaturii (nu și limbajului). Se poate remarca fără dificultate că teoreticianul literaturii este interesat de „lectură”, plasându-se astfel într-o estetică a receptării, accentuând superioritatea cititorului asupra autorului. Drept consecință, intertextualitatea poate fi interpretată ca posibilitatea destinatarului/lectorului de a citi printr-un singur text o multitudine de alte texte, venind cu o viziune personală a intertextualității (ideea textului ca productivitate, preluată de la Julia Kristeva). Această perspectivă va fi mai târziu numită de M. Riffaterre intertextualitate „aleatorie”.

Constatăm că perspectiva intertextualității revaluează și redefiniște conceptul de text într-o lumină nouă. Ne propunem să examinăm axele de interpretare a textului prin prisma elementului unic, comun tuturor definițiilor și accepțiilor textului, adică prin intertextualitate, ea devenind unul din standardele textualității (proprietatea definitorie a textului), alături de noțiunile de coeziune, coerență, intenționalitate, acceptabilitate, situaționalitate și informativitate. În funcție de acest criteriu, pot fi identificate următoarele direcții, extrase de noi din lecturărilor surselor teoretice încadrate în subiectul cercetării noastre:

Tabelul 2. Direcțiile de interpretare a textului prin prisma elementului intertextual

A. Textul <i>ca produs finit</i> /structură definitiv închisă, o unitate autonomă funcționând ca unitate finită închisă, în care sensul se păstrează intact, static, fiind încorporat în litera sa (analiza structurală)	I. Diaconescu	„Act finit de comunicare” – „textul este o unitate lingvistică a cărei funcție de bază este de a finaliza actul de comunicare; el se derulează într-un spațiu marcat prin absența unui antecedent și a unui succedent textual, prezentându-se ca o unitate finită, închisă, cu relevanță la nivel textual” [31, p. 25]
	I. Galperin	Încercarea unor teoreticieni de a prezenta textul ca un fenomen nelimitat nu are dovezi, pentru că, pornind de la caracteristica de bază a textului – parametrul volumului – textul poate să ajungă la mărimi considerabile, însă totuși este vizibil prin natura sa, din motiv că este finit [99, p. 37].
	E. Vasiliu	„Una dintre cele mai răspândite modalități de a defini textul este aceea de a-l considera o secvență de unități lingvistice, a căror legătură se manifestă prin anumite particularități gramaticale, particularități care apar cu precădere ca rezultat al relațiilor transpoziționale.” [86, p. 76]
	J. Ricardou	„Mașină de schimbat sensurile” – textul nu este un spațiu neutru, unde se assemblează sensuri nealterabile,

		ci, din contra, reprezintă un mediu de transformare continuă a sensurilor [64, p. 150].
B. Textul ca producție în curs de realizare/ structură deschisă, în care punctele de articulație ale unei opere sunt prestabilite de autor, dar dorința și intențiile lui nu sunt întotdeauna respectate, căci cititorul le va vedea acolo unde ele nu au fost gândite de autor, cititorul re-scrie mental ceea ce creatorul a înscris în opera sa. Lectura devine parte integrantă a textului, în care cititorului îi revine o funcție activă.	Ph. Sollers	Textul este „o muncă elaboratoare transformatoare”, în acest sens, lectura și scriitura textului fac, de fiecare dată, parte integrantă din textul care în consecință este evaluat. Autorul vorbește despre un <i>text deschis</i> , orientat spre un <i>text generalizat</i> [79, p. 274].
	Julia Kristeva	Lansează ideea textului ca productivitate, astfel textul face trimitere totdeauna la alte texte, către care este orientat, de unde rezultă că ideile nu apar ca niște produse finite, gata pentru a fi consumate, din contra, ele sunt prezentate astfel încât să încurajeze cititorul la o coparticipare la procesul de producere a sensului. Prin urmare, atât autorul, cât și cititorul participă la procesul de continuă producere a textului, iar noțiunea de text apare cu un sens de dublă scriitură/lectură [185, p. 52].
	J-L. Baudry	„Dacă activitatea teoretică constă în a detecta mecanismele din interiorul oricărui text scris, ea întemeiază acest text scris în existența sa textuală, în vederea unei lecturi (...). Ea este lectura oricărei scriituri, dar și scriitura unei lecturi, alăturând oricărei scriituri o lectură și oricărei lecturi o scriitură.” [8, p. 229]

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

Definită din perspectiva *preluării și transformării* între limitele unui text a altor texte, intertextualitatea reprezintă atât un principiu de funcționare a textului, cât și unul de constituire a acestuia, de unde reiese că ea pune în valoare nu doar calitatea textului *ca produs* al practicii artistice, ci și *producerea* (Julia Kristeva, Ph. Sollers) însăși a textului (sau a sensului), prin antrenarea în acțiunea respectivă atât a scriitorului, cât și a cititorului (R. Barthes, U. Eco). Intertextualitatea funcționează ca principiu generativ, constituind concomitent un mecanism interior de funcționare a textului și un principiu care participă la exegeza acestuia. Din acest punct de vedere, noțiunea de intertextualitate implică sensuri foarte largi, prezentându-se ca un posibil declanșator al unui nou *principiu creator* susținut, în egală măsură, atât de autor, cât și de cititor, deci un joc pentru câștigarea paternității sensului textual, unul fără șanse de a se încheia vreodată, accentuând, în acest mod, fascinația lui.

O lecturare detaliată a scrierilor moderne asupra intertextualității ne-a condus spre delimitarea a trei grupuri mari de opinii, gravitând în jurul unor nume bine cunoscute.

O primă interpretare, foarte restrânsă, care situează intertextualitatea în interiorul textului literar, între elementele structurii acestuia (în sensul relaționării unor elemente ale structurii textului) (*intertextualitate internă*) reflectă poziția lui Tz. Todorov. În aceeași ordine de idei, cercetătoarea română Smaranda Vultur definește intertextualitatea ca o configurație a textului, „o

poartă deschisă spre zona poiesisului”, capabilă să indice nu doar emergența „elementelor străine”, ci și „posibilitatea de a relaționa fragmente sau nivele interne ale textului” [89, p. 6-7].

O a doua interpretare curentă, care reflectă poziția cercetătoarei Julia Kristeva, pornește de la relaționarea diferitor texte literare (*intertextualitate propriu-zisă*): „orice text este un intertext, orice text este o intersectare de citate mai vechi, permutarea textelor fiind una dintre căile de reconstruire a limbii de către text” [49, p. 252]. Semiologia kristeviană promovează ideea că textul este o productivitate, este o permutare de texte, o intertextualitate: în spațiul unui text mai multe enunțuri luate din alte texte se încrucișează și se neutralizează [185, p. 52]. Prin urmare, atât autorul, cât și cititorul participă la procesul de continuă producere a textului.

Ideea productivității textului este promovată și de cercetători precum Ph. Sollers: „un text se scrie cu texte și nu numai cu fraze sau cuvinte”, astfel, el nu se „inspiră” din alte texte și nu are „izvoare”, dar le recitește, le „rescrie”, le redistribuie în spațiul său, le „descoperă joncțiunile fundamentale” pe care le utilizează în propria sa joncțiune [79, p. 28]; J-L. Beaudry: „textul – spațiul de intersectare a altor texte” [8, p. 229]; J. Derrida: „textul poate fi înțeles doar în relația sa cu alte texte” (J. Derrida este adeptul textului fără limite) [*apud*: 109, p. 65], „un spațiu cu dimensiuni multiple, unde se îmbină și se contestă scrieri variate, dintre care niciuna originală”; R. Barthes: „textul este o țesătură de citate, provenite din mii de focare de cultură” [trad. n.] [121, p. 142-148]; L. Jenny: „scriitorul nu poate decât să imite un gest mereu anterior, niciodată original; singura sa putere este să amestece scrierile, să le contrarieze pe unele prin celelalte, astfel încât să nu se sprijine niciodată pe una dintre ele” [trad. n.]; C. Hăulică, I. Plămădeală, Carmen Vlad ș.a. prezentând textul ca dublă scriitură/lectură.

O a treia interpretare foarte largă, prin care noțiunea transgresează domeniul literaturii, legând textul literar de „textul infinit” (*intertextualitate externă*), este remarcată în viziunea lui R. Barthes, care insistă asupra faptului că toate practicile semnificante pot genera un text. Intertextualitatea presupune „imposibilitatea de a trăi în afara textului infinit, fie că acest text este Proust, sau ziarul, sau ecranul televizorului: cartea face sensul, sensul face viața” [7, p. 59]. Și pentru că este înconjurat de texte, scriitorul nu poate face altceva decât să se joace cu o țesătură de citate din „infinitele centre ale culturii”, „și tocmai asta înseamnă intertextul: imposibilitatea de a trăi în afara textului infinit” [7, p. 59], a „textului lumii”, „întreaga zestre culturală și științifică a unui popor conservată prin mijloace lingvistice, s-ar constitui într-un text total” (I. Diaconescu) [31, p. 12].

În același context, putem remarca afirmația lui P. Ricoeur, care susține următoarele: „cariera textului se sustrage orizontului finit trăit de autorul său” [66, p. 55]. Prin afirmația

cercetătorului francez „pentru noi lumea este ansamblul referințelor pe care le deschid textele”, autorul extinde considerabil spațiul de acțiune al textului [66, p. 55].

Remarcăm, de asemenea, că Julia Kristeva are o viziune largă a intertextualității, căci textul nu este un obiect individual sau izolat, ci mai curând o compilare de textualitate culturală; autoarea definește intertextualitatea ca „indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea” [49, p. 266]. Textele sunt compuse din „text cultural/social”, din diferite discursuri, structuri și sisteme ce formează în ansamblu ceea ce se numește cultură. Textele culturale, ca și textele individuale, sunt compuse din același material textual și nu pot fi separate [185, p. 52-53]. În consecință, din aceasta perspectivă, intertextualitatea studiază apariția textului din „text social” și, în același timp, se preocupă de existența textului în interiorul societății. Julia Kristeva operează cu termenul „ideologem” pentru a desemna funcția comună care leagă o structură concretă de alte structuri într-un spațiu intertextual [185, p. 268]. Se poate remarca fără dificultate că textele nu au un sens unificat propriu, ci sunt strâns legate de procesele sociale și culturale în curs de desfășurare. „Acceptarea unui text ca ideologem determină procedura semioticii care, prin studierea textului ca intertextualitate, îl consideră în interiorul (textului) societății și istoriei. Ideologemul unui text este centrul unde raționalitatea sesizează transformarea enunțurilor într-o totalitate (textul), la fel cum se inserează această totalitate în textul istoric și social” [trad. n.] [185, p. 53]. În această extensiune semantică se regăsește tendința de a readuce în vizor contextul producerii și receptării.

Astfel, teoreticienii intertextualității largesc valoarea conceptului și susțin că intertextualitatea este și va fi un element crucial în încercarea de a înțelege literatura și cultura în general. Dificultatea definirii exhaustive a noțiunii rezultă din faptul că intertextualitatea desemnează deopotrivă relațiile de derivare, coprezență și incluziune a unui text în altul, citatul, aluzia sau referința fiind practic insesizabile, la fel și filiația sau înglobarea unor modele preexistente. Delimitarea intertextului se impune pentru a garanta rigoarea conceptuală, precum și pentru a facilita procesul de identificare a intertextualității. Pericolul confuziei terminologice constă în polisemia termenului, fapt ce motivează variabilitatea și varietatea definițiilor conceptului de intertextualitate.

1.3. Modele teoretice ale intertextualității

Pornind de la definiția largă a intertextualității, văzută ca o „încrucișare de texte” (Julia Kristeva), teoreticienii și-au propus să elaboreze instrumente practice pentru a studia fenomenul respectiv. Astfel, ei s-au ciocnit cu un număr considerabil de probleme referitoare la natura suportului de referință intertextuală.

În practica concretă a criticii literare se constată două tendințe opuse de analiză: prima urmează modelul lui M. Riffaterre, adică este o analiză la nivel de microstructură, ce implică actul de descifrare a aluziilor și citatelor focalizate într-un cuvânt, vers, a căror disonanță de restul textului necesită utilizarea unui intertext. Pe de altă parte, ne referim la succesorii lui G. Genette, care identifică funcționarea intertextualității la nivel de macrostructură. Adepții acestei abordări pun accentul pe structuri sau caracteristici generice specifice unui text.

Abordarea teoretică pusă în circuit de M. Riffaterre se bazează pe dorința de a explica confuzia prea frecventă între intertextualitate și intertext. Originalitatea tezelor propuse vizează în mod special intertextul și modul de interpretare a faptelor ce țin de identificarea intertextualității. În opinia lui M. Riffaterre, intertextul este un „corpus nedefinit” de texte declanșate în memoria cititorului de fragmentul pe care îl are în fața ochilor, prin urmare, un complex de „asociații memoriale (senzoriale)”, care pot fi mai mult sau mai puțin întinse și bogate, în funcție de cultura cititorului [191, p. 4].

De fapt, intertextualitatea este perceperea de către cititor a raporturilor ce se configurează între o operă concretă și cele care au precedat-o sau au urmat-o, constituind intertextul primei opere [192, p. 4]. Mecanismul intertextual se produce prin „perceperea în text a *urmei* intertextului” [trad. n.] [191, p. 5]. Această urmă, percepută de cititor, constă din „anomalii intratextuale”, numite de M. Riffaterre *agramaticalități*, o obscuritate, o întorsătură de fraze, care nu poate fi explicată doar prin context, o anomalie care indică prezența latentă a implicitei, o alterare aparentă care indică prezența unui „corp străin”, adică intertextul [191, p. 4-5]. Prin funcția sa de atenționare a cititorului asupra *semnelor duble*, agramaticalitatea facilitează lectura plurală a textului poetic. Odată percepută, agramaticalitatea devine indicator al semiosis-ului și conduce la *semnificația* [193, p. 255].

O altă cercetătoare franceză, Anne-Claire Gignoux, are o atitudine rezervată față de aceste noțiuni și subliniază, la rândul ei, că argumentele expuse sunt ușor contestabile. În plus, cercetătoarea îi amintește lui M. Riffaterre că acea competență culturală de care are nevoie cititorul ordinar este exagerată și că obscuritatea unui poem nu este totdeauna atribuită intertextualității sale, dar și altor criterii, proprii creativității limbajului poetic. De altă parte, Anne-Claire Gignoux nu este de acord cu afirmația că intertextul este în conflict cu textul său și îi reproșează lui M. Riffaterre tendința de a alege intenționat exemple care prezintă un conflict intertextual [179, p. 42-43].

După cum se poate observa din **Figura 1**, pentru a rezolva incompatibilitatea sensurilor în conflict între text și intertext, în opinia cercetătorului, cititorul face apel la un element nou numit „interpretant”, ce ar reprezenta sursa textuală necesară procesului de decodare și receptare

a mesajului. De fapt, M. Riffaterre extrapolează conceptele semn (text), obiect (intertext), interpretant (al doilea text), „utilizat de autor ca echivalent parțial al sistemului de semne pe care îl construiește pentru a-l re-enunța, pentru a re-scrie intertextul” [trad. n.] [193, p. 133-134].

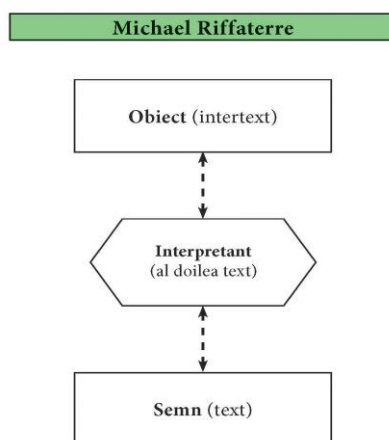

Fig. 1. Modelul teoretic al intertextualității la M. Riffaterre

Sursa: elaborată de autor (N. R.)

Prin urmare, semnului (care este textul) îi corespunde ca obiect intertextul; interpretantul reprezintă elementul mediator între un semn și obiectul său. Observăm că interpretantul va permite interpretarea textului rezolvând anomaliile eventuale de semnificație, provocate de agramaticalități (urmele intertextului). Interpretantul nu se egalează și nu se confundă cu intertextul: el este o construcție semnificativă elaborată de cititor [193, p. 133-134].

Vom evidenția insistența cercetătorului asupra factorului pragmatic al receptării: intertextualitatea este „un fenomen care orientează lectura, care îi guvernează eventual interpretarea” [trad. n.] și care, mai presus de orice, este un mod de percepere a textului. Cuvintele textului semnifică prin referire la „complexe de reprezentări”, legate de un gen sau de anumite sisteme descriptive, dar nu prin referire la lucruri sau concepte [191, p. 5-6]. De aici derivă definiția extrem de încăpătoare (largă) a intertextualității, nu ca referință la alte texte, ci la rezervorul discursurilor potențiale și al clișeeilor culturale (intertextele virtuale: stereotipurile și sistemele descriptive). Această afirmație este aplicabilă întru totul textului unui editorial în raport cu destinatarul său.

Conchidem că M. Riffaterre este susținătorul unei intertextualități *obligatorii*, o *intertextualitate a scriiturii*, el avansează tezele că schimbul între text și intertext este un circuit închis, că textul este ca un ansamblu structurat cu expresivitate stilistică controlată de autor, că intertextualitatea este o plasă structurată de constrângeri generate de text pentru a fi percepute de cititor, astfel lectura devine disciplinată [152, p. 786].

Credem că părerea consemnată de M. Riffaterre în privința intertextualității obligatorii necesare pentru decodarea conflictului intertextual poate fi acceptată doar parțial, întrucât nu

pare a fi validată de experiența ordinară a cititorilor. Intertextualitatea există, grație scriiturii, și fără a fi acceptată de cititor, fără a fi impusă acestuia în mod didacticist. Cititorul ar putea să nu cunoască intertextul sau să nu perceapă apelul la intertext, totuși el va fi capabil să înțeleagă textul. Este în puterea cititorului să ignore urma intertextuală (sau intertextul în totalitate) sau să nu-l perceapă în întregime. Intertextualitatea nu este o „grilă” menită să-i neutralizeze cititorului intuiția personală și facultățile subiective de receptare și de percepere a operei.

În editorial urma intertextuală capătă valori deosebite, contrapunând evenimente actuale și fapte istorice, personalități și personaje inventate etc., toate aplicate la evenimente de actualitate cu un caracter global. Ideea în cauză vine să confirme, în mod direct, că problema competenței culturale a cititorului este un subiect controversat. M. Riffaterre însuși recunoaște că intertextualitatea este în toate cazurile aleatorie în funcție de cultura cititorului. Diferențele de opinie cu privire la competențele culturale și intertextuale ale receptorului și imprecizia conceptuală care se constată în studiile intertextuale nu au sprijinit conceptul pentru a deveni un instrument practic real și incontestabil.

Din alt punct de vedere, G. Genette prezintă tabloul cel mai sistematic al întregii problematice intertextuale. Criticul francez a contribuit la reorientarea atenției dinspre specificitățile operelor individuale către sistemele din care se poate spune că au derivat și din care au fost construite. Teoreticianul optează pentru o definiție mai restrictivă a formelor literaturii de gradul al doilea și insistă asupra relațiilor formale, structurale între texte. „Transtextualitatea” sau „transcendența textuală a textului” este „tot ceea ce-l pune în relație, manifestă sau secretă, cu alte texte” [143, p. 8]. G. Genette utilizează termenul *intertext* pentru a desemna ideea că textele pot fi interpretate și înțelese sistematic, prin urmare, transcendența textuală a textului se împarte în „cinci categorii de relații transtextuale” [143, p. 1]. Autorul sugerează că cele cinci categorii ale transtextualității sunt interdependente și comunică între ele. Nu există text care să nu facă aluzie sau trimiteri la alte texte sau coduri generice.

Prima categorie este numită *intertextualitate*, categorie care eventual îi furnizează paradigma terminologică. Ceea ce desemnează cercetătorul prin intertextualitate este doar un aspect al fenomenelor numite în totalitate „intertextuale” (subsumate conceptului general de *transtextualitate*): „o relație de co-prezență între două sau mai multe texte, și cel mai adesea prin prezența efectivă a unui text în altul” [trad. n.] [143, p. 1]. Astfel, prin definiție, intertextualitatea este redusă la nivelul strict al literalului.

Celelalte categorii, pe care le vom indica doar tangențial, sunt: *paratextualitatea* – o relație mai puțin explicită și mai distantă, dar care leagă textul cu ceea ce poate fi numit „paratextul” său [143, p. 3]; *metatextualitatea* – relația de „comentariu” care leagă un text de

altul, despre care vorbește fără să-l citeze neapărat sau să-l numească [143, p. 4]; *arhitextualitatea* – relația de apartenență a textului la un gen, la un tip de discurs, la un mod de enunțare [38, p. 82-83], [143, p. 5]; *hipertextualitatea* – relația de derivare prin transformare sau imitație care unește un text B (hipertext) de un text anterior A (hipotext), formele sale fiind imitația, pastișa și parodia [143, p. 5]. Conceptul de „hipotext” la G. Genette este ceea ce majoritatea criticilor numesc „intertext”, cu alte cuvinte, este textul care poate fi identificat ca sursa de semnificație a unui text [143, p. 5].

În baza celor expuse până acum, putem afirma că, de fapt, conceptul de intertextualitate, în marea majoritate a cazurilor, este legat de cel de *producere* – o *intertextualitate a scriiturii*, și de *receptare* – o *intertextualitate a receptării*. Grație naturii sale de tip citat, intertextualitatea sfidează limita dintre lectură și scriitură. Prin legăturile textuale cu alte opere, scriitorul prezintă textul său în strânsă legătură cu dinamica interioară a altor texte, revenindu-i concomitent statutul de cititor al acestora. La rândul său, cititorul propriu-zis, de obicei, un simplu consumator, are un comportament similar de (co)producător activ de sens (Julia Kristeva, R. Barthes, Ph. Sollers), adică ambii subiecți își asumă anumite acțiuni unice în ceea ce privește textul în curs de producere-interpretare.

J. Culler, adept al intertextualității inerente scrierii, face apel la noțiunea semiotică a presupuziției în considerarea intertextului ca operator pragmatic. În lucrarea sa *Presupposition and Intertextuality* [132, p. 1380-1396], autorul stabilește, din perspectivă pragmatică, legătura dintre conceptul de intertextualitate și cel de presupuziție. În viziunea autorului, noțiunea de intertextualitate accentuează faptul că a citi înseamnă a plasa o lucrare (text) într-un „spațiu discursiv”, asociind-o cu alte texte și coduri ale acelui spațiu. Din acest punct de vedere, scriitura se prezintă ca o activitate similară, de a lua o poziție într-un spațiu discursiv: „scriitura este praxisul istoric al lecturii făcute vizibile” [trad. n.] [132, p. 1383]. J. Culler merge pe o abordare pragmatică a intertextualității, comparând-o cu cea a presupuziției. Astfel, prin acțiunea de a citi, o lucrare se regăsește într-un spațiu discursiv. Drept consecință, intertextualitatea desemnează domeniul comun scriiturii și lecturii ca fiind intertextual.

Autorul se distanțează de studiul intertextualității ca sursă sau influență (studiul clasic) și insistă în a include practicile discursive anonime, codurile, ale căror origini s-au pierdut, care pentru autor creează condițiile necesare pentru apariția și existența textelor ce se produc (o viziune apropiată de cea a lui R. Barthes) [132, p. 1383].

Figura 2 prezintă modul de funcționare a intertextualității din perspectiva studiului discursiv prezentat de J. Culler. Intertextualitatea implică multe lucruri, precum convenții explicite ale unui gen, presupuziții specifice despre ceea ce este deja cunoscut și necunoscut,

așteptări și operațiuni interpretative mai generale, precum și ipoteze generale despre preocupările și obiectivele unui tip de discurs [132, p. 1388].

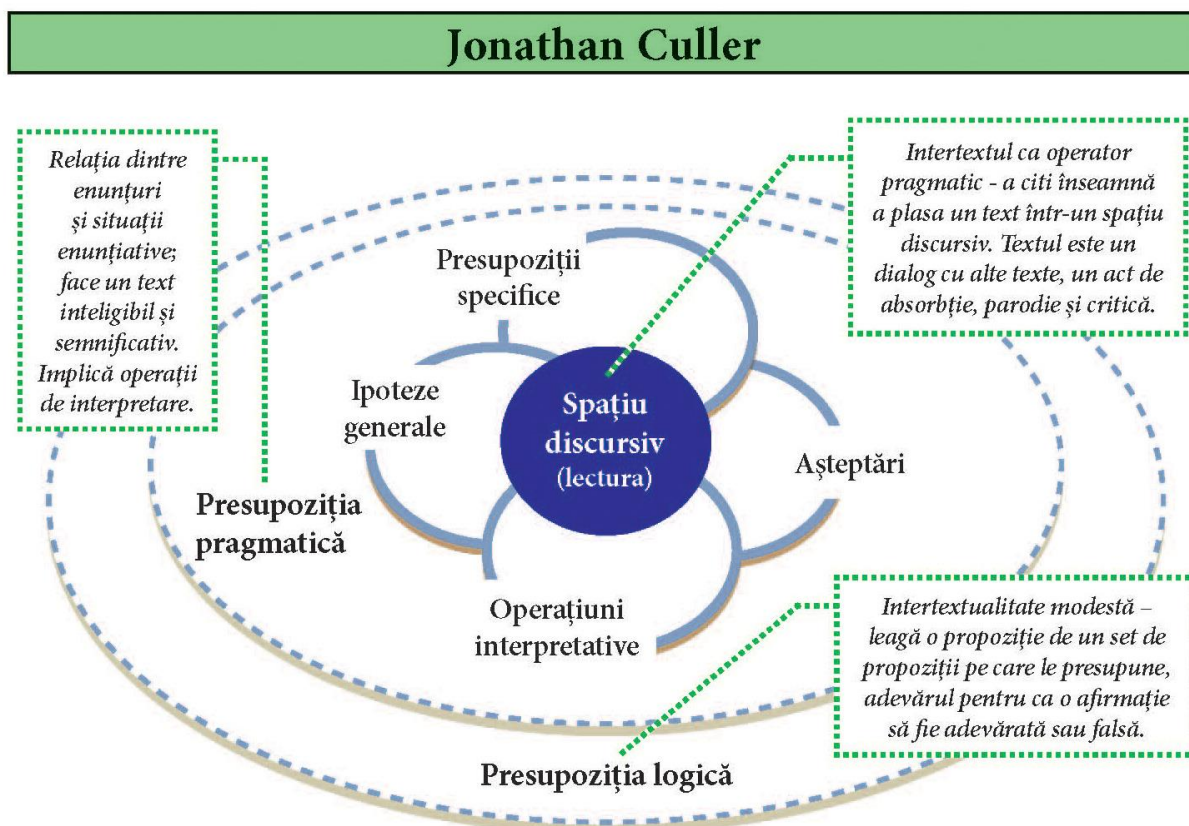

Fig. 2. Modelul funcționării intertextuale în spațiul discursiv (Jonathan Culler)

Sursa: elaborată de autor (N. R.)

După cum se poate observa din **Figura 2**, autorul distinge două tipuri de presuposiții (trimiteri intertextuale): presuposiția logică (presupoziția unei propoziții) și presuposiția pragmatică. Presuposițiile sunt ceea ce trebuie să fie adevărat pentru ca o afirmație să fie adevărată sau falsă.

Presupoziția logică vine cu o intertextualitate modestă prin conexiunea propozițiilor unui text cu un alt set de propoziții pe care le presupune [132, p. 1389]. „Presupoziția logică este un operator intertextual care implică un context discursiv și care, prin identificarea intertextului, modifică modalitatea de citire a unui poem (text)” [trad. n.] [132, p. 1390]. Presuposiția deschide un spațiu intertextual care poate, foarte ușor, deveni ironic.

În abordarea conceptului de intertextualitate, J. Culler se apropie de viziunea lui R. Barthes despre text/discurs ca dialog și de viziunea lui M. Riffaterre despre perceperea actului de lectură (și trimiterile intertextuale) controlat de text prin presuposițiile împletite în corpul textului.

Un alt adept al intertextualității este cercetătoarea din România Cristina Hăulică, care, la rândul ei, sintetizează în mare parte teoriile telqueliste și vine cu o conjugare a modelelor teoretice, aplicate la analiza operei lui Borges, considerată ca o literarizare și o ficționalizare a intertextualismului. În viziunea cercetătoarei române intertextualitatea anulează, în mod deschis și definitiv, mitul textului independent de societatea care îl produce și oferă, în schimb, nesfârșite posibilități de a situa și a considera acest text în cadrul ansamblului textual (istoric, social, politic, cultural etc.) care l-a generat. Autoarea utilizează termeni ca „noduri intertextuale” (conexiuni explicite cu TEXTUL infinit) [42, p. 66]; „act intertextual” (citirea faptelor, istorice sau culturale, ale unei civilizații prin mijlocirea altor fapte, aparținând unei alte civilizații) [42, p. 68]; „timp intertextual” [42, p. 71] și „răscruți intertextuale” [42, p. 83].

Prezintă interes definiția *intertextului*, care, în viziunea cercetătoarei, nu este cursa în urmărirea unor zone anterioare de inspirație, ci „textul la loc de răscruce”, de „întâlnire (recepție și inserție totală) în ansamblul social-istoric al umanității” [42, p. 20], apropiindu-se astfel de concepțiile lui R. Barthes și Ph. Sollers. Intertextualitatea se manifestă, așadar, la cele două etape ale producției numite text. Există o *intertextualitate a scriiturii* și o *intertextualitate a lecturii*. Formula completă a acestei producții textuale ar fi: lectură1/scriitură1//lectură2/scriitură2 [42, p. 174-176].

Perspectiva *receptării* textului și rolul cititorului în semantizarea textului este pe deplin valorificată de Umberto Eco. În lucrarea *The Role of The Reader* (Lector în fabula), U. Eco acordă intertextualității un sens foarte larg, oferindu-i o extindere maximă. Amintind viziunile Juliei Kristeva și ale lui R. Barthes, U. Eco utilizează intertextualitatea ca un concept predefinit și de la sine înțeles și nu oferă conceptului o definiție proprie sau vreun temei teoretic.

U. Eco adoptă un punct de vedere pragmatic în încercarea sa de a studia corelația de cooperare între autor și cititor. Am reprezentat corelația dată în **Figura 3**, din care se observă că, pentru a-și organiza textul, autorul este nevoit să opereze cu o serie de coduri ce desemnează conținuturile expresiilor utilizate. Pentru a asigura comunicativitatea textului, autorul presupune coraportarea codurilor semnificative ale acestuia la cele ale cititorului posibil. În consecință, textul în manifestarea sa lingvistică reprezintă un lanț de stratageme expresive, oferite destinatarului spre actualizare. Această afirmație scoate la suprafață necesitatea unui efort inferențial din partea cititorului pentru înțelegerea textului prezentat.

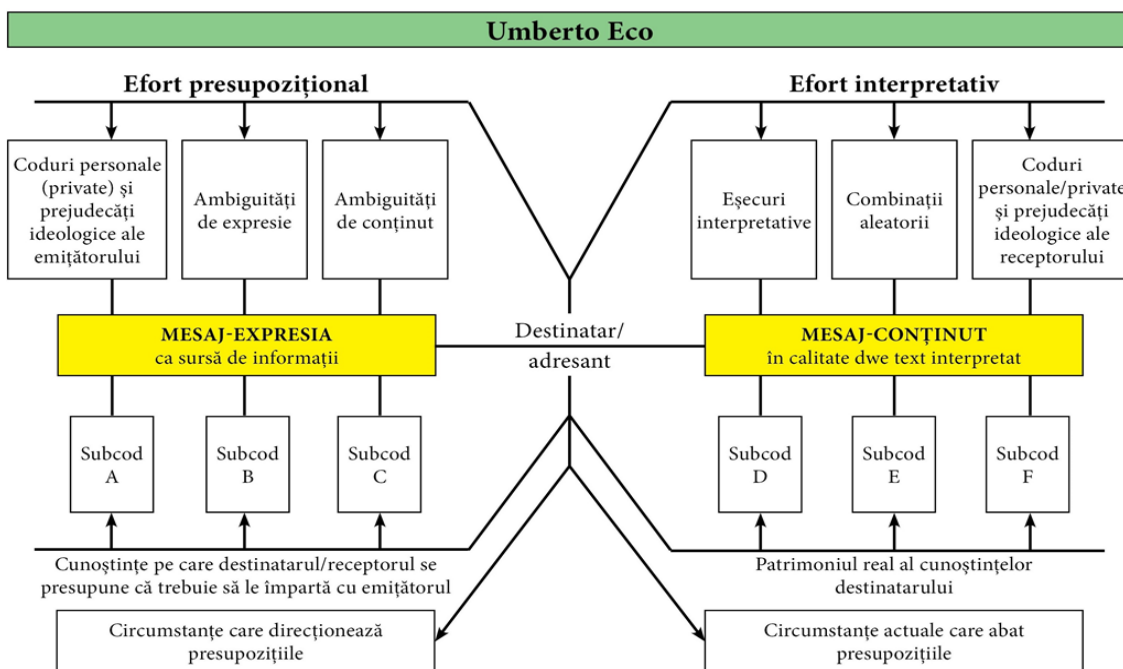

Fig. 3. Corelația de cooperare între autor și cititor (Umberto Eco)

Sursa: elaborată în baza schemei din Umberto Eco, *The role of the Reader* (p. 6)

În opinia semioticianului, autorul prevede modelul unui posibil cititor, presupus a fi capabil să interpreteze stratagemele expresive în aceeași manieră în care autorul le manipulează generativ. Inițiativa interpretării ajută la funcționarea și actualizarea textului [137, p. 7].

Astfel, U. Eco susține, pe bună dreptate, că, pentru a-și organiza strategia textuală, un autor trebuie să facă referință la o serie de competențe (enciclopedice/intertextuale) prevăzute la lectorul său model, capabil să contribuie la actualizarea textului și să se manifeste interpretativ, după cum autorul s-a manifestat generativ. Din cele menționate rezultă că autorul nu doar *presupune* competențele lectorului-model, dar le și *instituie*: un text bine organizat este orientat să construiască, să producă această competență [137, p. 7].

Lectorului-model îi corespunde simetric (opus teoriei kristeviene) un autor-model, un subiect locutor ce-și asumă enunțarea și care este și el o „strategie textuală” ce stabilește corelații semantice și activează lectorul-model. În editorial, acest binom cunoaște o multiplicare importantă, iar lectorul-model (foarte numeros) nu întotdeauna răspunde așteptărilor autorului (jurnalistului). De aici vine și definiția cititorului-model ca „un set de condiții stabilite textual care urmează să fie îndeplinite pentru a avea un act de macro-vorbire (cum ar fi un text) actualizat deplin” [trad. n.] [137, p. 11].

Competența de lectură a cititorului, regăsită și la alți teoreticieni ai textului (vezi *supra* M. Riffaterre), apare ca un postulat fundamental al intertextualității. Consemnând opinia Juliei Kristeva, care consideră că niciun text nu este independent de experiența cititorului altor texte,

U. Eco numește *competența intertextuală* „un caz (situație) special de hipercodare ce stabilește cadrele (frames) intertextuale proprii”. Remarcăm un împrumut al ideii de scheme narative sau topoi preexistenți de la M. Riffaterre [137, p. 21].

Ținem să evidențiem că în această abordare *cunoașterea (competența) intertextuală* (periferia extremă a enciclopediei semantice) cuprinde toate sistemele semiotice cu care cititorul este familiarizat. Prin urmare, din numeroasele texte citite, cititorul extrage cadrele (scenariile intertextuale) necesare pentru interpretarea textului.

Laurent Jenny este cercetătorul adept al funcției integratoare a intertextualității. În articolul *La stratégie de la forme* [183, p. 257-281], L. Jenny respinge opinia lui M. Riffaterre de a descrie intertextul ca un factor alienant și destabilizator (ca o dezordine în structura textului). Teoreticianul francez transferă accentul de la interesul față de modalitatea în care referința intertextuală dezaxează textul în care este inserată la modalitatea de asimilare de către un text a enunțurilor preexistente [183, p. 271]. Definiția intertextului oferită de L. Jenny presupune situațiile când este posibil să reperăm într-un text „elemente structurate anterior” (dincolo de *lexem*), distincte de simpla aluzie și reminiscență, cercetătorul interesându-se de împrumutul „unei unități textuale abstrase din contextul ei și inserată ca atare într-o nouă sintagmă textuală, în calitate de element pragmatic” [trad. n.] (intertextualitatea *propriu-zisă*) [183, p. 262].

În **Figura 4**, L. Jenny prezintă lucrul intertextual ca o transformare și asimilare pentru a produce un text central (omogenizat) nou, apropiindu-se de viziunea kristeviană în tendința sa de aplicare la teoria intertextului a metodelor generativismului transformaționalist chomskian: „intertextualitatea desemnează nu o adiție confuză și misterioasă de influențe, ci un travaliu de transformare și de asimilare a mai multe texte, operat de un text cu poziție centrală” [trad. n.] [183, p. 262]. Dincolo de înrădăcinarea în coduri și arhetipuri, opera literară intră întotdeauna într-un „raport de realizare, de transferare sau de transgresiune” [183, p. 257].

Având ca obiectiv/finalitate un text central, omogen, L. Jenny identifică trei forme de transformare (figuri ale intertextualității): (a) verbalizare [183, p. 272], (b) liniarizare, dovada semnificativă a comprehensiunii mecanismelor lecturii intertextuale, din motiv că textul inserat rupe firul textului final și (c) incluziune, omogenizarea textului final [183, p. 278] (*enchâssement*). Este ușor de înțeles că totalitatea acestor procese desemnează funcția integratoare a intertextualității.

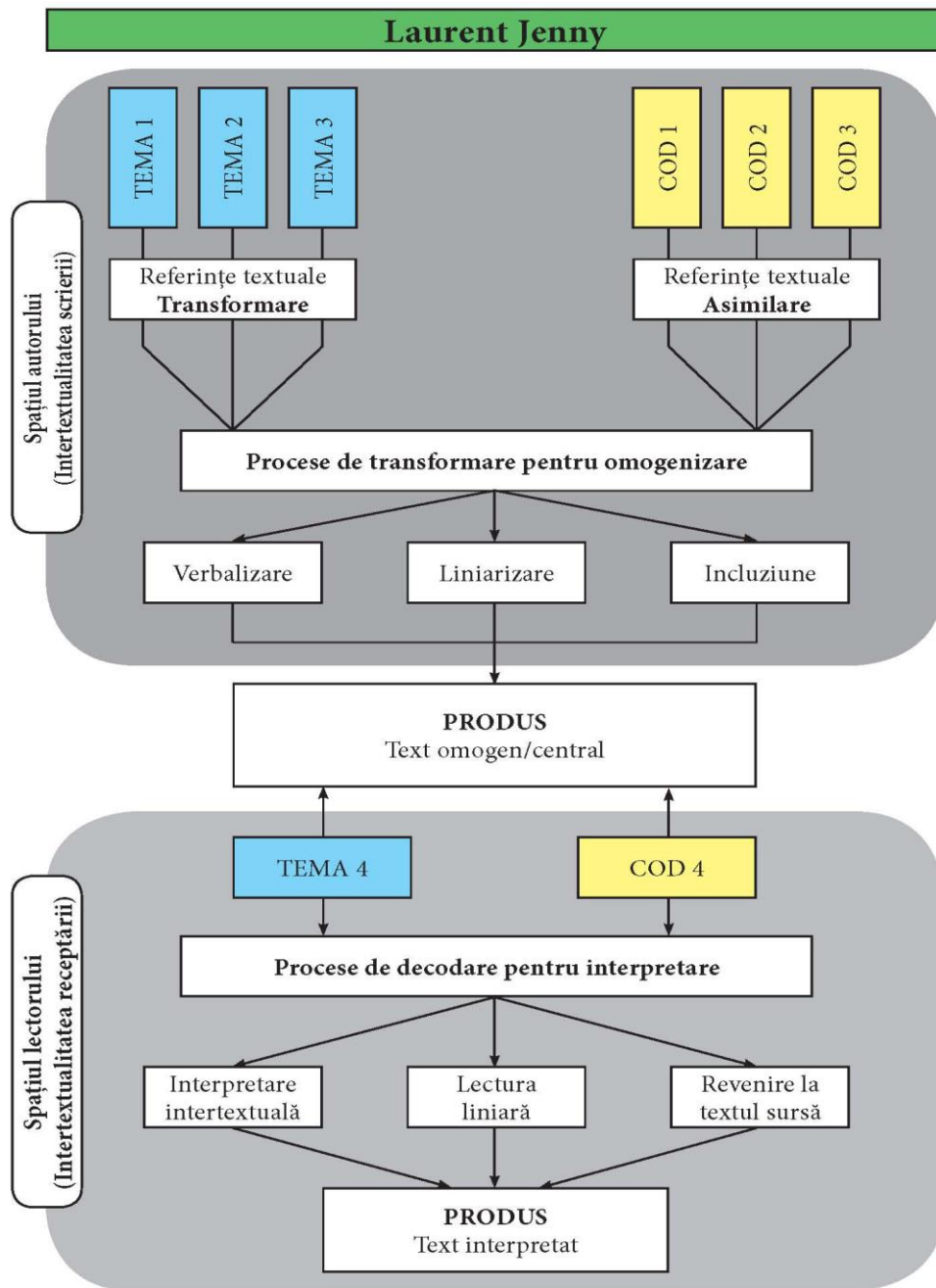

Fig. 4. Modelul funcționării intertextuale (Laurent Jenny)

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

În baza afirmației că „în totalitate textul împrumutat denotă și în același timp nu denotă, este tranzitiv și intranzitiv, are valoare de semnificat și semnificant” („*tout ensemble le texte emprunté dénote et renonce à dénoter, est transitif et intransitif, a valeur de signifié à part entière et de signifiant à part entière*”) [183, p. 267], conchidem că lectura intertextuală, în viziunea teoreticianului, este multiplă, căci implică în același timp lectura liniară și revenirea la textul-origine, de unde este extrasă referința intertextuală, pentru a asigura procesul de receptare și interpretare intertextuală.

Din tezele și opiniile expuse anterior rezultă că, datorită domeniului vast de funcționare a intertextualității, sunt posibile numeroase *ordonări* operate în scopul stabilirii anumitor tipologii pertinente. Conceptul de intertextualitate a cunoscut multiple clasificări, întreprinse în baza unor tot atât de variate criterii. Unele dintre ele sunt: frontierele intertextualității, forma de manifestare, intensitatea prezenței în text, nivelul la care se manifestă etc.

Generalizând informația excerptată din literatura de specialitate în domeniul vizat, am întocmit tabelul ce urmează. Astfel, în **Tabelul 3** propunem o serie de rezultate obținute printr-o revenire, la nivel global, asupra abordărilor pe care le considerăm a fi pertinente pentru cercetarea noastră și care pot fi reduse la dihotomii esențiale (constituite pe baza teoriilor expuse *supra*).

Tabelul 3. Tipuri de intertextualitate evidențiate de unii cercetători contemporani

INTERTEXTUALITATE	<i>generalizată</i>	<i>restrânsă</i>
	intertextualitatea „în sens larg” se referă la un „continuum” intertextual (Barthes)	intertextualitatea „în sens restrâns” se prezintă ca o condiție de existență a anumitor tipuri de texte care nu „semnifică” decât în raport cu altele (Kristeva)
	<i>implicită</i>	<i>explicită</i>
	intertextualitate difuză, ascunsă, condiție însăși a lizibilității literare; principiul de funcționare se bazează pe prelucrarea subtilă a respectivelor elemente, ca aluzia și reminiscența (Jenny)	acest tip de intertextualitate reprezintă raporturile ostentative/demonstrative între texte, materializată în text, de obicei, prin reproducerea elementelor împrumutate precum citatul (Jenny)
	<i>aleatorie</i>	<i>obligatorie</i>
	intertextualitate în strânsă legătură cu competențele culturale și literare ale cititorului concret într-o epocă dată, subiectivitatea cititorului are libertate totală (Riffaterre)	intertextualitate obligatorie pentru receptori, textul se prezintă ca un ansamblu structurat cu expresivitate stilistică controlată de autor; intertextualitatea este o plasă structurată de constrângeri generate de text pentru a fi percepute de cititor (Riffaterre)
	<i>generală</i>	<i>particulară</i>
	o modalitate generală de manifestare a subordonării textului față de gen. N. Manolescu descrie intertextualitatea ca indispensabilă (una din trăsăturile specifice ale poeticului) [p. 85] (N. Manolescu)	o modalitate particulară de manifestare a subordonării textului față de gen. În viziunea lui N. Manolescu, intertextualitatea (ca aspect al poeticului) este condiționată exclusiv de codul estetic [p. 91] (N. Manolescu)
<i>inconștientă</i>	<i>conștientă</i>	
una involuntară, datorită îmbibării sale cu datele unui context cultural sau social. Această intertextualitate se impune, sau se insinuează, pe nesimțite, independent de voința scriitorului (lectorului). (Hăulică)	deliberată sau intenționată, practică de autor, cu un intertext (afectiv) ales cu deliberare, căutat cu grijă – rod al unei opțiuni sau al unei consimțiri. Intertextul cel mai stabil este acela constituit de „autorii preferați” spre ale căror texte scriitorul (lectorul) se întoarce mereu, cu o neliniștitoare fascinație. (Hăulică)	

	<i>a scriiturii</i>	<i>a lecturii</i>
	se manifestă la etapa producției numite text prin scriere, nu ca unitate independentă, dar în cadrul Textului constituit de societate și istorie (Hăulică)	se manifestă la etapa producției numite text prin citire și interpretare, în complexa rețea de interacțiuni care se stabilesc între el și acest mare TEXT (Hăulică)

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

Informația expusă în acest capitol dezvăluie, parțial, multitudinea de opinii ale filologilor privind conceptul de intertextualitate. Această diversitate de origini și abordări generează definiții și modele teoretice ale intertextualității la fel de diverse, iar bogăția conceptului permite interpretări largi, destul de îndepărtate de conceptul propus inițial. Cercetătorii care au trasat istoria conceptului de intertextualitate au subliniat varietatea termenilor (metalimbajului) utilizați, vorbind despre dialogism, intertextualitate, hipertext, rescriere etc.

Caracteristicile prezentate rezultă din efortul de a observa și a reține ceea ce ni s-a părut pertinent și posibil de sintetizat pentru a oferi un contur coerent al conceptului de intertextualitate. Am ajuns, astfel, la rândul nostru, să redefinim, să punem în valoare o dată în plus ideea despre intertextualitate ca fenomen de cuprindere a „unui text în alt text”, deci dialogul dintre textul prezent și cele anterioare, însă acest proces nu poate fi considerat doar ca o transpunere, o copiere sau o imitare, ci este o utilizare subiectivă subtilă, în același timp creativă, a prototipurilor anterioare, care sunt aduse la o formă nouă grație noului context de funcționare. Toate implicațiile intertextualității reprezintă expresia complexă a unei sensibilități critice culturalizate. Ea nu refuză noutatea, deviația de la normă, nici diferențele, ci, dimpotrivă, le provoacă și le stimulează.

Este cert că cititorul are nevoie de anumite competențe lingvistice, cognitive, enciclopedice, intertextuale și de interpretare, precum și de imaginație pentru a descoperi (a recepta și a interpreta) sursele („operă de referință” – R. Barthes) posibile ale intertextualității. În consecință, considerăm că atât geneza textelor, cât și comprehensiunea lor deschide interpretări multiple, condiționate de competențele de diferit ordin (lingvistice, culturale, enciclopedice etc.) ale destinatarilor textelor nou-create, ce înglobează conținuturi elaborate anterior. Această practică instituie textul ca o experiență a plăcerii de a dialoga și impune o nouă variantă a dialogismului (prezentat inițial de M. Bahtin), însă nu al unuia bazat pe succesiunea enunțurilor-replici, ci al unuia constitutiv, materia semnificantă fiind formată în procesul schimbului de replici între citate și voci discursive diferite.

1.3.1. Forme de intertextualitate valorificate în editoriale

Varianta scrisă a presei de opinie – editorialul – se distinge printr-un set încheiat de forme de intertextualitate utilizate cu rol de consolidare a textului, cu funcția de a media relația autor – text – cititor.

Amintim că Julia Kristeva identifică două tipuri de intertextualitate: una orizontală și una verticală. În aceeași ordine de idei, J. Culler menționa că intertextualitatea implică considerațiile cele mai generale și mai semnificative și relațiile dintre text și limbile sau practicile discursive ale unei culturi (IV), precum și relațiile sale cu acele texte specifice care, pentru textul studiat, articulează acea cultură și acele posibilități de comunicare diferite de ea (IO). Pornind de la această afirmație, am încercat să identificăm formele de intertextualitate utilizate de editorialiști pentru a crea efecte pragmatice de sens, operând cu ambele tipuri de intertextualitate (orizontală și verticală).

Subliniem că elementul constitutiv al tuturor formelor de reprezentare intertextuală, coloana intertextualității, este *referința* sau, mai bine zis, procesul de **referire**, fie că este implicit obiectivă, fie subiectivă, actualizarea sa fiind determinată de contextul textual și intertextual. Actul de referință constă în folosirea unor forme lingvistice (cuvânt, sintagmă) pentru a evoca entități ce aparțin mai multor universuri (reale sau fictive). În viziunea cercetătoarei Catherine Kerbrat-Orecchioni, referința este procesul de punere în relație a enunțului cu referentul, adică mecanismele care fac să corespundă unor unități lingvistice anumite elemente din realitatea extralingvistică [184, p. 39].

Pentru E. Coșeriu, referința este în raport direct cu noțiunea de actualizare. Prin actualizare savantul concepe operația ce caracterizează limbajul ca vorbire și care are funcția de a orienta un semn virtual, ce aparține limbii, spre o realitate concretă de referință [25, p. 55]. Actualizarea este înțeleasă prin raportarea la factorii implicați în procesul comunicării (locutor – interlocutor), deoarece acesta se prezintă ca un proces de codare venit din partea locutorului și de decodificare de către receptor [25].

Locutorul își păstrează rolul principal în actualizarea referinței și furnizează receptorului/interlocutorului instrumente pentru a identifica referenții vizați în contextul dat. Astfel, referința presupune cooperarea dintre participanții actului de comunicare, cu finalități diferite, uneori cu rezultate negative (eșec interpretativ), dacă receptorul nu identifică referentul.

Relația dintre text și context funcționează la două niveluri. Primul este contextul lingvistic, care derivă din relațiile formale ale enunțurilor din text și care scoate la suprafață ceva sugerat anterior. Al doilea nivel este contextul nonlingvistic, care depășește nivelul expresiei și percepe textul ca o compilație de textualitate interculturală (pentru detalii, vezi 2.4). În acest sens, textul

nu este un obiect individual, separat de cunoștințele culturale generale referitoare la discursurile utilizatorilor în limba de origine.

De fapt, textul și cultura nu pot fi separate. Julia Kristeva insistă asupra acestui atașament al textului la cultură, susținând că toate textele conțin în ele structurile și luptele ideologice exprimate în societate prin discurs. Prin urmare, publicul decide interpretarea corectă, plecând de la experiențele pe care le deține. Acest lucru are loc doar atunci când publicul aparține aceleiași culturi sau aceleiași comunități de discurs, sau are cunoștințele enciclopedice suficient de bogate în ceea ce privește discursurile utilizatorilor în limba de origine.

În funcție de localizarea intertextului și a sursei intertextuale, identificăm următoarele forme de intertextualitate, utilizate de editorialiști pentru a crea efecte discursive de sens:

- **intertextualitate orizontală**, care cuprinde forme de intertextualitate în sens restrâns (legătura text – text) în editoriale (pentru detalii, vezi 3.2.1). Propunem bifurcarea acestui tip de intertextualitate în:

a) *intertextualitate manifest* – referințe demarcate explicit, cu funcția de a prezenta ideile altora în discurs – utilizată cu scop informativ și argumentativ, având ca instrument de construcție intertextuală citatul direct – practica esențială a intertextualității, și

b) *intertextualitate constitutivă* – reprezentată prin fuzionarea textelor anterioare cu noile texte, care pot fi asimilate, se pot contrazice sau pot crea imagini noi prin ecoul textului-sursă – realizată prin *citatul indirect* (prezentat de un enunțiator generic ca trăsătură reprezentativă pentru contextul intertextual al editorialului), prin *clișeu* (construcție ingenioasă care produce ironie sau transmite informații incomode) și prin *referința* propriu-zisă ca instrument de constituire a intertextualității (trimiterea către oricare reprezentare formală a textului-sursă). În această categorie se regăsesc în calitate de instrumente intertextuale metafora și metonimia (metafora se bazează pe principiul analogiei, pe când metonimia utilizează principiul contiguității (R. Jakobson); ambele sensibilizează și ambiguizează mesajul în funcție de talentul autorului și de mesajul ce se dorea a fi transmis cititorului).

- **intertextualitate verticală** (pentru detalii, vezi 3.2.2), care cuprinde forme de intertextualitate în sens larg (legătura text – extratext) în editoriale. Această formă de intertextualitate implică stabilirea legăturilor între textul produs și ansamblul textual (polisistemul istoric, social, politic) care încorporează dimensiunile spațiale, temporale, cognitive (pentru detalii, vezi 3.3.2). Instrumentele de care face uz acest tip de intertextualitate sunt: *aluzia* (în calitate de strategie de intensificare a mesajului prin suplinirea unui punct de vedere), metafora și metonimia. Menționăm că în demersul nostru metafora și metonimia sunt invocate doar tangențial, din motiv că cercetarea efectuată de noi este doar un început în ceea ce privește

studierea intertextualității în editoriale. Dar acestea vor constitui, indubitabil, direcția noastră de cercetare în investigațiile ulterioare.

Totodată, remarcăm prezența unei subcategorii de **intertextualitate mixtă**, generată de combinațiile de conexiuni intertextuale complementare și motivată de faptul că instrumentele intertextuale nu sunt utilizate de sine stătător în textul produs, ci sunt motivate de alegerea și stilul autorului.

Formele de intertextualitate identificate în funcție de localizarea intertextului și a sursei intertextuale și definițiile lor sunt ilustrate în **Tabelul 4**.

Tabelul 4. Forme de intertextualitate valorificate de editorialiști pentru a crea efecte discursive de sens

Forme de intertextualitate	Definiție	Instrumentele intertextuale
<i>Intertextualitate orizontală</i>	Cuprinde forme de intertextualitate în sens restrâns (legătura text – text în editorial. În această abordare, editorialul este perceput în relația sa cu alte texte (literare, mediatice) actualizate explicit sau implicit în funcție de intenția discursivă a editorialistului.	Citatul direct
		Citatul indirect
		Clișeul
		Referința
		Metafora
		Metonimia etc.
<i>Intertextualitate verticală</i>	Cuprinde forme de intertextualitate în sens larg (legătura text – extratext) în editorial. Implică dialogul editorialului cu multiplele reprezentări mentale, presupoziii relevante, coduri culturale, sociale (învățate din texte și nu numai) profund înrădăcinate în trecutul (modelele cognitive) autorului/cititorului, utilizate la crearea conștientă sau inconștientă de semnificații noi.	Aluzia
		Referința
		Metafora
		Metonimia etc.
<i>Intertextualitate mixtă</i>	Generată de combinațiile de conexiuni intertextuale complementare, motivată de faptul că instrumentele intertextuale nu sunt utilizate de sine stătător în textul produs. Se întâlnește și într-o modalitate combinatoare mai complexă de citate directe, indirecte, clișee, aluzii și referințe, nu în funcție de normele de citare, ci motivate doar de alegerea și stilul autorului.	Citat direct + citat indirect + referința la autor
		Referință la autor (individual/colectiv) + citat indirect + clișeu
		Citat indirect + citat direct + referința la autor + clișeu
		Referința la autor + referința la publicație + citatul direct + citatul indirect + aluzie

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

1.4. Concluzii la capitolul 1

Cercetările în domeniul de referință converg spre recunoașterea utilizării polisemantice a noțiunilor de text, discurs și intertextualitate. În această lucrare, considerăm pertinente abordările

pragmasemantică și cognitivă în studiul textului. În acest caz este vorba despre textul proiectat într-o situație de comunicare mediatică, și anume, despre discurs.

1. Orice text este purtător de informație codată prin utilizarea unui sistem de semne. Textul nu poate degaja un sens decât în măsura în care este transferat, transformat de către cititor în discurs printr-o activitate de interpretare. În plus, un text reprezintă tot atâtea texte câți receptori reali are; textul este, concomitent, un act de comunicare și un act de expresie.
2. Termenul discurs este la fel plurivalent, fiind obiectul multor teorii și sistematizări. În sens larg, el este o secvență continuă, structurată și coerentă de propoziții utilizate oral sau în scris, dialogică (orientată spre destinatar în actul de comunicare: emițător – cod – receptor) sau monologică (orientată formal spre emițător).
3. Componentele comune ale textului și discursului rezidă în faptul că ambele concepte sunt caracterizate printr-un aspect procesual, care implică relații, corelații și interrelații și printr-o componentă creatoare, care implică transformări de expresie și chiar de conținut, manipulări de semnificație, orientată circumstanțial în baza atitudinilor intenționate.

Intertextualitatea interrelaționează în același spațiu textul produs cu un alt text preexistent și exterior, depășind instanța enunțiativă.

4. Intertextualitatea este fenomenul „unui text în alt text”, deci dialogul dintre textul prezent și cele anterioare (scrise și nescrise), însă acest proces nu poate fi considerat doar ca o transpunere, o copiere sau o imitare, ci este o utilizare subiectivă subtilă, în același timp creativă a prototipurilor anterioare, care sunt aduse la o formă nouă grație noului context de funcționare. Toate implicațiile intertextualității reprezintă expresia complexă a unei sensibilități critice culturalizate. Ea nu refuză noutatea, deviația de la normă, nici diferențele, ci, dimpotrivă, le provoacă și le stimulează.
5. Merită reținut faptul că intertextualitatea duce la răsturnări radicale și schimbă spectaculos ponderea termenilor în consecutivitatea autor – text – cititor. Astfel, datorită dimensiunii intertextuale a scriiturii, unde autorul se manifestă generator (intertextualitatea ca practică generativă), rolul principal în funcționarea acestei consecutivități se transferă de la text la cititor care, la rândul său, se manifestă generativ (intertextualitatea ca strategie de interpretare). Din acest punct de vedere, noțiunea de intertextualitate implică sensuri foarte largi, prezentându-se ca o posibilă denumire a unui nou principiu creator, susținut, în egală măsură, atât de scriitor, cât și de cititor.
6. Intertextualitatea este factorul ce „avertizează” cititorul asupra structurii încrucișate, labirintice, „plurale” a textului. Însă totuși îl avantajează pe cititor în raport cu scriitorul prin posibilitatea de a stabili, pe parcursul lecturii, conexiuni în variate direcții temporale și

spațiale. Autorul codifică în text propria cultură (și nu numai) și referințe personale, însă este de datoria și competența cititorului să decodifice marcerii intertextuali în actul de lectură. Intertextualitatea obligă cititorul la o lectură relațională, aptă să recupereze totalitatea textelor preexistente. Nivelul competențelor sale lingvistice, intertextuale și culturale (și nu numai) constituie atuurile irefutabile ale cititorului.

7. Rolul receptorului (cititorului) evidențiază problema majoră a intertextualității: pornind de la ideea că cititorul (receptorul) identifică intertextul în procesul decodării mesajului implicit, rezultă că intertextul poate varia de la un cititor la altul, în funcție de competențele intertextuale, culturale, de interpretare, cognitive și valorile sale anterioare, responsabilitatea de interpretare intertextuală devenind, de fapt, doar responsabilitatea cititorului. Și astfel revenim la ideea dificultății de a identifica natura reală a intertextului: intertextul obligatoriu (invocat de autor), inconștient (involuntar cauzat de autor) sau aleatoriu (identificat doar de cititor).
8. Este cert că cititorul are nevoie de anumite competențe lingvistice, cognitive, enciclopedice, intertextuale și de interpretare, precum și de imaginație pentru a recepta și a interpreta sursele posibile ale intertextualității. În consecință, considerăm că atât geneza textelor, cât și comprehensiunea lor reprezintă o posibilitate de interpretări multiple, condiționate de competențele de diferit ordin ale destinatarilor textelor nou-create ce înglobează conținuturi elaborate anterior.

2. EDITORIALUL PRIN PRISMA JURNALISMULUI DE OPINIE

Drept obiect pentru cercetarea noastră am delimitat editorialul, deoarece îl considerăm unul directiv în jurnalismul de opinie și epicentru al discursului mediatic, care întrunește toate atributele categoriale ale genului. Ziarul este vocea comunității, iar editorialele sunt vocea ziarului. Această voce poate să informeze cititorii, să stimuleze gândirea, să modeleze opinii și, ocazional, să-i instige la acțiune.

Pentru o analiză pertinentă a intertextualității în editorial este important să remarcăm elementul-cheie al societăților moderne, și anume, fenomenul globalizării pe care îl trăim. În realitatea contemporană, globalizarea este, printre altele, un dialog cultural continuu, care generează o necesitate sporită de abilități interculturale. În momentul în care oamenii din culturi diferite vin în contact, ei aduc inconștient cu sine în comunicare trăsăturile, elementele și modalitățile de prezentare specifice culturii căreia îi aparțin. D. Barnlund extinde considerațiile în acest domeniu și afirmă că fiecare cultură își exprimă obiectivele și își desfășoară afacerile prin intermediul comunicării. Autorul consideră că toate culturile au, în primul rând, scopul de a crea și de a conserva sistemele și simbolurile comune, cu ajutorul cărora membrii pot atribui și, în același timp, pot face schimb de semnificații [120, p. 38-41].

În cadrul direcțiilor de cercetare ale lingvisticii comunicative, ce are la bază omul în calitate de subiect al actului de vorbire, intertextualitatea, ca mecanism de producere de semnificații noi și ca dialog între texte și culturi, capătă rolul unei categorii discursive și textuale care asigură ancorarea și transmiterea mesajului în situația de comunicare, inclusiv prin editoriale.

Cercetarea noastră are intenția de a identifica formele de intertextualitate valorificate de editorialiști și sursele de inspirație și argumentare ce servesc ca fundal de concepere a textului produs, folosite în editorial. Zonele de intersecție pentru sfera intertextualității reprezintă tematologia, temele recurente, motivele, topoi, clișeele, arhetipurile, evenimentele social-politice, cultura, istoria și religia. Din cele expuse derivă că intertextualitatea în Ed. se prezintă ca țesătură de evenimente interrelaționale. Consumând editoriale, mii (posibil, milioane) de oameni se leagă prin infinite fibre invizibile. Ca rezultat al expunerii la mesaje asemănătoare transmise de editorialiști, oamenii ajung să împărtășească valori și reprezentări culturale similare și chiar să gândească prin informații și simboluri comune. Din perspectiva acestei realități, V. Moraru afirmă că „mass-media pot fi considerate un adevărat «ciment social», care apropie diversitățile și coagulează societatea contemporană” [51, p. 7].

Sarcina noastră este:

- a prezenta o definiție a editorialului;
- a identifica obiectivul editorialului în calitate de mijloc de comunicare în masă, având un volum mic (succint) și un sistem referențial (intertextual) definit;
- a stabili caracteristicile și criteriile esențiale ale editorialului, precum și structura editorialului, obiectivele de bază urmărite de editorialiști în încercarea de a răspunde la întrebarea dacă acesta este un text sau un discurs;
- a indica rolul intertextualității ca element al comunicării editorialist – cititor și funcția sa în crearea de semnificații și efecte discursive noi.

Analiza editorialelor mai multor publicații în diferite limbi poate dezvălui importanța pe care o acordă fiecare publicație unui subiect de interes global la un moment concret, punctul comun de redare a evenimentului respectiv în editoriale din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte.

Analiza propriu-zisă se concentrează pe felul în care intertextualitatea promovează interacțiunea culturală în societatea globalizată de astăzi; lipsa limitelor culturale în intențiile editorialistului, care face apel la toți interlocutorii capabili să descifreze mesajul, indiferent de cultura căreia îi aparțin.

2.1. Deschiderea stilului publicistic spre intertextualitate

Sub aspectul funcționalității, limbajul publicistic este astăzi cel mai influent segment al limbii literare. În societatea globalizată contemporană producția textului jurnalistic este elementul de joncțiune a celor mai îndepărtate locuri de pe glob, informația fiind transferată instantaneu.

În cele mai multe accepții, formulate în scrierile teoretice, stilul publicistic se regăsește între stilul beletristic și cel științific, fiind un câmp important de analiză din perspectivele semiotică, pragmatică și teoria informației [87, p. 236-244]. Relevând criteriile de constituire a stilului publicistic ca stil funcțional separat, V. Ilincan ajunge să conchidă că stilul publicistic (gazetăresc) s-a constituit pe baza normelor limbii comune și cuprinde în sfera sa o gamă variată de mijloace de comunicare scrisă sau orală, care servesc la informarea publicului în calitate de colocutor asupra celor mai diverse evenimente cotidiene din viața socială, economică, culturală, științifică, artistică, sportivă etc. [45, p. 551].

Reamintim în același context opiniile susținute de S. Dumistrăcel, R. Coman și P. Miclău, care menționează în baza criteriului sociocultural că stilul publicistic cuprinde fapte de stil din limba comună și prezintă tendința „de a se identifica cu discursul comunicării private” [32, p.

351], de aici extremismul utilizării termenilor argotici, familiari, cu senzația aspectului mai puțin îngrijit al limbii [19, p. 61], [16, p. 28].

În același timp, ca urmare a analizei cercetărilor în domeniu, remarcăm faptul că stilul publicistic este considerat a fi unul funcțional, cu probleme de delimitare, întrucât cercetătorul I. Coteanu are o opinie rezervată în ceea ce privește existența unui atare stil, afirmând că „nu pot fi identificate suficiente trăsături proprii pentru a justifica existența stilului publicistic”. Lingvistul opinează că un articol de presă poate aparține în același timp stilurilor artistic, administrativ și științific [apud 16, p. 27].

Totuși, teoreticianul stilisticii lingvistice I. Iordan, în calitate de influent susținător al stilului publicistic, distinge între stilul literar propriu-zis (artistic), stilul științific și tehnic, stilul oficial, stilul oratoric, stilul familiar și cel publicistic [apud 16, p. 28]. În aceeași ordine de idei, O. Bălănescu afirmă că caracterul profund eterogen, trăsătură demonstrată atât formal, cât și compozițional, al stilului publicistic îl distinge de celelalte stiluri funcționale. În continuare autoarea relevă că acest stil funcțional reprezintă expresia lingvistică a celui mai eficient mijloc de comunicare în masă și se situează echidistant între cele două forme de manifestare ale limbii naționale: scrisă și orală, militând spre impunerea variantei scrise [9, p. 9].

Existența stilului gazetăresc este promovată, de asemenea, de P. Diaconescu, care, la rândul său, aduce ca argument faptul că „orice domeniu de activitate umană poate determina particularitățile structurii lingvistice (a unui stil)”, adăugând că „nu orice comunicare transmisă prin presă aparține acestui stil” [apud 16, p. 29].

D. Roventă-Frumușani definește discursul publicistic (mediatic) ca „un discurs general care amalgamează și focalizează cunoștințele și credințele despre ce a fost, este și ar trebui să fie, evident cu accentuarea prezentului („news”, „now”, „hic et nunc”), dar fără excluderea memoriei și prospectivei”, discursul publicistic funcționând „ca o narațiune socială coerentă care induce problematici și ierarhii tematice” [74, p. 106], [43]. Definiția este completată de S. Dumistrăcel, care afirmă că discursul publicistic „reflectă, direct și imediat, tendințele generale și trăsături aparte ale vorbirii într-o anumită etapă” [33, p. 135], [43].

Informația expusă *supra* dezvăluie, parțial, multitudinea de opinii ale lingviștilor contemporani privind trăsăturile stilului/limbajului publicistic. În același timp, este cert și unanim acceptat că funcția de bază a textului jurnalistic, sau ceea ce unii jurnaliști numesc esența jurnalistului, este de a oferi informații, funcția „referențială” fiind aceea care „definește orice text jurnalistic”: nu este de conceput „existența unui text de presă în afara intenției de a informa în legătură cu un fapt real, aceasta fiind una dintre funcțiile specifice ale genului, alături de cea „fatică”, ale cărei expresii sunt îndeaproape urmărite” [34, p. 31-32]. În altă ordine de idei,

cercetătoarea R. Zafiu avertizează împotriva manipulării și a persuasiunii, astfel motivând necesitatea descrierii discursului publicistic actual, real, cu excesul său de subiectivitate și de senzaționalism [90]. Prin urmare, jurnalismul contemporan suplinește dominantă referențială cu cea fatică sau conativă a jurnalismului publicistic, din motiv că jurnalismul își stabilește ca ideal, pur teoretic, modelul presei de informație, respingând comentariul (în care se asociază funcția expresivă și cea conativă), în practică totuși, comentariul este adesea foarte puternic (în presa românească ar fi chiar mai răspândit decât prezentarea pură și obiectivă a informației) [90].

C. Popan remarcă emergența unui nou tip de jurnalism, care câștigă teren pe baza formelor recente de agregare a internetului, vorbind despre jurnalismul on-line sau „jurnalismul interactiv”, care dă cuvântul și publicului. Cercetătorul consideră, alături de B. Ulmanu și I. Avadani, că interactivitatea maximă e un bun alimentator pentru jurnalismul 2.0, astfel „Web 2.0 răstoarnă definiția jurnalismului tradițional. Masele largi devin autoare ale mesajului, iar feedbackul are cu totul alte dimensiuni”, jurnalismul 2.0 oferind redacțiilor profesioniste o oportunitate și o provocare, posibilitatea de a avea corespondenți „oriunde în lume sau exact acolo unde se întâmplă ceva remarcabil” [60].

În urma analizei materialului de specialitate, constatăm divizarea textelor publicistice în două mari categorii: presa dominată de componenta *de informare* și presa construită pe componenta *de opinie*, persuasivă. Din prima categorie, numită de F. Ioncioaia „texte informative”, fac parte: știrea simplă sau extinsă, relatarea, reportajul, interviul, ancheta, cronică, fiecare sub diversele sale înfățișări, și în cea de a doua, numită de autor „texte apreciative”, se regăsesc: eseul, studiul, editorialul, tableta etc. [46, p. 46]. În aceeași ordine de idei, R. Coman precizează că în articolele de analiză, de comentariu, în editoriale, sunt vizate scena politică sau un singur aspect edificator al acestei scene, ansamblul societății sau o etapă de dezvoltare socială. Jurnalistul trebuie, în primul rând, să fie convingător și să ofere cititorului măsura întregii sale capacități de obiectivare [19, p. 144].

În funcție de aceste criterii, Lits diferențiază presa de opinie, cea de informare și cea specializată, presa de opinie fiind reprezentată de „ziarele și publicațiile periodice care își atribuie ca finalitate expunerea unui punct de vedere sau a unei opinii proprii unui individ, unui grup politic, unei confesiuni religioase sau unui grup social. Presa de informare se distinge de cea de opinie printr-o distribuție diferită a ordinii de importanță dată celor trei componente ale ziarului: fapt brut, explicație și comentariu; anunțarea evenimentelor și expunerea elementelor de informare permit înțelegerea faptelor și a legăturilor dintre ele cu problemele de ansamblu din care fac parte și sunt considerate ca fiind misiunea primordială. Presa specializată este formată

din cotidienele ce tratează exclusiv sau în principal un aspect al actualității” [apud 56, p. 49, p. 121-122].

Ideea amintită este promovată și de cercetătoarea O. Bălănescu care susține, pe bună dreptate, că, în cadrul variantelor stilistice, se manifestă cu precădere două direcții: *varianta elevată (obiectivă)*, ca o consecință a exigențelor situației în actualitatea evenimentelor social-politice și cultural-științifice cotidiene, ceea ce implică recurgerea la neologisme, și *varianta colocvială (subiectivă)*, familiară, ușor accesibilă pentru receptor ca o consecință a concentrării atenției emițătorului în exclusivitate asupra receptorului [9, p. 10]. Prezintă interes opinia lingvistului ieșean D. Irimia care, la rândul său, identifică șase variante stilistice particulare, determinate de natura textelor: variante ale textelor informative (neutre sub aspectul expresivității stilistice), ale textelor publicitare, didactice (în texte de popularizare științifică, artistică, culturală, administrativă), ale textelor solemne (editoriale, discursuri politice, comentarii de politică internă și internațională), cele gazetărești ale textelor interpretative (reportaje, pamflete, cronici etc., cu gradul cel mai ridicat de expresivitate estetică, tinzând spre apropierea de stilul beletristic), ale textelor de dezbateri (dialoguri, interviuri, mese rotunde, anchete etc., care se apropie de stilul conversației) [47, p. 193-194].

Examinând stilul publicistic actual, V. Ilinca ajunge la constatarea că el cuprinde trei subvariante particulare: eseistică, gazetărească și publicitară [45]. M. Coman susține, la rândul său, că oferta generală a mass-mediei poate fi împărțită în următoarele „tipuri de mesaj”: informații – „acestea pot apărea în forma datelor brute, neprelucrate (cotații bursiere, rezultate sportive, buletin meteo, statistici, adrese utile etc.) sau în forma datelor prelucrate (știrile și jurnalele de actualități, reportajele, anchetele, documentarele ș.a.)”; divertisment – „prin programe TV: filme, seriale, spectacole, clipuri muzicale, concursuri, jocuri, sport; muzică, teatru, umor; horoscop, dezvăluiri picante, senzaționalism; idei și opinii – editorialele, comentariile, emisiunile de dezbateri, interviurile, emisiunile sau paginile tematice” [17, 18, p. 25].

Constatând diversitatea numeroaselor clasificări ale speciilor publicistice propuse de S.Preda, V. Ilinca, S. Dumitrăcel, Olga Bălănescu, R. Keeble ș.a., cercetătoarea V. Molea precizează că „aceasta nu înseamnă însă și existența unor divergențe tranșante” [53, p. 132]. În acest context, propunem **Anexa 2**, care sintetizează tipurile principale ale textelor publicistice de informare și de opinie.

Afirmațiile semnalate *supra* ne conving că limbajul publicistic are particularități specifice, care îl disting de celelalte stiluri funcționale și tipuri de limbaj, situându-se pe o treaptă „prioritară a interesului social, politic, economic, cultural”. Conlucrarea funcțiilor referențială,

fatică și conativă îi oferă o complexitate aparte prin „avantajul alegerii dintr-o imensitate de variante accesibile emanației intelectuale, devenind un centru global comun de stocare și de transfer al potențialului creator și vital al umanității” [53, p. 127].

Stilul publicistic este un stil funcțional deschis intertextualității la fel de mult ca și stilul literar, din motiv că jurnaliștii fac apel la sursele intertextuale în vederea consolidării demersului mediatic. Intertextualitatea devine elementul inerent procesului de creare de semnificații, pe de o parte, și celui de decodare și interpretare, pe de altă parte.

2.2. Editorialul – spațiu de funcționare a intertextualității

O profundă analiză a intertextualității presupune necesitatea de a releva statutul editorialului la nivel de gen și legătura cu conceptul de intertextualitate. În acest scop, abordăm articolul de opinie din mai multe perspective: istoric, definiție, trăsături și exigențe generale, tipologie, relația editorialist – cititor.

Istoria opiniei mediatică își are începutul în timpul revoltelor, numite Fronde, care au avut loc în Franța între 1648 și 1653, când au apărut un șir de tipărituri numite „mazarinade”, poezii satirice sau burlești, pamflete în proză, calomniile, dar se prefigurează odată cu emergența clară a distincției între obiectivitate și subiectivitate în acest domeniu la începutul secolului al XX-lea. G. Baldasty, împreună cu alți istorici, era de acord că ideea de obiectivitate este una dominantă în rândurile jurnaliștilor din SUA și considera că obiectivitatea era direct proporțională cu profitul ziarelor, în urma publicității. Pentru a nu ofensa orice client potențial, reporterii erau încurajați să prezinte problemele sub toate aspectele în materialele publicate.

Crearea Agenției de Presă Associated Press, în 1946, a întărit ideea „știrii” ca fiind obiectivă și nepărtinitoare, indiferent de orientări și politici editoriale. Formula utilizată de reporterii pentru a-și redacta știrea era producerea unui text clar (răspundea la întrebările de bază, precum: cine?, ce?, de ce?, când? și cum?), capabil să păstreze toate datele factuale în ordinea descendentă a interesului și importanței. În anii '70 se conturează noi tipuri de jurnalism, precum jurnalismul de precizie, alternativ și în special jurnalismul de opinie. Noul jurnalism vine prin a adăuga emoții la faptele prezentate de jurnalismul convențional [119].

Cercetătorul M. Coman reliefează că, la începuturile ei, presa era dominată de exprimarea opiniilor, astfel revistele și ziarele se adresau unui public cultivat, care dorea să dezbată diverse teme (filosofice, morale, politice, artistice) și să urmărească lupta dintre interpretări, opinii și contraopiniile referitoare la probleme de interes major [18, p. 78]. În continuare, același cercetător opinează că presa modernă s-a construit pe baza unei convenții de separare a prezentării evenimentelor de opiniile personale ale celor care le prezintă (...), convenție caracteristică

îndeosebi jurnalismului american și englez, spre deosebire de tradiția jurnalismului „european”, care consideră că „faptele pot fi însoțite de opinii și comentarii, care implică personalitatea jurnalistului, cu condiția ca acesta să nu distorsioneze prezentarea întâmplărilor prin formulări subiective sau rău intenționate” [18, p. 78].

H. M. Bădău susține, la rândul său, că schimbarea reprezentărilor asupra lumii, întrepătrunderea lumilor virtuale și reale, a rezultat în Revoluția Social Media. Cercetătorul este de părere că prin intermediul realității potențate, „lumea în care trăim trece prin două modificări majore: individualismul este înlocuit de colectivism”. Media Socială devine cadrul care permite realizarea primei schimbări în urma căreia individul nu mai evoluează prin forțe proprii, „ci cu ajutorul celorlalți sau prin ceilalți”, și a doua modificare, în urma căreia „comunicarea instituțională și cea de masă se transformă în forme ale comunicării interpersonale” [209].

C. F. Popescu urmărește acest gen jurnalistic (editorialul), așa cum s-a conturat el de-a lungul vremii, în presa tipărită nord-americană. Fiind cea mai importantă specie a jurnalismului de opinie, Ed. exprimă atitudinea ziarului față de realitatea politică, socială, economică etc. Coloana editorial sau pagina editorial (*editorial page*) sunt considerate, pe drept cuvânt, sufletul, coloana vertebrală a ziarului [61].

În arhivele *textelor de opinie din Moldova*, făcute publice în anii '30 ai secolului al XIX-lea, se evidențiază scrisorile pamfletistice ale lui I. Tăutul, comis, iluminist, poet și prozator; pamfletele sale (*Strigarea norodului Moldavii către boierii pribegiți și către Mitropolitul, Copie de pe o scrisoare ce au trimis un boieriu din Moldova către dumnelui logofăt Grigoraș Sturza, la Cernăuți*) se disting prin claritatea punctelor de vedere politice, forța argumentării, rigoarea logică a construcției textului, dar și prin expresivitatea limbii, care întrunește arhaismul sintactic și de vocabular cu neologismul, reflectând dezbaterile politice moderne.

În ce privește evoluția textului de opinie în *presa românească*, se pot identifica patru momente distincte, cărora le corespund fie practici mediatice diferite, fie contexte culturale și politice noi. Astfel, avem o primă etapă a începuturilor propriu-zise (1829-1840), când apar principalele publicații ale epocii (*Curierul românesc, Albina românească, Gazeta de Transilvania și Dacia literară*) și se manifestă principalele forme ale demersului mediatic. Este o presă discretă, de tip magazin, în care informația administrativă, neutră politic sau neproblematică mai bine spus, este dominantă, uneori chiar formează un fel de discurs unic. Etapa următoare este caracterizată de ceea ce poate fi numit „presa revoluției”, fiind în strânsă legătură cu revoluția pașoptistă, mai cu seamă din Muntenia și Bucovina. Această etapă caracterizează o presă revoluționară în discurs, una liberă și liberală, afirmându-se explicit presa

politica și de opinie, ca și funcția socială a presei. A treia etapă este cea de după 1848, caracterizată printr-o diversificare a presei și liberalizare a regimului său juridic. În final, ultima expresie a perioadei în discuție este „presa Unirii”, o presă pe de o parte liberă, iar pe de alta, intens politizată și mai ales pluralistă [68].

Publiciștii iluștri, scriitori și filosofi ai vremii, militează pentru o presă fără cenzură. În perioada care a pregătit Unirea au existat publicații care au servit nemijlocit această cauză, precum *România literară* (1 ianuarie – 3 decembrie 1855, Iași), publicație condusă de V. Alecsandri (aici apare *Jurnalismul românesc*, o primă schiță a istoriei presei românești, studiu semnat de M. Kogălniceanu), *Steaua Dunării* (1 octombrie 1853 – 11 septembrie 1856, apoi în 1858, Iași), sub conducerea lui M. Kogălniceanu, *Românul* (9 august 1857 – iulie 1864, cu reparații până în 1905, intrat în vremea lui Eminescu într-o amplă polemică cu poetul-publicist), editat la București de C. A. Rosetti, având printre colaboratori pe Gr. Alexandrescu, Al. Odobescu sau C. Bolliac.

Nu putem trece cu vederea editorialiștii români clasici, precum M. Eminescu, cu editorialele sale publicate în *Federațiunea*, *Familia*, *Albina*, *Curierul de Iași* (1869-1877), *România liberă* (1889), *Convorbiri literare*. Scopul pe care îl urmărea Eminescu era acela de a educa politic publicul, constituind editorialele sale în jurul ideii de conservare a naționalității și întărire a statului național. Un alt clasic, ale cărui editoriale-pamflete sunt considerate extrem de actuale și astăzi, fiind adevărate opere de artă, este T. Arghezi, poet, prozator și gazetar cu o carieră literară întinsă și foarte bogată, unul dintre autorii de prim rang ai perioadei interbelice. Editorialul-pamflet, adică ceea ce obișnuia să scrie T. Arghezi, este o lucrare de critică socială prin intermediul căreia se biciuiesc moravurile societății. Acesta din urmă este o formă de a se implica activ în viața socială, astfel ghidând masele spre o așa-zisă culturalizare.

2.2.1. Trăsături și exigențe generale al editorialului ca subcategorie a genului mediatic

Drept obiect concret pentru cercetarea noastră am delimitat editorialul, deoarece îl considerăm unul directiv în jurnalismul de opinie și epicentru al discursului mediatic, care întrunește toate atributele categoriale ale genului.

În urma evoluției acestui gen de discurs mediatic, constatăm că editorialul reprezintă, în linii generale, declarații de opinie scrise, poziția oficială a publicației față de un subiect de actualitate. Autorul de editoriale Vermont C. Royster, câștigător al premiului Pulitzer, a menționat cu referire la evenimentele reflectate în editoriale că „pagina editorială trebuie să înceapă în spațiul părăsit de restul ziarului” [trad. n.] [160, p. 250].

Chiar dacă multe editoriale nu poartă semnătura unei persoane concrete, fiind vocea unei instituții, cum ar fi ziarul/revista, totuși, în numeroase societăți există nume cunoscute ale editorialiștilor, precum Vermont C. Royster, Miriam Elder, Claude Imbert, Nicolae Dabija, Constantin Tănase ș.a. Editorialistul este un jurnalist și scriitor cu experiență, cu reprezentare culturală și generală aprofundată, în plus, cu un simț al umorului și al ironiei dezvoltat. El are de ales dintr-o paletă foarte variată de tonuri: umor, sarcasm, satiră, parabolă, parodie [210].

Potrivit *Manualului pentru ziaristi din Europa Centrală și de Est*, editorialul este un articol scurt, semnat de către o autoritate (redactor-șef, editorialist de meserie) și care prezintă aprecierile, opiniile și pozițiile față de un eveniment. Întregul editorial se dezvoltă, de fapt, în urma unei convingeri inițiale. Informația propriu-zisă apare doar prin luarea unei poziții argumentate. Pe lângă o perspectivă originală inedită, editorialul trebuie să conțină suficiente elemente de context și analiză, pentru a fi înțeles de cei care nu au citit articolul sau articolele de la care s-a pornit. Astfel, editorialul conferă unui ziar un caracter propriu, distinct, permițând stabilirea unui contact aproape direct cu publicul căruia i se adresează, „uneori spunând ceea ce numai un prieten sau un vecin pot să spună”. Deoarece este un comentariu, o reflectare a punctului de vedere al autorului pentru care redacția își asumă responsabilitatea, editorialul nu apare ca un articol fundamentat și argumentat științific, ci ca o convingere [209, p. 87].

S. Preda, în lucrarea *Jurnalismul cultural și de opinie*, afirmă că „editorialul este un text presupus agresiv. El impune lumii o viziune de ordin explicativ” [63, p. 153]. Editorialistul nu-și propune scopul de a informa, dar vine către un public cu o părere bine fundamentată, cu dovezi care să demonstreze o anumită realitate, cu afirmații și concluzii. Ceea ce scrie el este o evaluare și o interpretare a lumii înconjurătoare, propunând publicului să adopte un anumit comportament și să-i urmeze intenția. De obicei, editorialele sunt publicate pe prima sau pe a doua pagină, la o anumită rubrică, fiind o carte de vizită a instituției mediatică, pentru că îi trădează poziția, atitudinea și intențiile. „Editorialul este acel text de opinie care susține punctul de vedere al ziarului într-o problemă de mare interes pentru colectivitate” [63]. Dar intenția celui care îl redactează nu este de a-și împărtăși punctul de vedere, ci de a convinge un număr mare de cititori să accepte poziția sa, să privească lucrurile cu ochii jurnalistului și să-i susțină părerea. „Semnat sau nu, valorizat pe prima pagină sau în interiorul publicației – editorialul trebuie obligatoriu să ia poziție într-o problemă importantă, deja semnalată în presă. Asta înseamnă că editorialul comentează informații deja cunoscute de cititor” [63, p. 154].

În aceeași ordine de idei, M. Coman conchide că editorialele permit confruntarea unor puncte de vedere diverse și contribuie la adâncirea dezbaterilor de interes public, din motiv că prin Ed., oamenii primesc acces la poziția unei grupări de presă, pentru a înțelege fenomenele pe

care le înfruntă. Totuși, cercetătorul insistă asupra faptului că editorialul nu trebuie să „devină nici monopolul unei singure voci, și nici amvonul de unde se predică o poziție dogmatică, partizană și limitată” [18, p. 79].

Printre trăsăturile de bază ale editorialului citate de S. Preda se regăsesc: *acuratețea stilului* (clar și precis), la care se adaugă acuratețea informației; *credibilitatea*, care presupune prezentarea dovezilor și argumentelor relevante și conștientizarea că nu tot ce este evident pentru oamenii presei este de la sine înțeles și de către cititori; *stilul inconfundabil* al jurnalistului, care va adăuga ceva personal, astfel încât cititorii să-i recunoască cu ușurință lucrările și să-i identifice prezența în paginile ziarului; și în final, *adecvarea*, care presupune că editorialistul poate adopta un ton obiectiv, ironic, trist sau pamfletar, dar el nu se va abate de la esența lucrurilor și va fi corect în ceea ce spune. Pornind de la finalitatea persuasivă a editorialului, având ca scop aderarea unui număr mare de cititori la opinia sa, este foarte important ca jurnalistul să aducă argumente relevante, suficiente și adecvate și să le prezinte într-o manieră convingătoare. Prin urmare, numeroși editorialiști aleg drept strategie argumentativă discursul negativ. „Negația e mult mai convingătoare și mai productivă decât simpla afirmație.” De fapt, într-un editorial, totul trebuie să fie puternic: atacul, ideile și argumentele [63, p. 160].

Această idee este susținută și de cercetătoarea L. Chiorean, care, la rândul său, afirmă că „liderul de opinie influențează lectura cititorului și/sau oferă un plan ideatic lansării propriei opinii asupra evenimentelor evocate și interpretate. Discursul jurnalistic de opinie își probează valoarea prin vocea critică a cititorului (comentarii, interpelări – pe marginea editorialelor)” [15, p. 280-294].

În conformitate cu caracteristicile distinctive ale genurilor în cadrul aceluiași tip de discurs, precum volum, structură, canal, observăm că genul de editorial, în calitate de subgen al discursului mediatic, presupune un volum mic, o structură intertextuală și un canal (în formă scrisă de realizare) [128].

Cele mai importante trăsături ale unui editorial din punctul de vedere al formării genului sunt caracteristicile structurii sale. Practica arată că *structura editorialului* este modelată de trăsături și constrângeri impuse de genul jurnalismului de opinie, precum și de orientarea ideologică a respectivului ziar, prin urmare, articolul este constituit pe baza unor reguli definite, care sunt caracteristice articolelor mediatice de opinie, dar, în același timp, are unele caracteristici asociate cu sarcina acestui articol – punerea în scenă sau rezolvarea unei probleme.

În acest context, cercetătoarea L. Chiorean propune o structură a acestui gen publicistic de a fi organizat, în principal, pe trei părți: incipit (*causa scribendi*) și/sau partea expozitivă sau

naratio; partea explicativ-argumentativă (modelele narative propun fie ordinea gradat ascendentă, fie cea „homerică”) și partea final-concluzivă (formule de încheiere: final „clișeizat”; final figurativ, emfatic; final „reformulat argumentativ”) [15, p. 281].

Prin urmare, editorialul are o structură specifică, alcătuită din segmente comunicativ-semnificative de text. Fiecare unitate comunicativă este o parte din întregul înțeles al textului și îndeplinește anumite funcții orientate spre rezolvarea problemei de comunicare vizate. Se remarcă următoarele tipuri de segmente de comunicare și semnificative specifice discursului editorial (cinci niveluri): titlul, enunțarea temei, partea expozitivă, partea argumentativă (care cuprinde aprecieri și exemple) și exprimarea unei poziții cu privire la subiectul luat în discuție sau propunerea unei soluții [117, 126, 135, 136, 127, 128 etc.]. Editorialul permite salturi peste anumite etape, fiind din această perspectivă un articol cu o structură atipică. Se poate constata uneori o relativizare a punctelor de vedere sau cel mult o trecere în revistă a acestora, dar cu intenția bine precizată de a da câștig de cauză propriei opinii. Alteori, se poate începe cu finalul argumentării, pentru a ajunge la sfârșit de articol la informațiile ce au permis această argumentare [30]. Nu este obligatoriu ca toate aceste elemente să se regăsească în fiecare editorial și, oricum, această demarcație poate părea ușor artificială, întrucât elementele constitutive funcționează ca un întreg semnificativ.

Orice schemă de editorial, pentru a deveni eficientă în transmiterea unui punct de vedere asupra lucrurilor și a-i asigura o credibilitate cât de cât durabilă în rândurile cititorilor, necesită un anumit nivel de argumentare, or, anume argumentarea are drept rezultat convingerea interlocutorului cu privire la adevărul sau falsitatea unei teze. Pentru ca o argumentare să fie convingătoare trebuie să fie îndeplinite simultan două condiții: corectitudinea logică a tehnicilor de argumentare și adecvarea faptică a conținutului de idei. Persuasiunea nu este cătuși de puțin o limită a actului de comunicare, dimpotrivă, dacă se ține cont de faptul că, în argumentarea cotidiană asupra unor teme diferite, este destul de greu de găsit temeuri care să fie acceptate de toată lumea ca adevărate și a căror legătură cu teza să fie unanim recunoscută. În aceste condiții, încercând să impună adevărurile sale (editorialistul) celorlalți, este posibil ca argumentele să nu fie reușite în toate cazurile, dar acest lucru nu înseamnă că argumentarea ar conține erori de vreun fel. Persuasiunea este considerată cel mai adesea un act, dar și un rezultat ce ține mai mult de dimensiunea psihologică a celui care argumentează și mai puțin de esența logică a argumentării.

Nu puține sunt cazurile când autorii unor materiale de opinie nici nu insistă asupra faptelor, construindu-și discursul doar pe baza unor pseudoargumente, printre care se regăsesc: *ad hominem* – argumentul centrat pe o persoană; autorul invalidează un argument contrar

argumentului (poziției) său discreditând persoana care îl emite prin punerea la îndoială a cunoștințelor, inteligenței sau a bunei-credințe ale adversarului, prin atacul indirect, care să ridice bănuiele asupra motivelor părții adverse și prin descoperirea unei contradicții între ideile și acțiunile prezente sau trecute ale adversarului; *a fortiori* – argumentul se bazează pe un silogism prescurtat, creând în cele mai dese cazuri confuzii; *petitio principii* – un raționament circular, o afirmație neargumentată etc. [63].

Vom putea, așadar, să avansăm o descriere (definiție) a editorialului: prin editorial înțelegem genul scris al discursului mediatic, al cărui text este încărcat semantic, editorialistul mizând pe reprezentările create în mintea locutorului său de sensul conotativ al elementelor intertextuale utilizate și având sarcina să formuleze puncte de vedere pe baza competențelor cognitive pentru soluționarea unei probleme, textul respectiv având un volum mic (succint) și un sistem referențial (intertextual) definit. Un editorial este dogmatic, utilizând un limbaj cu o mulțime de asocieri conotative, fie pozitive, fie negative; conține un limbaj destul de expresiv/emotiv, situându-se la granița limbajului hiperbolic, motivat de prejudecățile scriitorului. Vocea autorului se identifică pe fundalul unor generalizări cu caracter moral, social sau psihologic, care reflectă universul său valoric.

Cititorii constituie audiența nominală, autorul orientându-și mesajul fie către un cetățean exigent, fie dezorientat, aflat în derivă, fie pe punctul de a lua o decizie. În acest context, L.Roșca afirmă că structura limbajului jurnalistic este „condiționată de cititor și de contextul în care are loc comunicarea, relația jurnalist-receptor instituind un cod specific presei” [67, p. 232]. După părerea cercetătorului S. Dumistrăcel, comunicarea jurnalist – cititor urmează modelul conversației fatice, „mai mult decât să sporească universul de cunoaștere al interlocutorilor, comunicarea își propune să întărească relația cu aceștia” [32, p. 34-35], [90].

În aceeași ordine de idei, T. van Dijk afirmă că toate practicile sociale în care sunt implicați oamenii sunt monitorizate, înțelese și intenționate în termenii „modelelor” mintale. Aceste modele sunt personale, subiective și dependente de context: ele reflectă ceea ce indivizii știu și gândesc despre evenimente specifice și explicitează faptul că astfel de evenimente și acțiuni sunt interpretate în mod subiectiv. Editorialistul apelează la aceste „modele” mintale pentru a dialoga cu destinatarul mesajului său. Prin urmare, editorializarea implică „activarea modelelor postexistente”. În plus, lingvistul consideră că, din moment ce „modelele” reprezintă ceea ce indivizii cunosc și cred despre un eveniment sau o situație, ele domină esența „conținutului” sau semantica discursului [135, p. 27].

Pentru a face legătura cu cele ce urmează, e important de menționat că, după părerea aceluiași autor, sensurile discursive derivă din modelele mintale ale evenimentelor, controlate de

modelele textuale (editoriale). Aceste modele pot încorpora atât opinii personale, cât și pe cele ale instanțelor sociale despre evenimente sau despre oricare dintre aspectele relevante ale acestora. Opiniile sociale în privința unui eveniment și/sau context specific pot fi organizate în atitudini, care, la rândul lor, să „se bazeze pe ideologii împărtășite de grupuri”. Aceste ideologii sunt „reprezentări mintale” ale căror categorii codează schematic dimensiunile sociale majore ale grupurilor (identitate, activități, obiective, poziție, valoare) și implică selecții bazate pe interese, care pun în evidență valorile și practicile sociale ale membrilor grupului [135, p. 41].

Din cele expuse derivă că editorialistul presupune că cititorul are cunoștințe temeinice despre faptele prezentate de el sau, mai bine zis, editorialistul presupune existența acestor „modele”, fapt ce-i permite să includă un lexic specific domeniului fără a descrie diferiți termeni tehnici, utilizați în cadrul articolului. În contextul globalizării, editorialiștii nu-și mai stabilesc limite culturale sau geografice, astfel „modelele” mintale cu care operează editorialistul presupun existența unor interlocutori inițiați pentru menținerea acestui dialog.

Prezintă interes opinia lingvistului M. Coulthard, care acceptă existența cititorului-model, pe care-l numește cititor imaginar (*Imagined reader*), căruia autorul îi poate atribui cunoștințele de bază necesare pentru receptarea mesajului. Motivul este că autorul nu cunoaște audiența sa înaintea publicării textului, dar de îndată ce textul este finalizat și publicat, el va fi procesat de cititorul real (*Real reader*). Acest cititor real, la rândul său, poate fi identic cu cel imaginar, în termeni de cunoștințe și competențe, sau poate fi total diferit, de unde rezultă deficiențele receptării [131, p. 4].

Credem că părerea consemnată poate fi acceptată doar parțial, întrucât considerăm că autorul (editorialistul) se adresează cititorului său model, pentru care scrie de obicei, care este departe de a fi mediocru, fiind înzestrat cu un spectru larg de competențe necesare pentru a percepe mesajul intertextual, ce creează efecte pragmatice de sens. În același timp, este important să luăm în considerație diversitatea receptorilor editorialului, care au un grad diferit de pregătire și/sau nivel de cultură, capacități eterogene de a identifica „indicatorii” oferți de text pentru decodaj. Deosebirile de ordin psihic, etnic, de vârstă, educație influențează în mod direct receptarea/interpretarea mesajului de către cititor.

Întrebarea care se impune este dacă editorialul este un text sau un discurs. Sfera largă de cuprindere a conceptului „discurs”, la care ne-am referit anterior, îl prezintă dificil pentru a-l captura. Discursul implică un act de limbaj care generează un text, secondat de un context și de o intenție. Potrivit opiniei emise de cercetătoarea Irina Condrea, spre deosebire de alte tipuri de texte, discursul are „un scop persuasiv bine definit, urmărind nu doar și nu atât să informeze ori

să impresioneze destinatarul, cât să-l convingă, să-l facă să acționeze, ceea ce dovedește caracterul performativ, pe care implicit îl conține” [20, p. 159].

Stabilirea coraportului text-discurs rămâne în continuare o încercare spinoasă pentru cercetători și așteaptă în continuare soluții. Noi pornim de la afirmația că discursul a fost dintotdeauna „apanajul unei comunicări cu un impact social mai mult sau mai puțin pronunțat” [20, p. 159] și afirmăm, bazându-ne pe studiile efectuate, că editorialul comportă, pe lângă trăsăturile sale esențiale de text, și pe cele ale unui discurs, deoarece răspunde tuturor criteriilor de constituire ale acestora, este un dialog între emițător/jurnalist și receptor/cititor și, în plus, editorialul are finalitatea de a-și influența cititorul și de a-l face complice [155, p. 115]. Pentru a soluționa problema propusă, considerăm că este necesar să apelăm la descrierea modului de organizare a comunicării textual-discursive, prezentat de P. Charaudeau, care întemeiază o nomenclatură simplă și convingătoare a discursurilor ca „aparate langajiere”. Autorul pornește de la premisa că la baza oricărei strategii textuale stă actul de limbaj, aproape sinonim cu actul de discurs și cu actul de vorbire (acte intenționale, condiționate de convenții, determinate contextual și care constituie realizarea unei acțiuni) [198, p. 256], ca rezultat al „punerii în scenă” a faptelor discursive de subiecții activi, comunicantul EU și interpretantul TU [173, p. 58].

În baza acestei interacțiuni, lingvistul constată existența a patru niveluri de „punere în scenă”, bazate pe mecanisme de limbaj pertinente:

a) nivelul *enunțiativ*: implică plasarea comunicantului EU și interpretantului TU în actul de limbaj ce are ca rezultat producerea comunicării prin enunțuri;

b) nivelul *narativ*: permite organizarea și descrierea lumii în baza acțiunilor și calificărilor actanțiale;

c) nivelul *argumentativ*: implică organizarea și descrierea lumii cu ajutorul operațiilor mintal-cognitive cu un rol demonstrativ-persuasiv;

d) nivelul *retoric*: organizează și descrie însuși limbajul în baza operațiilor fonosintactice și morfosintactice, ce au ca finalitate tropi și figuri retorice [173, p. 58-131].

Examinând aceste criterii, cercetătorul menționează că, din punct de vedere structural, componentele acestei ordini de „punere în scenă” se situează la nivel lingvistic, iar la nivel discursiv se regăsește principiul lor de organizare.

Este lesne de remarcat că editorialul este un produs scris, finit, deci un text prin forma sa, care întrunește toate rigorile textualității, precum coeziune, coerență, intertextualitate etc. Credem că editorialul comportă, în mare măsură, trăsăturile unui discurs-text și, spre deosebire de un text simplu, este condiționat nu doar de factorii lingvistici, ci predominant de cei

extralingvistici, precum factorul pragmatic și sociocultural. Ajungem să conchidem că discursul editorial prezintă mesajul formulat în scris, care funcționează într-un context anumit (se concentrează în jurul unui eveniment de bază – „topic discursiv” (Irina Condrea)) și are ca scop să trezească o anumită reacție din partea receptorilor/destinatarilor săi selecți.

De reținut că o latură definitorie a interacțiunii dintre agenții actului comunicativ (în special, ne referim la comunicarea prin editorial) este imposibilitatea de a le schimba rolurile, spre deosebire de comunicarea canonică (verbală). Se observă unidirecționalitatea editorialist (locutor) – cititor (receptor), legată de distribuția fixă a rolurilor. Prin urmare, din acest punct de vedere, destinatarul editorialului este unul care nu participă la acțiune, ci doar o receptează și o decodifică (subiect interpretant). Totuși, acest destinatar este luat în calcul, fiindcă editorialistul presupune prezența cititorului, îl invocă, se referă la el și i se adresează (explicit sau implicit).

Din cauza lipsei de alternanță între locutori, convențional editorialul face parte din genul monologal, reprezentând textualitatea argumentativă asupra unei teme. Latura sa dialogică este asigurată la nivel global de intertextualitate și de contextul discursiv (publicul și textele/discursurile la tema editorialului). Scriptorul interacționează cu celelalte discursuri la aceeași temă. Editorialul este un discurs orientat către alte discursuri, anterioare și anticipate, care reflectă același eveniment.

Idea în cauză vine să confirme că intertextualitatea este elementul care asigură interacțiunea editorialului cu contextul lingvistic (alte texte) și cu cel extralingvistic (referințe și aluzii la contexte și evenimente sociale), cu discursuri anterioare (interdiscursivitate) și cu cele anticipate la destinatarul său. Jurnalistul dialoghează prin discursurile pe care le citează și cărora li se opune sau le acceptă. Prin intermediul intertextualității, jurnalistul discută cu eventualii săi cititori, le propune lianți și așteaptă ca aceștia să-i valorifice, să-i decripteze și să-i interpreteze, astfel limitând cercul celor inițiați în dialog. Editorialul nu admite „simpli asistenți”. Modificările de atitudine în conceperea raportului text-realitate, emițător-destinatar determină dialogismul editorialului (reflecat în **Figura 5**).

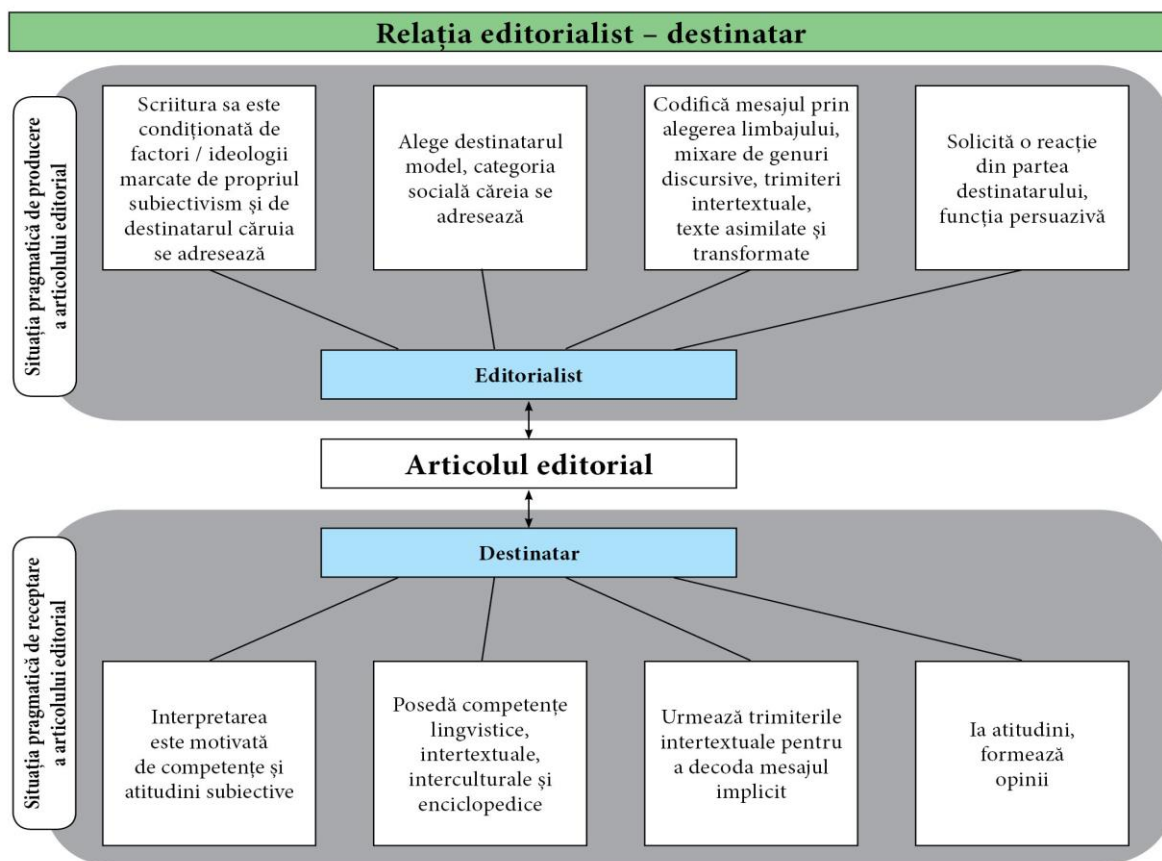

Fig. 5. Relația editorialist – destinatar
 Sursa: elaborată de autor (N. R.)

În altă ordine de idei, vom menționa că intertextualitatea participă totodată la inventarierea și teaurizarea, în interiorul editorialului, a dimensiunilor stilistice proprii tradiției culturale. Ea își asumă funcția de actualizare a textelor anterioare prin „ajustarea” lor stilistico-semantică la sensibilitatea și orizontul de așteptare al cititorului său.

Pornind de la afirmația kristeviană a ambivalenței „inserarea istoriei în text și a textului în istorie, pentru scriitor ele fiind unul și același lucru” [185, p. 88], propunem să extindem această concepție la inserarea istoriei, socialului, politicului și, în general, a textului în infinit (R. Barthes) în textul editorial, posibilitățile de împletire intertextuală fiind nelimitate, spre deosebire de textele literare. Această ambivalență implică caracterul „dublu” al orientării comunicative, al opiniei și al ideologicului în spațiul interior al textului și, în același timp, în spațiul *textelor*, noțiunea de dublu rezultând din reflecții asupra limbajului poetic atribuit unei spațializări în corelație cu secvența literară. Această ambivalență este rezultatul joncțiunii în spațiul editorialului a mai multe sisteme de semne.

Indiferent de temă, structură sau destinație, orice text reprezintă materializarea unui act de comunicare și, prin urmare, se caracterizează prin intenționalitate. Varianta scrisă a presei de opinie – editorialul – se distinge printr-un set încheșat de forme de intertextualitate utilizate cu

rol de consolidare a textului, cu funcția de a media relația autor – text – cititor. Producția acestui tip de discurs este influențată nu doar de factori interni, dar și de cei exteriori procesului jurnalistic.

2.2.2. Tipologia editorialului

Pornind de la scopul de bază al editorialului, cel de a implica cititorii într-un dialog asupra problemelor considerate importante, în încercarea de a face sens din probleme complexe și uneori controversate, J. Schaffer observă câteva *obiective de bază*, urmărite de editorialiști, precum: a. elucidarea, evidențierea cauzelor și a consecințelor unui eveniment, stabilirea și prezentarea interconexiunilor dintre diferite evenimente oferă o legătură evidentă, la prima vedere; b. interpretarea evenimentului vizat și/sau semnificația sau importanța acestuia; c. tendința editorialiștilor de a formula un pronostic, prin prefigurarea atât a posibilelor desfășurări ale evenimentului, cât și a consecințelor iminente [160, p. 250-252].

Prin urmare, editorialul se deplasează spre persuasiune și părtinire și are menirea să influențeze opinia publică, să promoveze gândirea critică și, uneori, îi face pe oameni să ia măsuri privind o anumită problemă. Dar, pe lângă prezentarea unei perspective originale, inedite, editorialul trebuie să conțină suficiente elemente de context și analiză, pentru a fi receptat și înțeles corect de cititor.

În baza celor expuse *supra*, poate fi schițată o microstructură a *tipologiei editorialului*:

a) *explicativ*: un editorial care încearcă să interpreteze sau să informeze, mai mult decât să discute un punct de vedere, fiind expresia opiniei în forma interpretării factologice; aceste Ed. au o eficacitate maximă atunci când descriu evenimentele ce au avut loc, prezintă o explicație detaliată a cauzelor și accentuează importanța lor;

b) *evaluativ*: un editorial care se concentrează asupra acțiunilor sau situațiilor considerate de editorialist ca fiind greșite sau necesitând îmbunătățiri; demersul critic al acestor Ed. este întotdeauna constructiv;

c) *persuasiv*: un editorial care oferă soluții specifice pentru problema percepută; spre deosebire de editorialele care evaluează, acestea se așteaptă la o acțiune imediată, fiind mai puțin interesate de realizarea unui obiectiv general sau pe termen lung; asemenea publicații își pot asuma rolul de lider în declanșarea unor evenimente sau schimbări sociale [160, p. 252-254].

În aceeași ordine de idei, S. Preda propune o tipologizare mai detaliată a editorialului, reliefând următoarele categorii [63]:

a. Editorialul *manifest*: întâlnit foarte rar, din motiv că apare o singură dată în viața unei publicații, odată cu primul său număr, arătând viziunea echipei redacționale asupra

contextului social, politic, economic și cultural la care se raportează și a principiilor deontologice pe care le respectă. Mai apare atunci când ziarul își schimbă formatul, echipa de conducere sau patronatul și când trebuie să răspundă unor acuzații.

- b. Editorialul *propriu-zis* este centrat pe evenimentul cel mai important al zilei sau al perioadei, iar demersul său este acela de a scoate în evidență semnificații importante, care ar putea scăpa din vederile publicului, precum și consecințe previzibile asupra cărora trebuie emise avertismente. Dificultatea editorialului constă în realizarea misiunii de a reprezenta politica editorială a publicației, de a nu contrazice, prin exprimarea unor opinii libere ale editorialistului, anumite principii pe care ziarul și le-a asumat. De fapt, libertatea de opinie a editorialistului se restrânge, dar nu din cauza a ceea ce se numește cenzură, ci pentru a asigura consecvența și coerența publicației față de o anumită problemă și respectul față de publicul-țintă.
- c. Editorialul *polemic* apare atunci când ziarul sau ziaristii sunt implicați în anumite situații conflictuale. Este un articol care atacă, acuză sau critică vehement, pe baza unor fapte și argumente concrete. Având ca punct de plecare un sentiment de revoltă, rareori întâlnim, în acest tip de editorial, ironia și sarcasmul ca procedee stilistice.
- d. Editorialul *pamflet* este puternic marcat de subiectivismul autorului, deci iese, într-un fel, din paradigma editorialului clasic, căci reprezintă în mică măsură punctul de vedere al ziarului. Este mai mult un text de autor, foarte citit, de regulă, dar care dă naștere și multor controverse cu privire la ziar sau jurnalist și care poate degenera în procese pentru insultă și calomnie.
- e. Editorialul *narativ* (de tip *feature*) este un text de fapt divers, scris, de regulă, la persoana I și conținând confesiuni, anecdote sau dialoguri care au scopul de a binedispune cititorul. Apare rar sau chiar deloc în presa românească, dar este foarte popular în presa americană.
- f. Editorialul *de serviciu* este textul cu subiect festiv care se referă la un eveniment important sărbătorit în ziua apariției – Ziua Națională, Ziua Marinei, Crăciunul, Paștele etc.

I. Deac, în *Introducere în sistemul mass-media*, menționează că editorialul este „un gen jurnalistic de prestigiu”, condiționat de existența unor probleme de interes public major, care generează în rândul publicului un nivel de așteptare și o nevoie de interpretare, de furnizare a sensului și care, în același timp, contribuie la educarea și orientarea publicului în situații critice [30, p. 113]. Cercetătorul identifică următoarele tipuri de Ed.: a. editorialul *evenimentului major*, pe marginea celui mai important „eveniment petrecut între două ediții succesive”, care are rolul de a fixa o ierarhie a evenimentelor pentru perioada interpretată; b. editorialul *interpretativ* are drept scop identificarea sensului unor serii de evenimente și situații petrecute

într-un timp relativ apropiat de momentul producerii lui pentru a marca repere în reprezentările publicului. În vizorul editorialului interpretativ se poate regăsi și identificarea sensului unor declarații, afirmații sau intenții manifestate de persoane publice cu funcții de răspundere din sfera vieții publice. Subiectele preferate ale acestui tip de editorial sunt furnizate de acțiunea și activitatea politică, dat fiind că ea prezintă cel mai mare interes și cea mai mare atractivitate pentru public; c. editorialului *de etapă*, care face evaluări (impactul și consecințele evenimentelor și declarațiilor, fiind luate în considerare foarte adesea și interpretările făcute de către ceilalți jurnaliști) și prognoze (pentru a schița un orizont de așteptare pentru publicul propriu); d. editorialul *sumativ*, care se rezumă la a face o interpretare și o trecere în revistă a celorlalte genuri jurnalistice din ediția căruia îi aparține; și în final e. editorialul *strategic*, care apare odată cu lansarea unui nou canal de informare sau odată cu schimbarea orientării și strategiei generale, pentru a prezenta intențiile jurnalistice pe care le asumă noua echipă [30, p. 113-114].

În baza tipologiei editorialelor e lesne de remarcat aspectul esențial și anume că editorialistul pornește de la o informație, iar prin argumente, explicații, analize sau critici ajunge să emită o judecată de valoare referitoare la evenimentul sau la problema reflectată. În aceeași ordine de idei, A. Singh & Sh. Singh identifică *criteriile unui editorial*, care este un formator de opinie, este reconciliant între puncte de vedere contrare și este, în mod obligatoriu, echilibrat în analiza probelor și a evenimentelor [162].

Pentru a face legătura cu cele ce urmează, amintim că lingvistul R. Jakobson vorbește despre funcțiile limbajului, deosebind șase funcții precum: „conativă” sau „persuasivă”, având scopul de a influența destinatarul; „expresivă” sau „emotivă”, care transmite emoțiile; funcția „fatică” urmărește stabilirea și păstrarea contactului între emițător și receptor; funcția „metalingvistică” reglează discursul propriu; funcția „poetică” are în centru efectele de stil; iar cea „referențială” are ca scop transmiterea informației [181, p. 73].

Aderăm la opinia prof. L.Zbanț, care subliniază [93, p. 502] necesitatea de a accepta faptul că textul jurnalistic se caracterizează prin conlucrarea, practic, a tuturor funcțiilor limbajului descrise de R. Jakobson, fără de care „s-ar rupe legătura dintre emițător (jurnalist) și receptor (cititor)”. Aici putem adăuga că reacția cititorului este o parte constitutivă a procesului de comunicare, prin urmare, este important ca „informația să circule în ambele sensuri”. În continuarea acestui gând menționăm că discursul jurnalistic inventariază variate tipuri de discurs, precum cele descriptiv și narativ (povestire, fabulație, relatare, acte descriptive), argumentativ (implică acte persuasive și face uz de tehnici de persuadare – ironia, simbolul, metafora etc.), explicativ (reprezentat de acte analitice), predictiv și acte comisive (promisiuni, cu reprezentare

polifonică prin apel la dialog, monolog), discursul polemic (dezacord sau constatare), figurativ (slogane) [J.-M. Adam, *apud* 63, p. 62-83].

2.3. Constituirea corpusului faptic al lucrării

Relațiile intertextuale sunt extrem de interesante și oferă un subiect de studiu cu fațete multiple. Prezentând deja principalele etape de dezvoltare a teoriei intertextualității, variatele aspecte ale conceptului și modele teoretice ale acestui fenomen, descrise de diferiți specialiști, am ajuns la concluzia că pentru analiza acestui fenomen cea mai promițătoare este abordarea sistemică. Perceperea textului ca sistem de comunicare destinat transferului de informații criptate oferă o metodă productivă de cercetare a relațiilor intertextuale. Astfel, modul nostru de abordare a problemei este orientat spre analiza sistemică a textului. În această privință, pornim de la următoarea definiție: intertextualitatea este o categorie universală a textualității, înțeleasă de noi ca utilizare a unor elemente ale textului deja existent pentru crearea unui text nou.

Suntem conștienți că legătura intertextuală nu poate fi considerată ca o inserare pur mecanică de texte create anterior (sau elemente ale acestora) în textul generat. Este necesar să remarcăm că intertextualitatea poate fi considerată și ca un fapt de coprezență într-un text a două sau mai multe texte, care se realizează prin diverse mijloace: citat, aluzie, plagiat etc. (G.Genette). Desigur, acest punct de vedere al teoriei intertextualității pare a fi artificial delimitat. În realitate, fenomenul intertextualității adăpostește nu numai faptul de împrumut textual al elementelor existente, ci, de asemenea, presupune existența unui spațiu textual comun. Existența acestui spațiu textual comun condiționează posibilitatea interferențelor intertextuale ale textelor.

Cu toate acestea, sarcina noastră de a identifica și a descrie caracteristicile relațiilor intertextuale necesită o îngustare deliberată a cadrului de analiză către o abordare lingvistică a obiectului de studiu. Din acest motiv, este necesar să definim criteriile de bază ale analizei relațiilor intertextuale din punctul de vedere al lingvisticii discursului.

Integrat într-o situație de comunicare, orice caz de împrumut și de aglutinare a unui element „străin” de text se transformă în situație intertextuală, care poate fi reprezentată de următorul demers:

- a) autorul (în cazul nostru editorialistul) include elemente împrumutate în textul produs;
- b) textul propriu-zis (produsul);
- c) destinatarul (cititorul editorialelor), reprezentant al receptării, identifică și interpretează elementele împrumutate, dar combinate deja în pânza textului creat de editorialist.

Primul participant al situației (relației) intertextuale, emițătorul (locutorul sau editorialistul), tricotează în textul produs elemente „străine” din motive diferite și, astfel, ele

îndeplinesc *funcții* variate. Din moment ce ne referim în mod special la utilizarea intenționată a relațiilor intertextuale, suntem interesați, de la bun început, de intenția autorului, deci de scopul său, care urmează să fie realizat prin împrumutul intertextual.

În ceea ce ține de elementul secund al comunicării intratextuale, analiza se referă la textul propriu-zis (editorialul). Identificăm trei aspecte:

- a) sursa de împrumut (texte, autori, literatură, religie, politică etc.);
- b) elementul împrumutat (discurs, idee, structură);
- c) metoda de inserare a împrumutului (formele de intertextualitate: citat, aluzie, referință, clișeu).

Ultimul participant al relației intertextuale în discuție este destinatarul (cititorul editorialelor), deci, la acest nivel, are loc receptarea, percepția și interpretarea indicilor intertextuali. Cititorul este un participant al discursului cu drepturi depline, de el depinde, în mare măsură, succesul comunicării. În opinia multor cercetători (Julia Kristeva, R. Barthes, U.Eco, J. Culler), receptorul sau destinatarul creează textul pe picior de egalitate cu autorul (manifestându-se interpretativ), ca rezultat al actului de receptare (citire), textul este individual și unic. Analiza tipurilor de percepție poate fi realizată în baza profunzimii înțelegerii și interpretării, precum și prin atitudinea subiectivă a receptorului față de textul vizat.

Receptarea și înțelegerea textului de către destinatar este direct dependentă de raportul dintre cunoștințele (competențele) de fond (enciclopedice) ale participanților la actul de comunicare, inclusiv cele de competență socioculturală și cele individuale. Evidențiem următoarele niveluri de cunoaștere în baza gradelor de cunoaștere elaborate de E. Coșeriu (pentru detalii, vezi 3.3):

Cunoaștere clară distinctă (justificată, completă) – permite recunoașterea obiectului (în diferite grade), identifică sursa și toate asociațiile legate de el. În aceste condiții, emițătorul și receptorul se află la niveluri egale, având cunoștințe enciclopedice (de fond) relativ comune și comunicarea va fi de succes.

Cunoaștere obscură (sau superficială) – destinatarul recunoaște indicele textului împrumutat, dar nu poate determina cu claritate sursa, deci semnificația mesajului nu este dezvăluită pe deplin. Diferența dintre competențele enciclopedice, socioculturale și intertextuale ale emițătorului și destinatarului este semnificativă. Un astfel de raport al cunoștințelor generale ale participanților la actul de comunicare generează neînțelegerea sau interpretarea greșită a textului-țintă.

Necunoaștere – destinatarul consideră că textul împrumutat aparține emițătorului, astfel legătura intertextuală nu este percepută și valorificată. Acest lucru se întâmplă atunci când

cunoștințele de fond ale autorului și cititorului diferă în mod accentuat. Rezultatul acestei relații este un eșec interpretativ.

Un segment foarte interesant constă în examinarea detaliată a combinațiilor posibile ale diferitor niveluri de înțelegere, interpretare și percepție emoțională a formelor de intertextualitate, cu toate că, desigur, procesul de decodificare a sensului textual este profund individual și depinde de factorul personal, la rândul său foarte dificil de analizat.

Având în vedere că obiectul de cercetare al lucrării îl constituie o variantă funcțională (limbajul jurnalistic) a limbilor română, engleză și franceză la nivel intertextual, materialul faptic înglobează *textele editorialelor scrise (în varianta electronică)* [subl. n.], astfel urmărim aspectul material, fizic al înregistrării răscrucilor (efectelor) intertextuale. În acest context ne alăturăm părerii emise de cercetătorul V. Ilincan care consideră că „presa de hârtie” are avantajul de a-i oferi cititorului libertatea de alegere a informației, astfel cel care citește ziarul are posibilitatea de a selecta și de a decide singur asupra unui anumit subiect, în funcție de propriile convingeri și interese imediate, în timp ce televiziunea și radioul impun consumatorului de informație o anumită ordine în receptarea acesteia [45, p. 551-552].

Constituirea corpusului prezentei lucrări relevă multiple dificultăți în delimitarea unui amplu material lingvistic. Pentru a obține dintr-o clasă deschisă de elemente de examinat una relativ închisă, am ținut să folosim eșantioane de exemple specifice diferitor niveluri de analiză lingvistică, aplicând criteriile structurale și semantice, fără a pierde din vedere funcționarea lor pragmatică în textele editoriale din limbile română, franceză și engleză [92, p. 57].

În constituirea corpusului de exemple am respectat câteva principii, dintre care primul ține de selectarea *unui singur tip de text publicistic* pentru a avea un teren comun pentru comparație și analiză, în plus textul editorial este un text specific (vezi 2.2 pentru detalii), unul care formează opinii, schimbă opinii, deci dacă vorbim de fiecare text ca având o ideologie de bază, ideologia producătorului de text (R. Barthes), atunci putem observa subiectivismul sau ideologia celui care produce textul, dar foarte bine ațintită asupra auditoriului cărui i se adresează.

Principiul doi ține de faptul că eșantionul articolelor consultate și selectate pentru corpusul de analiză al prezentei lucrări este constituit din textele editoriale *publicate online*, căci jurnalismul online are „ca public-țintă pe cei ce vizează refuzul omniprezenței și sunt definiți de trei cuvinte: autonomie, stăpânire, viteză, în numele nevoii de a acționa” [79, p. 144]. Jurnalismul online este din ce în ce mai apreciat ca gen de sine stătător, decât ca auxiliar al radioului, televiziunii sau presei tipărite [48, p. 39].

Al treilea principiu este constituit în baza *delimitării temporale*: editorialele colectate au fost publicate în perioada ianuarie 2012 – septembrie 2015 în presa scrisă (online) din *Timpul*, *Ziarul de gardă*, *Vocea Basarabiei*, *Jurnal MD*, *Adevărul*, *Ziarul de Bacău*, *Jurnalul național*, *Cotidianul*, *Pulsul geostrategic*, *Puterea* (limba română), *The Metro West Daily News*, *The Guardian*, *New York Times*, *Los Angeles Times*, *Washington Post*, *Periscope Post*, *USA Today* (limba engleză), *Le Point*, *Un Peu de Droit*, *Currier International* (limba franceză). Ele au constituit documentul fundamental al cercetării. Considerăm că editorialele selectate exprimă o varietate de opinii și ideologii mai mult sau mai puțin liberale, sau mai mult sau mai puțin conservatoare, în funcție de evenimentele reflectate și, în același timp, probabil, prezintă fragmente dintr-o perspectivă ideologică de ansamblu asupra evenimentelor și a lumii în general.

Din eșantionul editorialelor consultate (în total 54) și analizate (text integral), am selectat ca reprezentative *patru grupaje de editoriale* (subcorpusuri) *tematice* care sunt comparabile și care abordează evenimentele sociale importante reflectate în presa din limbile menționate: alegerile lui V. Putin (Rusia 2012) (subcorpusul 1), situația critică teritorială din Ucraina (Crimea, implicarea Rusiei), scrutinul pentru „divorț” al Scoției (Marea Britanie) și implicarea politică a SUA în Orientul Mijlociu (SUA, Orient) (subcorpusul 2). La fel, am operat cu un grupaj de 14 titluri de Ed pentru studiul de caz (subcorpusul 3).

Textele editoriale selectate au constituit corpusul „de lucru” [2, p. 57] și au oferit exemple relevante pentru ilustrarea funcționării intertextualității, valoarea și semnificațiile căreia au reprezentat o provocare în plus pentru interpretarea lor și a competențelor necesare în procesul de scriere/receptare a textului.

Și ultimul principiu rezidă în *valoarea textuală* a elementelor intertextuale. Pentru o analiză eficientă, nu ne-am limitat la fraze izolate, ci am operat cu segmente textuale mai ample. Considerăm întemeiat să cuprindem în materialul factual secvențe ale publicațiilor (editorialelor) în limbile engleză, franceză și română care pun în circulație discursuri actuale, creând semnificații noi. Corpusurile comparabile în două sau mai multe limbi, tratând aceeași temă, sunt indispensabile progresului lingvisticii în noul context european al plurilingvismului și multiculturalismului [2, p. 60]. Ne-am străduit să operăm cu secvențe concludente, spre a argumenta și a comenta textele selectate prin prisma întregului spectru de probleme ce vizează fenomenul intertextualității. În plus, editorialele analizate oferă o lectură interesantă la toate nivelurile: textual, discursiv și sociocultural.

Decupajul exemplilor a variat în funcție de specificul fenomenului ilustrat și ne-a permis efectuarea analizei lingvistice. În linii generale, am recurs la analiza de tip microstructural a alineatelor, a enunțurilor și a sintagmelor (clișee) ce au constituit extrase din textele editoriale

menționate mai sus. Limitele unităților de texte supuse analizei au fost determinate de posibilitățile de identificare a formelor de intertextualitate, a surselor și a frontierelor intertextuale, precum și a posibilităților de receptare. Totuși, am ținut cont și de caracteristicile unui editorial la nivelul macrostructurii, cu scopul de a urmări corelarea dintre specificul tipologiei discursului editorial și manifestarea intertextualității pentru a îndeplini funcția persuasivă.

Menționăm că în analiză luăm în calcul *componenta pragmasemantică* a materialului de corpus în discuție, fiind interesați în subsidiar și de aspectele sociolingvistice și stilistice. Este de subliniat și faptul că, prin specificul funcției primordiale a limbajului (comunicarea), cercetarea lingvistică este efectuată cu mijloacele puse la îndemână de aparatul conceptual și de metodologia pragmatică.

Problema intertextualității urmează a fi studiată în baza analizei pragmasemantice „ce ar îmbina o serie de elemente manevrabile și previzibile” [92, p. 51]. Componenta semantică sau pragmatică determină gradul de „incertitudine”, simțit în momentul decodării textului. „Gradul de incertitudine este condiționat de intenția locutorului în procesul producerii [...] și de șansa interlocutorului care decodifică mesajul corect.” [92, p. 52].

Emitătorul se exprimă cu ajutorul cuvintelor, dotate cu multiple sensuri, care sunt organizate gramatical, dar funcționează în plan pragmatic. Este important de luat în considerație și informația implicită, din motiv că orice comunicare nu este un proces liniar. La rândul său, receptorul este nevoit să decodeze atât mesajul explicit, cât și cel implicit, de unde reiese că rezultatul trecut prin procesul de codare-decodare comunicativă nu mai este o „copie fidelă” a mesajului inițial, ci este interpretat prin prisma punctului de vedere al receptorului. De exemplu, funcționarea elementelor intertextuale în editoriale prezintă modele complexe ce solicită cunoștințe bogate pentru a fi interpretate.

2.4. Interferențele culturalului și intertextualului în editoriale

Natura multiplă a surselor intertextualității nu poate fi abordată în afara interacțiunilor de ordin cultural. Interculturalitatea, ca produs al activității cognitive a omului, este o componentă greu de exclus din aria de funcționare a intertextualității. Nu am putut ocoli acest subiect în investigația noastră, căci interacțiunea culturalului și intertextualului constituie condiția de bază a efectelor comunicative într-un editorial.

În cadrul lingvisticii antropocentrice, se presupune studierea limbii din perspectiva activității cognitive a omului, adică în contextul conceptualizării și perceperii realității. Prin

prisma acestei abordări cognitive are loc reconsiderarea relației dintre realitate și expresia lingvistică, care au la bază omul ca subiect al percepției și cogniției.

Societatea contemporană sau cum o numesc unii specialiști în domeniu – comunitatea globală, marcată de trăsătura de bază – interculturalitatea, în care suntem născuți și locuim, impune anumite rigori de natură culturală. Din această perspectivă, limba este conceptualizată ca o reflectare a comportamentului ființei umane, bazată pe tabloul lingvistic al lumii, iar competența de comunicare interculturală, generată de interferențe interculturale, se manifestă ca o cerință *sine qua non*.

Este lesne de remarcat aspectul esențial al conceptului de *cultură* care a fost subiectul a numeroase tentative de definire de către cercetători în încercarea de a explica și a încorpora un spectru larg de componente culturale. Se poate remarca fără dificultate că definirea culturii necesită o privire de ansamblu, căci poate fi înțeleasă și interpretată în funcție de abordări – de la sumă a valorilor creației artistice, mod de viață, credințe, valori și atitudini umane la mituri și simboluri prin care se comunică istoria și valorile umane.

Cercetările lingvistice moderne realizează o detașare radicală de gândirea clasică, susținând ideea că limbajul și cultura reprezintă spațiul de desfășurare a naturii umane. Accentul se transferă de la elementele obiective către componente cum sunt limba, comunicarea, ideologiile și reprezentările umane. Potrivit opiniei lui E. Benveniste, cultura pornește de la limbaj, astfel autorul afirmă, pe bună dreptate, că „prin limbă omul asimilează cultura, o perpetuează, o transformă” [trad. n.] [171, p. 30]. J. Caune a dezvoltat aceste considerații despre relația dintre limbaj și cultură, indicând faptul că prin actualizarea limbajului prin vorbire se instituie societatea, în plus, învățarea limbajului însoțește și condiționează nașterea conștiinței și rezultă în inserția copilului în cadrul unei comunități sociale și culturale [14, p. 29]. Același autor susține că „cultura este un ansamblu complex și extrem de diversificat de reprezentări și de obiecte organizate prin relații și valori: tradiții, norme, religii și artă” [14, p. 45], afirmație ce confirmă accepția cea mai generală care opune noțiunea de cultură aceleia de natură, denotând caracterul dobândit al culturii, opus a ceva înnăscut, și fiind definită ca un obiect de cunoaștere.

O abordare similară este propusă de Viorica Aura Păuș. În lucrarea sa, autoarea afirmă că a învăța propria cultură este un act la fel de natural ca cel de a respira. Pentru cercetătoare cultura este ceea ce se numește *socializarea omului* și se învață încă din copilărie. „Fiecare societate transmite membrilor săi sisteme de valori pe care le vehiculează cultura.” [55, p. 216] Noi învățăm aceste sisteme de valori, numite de Samovar și Porter „reguli ale culturii proprii”, ca pe niște lucruri firești, de la naștere și continuând pe tot parcursul vieții [159, p. 10].

Opinia lingviștilor L. A. Samovar și R. E. Porter oferă definiția „simplificată” a culturii. Pentru autorii respectivi cultura reprezintă „regulile de a trăi și a funcționa în societate. Cu alte cuvinte, cultura oferă reguli pentru a participa la jocul vieții” [trad. n.]. Cercetătorii precizează că aceste reguli variază de la o cultură la alta, astfel, pentru a funcționa eficient într-o cultură particulară, individul trebuie să cunoască modul de aplicare a acestor reguli [159, p. 10]. Afirmările în cauză ne conving de faptul că orice cultura dă formă vieții sociale și o organizează (a se vedea sinteza definirii culturii, **Anexa 3**).

În prezent, cultura mondială își găsește complexitatea și bogăția în marea sa diversitate, adică în pluralitatea de culturi, prin urmare, oamenii trebuie să fie pregătiți să interacționeze cu reprezentanții diferitor culturi, cu valori, norme de comportament și percepții care vin din alte culturi. Fenomenul de interacțiune și comunicare între culturi este descris prin intermediul unor concepte precum *melting pot*, *sat global*, *cultură omogenizată sau mondializată* ș.a. Pentru unii cercetători, globalizarea culturii în societatea contemporană duce la uniformizarea și sărăcirea conținuturilor sale [14, p. 92]. Însă s-a dovedit că și confruntarea culturilor, care au fost nevoite să interacționeze în anumite circumstanțe istorice, a dus la o răspândire a ideilor provenite din culturi diferite, deschizând astfel noi domenii ale dezvoltării și cunoașterii umane. Diferențele nu constituie obstacole, ci determină îmbogățirea reciprocă. După cum menționează G. Ferreol, „întâlnirile au loc mai întâi sub formă de șoc cultural, însă nu împiedică procesul de schimb, de împrumut și de integrare, determinant pentru apariția unei culturi cu grad mai ridicat de sincretism și capabile să genereze o artă nouă” [35, p. 62].

Relația cu alte culturi nu poate avea loc fără a înțelege sensul propriei culturi, deoarece fiecare cultură este capabilă să genereze diferite tipuri de cunoaștere și acțiuni. Limba, componenta foarte importantă a culturii, este ambiguă prin natura sa. Noi nu putem controla complet ceea ce spunem și scriem. Semnificațiile cu care facem schimb în procesul de vorbire și scriere nu sunt prezentate doar în cuvinte și propoziții, dar sunt, de asemenea, construite în parte din ceea ce ascultătorii și cititorii noștri le concep a fi [161, p. 11].

Mentalitatea, în sensul său empiric, ca fel particular de a gândi al unui individ sau al unei comunități, este în strânsă legătură cu limba. Realitatea este văzută prin prisma gândirii sau a mentalității, deci diferența de mentalități condiționează o diferență de lumi. După cum subliniază Mariana Neț în repetate rânduri, mentalitățile capătă expresii lingvistice emblematice, „limba manifestă, împreună cu celelalte forme ale culturii, *specificul național* al vorbitorului ei” [54, p. 92].

Comunicarea interculturală presupune întotdeauna o interacțiune (lingvistică) directă dintre reprezentanții diferitor culturi și necesită o înțelegere profundă a comunicării și culturii.

Examinând acest fenomen, cercetătorii Samovar și Porter ajung la concluzia că „comunicarea interculturală investighează acele elemente ale culturii care influențează în cea mai mare măsură interacțiunea între membrii a două sau mai multe culturi, când indivizii se află în situații de comunicare interpersonală” și are loc atunci „când un membru al unei culturi transmite un mesaj unui membru al altei culturi spre a fi înțeles” [trad. n.] [159, p. 7]. Prin urmare, de fapt, comunicarea interculturală se bazează pe înțelegerea interculturală. În acest context prezintă interes opinia savantului B. Saint-Jacques, care, la rândul său, definește înțelegerea interculturală ca fiind capacitatea de a percepe propria cultură, precum și viziunile oamenilor care fac parte din altă cultură și capacitatea de a negocia între cele două [158, p. 52].

Din tezele și opiniile expuse, în funcție de criteriile stabilite de autori, putem distinge elementele și exigențele de bază ale comunicării interculturale acceptate pe larg:

- 1) comunicarea este directă, nemijlocită și interpersonală;
- 2) persoanele participante la procesul de comunicare sunt conștiente de diferențe culturale între ele;
- 3) comunicarea interculturală este constituită din respect reciproc și poate fi definită ca abilitatea de a comunica verbal și nonverbal cu oameni din alte culturi astfel încât toți participanții la comunicare să codifice și să decodifice mesajele comunicate și să evite, pe cât posibil, interpretările și evaluările eronate.

Competența interculturală este și ea un factor decisiv, necesar cetățeanului contemporan pentru a face față cerințelor mediului intercultural caracteristic societăților globalizate și pentru a evita disfuncționalități sau orice neînțelegeri posibile. Această aptitudine se conține în capacitatea individului de a înțelege diferite concepții despre lume, inclusiv capacitatea de a se adapta în mod corespunzător comportamentului și atitudinilor lui la aspectele culturale ale alterității, de a fi deschis către alte culturi și identități individuale [156, p. 142].

Ipoteza de bază de la care pornim demersul nostru este că intertextualitatea oferă posibilitatea unei nuanțări a relațiilor dintre texte, din aceeași cultură sau din culturi diferite. Intertextul poate să explice inferențele culturale. Astfel *Textul*, în concepția lui R. Barthes, este alcătuit din scriituri multiple, provenite din mai multe *culturi*, care intră în *dialog* unele cu altele; în plus, *cititorul* este locul unde aceste multiplicități se unifică, cititorul este spațiul unde „se înscriu, fără ca vreunul să se piardă, toate citatele din care este alcătuită o scriitură” [121, p. 142-148].

O altă trăsătură importantă este că, în contextul globalizării, textele sunt internaționale, prin urmare, acestea prevăd existența unor fire invizibile care leagă lucrările diferitor autori și diferitor culturi ce respiră prin text și conectează civilizații. Intertextualitatea, care este ea însăși

un concept dialogic, stabilește un dialog intercultural și permite apropierea între texte, literaturi și culturi, fiind un punct de întâlnire și de confruntare între universuri culturale diferite. În acest context intertextualitatea și interculturalitatea se presupun reciproc.

Intertextualitatea derivă din acest mod de gândire a lumii. Scopul utilizării intertextualității nu este acela de a oferi „modele” de scriitură sau tipare interpretative, ci de a dezvălui legătura profundă a textului cu factorii implicați în devenirea sa, căci există în cadrul fiecărui registru scriptic și forme ale discursului altuia, ascunse, semimascate, difuze. Există chiar texte care transformă exploatarea intertextualității în principiu al propriei lor generări.

Ipoteza care se impune, în cele din urmă, este aceea că finalitatea intertextualismului ca atitudine (căci noi vedem în spatele fenomenului anume o atitudine ideologică) este de a contopi într-o materie unică tot ce ține de utilizarea alfabetului. *Intertextualitatea interculturală* dispune de potențialul necesar pentru a-și orienta receptorul spre cunoașterea unor alte orizonturi. Prin valorificarea elementelor comune, intertextualitatea (interculturală) oferă posibilitatea relevării, evidențierii și valorizării atât a elementelor comune, cât și a diferențelor, fapt ce are ca rezultat reevaluarea problemei Eului în raport cu „Altul”, pentru a conștientiza analogiile potențiale care derivă din această relație interculturală.

În conformitate cu natura dialogică a textului prezentat de semioticianul și filosoful rus M. Bahtin în opera sa celebră, textul poate fi considerat un dialog dintre identitățile culturale cu Alteritatea. În aceeași ordine de idei, G. Ferreol estimează că „textele literare ar constitui excelente punți între culturi, pentru că sunt locuri privilegiate în care se dezvăluie alte viziuni asupra lumii” [35, p. 371]. „Textele ne pot învăța multe despre ceea ce ține de etnografia comunicării, adică despre efectele punerii în scenă a participanților, despre comportamentele rituale, atitudinile sau gesturile inerente unei culturi anume.” [35, p. 374]

Astfel, chiar și într-un singur text poate exista un dialog continuu între textul dat și alte texte (anterioare, actuale sau viitoare). Ne raliem ideilor expuse de Julia Kristeva, care definește conceptul de intertextualitate ca „o încrucișare de suprafețe textuale, un dialog a mai multe scrieri: cea a scriitorului, a destinatarului și contextul cultural actual sau anterior” [185, p. 83]. Prin urmare, conceptul de intertextualitate a fost analizat în funcție de două axe: una orizontală, care leagă autorul și cititorul unui text, iar alta verticală, care leagă textul de alte texte. Astfel, cuvintele și textele autorilor comunică existența textelor anterioare în lucrările lor, paralel cu comunicarea dintre cititori și autori.

Combinarea genurilor și a diferitor discursuri marchează practicile sociale și ideologiile vizate, iar vocea este un indiciu despre participanții discursului și despre identitatea pe care și-o asumă. Editorialistul plasează cititorii într-o cultură împărtășită sau aparținând unei societăți

străine (alterității), dar care formează mediul comunicațional și, într-o măsură oarecare, determină contextul extern al comunicării. Editorialele se caracterizează printr-o acoperire largă a subiectelor actuale pentru o comunitate, la nivel național și internațional. Ca rezultat, receptorii mesajelor sunt plasați în medii culturale străine și astfel sunt atrași în comunicarea interculturală.

Susținem că utilizarea intertextualității ca practică discursivă este o strategie pentru a elabora un editorial mai persuasiv și pentru a provoca reacții dorite la publicul său (vezi cap. 2). Ipoteza care stă la baza argumentului nostru constă în faptul că intertextualitatea poate fi utilizată ca o strategie pentru a produce cele mai eficiente discursuri editoriale. În studiul nostru propunem o abordare sintetică a efectelor de enunțare (enunțative) în Ed., obținute prin inserarea elementelor intertextuale, purtătoare de mărci (marcaje) interculturale, demers bazat pe ideea că de multe ori conținutul editorialului este colorat de textele și conceptele provenite din alte culturi decât cea a editorialistului (jurnalistului). Astfel, editorialele dețin un rol semnificativ în procesul comunicării interculturale datorită faptului că promovează interacțiunea culturală în societatea globalizată de astăzi.

Editorialul este intercultural, mai bine zis transcultural, luând în considerare lipsa limitelor culturale în intențiile editorialistului, care face apel la toți interlocutorii capabili să descifreze mesajul, indiferent de cultura căreia îi aparțin. În condițiile globalizării, actualizarea marcherilor intertextuali necesită competențe transculturale (enciclopedice, lingvistice, culturale specializate).

Uneori receptorul ordinar (simplu) recunoaște ușor conotațiile ce stau în spatele a ceea ce pare a fi doar un citat, dar în majoritatea cazurilor citatul creează un fel de ambivalență cu privire la apartenența vocii (opinie) și, în cazul acesta, se impune descoperirea ideologiei care stă în spatele citatului. Citarea altora prezintă producătorul de text într-o lumină neutră și obiectivă, creând astfel impresia că editorialistul expune lucrurile ca fapte reale, când, de fapt, el ar putea fi tentat să transmită un mesaj ideologic și cultural. Prin urmare, acest tip de intertextualitate nu este niciodată inocent, ci, mai degrabă, ascunde semnificații culturale (ideologice) implicite. Este o strategie de a salva imaginea editorialistului prin alienarea sa de la enunțul emițătorului original.

De asemenea, mai poate fi admis faptul că cititorii din sânul grupului social sursă uneori nu observă efectele posibile generate de referințele inspirate din aceste cunoștințe împărtășite (comune). Cu toate acestea, ele pot fi inedite în noile condiții de funcționare, în special fiind adresate membrilor altor comunități sociale, care nu împărtășesc aceleași cunoștințe, aceeași cultură sau aceleași viziuni asupra lumii cu destinatarii proveniți din societatea-sursă și, prin urmare, vom asista, în asemenea situații, la declanșarea și funcționarea unor efecte intertextuale

și interculturale fără precedent. În studiul nostru analizăm efectele discursive și enunțative rezultate din astfel de interferențe și din posibilele niveluri de decodare și interpretare a lor.

Exemple de funcționare a referințelor interculturale în editoriale:

Deseori editorialistul folosește date (informații) excerptate din domeniul afacerilor externe, precum și date referitoare la evenimente istorice pentru a contura situația problematică din țara dată, pentru a-și exprima dezacordul și a declanșa o atitudine *critică, ironică sau chiar sarcastică*. Sarcasmul și ironia permit cititorului să considere aceste inserări ca o lecție de istorie oferită de editorialist spre interpretare.

O descriere cu bază intertextuală ce vizează cultura și mentalitatea americană este oferită de către David Horsey, care vorbește despre pericolul Statelor Unite de a fi blocate în nisipurile Orientului Mijlociu. Editorialistul începe cu un citat direct al lui T. E. Lawrence – legendarul britanic numit „Lawrence of Arabia” (Lawrence al Arabiei).

Exemplul nr. 1: „*However friendly and informal the treatment of yourself may be, remember always that your foundations are very sandy ones.*” [S-C2.1]

Acest citat, utilizat intertextual, reliefează faptul că pentru străini (vizitatori), Arabia nu este un spațiu ospitalier. Este o aluzie la faptul că lumea islamică s-a dovedit a fi un teren nisipos, nesigur, adică neprimitor pentru americani, ca și *quicksands* (nisipurile mișcătoare) care fac imposibilă evadarea.

De obicei, se recurge la citat în scopul de a fundamenta un enunț al producătorului de text. Cu toate că citatul apare în discursul academic, pentru a adăuga obiectivitate și pentru a evita plagiatul, acesta poate fi folosit și ca o practică discursivă marcată ideologic. Alegerea citatului este intenționată. Autorii editorialelor recurg la această practică atunci când este riscant pentru ei să se exprime direct, din motiv că acordarea de comentarii negative cu acuzație implicită poate fi văzută ca un fel de atac verbal. Comentând comportamentul sau acuzând pe cineva de un anumit act, editorialistul se expune riscului de a fi considerat agresiv și ofensiv. Cu ajutorul citatului editorialistul poate realiza două obiective în același timp, el poate critica fără să poarte responsabilitate pentru acest act.

În exemplul următor (2), remarcăm preluarea unui împrumut în original (limba franceză – *travails*) pentru a indica faptul că SUA nu vor fi în măsură să revină la o relație mai independentă, situație fundamentată de imaginea istorică contextualizată prin clișeu (exemplul 3) „*the greatest country on the planet*”, superputere creată prin circumstanțe și prin alegere (*a superpower by circumstance and by choice*).

Exemplul nr. 2: *Back in the days of Lawrence, the Middle East was a headache primarily for the British and French, and most Americans would probably be happy to return to a more detached relationship with all the travails of the region*. [S-C2.1]

Exemplul nr. 3: *We have become a superpower by circumstance and by choice, and that position fits with our historical image of ourselves as the greatest country on the planet*. [S-C2.1]

Clișeul intertextual dat se regăsește în articolul „Où est passée l'ONU?” (exemplul 4) [S-C2.3], în limba franceză deja, astfel marchează transgresarea limitelor geografice și culturale – „*une seule superpuissance mondiale – les Etats-Unis*”. Acest exemplu reprezintă un „transfer cultural”, fiind împrumutat un clișeu din limba engleză; transferul este motivat de intenția editorialistului de a evoca mediul social, cultural american și de a caracteriza SUA.

Exemplul nr. 4: *Or, depuis la disparition de la bipolarité et l'émergence d'une seule superpuissance mondiale – les Etats-Unis – la tendance a été de frapper militairement d'abord et tenter, s'il en est encore temps, de trouver des solutions aux problèmes posés ensuite*. [S-C2.3]

Clișeul „superpuissance mondiale” implică actualizarea modelului cognitiv și a codurilor culturale și sociale la cititor și, prin urmare, devine un **internaționalism**, din cauză că evenimentul comun motivează dimensiunea internațională a intertextului.

Această superputere nu poate fi, în același timp, „the greatest” (cea mai puternică) și să ignore „*the deadly pathologies of the Arab world*” (patologiile lumii arabe). Exemplul următor vine cu o explicație:

Exemplul nr. 5: *We cannot be the greatest and, at the same time, ignore the deadly pathologies of the Arab world. Our idealism won't allow it, our hubris won't allow it, and our self-interest won't allow it*. [S-C2.1]

Motivele prezenței SUA în Orient, invocate de autor, sunt descrise cu ajutorul următoarelor mărci intertextuale: aluzie religioasă, prin recurgerea la conceptul „Israel” reprezentat ca „The Holly Land” (Tărâmul Sfânt), care identifică valori (naționale și general umane) apropiate de cele ale SUA, fapt ce ar motiva intenția de a instala pacea; aluzie la conceptul „Our oil” (petrolul nostru) care zace îngropat sub nisipurile arabe și nu poate fi ignorat de o astfel de superputere; și în final, aluzie la conceptul „Terrorism” sau, mai bine zis, la rezultatul propagandei „Death of America” din regiune prin care se afirmă că SUA sunt nevoite să-și apere securitatea.

Aluzia ca formă de IV este valorificată discursiv de editorialist și devine o aluzie interculturală. Se atestă semne de genuri mixte și combinații de voci diferite, utilizate variat și având scopuri concrete. Ceea ce pare, la prima vedere, o simplă referință sau o utilizare neutră ascunde, de fapt, mari implicații culturale și ideologice. Pentru a actualiza intertextul său, autorul

face apel la trei caracteristici de bază (regăsite în exemplul nr. 5), pertinente pentru mentalitatea (ideologia) și cultura americană, toate trei fiind mărci ale unei legături intertextuale.

Hubris – orgoliu (mândrie) și încredere excesivă în sine; în textele literare, personajele marcate de acest orgoliu, de obicei, nu iau în considerare avertismentele și legile pertinente, ceea ce duce la decăderea și moartea lor.

Idealism – este o referință la punctul de vedere american ce ține de veridicitatea exclusivă a ideilor națiunii lor.

Self-interest – expresie dezaprobatoare, ce descrie mentalitatea americanilor care tind să se conducă doar de propriile interese, indiferent de necesitățile altor persoane.

Aceste caracteristici dau tonalitatea articolului și, doar grație decodării conceptelor-cheie, destinatarul poate decodifica atitudinea reală a autorului editorialului. La prima vedere, s-ar părea că editorialistul aprobă și este mândru de inferențele noi în Orientul Mijlociu, în timp ce mesajul ascuns exprimă, de fapt, contrariul.

Un război care este lansat pentru a stabili pacea pare a fi acceptabil și justificat. Exemplele de mai sus arată cât de dependent este Vestul de ideologia „bun” vs „rău”, ea fiind puternic distorsionată ideologic. De asemenea, în editorial se observă combinarea discursului religios cu cel politic în scopul sprijinirii actului declarat de luptă împotriva „răului” prin consolidarea ideii unei „misiuni”. Astfel este creat un fel de raport între liderii politici și publicul acestora în vederea „justificării” implicării în Orientul Mijlociu.

Situația de implicare în Orientul Mijlociu este, de asemenea, reflectată de către Karim Mohsen în editorialul „COMMUNAUTÉ INTERNATIONALE”: UNE ENTITÉ AU-DESSUS DES LOIS”. [S-C2.1] Autorul descrie o entitate omnipotentă, pe care o numește *communauté internationale*:

Exemplul nr. 6: *Bien sûr, ladite « communauté internationale » autoproclamée qui se présente comme l'incontournable maître à penser des affaires de la planète!* [S-C2.2]

Activitatea acestei comunități este explicată reușit prin utilizarea unui link intertextual, actualizat printr-un panou instalat la traversarea căii ferate, care conține următoarea avertizare:

Exemplul nr. 7: „*Il n'y a pas que le train qui peut en cacher un autre*”, [S-C2.2]

Imaginea aceasta reprezintă o familie care traversează calea ferată prin spatele unui tren fără să observe un al doilea tren, care se deplasează în sens opus. Ideea încifrată este că există lucruri care le ascund pe altele, mult mai periculoase, căci acestea rămân în umbră. Elementul intertextual implicit din editorial transmite un mesaj de atenționare, adică acela că unele lucruri sau afirmații ascund niște jocuri considerate prejudicioase de către societatea internațională. Coaliția de puteri, vizată în editorial, scoate la suprafață absolutismul monarhiilor medievale ale Golfului, formând totodată o autocrație mult mai periculoasă, pentru că nimeni nu o sesizează ca atare. Fragmentul citat generează semantica aluzivă a compromisului, prin alianțe și colaborări imprevizibile, dictate de o politică controlată.

Intertextualitatea combină procesul semiotic, pragmatic și condiția socioculturală, iar în Ed. aceste interferențe se manifestă cu o deosebită pregnanță. Într-un alt articol, „*Où est passée l'ONU?*” [S-C2.3], editorialistul face din nou referință la această «*communauté internationale*» (comunitate internațională), numită „*coalitions*” – *montées de bric et de broc*:

Exemplul nr. 8: *La fumisterie est de faire croire que ces « coalitions » – montées de bric et de broc, au pied levé, sous la pression et le chantage de pays réellement intéressés par ces guerres – vont solutionner les conflits que ces « pompiers-pyromanes » ont largement contribué à allumer.* [S-C2.3]

Segmentul „coaliția” (*montée de bric et de broc*) „din frânturi și rămășițe” actualizează o expresie datată etimologic din 1615 (provine de la o onomatopee și este similară cu *bric-à-brac*, adică, diverse obiecte îngrămădite fără ordine). Este o expresie ușor de regăsit și în alte limbi și culturi: de exemplu, în engleză *odds and ends*: locuțiune adverbială semnificând descoperiri întâmplătoare, fragmentare, amestecătură pestriță. În contextul editorialului este vorba despre o coaliție formată între SUA, Franța, Marea Britanie și Germania și „*last but not least*” (din nou utilizarea împrumutului în limba originală) Israel, care legitimează implicarea SUA în conflictele din Irak și Siria, sub pretextul de a contribui la soluționarea lor, pe când, în realitate, „*Pompiers-Pyromanes*” (pompierii-piromani = incendiatori) au contribuit în mare măsură la declanșarea lor. Este o aluzie istorică și culturală directă la crizele de care se face responsabilă această coaliție, direct sau indirect, cum ar fi cele din Siria, Irak, Libia, Ucraina și Afganistan.

Este ușor de remarcat că elementele culturale și textuale tricotate în editorial creează noi semnificații expresive, care au un rol important în construirea imaginii realității sociale și politice vizualizate de editorialist. Situația conflictuală existentă în prezent în Ucraina este reflectată de multiple Ed.

Sursele culturale valorificate de editorialiști în calitate de marcheri intertextuali variază de la ideologii pertinente la politici de vecinătate, istorie, spații geopolitice etc. În urma analizei

exemplilor incluse în corpusul factual, remarcăm puncte de interferență a editorialelor de limbă română și engleză. Totuși, se observă surse culturale și intertextuale specifice evenimentului și spațiului geopolitic vizat.

Atunci când vine vorba de președintele Rusiei, V. Putin, am remarcat utilizarea unanimă a clișeului de genul *Russian ruler, souverain russe (suveran rus)* (ex. 9), completată de explicația prezentată de editorialistul A. Ciubotaru (ex. 10-11), care face aluzie la trecutul dubios al președintelui rus:

Exemplul nr. 9: *Whether that would be enough to deter Russian ruler Vladimir Putin wasn't clear on Monday.* [S-C3.1]

Exemplul nr. 10: *Președintele rus, un jucător educat la școala de spioni și călit în baia de afaceri dure și dubioase ce caracterizează turbulenții ani 1990 din Rusia.* [S-C3.5]

Exemplul nr. 11: *Ca să înțelegem mai bine comportamentul cofondatorului cooperativei „Ozero”, trebuie să citim mai curând celebrul roman al lui Mario Puzo sau să privim ecranizarea lui Coppola.* [S-C3.5]

Aceste aluzii au ca scop evident să sublinieze și să critice acțiunile invazive în Ucraina prin faptul că această invazie este ironic numită „*humanitarian operation*” („operațiune umanitară”) și „*humanitarian intervention*” („intervenție umanitară”), contextualizând implicit pretextul lui V. Putin de a se implica în regiune, care mai târziu în articol devine „*humanitarian crisis*” („criză umanitară”) și „*humanitarian invasion*” („invazie umanitară”), reflectând viziunea internațională asupra situației:

Exemplul nr. 12: *RUSSIA AGAIN appeared on the verge of invading Ukraine over the weekend, this time in the guise of a “humanitarian operation”.* [S-C3.1]

Exemplul nr. 13: *The motive for another escalation in Russia's ongoing meddling is clear enough: not the “humanitarian crisis” the Kremlin claims is occurring in areas held by its surrogate forces but the threat that the Ukrainian army and allied militias will win a military victory.* [S-C3.1]

Editorialistul păstrează în toate segmentele intertextul intercultural actualizat prin adjectivul „*humanitarian*” (umanitară) pentru a ironiza profund situația, completând-o prin o gradare în creștere a intensității ce rezultă din amplificarea funcționării semantice a substantivelor, care trece de la „*operation*” (operațiune) la „*intervention*” (intervenție), la „*crisis*” (criză) și, în final, la „*invasion*” (invazie), care, la rândul său, definește explicit părerea editorialistului. Constatarea noastră se referă la faptul că repetiția adjectivului/substantivului în exemplele de mai sus comportă indicele unui limbaj marcat de afectivitate, căpătând o expresivitate intensă, vădită.

Această politică specifică regimului Putin, dar și implicarea „relativă” a Occidentului în rezolvarea conflictului, se actualizează și se critică de editorialiști prin referiri ironice la faptul că marile puteri sunt preocupate de probleme interne mai puțin importante pe plan internațional:

Exemplul nr. 14: *Rusia acționează agresiv, cu mult tupeu, mizând, corect, pe impotența morală a Occidentului, absorbit exclusiv de rata de creștere a PIB-ului.* [S-C3.5]

Exemplul nr. 15: *The reality is that the beleaguered Ukranian leader left Washington backed by considerable rhetoric from the Obama administration but little with which he can turn back the continuing Russian aggression against his country.* [S-C3.2]

Exemplul nr. 16: *Criminală este nu atât aderența la bine sau la rău, cât indiferența față de ambele, sugera Dostoievski în Demonii, interpretând un pasaj din Apocalipsă.* [S-C3.5]

Un alt element cultural specific politicii de vecinătate a Rusiei este remarcat prin preluarea frecventă a clișeului „frozen conflict” („conflict înghețat”) (regăsit în 5 editoriale, ex. 17-20), prin urmare, acesta devine un internaționalism, din cauză că evenimentul comun motivează dimensiunea internațională a intertextului. Acest termen este utilizat, în general, cu referință la autoproclemata regiune Transnistria și la Abhazia, pentru a face aluzie la rezultatele posibile ale conflictului ucrainean, adică la dezmembrarea unei țări în regiuni controlate din exterior. Clișeul este indicatorul răscrucilor intertextuale și interculturale în eitorialele provenite din diferite spații geografice, astfel editorialiștii valorifică referințele la istorie (războiul din 1992 din Republica Moldova, războiul ruso-georgian din 2008):

Exemplul nr. 17: *Pe de altă parte, cezarul trebuie să cucerească mereu Galia pentru a nu pierde tronul la Roma, de aceea Putin va fi nevoit să-și mute legiunile într-o altă „zonă de conflict”.* [S-C3.6]

Exemplul nr. 18: *Deci, rușii provoacă conflictele, ei le alimentează militar, ei varsă sânge și tot ei ies în fața lumii și se victimizează. Exact ca și în cazul războiului din 1992 de la Nistru, sau al celui ruso-georgian din 2008: trei războaie, din același gen de scenarii geopolitice și cu aceeași abordare, în fond: în primul caz Rusia și-a atribuit (!) rolul de apărătoare a Transnistriei de pericolul „ocupației românești” și a ocupat Transnistria, în cel de-al doilea – de apărare a osetinilor și abhazienilor de NATO și a ocupat Abhazia și Osetia de Sud, în cel de-al treilea – de protejare a rușilor din Ucraina de fascismul ucrainean și a ocupat Crimeea (...).* [S-C3.7]

Exemplul nr. 18: *If Mr. Putin's forces are able to hold onto a piece of territory, the Russian president will be able to block Ukraine's stabilization indefinitely, just as he has used "frozen conflicts" to sabotage other Russian neighbors.* [S-C3.1]

Exemplul nr. 19: *Mr. Poroshenko appears resigned to a “frozen conflict” in eastern Ukraine.* [S-C3.2]

Exemplul nr. 20: *No cease-fire or diplomatic bargaining should be contemplated that would effectively freeze this conflict in place, creating another Abkhazia or Trans-Dniester.* [S-C3.3]

Expresia citată exteriorizează politica de vecinătate a Rusiei, care tinde să controleze teritoriile pentru a domina geopolitic și a destabiliza situația politică din țările vecine. Această strategie pare a fi aplicată și în privința Ucrainei, în scopul de a o dezintegra și a întrerupe parcursul său european. Asistăm din nou la crearea unui internaționalism cu marcă intertextuală, care integrează multiple situații similare și totodată diferite, dar actualizate concomitent de clișeul „frozen conflict”. Clișeele examinate anterior necesită o ancorare în spațiu și în timp, factori importanți în condiționarea contextualizării. Astfel, cunoașterea contextului geopolitic devine un element-cheie în interpretarea mesajelor transmise de aceste intertexte.

Un alt exemplu care descrie reușit cultura și mentalitatea rusă, simbolizată prin personalitatea lui V. Putin, este utilizarea clișeului „*little green men*” (ex. 21) în combinație cu adjectivul *sly* (viclean) în contextul evenimentelor ce descriu ocuparea Crimeii:

Exemplul nr. 21: *Mr. Putin’s approach has been terribly sly, from the “little green men” who took over Crimea without noticeable military insignia, to the “uprising” in eastern Ukraine of separatist fighters who just suddenly happened to possess anti-aircraft missiles.* [S-C3.3]

Structurile prezentate și analizate sunt profund marcate de nuanțele socioculturale specifice unor comunități. Pentru a le înțelege și a decodifica adecvat sensul intertextual, avem nevoie de informații suplimentare asupra originii fenomenelor sau a ideii vehiculate în secvența de mai sus. Nu toți cunosc că, în context general, clișeul *little green men* (ex. 21) oferă reprezentarea stereotipă a extraterestrilor, creaturi mici umanoide, cu pielea verde și, uneori, cu antene pe cap, de aceea pot să nu înțeleagă motivul pentru care acesta este baza referențială a exemplului citat. Termenul este folosit uneori și pentru a descrie *Gremlins*, creaturile mitice care cauzează probleme în avioane și în diferite dispozitive mecanice. Pe când în contextul prezentat de editorialist, acest clișeu face trimitere directă la soldații mascați în uniforme verzi, fără semne distincte ale unei armate, dotați cu arme și echipamente rusești, aflați pe teritoriul Ucrainei. Metoda a fost folosită pentru prima dată în timpul crizei din 2014 din Crimeea, atunci când acești soldați au ocupat și au blocat Aeroportul Internațional din Simferopol, majoritatea bazelor militare din Crimeea și clădirea Parlamentului din Simferopol.

O viziune similară este remarcată în editorialul semnat de Constantin Tănase (ex. 22), care constată că rușii au cucerit Crimeea fără să tragă un foc de armă și actualizează prin citatul

„nicio țară nu poate fi cucerită fără o complicitate din interior” din „Arta războiului” a generalului antic chinez Sun Tzu și, în plus, face apel la mit (Ulise și calul de lemn) pentru a compara strategiile utilizate în Antichitate și situația întâlnită în prezent în „războiul psihologic” pe care Rusia îl duce în zonele de conflict înghețat (complicitatea din interior):

Exemplul nr. 22: *Legendarul Ulise a folosit vicleșugul cu calul de lemn pentru a-i introduce în oraș pe greci. Moldova e plină cu „cai rusești” și nimeni nu se gândește să-i trimită înapoi, în patria lor.* [S-C3.10]

Pentru a întări viziunea critică în ceea ce privește metoda de luptă cu ajutorul agenției militare de informații secrete (V. Putin), editorialistul recurge la inserarea în contextul articolului său a unui citat direct (IO) din afirmațiile lui Mark Galeotti de la New York University, care numește această strategie „*a mix of stealth, deniability, subversion, and surgical violence*” (un amestec de camuflaj, contestabilitate, subversiune și violență chirurgicală). Autorul subscrie totalmente la acest citat, completându-l prin *outrageous lies and propaganda* (minciuni scandaloase și propagandă).

Un alt eveniment major care a atras interesul editorialiștilor este dorința Scoției de a rupe o uniune de 300 de ani cu Regatul Unit.

În editorialul *Scotland secession could lead to re-Balkanization of Europe*, George Robertson (*Washington Post*) afirmă direct că propaganda separatistă despre o Scoție divorțată „*divorced Scotland*” (*divorcée, l’Ecosse*) de restul Marii Britanii precum că ar fi mai bogată, mai sănătoasă și mai influentă nu este justificată.

Exemplul nr. 23: *The proclamation that a Scotland divorced from the rest of Britain would be richer, healthier, more influential and fairer has not been substantiated. What’s on offer? A real pig in a poke.* [S-C4.1]

Oferta (posibilitatea divorțului) este în continuare caracterizată de editorialist prin proverbul bine cunoscut încă din Evul Mediu (1530): (*buy*) *a real pig in a poke*, de origine franceză – *acheter (un) chat en poche*, care actualizează intertextul cu referire la informația oferită de separatiști cu scopuri persuasive sau, mai bine zis, pentru a utiliza strategia *brainswash*, în scopul propagandei separatiste. Prin contextualizarea acestui liant intertextual, cititorul va fi capabil să descifreze mesajul ironic prin intermediul căruia editorialistul se opune acestui divorț/scrutin. Iată de ce, editorialiștii fac apel la filmul *Braveheart*, care devine element cultural și ideologic veridic, evocat în mostrele de mai jos:

Exemplul nr. 24: *But this is no romantic “Braveheart” moment. The separatists are deadly serious, well-organized and well-funded.* [S-C4.1]

Exemplul nr. 25: *Amintirea bătăliilor sângeroase dintre scoțieni și armata coroanei britanice rămâne una cât se poate de vie în regiune, de la baladele populare ascultate în puburi la sărbători locale și evenimente în care se pun în scenă interpretări ale luptelor.* [S-C4.6]

Exemplul 24 descrie acest divorț ca „*no romantic Braveheart moment*”, adică un moment „Braveheart non-romantic”, propunând un joc de conotații negative ce țin de subiectul epic și romantic din filmele care descriu lupta pentru eliberarea Scoției de sub jugul Marii Britanii. Prin actualizarea intertextului dat, editorialul intră în relații dialogice cu linia de subiect a filmului, actualizând ideea că fenomenul Braveheart a inspirat o manifestare excesivă a naționalismului scoțian, marcat deseori de prejudecăți antibritanice. Putem vorbi despre o semiotică generală și despre o memorie culturală a partenerilor comunicaționali ai ideologiilor naționale.

Exploatarea acestui link intertextual nu se oprește aici. Constatăm că editorialistul francez Pierre Beylau (*Le Point*) preia același element intertextual al fenomenului Braveheart în articolul său, menționând:

Exemplul nr. 26: *Des mythes fondateurs puissants planent sur la saga écossaise. Celui de William Wallace, héros légendaire de la guerre d'indépendance du XIIIe siècle, ou celui de la malheureuse Marie Stuart, reine d'Écosse et de France décapitée au XVIe siècle sur ordre d'Elizabeth Iere.* [S-C4.3]

În plus, în articolul *Scotland will do better staying with Britain than going solo*, David Horsey (*Los Angeles Times*) face aluzie la același fenomen Braveheart cu ajutorul expresiei romantic vision of a Scotland liberated from union with the rest of Britain.

Exemplul nr. 27: *A majority of Scottish voters have decided that the risks of independence outweigh the romantic vision of a Scotland liberated from union with the rest of Britain.* [S-C4.5]

În urma analizei exemplilor 24-27, observăm că editorialistul american George Robertson utilizează expresia *Braveheart moment* ca aluzie intertextuală directă/explicită, pe când David Horsey și Elena Dumitru fac doar o aluzie evazivă/difuză la același fenomen, preconizând că destinatarul său are suficiente cunoștințe pentru a stabili legătura intertextuală și a decoda mesajul ascuns. Editorialistul francez Pierre Beylau utilizează același link intertextual, însă oferă mai multe detalii pentru a ușura cititorului său efortul de decodare, deoarece este un element ce ține de cultura scoțiană, deci vorbim despre o dimensiune interculturală de nivel global.

Vom sublinia că utilizarea fenomenului Braveheart, reflectat unanim în exemplele din Ed. analizate *supra*, joacă un rol important ca sursă informațională, creând atmosfera situațională a

articolului și a evenimentului vizat și utilizat ca fundal pentru imaginea intertextuală și interculturală ce urmează a fi transmisă receptorului spre decodare.

Pentru a accentua efectele de undă pe care le-ar putea declanșa separarea Scoției de Regatul Unit, editorialiștii fac unanim apel la situațiile similare din alte spații socioculturale europene (ex. 28-30), astfel sugerându-i destinatarului său necesitatea documentării temeinice privind mișcările separatiste în Europa și în lume, în care nu există nicio suprimare aparentă a culturii naționale. Astfel, se face o referință directă la grevele catalanilor din Spania, la dorința unui stat separat în Țara Bascilor și la acțiunile naționaliștilor flamanzi din Belgia. Prin urmare, pentru receptorul mesajului, intertextualitatea funcționează ca un cadru referențial foarte important, care îi servește drept reper în procesul de interpretare.

Exemplul nr. 28: *Referendumul scoțian deschide oare Cutia Pandorei în Europa? (...) Numai că, astfel, s-ar crea un precedent ce ar putea fi imediat invocat de celelalte regiuni care doresc să organizeze asemenea referendumuri pentru independență, primele nume pe listă fiind Catalonia și, posibil, Flandra.* [S-C4.7]

Exemplul nr. 29: *Flandra, Catalonia, o parte din Transilvania și chiar regiuni din China, ca să nu mai vorbim de Quebec, privesc cu interes ce se va decide în 18 septembrie.* [S-C4.8]

Exemplul nr. 30: *The ripple effects would not be limited to the United Kingdom. Other separatist movements in Europe are watching the Scottish debate with undisguised interest. In Spain, more than a million Catalans have turned out in the streets calling for independence. In the Basque Country, separatist violence has waned, but the desire for a separate state remains. In Belgium, whose unity hangs on a thread, Flemish nationalists have made it clear that if Scotland has a free pass to the European Union and NATO, they would be next in line. There could be more breakaways to come.* [S-C4.1]

Să urmărim felul cum a fost preluată ideea separatismului de către editorialiștii de la publicația *New York Times* (*Scotland's Pro-unity Vote*, The New York Times) printr-un citat indirect, referindu-se la „the dream of independence” (visul la independență) prin enumerarea subiecților (catalanii, flamanzii, bascii), nu a mișcărilor de separatism ca atare.

Exemplul nr. 31: *Besides, separation would have been a plunge into a dangerous unknown. But this will not be the end of the dream of independence — not for the Scots, nor for the Catalans, Flemish, Basques and other people who nurture the dream.* [S-C4.2]

Acest *dream of independence*, evocat în exemplul 31, este o marcă intertextuală și interculturală evidentă, care arată cum un popor cu o istorie și cu o identitate comună poate fi influențat de dorințele puternice pentru o autogovernare deplină. În acest context, tehnica intertextuală este un truc utilizat pentru a spori efectul argumentului comunicat. Autorul

utilizează procedeul intertextualității, fiind conștient de potențialul acestuia de a provoca o anumită reacție a receptorului (dorită de autor), o altfel de lectură a secvenței analizate. Ambivalența dublei referențialități la realitatea socială, pe de o parte, și la intertextul invocat de fenomenul Braveheart, pe de altă parte, alertează cititorii, atenționându-i despre necesitatea unei lecturi atente, care le va permite să vadă lucrurile într-o lumină nouă, mai adecvată realității pe care o trăiesc.

Efectul pe care l-ar putea avea divorțul Scoției de Marea Britanie și-a găsit ecou și în articolul *Ecosse: God save the United Kingdom* și este numit de autorul Pierre Beylau (*Le Point*) „un tsunami dévastateur” (se compară cu efectele devastatoare ale unui fenomen natural, tsunami, în urma căruia mulți au de suferit), o posibilă lovitură decisivă asupra unității Spaniei și Belgiei (efectul de tsunami), generate de „identități primare” („identités primaires”).

Exemplul nr. 32: *Mais l'onde de choc ne s'arrêterait pas aux îles britanniques. En Catalogne, où des centaines de milliers de personnes sont descendues dans la rue ce jeudi pour soutenir l'indépendance, un référendum est prévu pour le 9 novembre. Le Tribunal constitutionnel espagnol a, dans un arrêt, déclaré ce référendum contraire à la Constitution. Il n'aura donc pas force de loi. Une victoire du "oui" en Écosse entraînerait cependant un tsunami dévastateur et porterait peut-être un coup décisif à l'unité de l'Espagne. En Belgique, les indépendantistes flamands pourraient eux aussi être tentés de pousser leur avantage. Même phénomène partout où se réveillent les "identités primaires".* [S-C4.3]

În exemplul 32, observăm reluarea prin intertextualitatea implicită/difuză a ideilor despre efectele separatismului, căci autorul nu recurge la citat direct, nu indică sursa, dar reflectă opiniile expuse în general în editorialele engleze, reluând prin traducere afirmațiile despre evenimente similare. În acest caz, intertextualitatea se manifestă prin trecerea dintr-un sistem de semne lingvistice în altul, prin valorificarea acelorași lianți intertextuali. Ambianța dată se interferează cu exemplele:

Exemplul nr. 33: *In Spain, more than a million Catalans have turned out in the streets calling for independence* (Washington Post). - *En Catalogne, où des centaines de milliers de personnes sont descendues dans la rue ce jeudi pour soutenir l'indépendance* (Le Point).

Exemplul nr. 34: *In Belgium, whose unity hangs on a thread, Flemish nationalists have made it clear that if Scotland has a free pass to the European Union and NATO, they would be next in line* (Washington Post). - *En Belgique, les indépendantistes flamands pourraient eux aussi être tentés de pousser leur avantage* (Le Point).

Observăm că articolul în limba franceză reprezintă o replică a editorialului în limba engleză, deci unul este intertextul celuilalt.

Editorialistul francez începe cu valorile naționale, direcționându-le spre valorile general-umane (ex. 35). Viitoarea Europă este numită ironic o „Europă a cantoanelor” (*Europe des cantons*) și nu o Europă a națiunilor, aluzie la structurarea administrativă a unei țări mici – Elveția – în unități tot mai mici.

Exemplul nr. 35: *On peut construire une Europe des nations, pas une Europe des cantons.* [S-C4.3]

Această aluzie (35) la o modalitate de repartizare administrativă, aplicată într-o anumită țară, dar cu posibilitatea de a fi extinsă pe întregul continent european, dă o tonalitate ironică și sarcastică articolului. De aici derivă afirmația că autorul nu este de acord cu doleanțele separatiste, fapt care nu poate fi simțit sau decodat pe parcursul textului, ci doar odată cu decodificarea intertextului.

Exemplul nr. 36: *The reason the no ballots prevailed despite polls that showed the ayes, who were more passionate and visible, gathering momentum in the final weeks, is not hard to understand.* [S-C4.2]

Exemplul nr. 37: *Aici se situa cândva zidul de apărare al cetății, aici considerau scoțienii altor timpuri că se sfârșeste lumea lor. Poate și a Uniunii. A Uniunilor. „Aye”! (YES, DA)* [S-C4.8]

Exemplele 36 și 37 sunt unele concludente, prin care editorialiștii fac apel la un element cultural direct – înlocuirea buletinelor de vot „pro” (da) prin „*the ayes*” – o modalitate de a spune „da” în scoțiană, fiind o parte ruptă din expresia idiomatică *the ayes have it*, afirmând astfel că voturile pro sunt în majoritate. Scopul utilizării acestei modalități de expresie este de a plasa cititorii direct în contextul culturii scoțiene (*Scotland’s Pro-Unity Vote. The New York Times*).

Același procedeu este remarcat în editorialul semnat de David Horsey, care la rândul său recurge la utilizarea lexicului specific dialectului și culturii scoțiene. Ne referim la ex. 38, în special la utilizarea sintagmei *wee bit inconvenient*.

Exemplul nr. 38: *If self-determination was to be the governing principle, the islanders would have had as much right to divorce themselves from Scotland as the Scots did to split from the rest of Britain and that would have been more than a wee bit inconvenient for the Scots if they lost their oil in the process.* [S-C4.5]

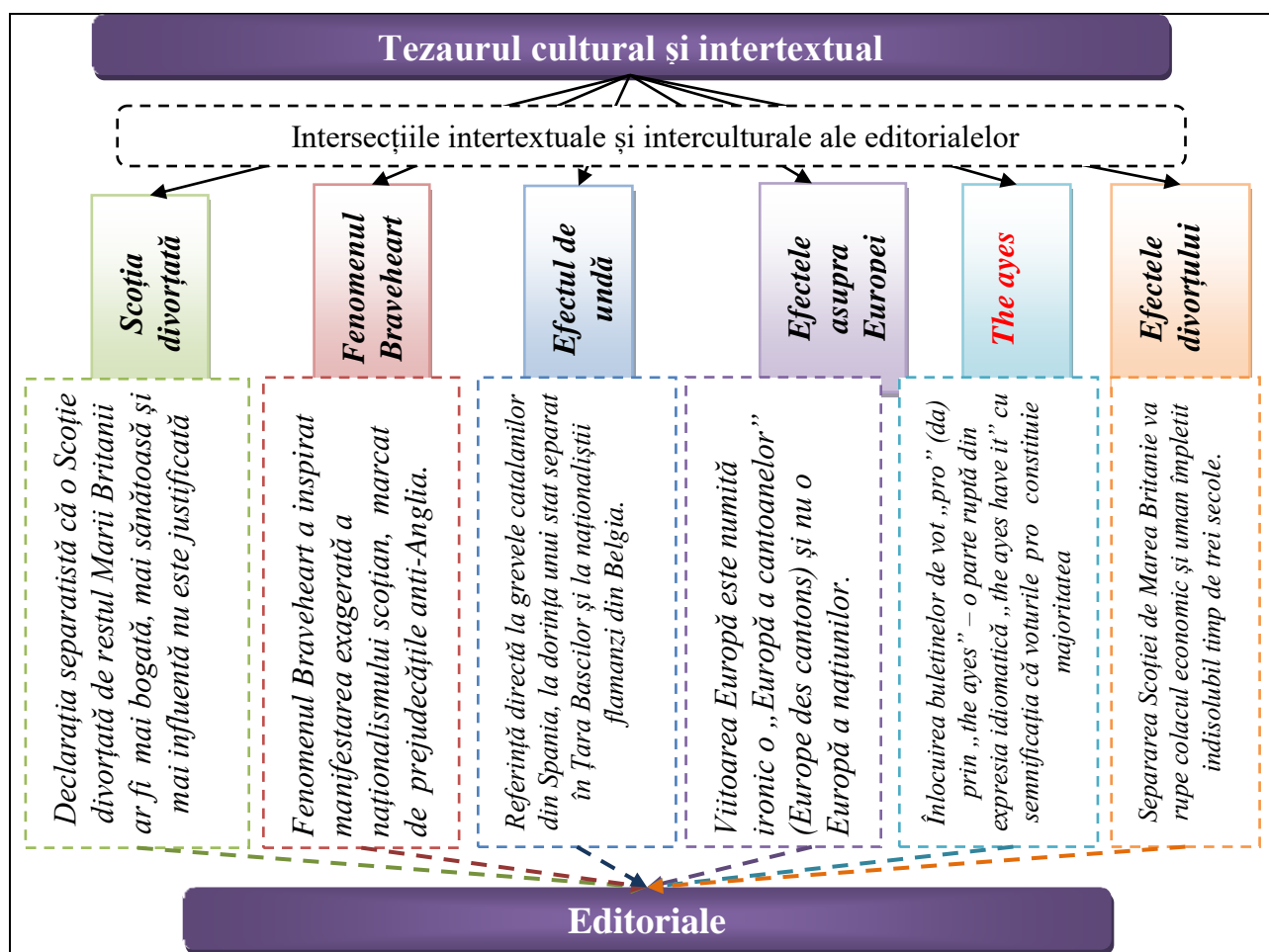
David Horsey (*Scotland will do better staying with Britain than going solo*) utilizează aceeași strategie, a cuvintelor marcate cultural, în expresia a *wee bit inconvenient*, pentru a descrie situația în care s-ar regăsi Scoția după eventualul divorț (cuvântul *wee* (puțin) este caracteristic pentru dialectul scoțian și inexistent în limba engleză standard).

Un alt exemplu extras din același editorial:

Exemplul nr. 39: „*Italians in the north want to say arrivederci to Italians in the south*”. [S-C4.5] conține un împrumut marcat cultural, de data aceasta preluat din cultura și limba italiană, dar cu un intertext comun de intenție de divorț.

Veridicitatea interpretării mesajelor din fragmentele citate depinde în totalitate de cunoștințele de istorie ale receptorului și de cele referitoare la relațiile economice, politice și socioculturale care au menținut Scoția, Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord într-o uniune de 300 de ani, creând cea mai de succes uniune politică, socială și economică din lume. Este mai mult decât o IO, căci autorul intră, la rândul său, într-un dialog început anterior de altcineva. M. Hoey arată că „cititorii și scriitorii sunt ca dansatorii, urmând pașii reciproc, iar șansele cititorului de a ghici (anticipa) corect ceea ce se va întâmpla în continuare într-un text sporesc, în mare parte, dacă scriitorul își dă osteneala să anticipeze ceea ce ar putea aștepta cititorul” [trad. n.] [145, p. 43].

În baza analizei ex. 23-39, am elaborat **Figura 6**, care pune în valoare intersecțiile intertextuale și interculturale ale editorialelor care au abordat evenimentul inclus în subcorpusul 2, și anume intenția de divorț a Scoției de Marea Britanie.

Fig. 6. Intersecțiile intertextuale și interculturale ale editorialelor care reflectă „divorțul” Scoției de Marea Britanie în baza corpusului de analiză

Sursa: elaborată de autor (N. R.)

În **Figura 6**, am reprezentat intersecțiile firelor invizibile ale editorialelor provenite din culturi și spații geografice diferite, care intră în dialog intertextual și intercultural astfel conectând civilizații, devenind punctul de interferență a diferitor universuri culturale, care reflectă un eveniment comun (internațional). **Figura 6** prezintă legătura textului editorial cu factorii textuali și extratextuali implicați atât în devenirea sa, cât și în transmiterea/receptarea formelor ascunse, difuze, semimascate. În același timp, este un exemplu elocvent de transgresare a spațiilor geografice în societatea globalizată de astăzi, realizată prin mijloace intertextuale în jurul unui subiect comun, de anvergură internațională.

În contextul globalizării, editorialiștii operează cu modelele existente în conștiința destinatarilor și utilizează aluziile (la concepte internaționale și interculturale) ca punți de transgresare a limitelor geografice, culturale, interpretative. **Tabelul 5** prezintă elementele intertextuale și interculturale comune și specifice spațiilor culturale valorificate în editorialele de limbă română, engleză și franceză incluse în corpusul de analiză. Punctele de interferență reprezentate în **Tabelul 5** demonstrează faptul că editorialul deschide cunoașterea altor

orizonturi, contextualizând analogiile relevante, punctele de dezvoltare a viziunilor comune și a elementelor devenite internaționale sau globalizate. Se poate urmări valorificarea preponderentă a aluziilor în procesul comunicării interculturale prin Ed.

Tabelul 5. Elementele intertextuale și interculturale comune și specifice spațiilor culturale valorificate în editorialele de limbă română, engleză și franceză incluse în corpul de analiză

Evenimentele supuse analizei	Elementele intertextuale și interculturale comune	Elementele intertextuale și interculturale specifice
Implicarea SUA în Orientul Mijlociu:	<ul style="list-style-type: none"> - actualizarea contextului geopolitic local și internațional (spațiul și timpul de actualitate a editorialului); - actualizarea memoriei culturale (a evenimentelor istorice pertinente) ca fundal de argumentare a demersului persuasiv sau de comentariu; 	<ul style="list-style-type: none"> - imaginea istorică de superputere internațională (evocarea mediului social și cultural american); - mentalitatea/ideologia americană (orgoliu, idealism, ideologia „bun” vs „rău”, preponderența intereselor proprii etc.); - politica controlată și crearea de alianțe strategice; - responsabilitatea directă sau indirectă în unele crize internaționale (Libia, Irak, Siria, Ucraina etc.).
Încercarea de divorț al Scoției de Marea Britanie:	<ul style="list-style-type: none"> - actualizarea evenimentelor culturale similare din spații geopolitice internaționale; - transferul cultural prin preluarea clișeele, citatelor care aparțin altor culturi decât cea a editorialistului; 	<ul style="list-style-type: none"> - identitatea primară, lupta epică pentru independență și propaganda separatistă pentru divorț; - elemente culturale și ideologice specifice (prejudecata anti-britanică); - utilizarea lexicului specific dialectului și culturii scoțiene („the ayes”, wee); - situațiile similare din alte spații socio-culturale europene (grevele catalanilor din Spania, dorința unui stat separat în Țara Bascilor și acțiunile naționaliștilor flamanzi din Belgia).
Criza geopolitică și teritorială din Ucraina:	<ul style="list-style-type: none"> - apelul la viziunile personalităților marcante vizate direct sau indirect; - apelul la stereotipuri, mentalități, ideologii cu apartenență culturală specifică 	<ul style="list-style-type: none"> - propaganda separatistă (alimentată din exterior); - politica de vecinătate a Rusiei și situația „conflictului înghețat” (actualizarea situației din Transnistria și Abhazia); - implicarea relativă a marilor puteri (SUA și UE) în soluționarea problemei; - cultura și mentalitatea rusă, prin ideologiile de stalinism și putinism, superioritatea națională etc.

Sursa: elaborat de autor (N. R.)

Elementele comune ale referințelor intertextuale extrase din exemplele analizate în investigația noastră explică dimensiunea globală a intertextualității și conduc la ideea caracterului interinstituțional al acestor noțiuni. Forma indirectă a comunicării interculturale în Ed. este specificată de referințele la culturile diferitor țări. Sursele informative utilizate țin preponderent de domenii precum istoria, valorile general-umane, religia, dar și de literatură,

cinematografie etc. Vom menționa că editorialele cuprind un spațiu temporal și geografic foarte larg, uneori greu de delimitat, totodată, ele sunt strâns ancorate în evenimentele din top într-o perioadă concretă, actualizată.

Efectele discursive și enunțative devin expresia unei noi realități lansate pentru decodare. După cum rezultă din exemplele prezentate anterior, editorialiștii utilizează diverse texte și surse culturale pentru a exprima indirect dezaprobarea sau opiniile lor critice în ceea ce privește evenimentele descrise. Ne alăturăm poziției cercetătoarei Ludmila Zbanț, care subliniază că interpretarea informației codificate în text este strâns legată de o societate concretă, căpătând efecte neașteptate, originale în extensii spre alte culturi și societăți [91, p. 383]. Această informație exprimă valorile cognitive pe care cultura dată le-a acumulat la o etapă specifică de dezvoltare. Iată de ce, comprehensiunea textului necesită competențe speciale, de ordin enciclopedic și psiholingvistic, care pot contribui la decodarea informațiilor având sursele în efectele de intertextualitate interculturală.

2.5. Concluzii la capitolul 2

În calitate de mijloc de comunicare în masă, sarcina **editorialului** este să formuleze puncte de vedere pe baza unei analize obiective pentru soluționarea unei probleme, având un volum mic (succint) și sistem referențial (intertextual) definit.

1. Editorialul, ca subgen al discursului jurnalistic, se caracterizează printr-un mesaj încărcat semantic, editorialistul mizând pe reprezentările create în mintea locutorului său de sensul conotativ al elementelor intertextuale utilizate. Un editorial este dogmatic, utilizând un limbaj expresiv cu o mulțime de asocieri conotative. Vocea autorului se identifică pe fundalul unor generalizări cu caracter moral, social sau psihologic, reflectând universul său valoric.

2. Aspectul esențial al editorialului rezidă în faptul că el este un produs scris, finit, deci text prin forma sa, care întrunește toate rigorile textualității, comportând, în mare măsură, trăsăturile unui discurs-text și fiind condiționat nu doar de factorii lingvistici, ci predominant de cei extralingvistici, precum cel pragmatic și sociocultural. Prin urmare, editorialul prezintă mesajul formulat în scris, care funcționează într-un context anumit și are ca scop să trezească o reacție din partea receptorilor săi selecți.

3. Apelând la intertextualitate, editorialistul raportează evenimentul, realitatea la propriile modele comportamentale, fapt ce explică ironia etică actualizată prin intertextualitate, indici ai revoltei, ai dezgustului și chiar ai derizoriului. Am demonstrat că potențialul persuasiv al intertextului (supus ironiei sau sarcasmului) prelucrează realitățile sociopolitice într-un imaginar critic.

4. Intertextualitatea este elementul care asigură interacțiunea editorialului cu contextul lingvistic (alte texte) și cu cel extralingvistic (referințe și aluzii la contexte și evenimente sociale), cu discursuri anterioare (interdiscursivitate), precum și cu cele anticipate la cititorul său. Jurnalistul dialoghează prin discursurile pe care le citează și cărora li se opune sau le acceptă. Prin intermediul intertextualității, jurnalistul discută cu potențialii lectori, le propune lianți și așteaptă ca aceștia să-i valorifice, să-i decripteze și să-i interpreteze, astfel limitând cercul celor inițiați în dialog. Editorialul nu admite „simpli asistenți”. Modificările de atitudine în conceperea raportului text-realitate, emițător-destinatar determină dialogismul editorialului.

5. Editorialul influențează, controlează lectura, oferind posibilitatea lansării propriei opinii asupra evenimentelor interpretate, vocea critică a cititorului probând valoarea discursului jurnalistice de opinie. Prin urmare, editorialul este condiționat de destinatarul căruia i se adresează și de opinia pe care urmărește a o influența. Intertextualitatea este complementară editorialului, un element *sine qua non* al comunicării editorialist – cititor și are o funcție dublă: codifică mesajul, dar totodată facilitează crearea de semnificații și efecte discursive noi și o strategie pertinentă de decodare a implicitului.

6. Configurațiile intertextuale la nivelul comunicării interculturale au demonstrat un grad de complexitate motivat de necesitatea operării cu anumite competențe intertextuale și interculturale pentru decodarea complexă a mesajului.

Conchidem că, în contextul globalizării, textele manifestă tendințe spre internaționalizare, în consecință, ele admit existența firelor invizibile ce unesc scrierile multor autori aparținând spațiilor diverse. Intertextualitatea, care în esența sa este un concept dialogic, stabilește un dialog intercultural rezultat din apropierea între literaturi și culturi, politici și religii, viziuni filosofice etc., oferind un punct de întâlnire și de confruntare între diferite universuri socioculturale. Trebuie să subliniem că fenomenul de asimilare creatoare a textelor ce transmit ideile, valorile și evenimentele provenite dintr-o altă cultură, prin textul nou, cu interferențe intertextuale, reprezintă o formă finală de integrare culturală, un semn explicit de transcendere a barierelor culturale.

3. ABORDAREA INTERTEXTUALĂ A EDITORIALULUI

În urma lecturării critice a viziunilor asupra conceptului de intertextualitate s-au conturat două tendințe de utilizare a acestuia: a) principiu creativ unde autorul se manifestă generator (intertextualitate a scriiturii) – intertextualitatea se prezintă ca un mecanism de producere de texte, semnificații și conotații noi, și b) principiu generativ unde cititorul se manifestă interpretativ (intertextualitate a receptării) – intertextualitatea este văzută ca mecanism de interpretare textuală a mesajului, subiectivitatea destinatarului formând semnificații și, respectiv, texte noi.

Ipoteza de la care pornim la elucidarea problemelor de bază în acest capitol este că editorialul reprezintă spațiul discursiv-textual care integrează ambele tendințe. Editorialul ca act de comunicare individualizează în mod diferit relația emițător-receptor. Această individualizare a procesului comunicativ, diferit de cel canonic, este generată de aspectele de bază ale actului de comunicare:

- a) natura relației emițător – receptor;
- b) identitatea lor;
- c) intertextualitatea ca mijloc lingvistic și textual de codare, de care face uz editorialistul pentru a produce discursul său mediatic;
- d) intertextualitatea ca strategie a decodării mesajului în procesul receptării și interpretării textuale. Aceste relații determină proiecțiile intertextualității în TE.

Ne-am propus, în primul rând, să identificăm strategiile intertextuale de intensificare a mesajului global al textului cu efect persuasiv la care apelează editorialiștii cu precădere în perioade de conflict sau în cazul evenimentelor importante ce se produc în societate, cu intenția implicită de a câștiga încrederea cititorilor, ghidându-i spre o anumită interpretare a conținutului editorialului, ceea ce presupune o luare de poziție, o situare a cititorilor de o parte sau de alta a conflictului.

De asemenea, ne-am propus să examinăm caracteristicile defnitorii ale editorialului, utilizarea mărcilor intertextuale pentru a crea efecte discursive, a intensifica și a amplifica procesul persuasiv, modul în care editoriale ale diferitor publicații (în limbile română, engleză și franceză) reflectă evenimentele sociopolitice, trimiterele lingvistice și extralingvistice, dar și practicile interpretative, necesare pentru decodarea mesajului criptat. În contextul intențiilor expuse *supra*, se conturează principalele obiective urmărite în prezenta investigație:

1. să identificăm formele de intertextualitate utilizate în publicațiile incluse în materialul factual ca strategie de promovare a unui punct de vedere specific;

2. să evidențiem atât asemănările, cât și diferențele de utilizare a intertextualității *orizontale*, *verticale* și *mixte* în felul cum apare în publicațiile studiate;
3. să investigăm modul în care același eveniment și aceiași participanți sunt reprezentați în discursul de opinie în ziarele de limbă engleză, română și franceză, centrându-ne inclusiv pe tehnicile intertextuale utilizate pentru reflectarea evenimentului respectiv;
4. să realizăm o analiză pragmasemantică a mesajului intertextual format în contextul globalizării (mediu în care editorialistul presupune existența „modelelor” cognitive – a cunoștințelor și competențelor globale, extinse – la cititorul său) a discursului editorial din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte.

Analiza propriu-zisă se concentrează pe următoarele direcții de abordare:

- manifestarea intertextualității în articolele de opinie (editoriale);
- modul în care editorialiștii încearcă să influențeze procesul de încifrare-decodare a mesajului, apelând la o varietate de forme de intertextualitate;
- strategiile intertextuale de intensificare a persuasiunii mesajului global al textului; intertextualitatea ca practică discursivă care combină diferite voci, genuri și discursuri într-un singur text, pentru a produce discursuri editoriale cu cel mai puternic efect persuasiv.

3.1. Strategii de interpretare a intertextualității în editorial

În spațiul public al discursului, fiecare alegere lingvistică este strategică, întrucât acestea pot ghida cititorul spre o anumită decodare a mesajului editorial. Există o serie de opțiuni în arsenalul fiecărui editorialist care servesc pentru manipularea informației din editorial. Vorbim despre opțiuni legate de reprezentarea acțiunilor, a evenimentelor și a actorilor implicați; opțiuni legate de reprezentarea informației; opțiuni legate de vocabular și de structurile gramaticale; opțiuni legate de încorporarea și reprezentarea altor voci în discursul editorial (intertextualitate).

În sensul clasic (P. Ricoeur), hermeneutica este interpretarea textului cu scopul de a identifica semnificații („*a quest for meaning*”). În contextul investigației noastre înțelegem prin hermeneutică interpretarea elementelor intertextuale ca practică semnificativă. Pentru a decoda mesajul ascuns, cititorul modern are nevoie de competențe de interpretare intertextuală, care sunt o combinație de gândire critică, competențe enciclopedice și psiholingvistice.

Intertextualitatea este modul în care textele interacționează pentru a crea semnificații sau, mai exact, pentru a produce conotații noi, chiar fără precedent, existența lor fiind condiționată de contextul pragmatic de comunicare. După cum a fost menționat anterior, conceptul de intertextualitate este folosit atât ca instrument de construcție utilizat conștient de autorul textului, cât și ca instrument folosit de către destinatar în procesul de interpretare a textului.

Ipoteza noastră este centrată pe ideea că editorialul este spațiul în care ambele tendințe, rolul jurnalistului și rolul destinatarului, se conectează. Ne-am propus să examinăm editorialele ale căror efecte discursive rezultă din intersectarea intereselor textuale ale autorilor și ale practicilor interpretative ale destinatarilor, dar și posibilele niveluri de decodificare și de interpretare, pornind de la asumția că fiecare editorialist presupune un grad de cunoaștere comun între el și destinatarul articolului său și anume de aceea organizează textul său pornind de la această condiție.

Intertextualitatea poate fi examinată prin intermediul diferitor procese. O primă constatare este că vorbim despre un procedeu de producere a textelor (*practică generativă*). O a doua constatare este că intertextualitatea se prezintă ca un procedeu stilistic, utilizat conștient de autor cu scopul de a obține un efect anumit, o reacție a destinatarului. În același timp, intertextualitatea este procedeu de creare a semnificațiilor în procesul de interpretare textuală (*strategie de interpretare*): ea servește în calitate de descriptor pentru procesul general cu ajutorul căruia destinatarii (lectorii) creează semnificații, iar în consecință se atestă dualitatea utilizării conceptului (viziune tradițională). Remarcăm fără dificultate că intertextualitatea a ajuns să descrie atât strategia specifică de codificare (criptare), precum și practica generală de decodificare (decriptare). În procesul de creație, autorul lucrează cu un corpus de texte pentru a combina elementele de semnificație (seme) și a crea un produs cu sens nou, lansat către auditoriul selectiv (lectorul-model, U. Eco) pentru reconstituire și decodificare.

În procesul de producere de texte, numită de B. Ott și C. Walter *strategie textuală* [6, p. 434], accentul se pune pe modul în care pot fi transformate textele anterioare și restructurate convențiile existente pentru a genera texte noi. Ei insistă asupra necesității de a identifica completările la textul existent cu informațiile din texte anterioare.

În calitate de strategie textuală intertextualitatea nu poate fi redusă la o practică neutră de compilare, lipsită de orice abordare critică. Constatarea e întemeiată pe faptul că, în această abordare, intertextualitatea include modalitățile în care unele texte înglobează altele în substanța lor. Receptorii sunt transformați în spații de comentarii critice; incluziunile textuale se opun sau sărbătoresc textele de la care fură; compilația de stiluri diferite poate fi utilizată în mod deliberat pentru a crea un stil nou [155, p. 435].

În vremuri tulburi, formele intertextualității, folosite în articolele de opinie, în special în editoriale, devin un obiect de studiu cu totul special, cu atât mai mult cu cât același eveniment ori aceleași persoane pot fi prezentate din unghiuri total diferite. Anumite puncte de vedere sunt aduse în prim-plan cu scopul clar de a ghida cititorii în direcția dorită de jurnalist.

În ceea ce privește distribuția, este lesne de remarcat aspectul esențial ce ține de modul în care intertextualitatea ajută la explorarea rețelelor stabile, de-a lungul cărora mesajul unui text se mișcă în procesul de transformare a unui tip de text în altul. În ceea ce privește consumul, subliniem faptul că nu doar textul produs modelează interpretarea, ci și celelalte texte implicate intertextual, la care recurg destinatarii în procesul de interpretare.

Insistăm asupra naturii dinamice a intertextualității, întrucât elementele unui text pot fi concepute pentru a fi interpretate în moduri variate de către diferiți receptori. Intertextualitatea ca *practică interpretativă* se datorează multiplelor reprezentări mintale ale receptorilor textului, precum și presupuzițiilor relevante, profund înrădăcinate în trecutul lor. Se poate remarca fără dificultate că, în acest context, intertextualitatea descrie modalitățile prin care receptorii interpretează texte creând inconștient semnificații prin utilizarea cunoștințelor vaste de coduri culturale învățate din alte texte. Prin urmare, procesul interpretativ este profund intertextual, înglobând textul și raporturile sale semantice cu alte texte.

Este bine cunoscută afirmația că lectura (nonliniară) îmbogățește textul. În opinia savantului F. Rastier, textul poate fi caracterizat din perspectivă internă sau externă: vorbim despre *caracterizarea internă* atunci când ea este analitică, reduce textul la un lanț de caractere și o secvență de cuvinte; atunci când *caracterizarea externă* este **locală**, ea precizează destinația textului, punctele de vedere de care depind sarcinile de interpretare (uneori independente de utilizarea prevăzută), iar când este **globală**, ea situează textul în intertextul său și, în primul rând, în corpusul său de studiu: astfel, textul este perceput în funcție de alte texte, „deoarece raporturile de interpretare reciproce indică faptul că lectura unui text presupune «rute ocolitoare» prin alte texte” [trad. n.] [190, p. 91].

Intertextualitatea este o interpretare productivă. Autorul este prezent în text prin alegerile și intențiile sale comunicative. Lectorul însă este cel care va atribui sens unei înlănțuiri lingvistice prezentate în text, împreună cu lianții săi implicați. Astfel, intertextualitatea și transmiterea completă sau parțială a mesajului depind direct de asociațiile și presupuzițiile proprii lectorului, căci lectorul are posibilitatea să utilizeze orice sursă drept cod pentru deciptarea relației dintre texte în vederea construirii sensului și a percepției prin prisma competențelor și viziunilor personale.

Ideea amintită este promovată și de J. Culler, care susține, la rândul său, că uneori producătorii de texte nu-și dau seama neapărat de ceea ce presupune textul. Mai degrabă receptorii sunt cei care dezvăluie aceste presupuziții, în funcție de experiențele lor hermeneutice și de indiciile furnizate în text pentru a fi interpretate [133].

Acest gen de ambivalență face intertextualitatea mai dinamică. Ideea în cauză vine să confirme în mod direct faptul că noua utilizare a elementelor intertextuale interacționează în mod eficient și dinamic cu cunoștințele destinatarului, presupuse de autor. Fiecare producător de text presupune un anumit grad de cunoștințe comune și convingeri împărtășite de el și receptorii textului său. Utilizatorii unei limbi, în cadrul aceluiași grup social, s-ar putea să nu recunoască referințele la acest bagaj de cunoștințe comune, însă acestea ar putea sugera imagini inedite membrilor altor grupuri sociale.

Editorialul este considerat ca o luare de poziție pro sau contra unor fapte, acțiuni sau evenimente, prin urmare, este contrar opus articolelor de știri, care oferă informații actuale asupra unui fenomen sau eveniment. Editorialiștii dețin puterea limbii de a crea texte și de a forma noi opinii și semnificații sociale cu scopul de a suscita reacțiile dorite sau așteptate de la destinatarii lor.

Din momentul în care editorialul formează obiectul nostru de studiu, este esențial să luăm în considerație contextul, subtextul și elementele de intertextualitate prezente în lucrare. Textul prevede un mesaj complex, întregit de contextul și subtextul determinat de factorii extratextuali care depind, în mare măsură, de cunoștințele și experiența cititorului (receptorului).

Noțiunea de context (în cazul dat) este constituită din totalitatea preceptelor culturale, sociale și politice sintetizate în textul editorialului (lucrarea/articolul). Astfel, receptorul mesajului are nevoie de competențe sociale și de coduri culturale inerente unui text, în scopul interpretării și decodării mesajului încifrat.

Pentru a percepe legătura între ceea ce a fost expus literalmente și ceea ce se subînțelege, lectorul caută să identifice subtextul, căci acesta este purtătorul de voce al autorului și aici vor fi exprimate intențiile sale. Din aceste considerente, putem afirma că succesul unui text care își propune să lanseze un mesaj codat rezidă în capacitatea sa de a transmite într-o manieră explicită sau implicită subtextul autorului [155, p. 114].

Ne asociem opiniei lui F. Rastier, care precizează că activitatea interpretativă funcționează, în mare măsură, prin *contextualizare*. El pune în raport secvența luată în lucru, în primul rând cu vecinătatea sa, în conformitate cu zonele locale (sintagmă, perioadă) de mărime în creștere; în al doilea rând, trebuie luate în calcul alte părți ale aceluiași text, convocate împreună prin proceduri de asimilare sau de contrast; și, în cele din urmă, se vorbește despre alte pasaje din alte texte, selectate în corpusul de referință, căci, astfel, ele sunt atrase în corpusul de lucru [190, p. 92].

În final, F. Rastier subliniază că în raportul dintre text și corpus se găsește punctul de întâlnire/dialogul între autor și cititor: primul scrie un text, pornind de la un corpus, pe care al

doilea (cititorul) îl reconstruiește, pornind de la noul text. Înțelegerea textului în relațiile sale interne și externe se produce prin contextualizare și intertextualizare, astfel permițând reconstituirea corpusului de referință și de lucru al autorului [190, p. 92-93].

3.2. Forme și funcții ale intertextualității în editorial

Pentru a ilustra analiza teoretică propusă mai sus, în acest subcapitol examinăm în detaliu modul în care intertextualitatea și opiniile sunt exprimate și combinate la diferite niveluri într-un articol tipic de opinie. Ne interesează problematica intertextualității în Ed. din punctul de vedere al tehnicilor de intertextualitate utilizate de editorialiști ca strategie de promovare a unui punct de vedere specific cu scopul de a încrîpta și a transmite un anumit mesaj către destinatarii lor.

Perspectiva abordării noastre este una de tip descriptiv, fiind orientată spre evidențierea tendințelor generale de utilizare a intertextualității prin intermediul citatului, aluziei, referinței și clișeului, și, în particular, a rolului acestora în dialogizarea textelor mediatică (editoriale). Factorul politic este omniprezent în orice țară, multiplele evenimente politice sunt expuse, analizate, comentate etc., pentru a ajunge la destinatar și pentru a avea un anumit impact asupra lui. Spre deosebire de alte tipuri de texte, discursul politic vizează întreaga societate. De aici derivă preponderent domeniile de interes ale editorialiștilor: sfera politicului și, implicit, a vieții sociale.

Tematica principală a textelor incluse în subcorpusul 1 este legată de viața politică și, în cazul concret, de campania electorală a președintelui rus Vladimir Putin din anul 2012. În perioadele de alegeri, în presă sunt publicate numeroase Ed. polemice, având ca scop reliefaarea problemelor ce țin de alegeri, pentru a sugera auditoriului importanța anumitor acțiuni. În această perioadă, liderii de opinie își prezintă vocile cu cea mai mare rezonanță alături de cele ale actorilor politici. Textele selectate pentru eșantionul corpusului nostru de lucru includ reflectarea campaniei electorale a lui V. Putin în editorialele moldovenești, românești, britanice, americane, canadiene și franceze și legăturile intertextuale pe care le stabilesc.

Datele corpusului au fost extrase din ziarele și revistele în varianta electronică. Ca urmare a selecției realizate, în concordanță cu criteriile prestabilite de constituire a corpusului de analiză, am construit un corpus aparte în vederea studierii aspectelor intertextualității, și anume a formelor de intertextualitate, valorificate de editorialiști pentru a transmite mesajul lor.

Teoreticienii lingviști fac distincție între normă și creativitate, norma fiind considerată „regula de bază” (invariabila), în timp ce creația reprezintă o abatere de la această normă (variabila), cu o notă de complementaritate și de reciprocitate existentă între ele. Intertextualitatea, ca un proces creativ de transformare (a textelor/discursurilor), sub influența

diverșilor factori, contribuie la crearea de noi texte, forme, sensuri, structuri lingvistice care generează anumite efecte discursive (cu caracter tranzitoriu). Intertextualitatea (cu efect discursiv) pe care ne-o oferă textele editorialelor selectate în subcorpusul factual este de asemenea natură că poate transmite un mesaj persuasiv, care se declară a fi colectiv.

Pornind de la ideea că orice discurs public marchează, printr-o perspectivă pragmatică, „intenția locutorului de a-l influența pe celălalt” (E. Benveniste), construirea mesajului implică împletiri neașteptate, chiar surprinzătoare, de texte. Astfel competența lingvistică, intertextuală a emițătorului își dezvăluie caracterul implicit și mizează pe interrelaționarea cu cititorul.

Prin urmare, motivul care incită interesul nostru de a evalua strategiile intertextuale utilizate de editorialiști în articolele lor rezidă în relația dintre cunoștințele despre lume ale celor care produc texte jurnalistice (editorialiștii) și competențele enciclopedice intertextuale necesare pentru ca cititorul (destinatarii) să poate decodifica în totalitate sau în mare parte semnificațiile implicite din aceste texte. Numeroși editorialiști și-au expus opiniile cu privire la efectele alegerilor lui V. Putin, evident, abordând diferit evenimentul și aplicând diverse strategii cu scopul de a-și convinge destinatarii sau de a manipula opinia publică.

Analizând dimensiunea paratextuală a editorialelor din corpusul elaborat de noi, primul detaliu remarcat este că editorialele anglofone nu prezintă tendința de a indica numele editorialistului, articolul fiind semnat de redactorul-șef al publicației. Din contra, în editorialele în limbile română și franceză, numele autorilor sunt prezente, acest rol fiind conferit unor colaboratori concreți ai redacției, numiți editorialiști.

Vom remarca faptul că deseori se consideră că funcția de legătură între texte este îndeplinită de numeroase *citate* și *trimiteri*. Aceste afirmații sunt într-un total adevărate, însă prin intertextualitate noi înțelegem un fenomen mult mai complicat, cu implicații multidimensionale. Relația cu un text preexistent poate fi menținută cu ajutorul a variate tipuri de *împrumuturi*, *aluzii* și *reminiscențe* textuale. Același rol îl pot avea *referințele* și *trimiterile* la un anumit fel de organizare a textului sau la utilizarea unor cuvinte ori expresii conotative (clișee), sau referințe la diverse situații. Aceste afirmații pornesc de la faptul că influența textelor existente asupra exegezei unui text nou constă în faptul că anumite fragmente ale textelor preexistente sunt reflectate (conștient sau inconștient) în textul nou.

A. E. Suprun descrie acest mecanism de influență reciprocă prin afirmația că individul primește majoritatea cunoștințelor despre lume din texte și nu din experiența personală. Textele receptate exercită o influență majoră în formarea unei persoane, inclusiv a limbii sale. Penetrând în conștiința umană, prin intermediul textelor, informația despre lume se stabilește treptat, în decurs de generații, prin sistemul limbii și devine o parte componentă a sa [113, p. 17]. Astfel

conchidem că, în momentul producerii textului propriu, vorbitorul și scriitorul se află sub influența constantă a textelor preexistente, asimilate pe parcursul vieții, care formează *competența sa intertextuală* (la interferență cu cea enciclopedică).

Privit din perspectiva receptării textului, se constată că mediul textelor existente influențează, în egală măsură, și procesul de receptare a textelor. Pe parcursul acestui proces, receptorul își actualizează personal cunoștințele despre lume (tabloul lumii), care s-au format sub influența textelor la care el a avut acces anterior. Această competență intertextuală variază de la individ la individ în baza diferențelor sociale, profesionale, naționale, de vârstă și generație etc. La rândul lor, aceste precondiții conduc la faptul că asociațiile textuale ale destinatarilor coincid foarte rar.

3.2.1 Intertextualitate orizontală în editoriale

Pornim demersul nostru de la interpretarea curentă a intertextualității, definită prin relaționarea diferitor texte literare, și nu numai (*intertextualitate propriu-zisă*), privind textul ca productivitate (Kristeva, Sollers, Derrida, Beaudry, Riffaterre, Eco, Jenny, Ricoeur, Plămădeală, Vlad, Radulian ș.a.). Prin urmare, intertextualitatea orizontală rescrie, redistribuie pre-texte în spațiul său, devenind o răscruce generatoare de semnificații noi. În această abordare, editorialul este perceput în relația sa cu alte texte, actualizate explicit sau implicit, în funcție de intenția discursivă a editorialistului.

Ajungem să definim intertextualitatea orizontală în Ed. prin relația textului articolului de opinie cu alte texte precursore prin preluarea, integrarea și transformarea altor texte. Relația text – pre-text devine o condiție dublă a procesului de generare de sens și a procesului receptării, angajând o nouă interpretare și nu o simplă repetare datorită noii situații pragmatice.

Formele intertextualității în sens restrâns (text-text) în Ed., instrumentele ce asigură dialogismul între Ed. și pre-textele actualizate sunt citatul, clișeu și referința. Propunem o bifurcare în IMA (citatul direct) și IC (citatul indirect, clișeu și referința).

Intertextualitatea manifest în editoriale (reprezentată prin citatul direct). Intertextualitatea manifest (N. Fairclough) conține referințele demarcate în mod explicit și are funcția de a reliefa ideile altora în discurs. Prin urmare, ea constă din referințe incluse pentru a preciza un anumit punct de vedere sau pentru a continua, a construi, a dezvolta noi idei sau a combate unele idei. Constatarea este întemeiată pe faptul că relațiile dintre informațiile noi și informațiile vechi sunt, de obicei, prezentate într-o modalitate clară sau cu ajutorul indiciilor (prin utilizarea ghilimelelor) în noul text [72]. Această reformare și manipulare a textelor originale este descrisă de către N. Fairclough ca „reprezentarea discursului direct” (*direct*

discourse representation), în care părți din alte texte sunt încorporate într-un text și, de obicei, marcate în mod explicit prin ghilimele [139].

Ne referim în acest caz la reprezentarea directă (citarea altora), una dintre practicile intertextualității. Citatul este cel mai evident, obișnuit și concret al intertextualității, materializat la nivelul scrisului, care, într-un anumit sens, reprezintă esența practicii intertextuale. Conceptul citatului a jucat un rol important în studiile comparative, concentrate asupra trasării relațiilor dintre texte. Pe parcursul ultimelor decenii, studierea coraportului scrierii (scriiturii) și intertextualității de către cercetători precum J. Derrida, G. Deleuze, J. Kristeva, G. Genette ș.a. a demonstrat importanța, dar, în același timp, și problematica acestui concept central.

În lucrarea sa *La Seconde Main*, A. Compagnon concepe citatul ca „interglosă” [175, p. 9], scrierea fiind recunoscută ca rescriere, colaj, glosă, comentariu. Considerat ca cea mai simplă formă de repetare, citatul constituie originea și, totodată, limita scriiturii în general. A. Compagnon își propune o perspectivă a „fenomenologiei citării, producerii și nu a produsului, a enunțării și nu a enunțului” [175, p. 10], ca să trateze citatul ca „fapt de limbaj”, mai bine zis, de discurs, căci acesta *produce sens* în discursul în care este inserat. Conform lui A. Compagnon, citarea își are originea într-o practică a decupajului și a colajului și poate fi privită ca sciziune, mutilare, prelevare și grefare [175, p. 17-18]. Citatul este o formă care își poate asuma o pluralitate de funcții, una dintre care este de a împrumuta celui care citează ceva din autoritatea sursei, care e elogiată și consacrată. Această funcție este numită de A. Compagnon „canonizare metonimică”. Autorul include aici nu numai citatele memorabile (care convertesc enunțul în formulă), dar și cele care sunt proprietate a tuturor (formele vide). Astfel, autorul ajunge să considere în calitate de stereotipuri și clișeele citate [175, p. 29]. Putem observa că citatul, ca și mai toate noțiunile critice, tinde să-și extindă nelimitat sensul. Amintim ideea lui R. Barthes, care menționa că literatura este compusă din citate fără ghilimele, deci neidentificabile, iar G. Genette vorbea despre funcția metatextuală – o altă funcție a citatului – de evaluare și de comentariu.

Într-o perspectivă semiotică și logică, D. Davidson pune la îndoială funcția citatului de a referi. Pentru autor, citatul, în baza autoreferențialității lui, dobândește valoarea unei „inscripții”, oferind citatului o funcție iconică: „(...) acele cuvinte așezate între ghilimele nu sunt parte a propoziției. (...) Ceea ce apare între semnele citării este o *inscripție*, nu o formă. (...) În teoria mea, pe care o putem numi *teoria demonstrativă a citării*, inscripția dinăuntru nu se referă la absolut nimic și nici nu face parte dintr-o expresie care se referă la ceva. Mai degrabă ghilimelele sunt cele care fac referirea (...)” [133, p. 90].

În editorial, remarcăm utilizarea citatului pentru a conferi autenticitate, furnizând informațiile exact așa cum au fost emise de sursă. Elementele ce au un rol hotărâtor asupra modului de receptare a mesajului încifrat de editorialist sunt determinate de selectarea și decuparea citatelor, dar, în egală măsură, și de adecvarea lor la subiectul editorialului.

Citatul în editorial semnaleză existența unuia sau a mai multe discursuri (texte sau enunțuri) anterioare, emise de o persoană concretă, într-un context specific, relevant pentru tema discutată în editorial. Utilizarea unei anumite secvențe de discurs raportat în textul editorialului (corpul articolului) ține cont de o serie de reguli de operare cu citate, adică citatul trebuie să apară în text între ghilimele, să fie indicat numele autorului etc.

Editorialiștii citează specialiști din domeniul vizat, oameni politici și de cultură, savanți cunoscuți cu scopul de a ne convinge de justetea tezelor și alegațiilor formulate. Pentru a-și argumenta demersul, editorialiștii care au abordat tematica alegerilor prezidențiale ale lui V. Putin apelează la opiniile unor personalități politice din spații diverse precum Medvedev, Fiodorov, Bismark și la mesajele din articolele altor publicații din Rusia și din exterior.

În procesul de selectare a materialului faptic pentru studiul nostru, am înregistrat un editorial ce servește drept exemplu de intertextualitate practic completă, deoarece înglobează o colecție de citate directe și indirecte. Editorialistul își expune gândurile utilizând textele produse de alți editorialiști și jurnaliști. Ne referim la editorialul „*Russian PM Vladimir Putin wins presidential elections but can he really cling on to power for the next 12 years?*”, publicat de ziarul *Periscope Post* (anexa 4). În articolul său, autorul citează 12 surse, și anume: Miriam Elder pentru *The Guardian*, *Sky News*, Agenția rusă de Stat *RIA Novosti*, *RT* (finanțată de stat), *The Wall Street Journal*, editorialul *Guardian*, *The New Yorker*, Edward Lucas pentru *The Telegraph*, Peter McKay pentru *The Daily Mail*, editorialul *Financial Times*, *BBC*, Jackson Diehl pentru *Washington Post*.

Exemplul nr. 40: “*The 2012 presidential elections are a “fatal turning point for the Putin regime”, argued Edward Lucas in The Telegraph, suggesting that Putin has lost the confidence of middle-class voters. “His promises of higher salaries, pensions, and state spending, are threadbare and wildly unrealistic”, said Lucas.” “A Guardian editorial agreed that the result was in line with opinion polls, but suggested that the manner of the victory was the problem: “The battle that will unfold over the next 24 hours will be less over the fact that Putin got re-elected as president than it will be over the cheating that went on.” [S-C1.8]*

Constatăm că în secvența prezentată în exemplul 40, citatul este utilizat ca sursă de informații și presupune că cititorii pot recurge la sursele originale (publicația *The Telegraph* și editorialul *Guardian*) pentru informații suplimentare, deci editorialul apare în calitate de „ghid”

(îndrumar) al cititorului prin vasta lume a publicațiilor (mediatice), un fel de revistă a presei ce reflectă un anumit eveniment. Pe de altă parte, apelarea la opiniile notorietăților din domeniul politic este folosită pentru a oferi cititorului mai multe informații despre actorii arenei politice (susținători ai regimului, dar și cei din opoziție).

Exemplul nr. 41: *L'ère de Poutine clôture, contre son gré, la puissance soviétique. Mais la suite est énigmatique. Bismarck a dit : "La Russie est toujours plus forte et plus faible qu'on croit." Poutine aussi.* [S-C1.1]

În exemplul 41 autorul recurge la utilizarea intertextualității manifest cu scop apelativ, atunci când editorialistul stabilește o relație cu sursa primară a informațiilor împrumutate ca să-și fundamenteze demersul pe opinia unei autorități – a cancelarului german Bismark. În cazul dat se stabilește legătura cu afirmațiile lui Bismark pentru a accentua trăsătura enigmatică, imprevizibilă a lui V. Putin și a regimului său.

Dacă în exemplele precedente (ex. 40-41) se remarcă o utilizare obiectivă a intertextualității, atunci în exemplele 42 și 43 observăm o utilizare a citatului intertextual cu alt scop, aluziv, cu ajutorul căruia autorul transmite explicit adevărul, dar, totodată, lasă să se înțeleagă contrariul (în exemplul analizat se presupune că alegerile au fost fraudate pe larg și, de aceea, au fost criticate pe arena internațională). Citatul permite acest mod particular de manipulare a informației, spunând adevărul sau citând integral opinia unui politician. Astfel, autorul ne informează că alegerile nu au fost tocmai corecte, presupunând că destinatarul posedă cunoștințele necesare (de fond) pentru a extrage adevăratul mesaj transmis de jurnalist.

Exemplul nr. 42: *"The elections were valid, and this is clear to everyone, even to the opposition. Even if we sum up all violations which took place – and they, naturally, did – this won't affect the existing results in any way. Putin was to win in the first round, he is just more popular. Figures are figures," said Grigory Fyodorov, first deputy secretary of the Russian Public Chamber.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 43: *Putin's supporters rejected claims of voting irregularities. "This is the cleanest election in Russia's entire history," said his campaign chief, Stanislav Govorukhin. "The violations our rivals and the opponents of our president will now speak of are laughable."* [S-C1.10]

Grație exemplurilor 42 și 43 avem instrumentele necesare pentru a afirma că citatul direct este caracterizat de o **condiție dublă**, una **obiectivă** și alta **subiectivă**. Condiția obiectivă se prezintă ca o manifestare exterioară, deci ca un eveniment discursiv observabil din exterior (utilizarea ghilimelelor pentru a prezenta enunțul celuiilalt), iar condiția subiectivă rezidă în

faptul că poartă marca subiectivității, a instanței raportorului și introduce o altă voce, asociată viziunilor diferite. Nu există totuși un hotar tranșant între cele două condiții indicate.

Abordarea polifonică a enunțării (Ducrot) presupune că semnificația exprimă diferite voci sau diferiți enunțatori, în funcție de maniera focalizării de către ființa care emite enunțul, ca autor, locutor sau, eventual, ca altă instanță (destinatar) [188, p. 153]. Pe de o parte, locutorul se asociază enunțatorului, responsabil de aserțiunea prealabilă a conținutului, și, pe de altă parte, în virtutea situației, el se asociază în egalitate destinatarului.

Fiind prezentat în enunț în calitate de autor, locutorul este substanțial diferit de autorul său empiric, de subiectul vorbitor. Prin urmare, discursul raportat direct este un caz particular de polifonie, care constă în a face auziți în același enunț doi locutori distinși. Avem de a face cu gradul unu al polifoniei, calitativ diferit de cel prin care locutorul face auziți mai mulți enunțatori în enunțul său.

Modalitatea de exteriorizare a subiectivității cunoaște multiple forme în diverse comunități, fiind motivată de viziunea lumii, tabloul lingvistic sau mentalitatea verbală caracteristice limbii și culturii concrete [92, p. 125]. În acest context, exemplul 44 constituie un caz interesant în analiza de prezentare a citatului, căci modalitatea de evocare a acestuia reflectă conceptualizarea făcută de către un observator care introduce citatul prin afirmația *an emotional Putin, with tears running down his face* (un Putin emoționat, cu lacrimi pe față) și apoi citează direct sursa intertextuală.

Exemplul nr. 44: *At a rally in front of the Kremlin an emotional Putin, with tears running down his face and flanked by the outgoing president, Dmitry Medvedev, said: "I promised you we would win. We have won. Glory to Russia."* [S-C1.10]

În baza exemplurilor precedente (42-44), putem afirma că funcționarea directă a discursului amplifică puterea afirmației produse de emițător, deoarece prin citate, jurnalistul vrea să fie distant în procesul de formare a ideilor pentru a le induce destinatarului, dând impresia că nu el este producătorul noului text. În consecință, citatul apare ca o practică de salvare a imaginii emițătorului, căci autorii (editorialiștii) încearcă să convingă destinatarul printr-o afirmație pe care o enunță fără a spune expres acest lucru și, în consecință, reușesc să mențină aparența de obiectivitate, numită de L. M. Rojo „ambivalență morală” [153, p. 54].

Exemplul nr. 45: *Most political leaders are keen to cling to power, said Peter McKay in The Daily Mail – just look at UK Prime Minister David Cameron: “Putin has manipulated the system to remain in power. So has Cameron, who made a pact with the Liberal Democrats which ensures him a full, five-year Parliamentary term.”* [S-C1.8]

În cazul ex. 45 observăm critica directă a celor doi politicieni nominalizați (D. Cameron și V. Putin) prin intermediul citării. Fără a adera explicit la opinia emisă, jurnalistul creează inițial impresia unei simple citări, dar nu este părtașul ideii enunțate, astfel, el nu se identifică cu locutorul enunțului. Din citatele alese de editorialiști, la care ei nu aderă (exemplele 42, 44, 45), putem deduce ideea implicită că V. Putin se plasează politic dincolo de limitele democrației și ale umanității.

Asistăm la utilizarea intertextualității manifest în calitate de strategie de detașare și excludere. Editorialiștii marchează enunțurile altora pentru a se detașa de orice informație negativă evocată de o anumită expresie. Prin urmare, utilizarea ghilimelelor este o confirmare a faptului că acele gânduri nu aparțin editorialistului, înstrăinându-se astfel de conotațiile rezultate din citat. Altfel spus, prin utilizarea citatului (citatelor) cu sau fără ghilimele, editorialistul își propune, fără îndoială, să creeze efecte semantice discursive și pragmatice. Reușita depinde, în mare măsură, de faptul dacă autorul se identifică cu statutul de locutor sau de emițător al enunțului (citatului).

O altă utilizare a citatului direct derivă din limitele de volum impuse de categoria de gen din care fac parte editorialele.

Exemplul nr. 46: *The Economist* labeled Sunday's election, "The beginning of the end for Putin." [S-C1.5]

Prin referirea destinatarului la textul-sursă (the *Economist* în ex. 46), editorialistul include textul împrumutat în pânza articolului său, fără a extinde spațiul real al textului. Fenomenul se explică prin faptul că, în acest context, citatele îndeplinesc o funcție referențială, fiind utilizate cu scop informativ, prin comprimarea informațiilor conținute în textul publicat anterior în cadrul unui singur enunț. În mod firesc, funcția informativă se realizează prin intermediul diferitor tipuri de forme intertextuale, dar și citatele, de asemenea, pot acționa ca o „comprimare” a informației.

Conchidem că, la nivel manifest, textele care precedă textul nou creat sunt scoase la suprafață prin intermediul citatelor. Acest tip de intertextualitate creează impresia unei practici inocente, al cărei scop este redarea subiectului respectiv, în mod obiectiv, din perspectiva opiniei altora (ex. 40, 41, 46). Prin urmare, după cum rezultă din analiza exemplurilor excerptate, citatul este utilizat preponderent cu scop informativ și apelativ, deci îndeplinește iminent o funcție referențială. Totuși, putem vorbi și despre strategia de comprimare a informațiilor anterioare, determinată de limitele spațiale ale editorialului și de structura sa.

În altă ordine de idei, remarcăm utilizarea citatului ca practică de detașare (ex. 42-45), ceea ce se întâmplă atunci când producătorii de text doresc să-și exprime implicit o părere critică

referitoare la un grup de oameni sau la un eveniment, recurgând la selectarea citatelor pentru redarea unui astfel de mesaj. Folosind ghilimelele, editorialistul poate ataca o persoană sau un anumit grup, fără a-și asuma responsabilitatea față de cele scrise, argumentând că el doar a citat cuvintele altora, fără a subscrie la ele. Prin urmare, citatele la care recurg editorialiștii se dovedesc a fi discursive. Editorialistul poate utiliza citatele nu doar pentru a crea o ambivalență morală, ci, mai degrabă, pentru a masca un atac (o critică) la adresa adversarilor (unui eveniment), fără ca acest lucru să fie explicit.

Opiniile pot fi explicite și implicite, directe și indirecte. Editorialele sunt o combinație de declarații, de fapt, împreună cu normele, valorile și pozițiile autorului. Citarea nu exprimă în mod direct opinia, dar atitudinile sociale împărtășite („modelele” cognitive) despre faptul (evenimentul, persoana) vizat(ă) permit cititorilor să extragă sensuri și să-și formeze opinii corespunzătoare.

Intertextualitate constitutivă în editoriale (citatul indirect, clișeul, referința). Intertextualitatea numită de N. Fairclough *intertextualitate constitutivă* se referă la fuzionarea textelor anterioare în noile texte, care se pot asimila, se pot contrazice sau pot reprezenta un ecou ironic. Cercetătorul susține că „un text poate încorpora un alt text fără ca acesta din urmă să fie indicat explicit: se poate răspunde la un alt text în modul în care se produce textul propriu” [139, p. 132]. Acest tip de intertextualitate se referă astfel la „configurația convențiilor discursului care sunt utilizate în procesul de producție a textului” [139, p. 134].

Un exemplu elocvent constituie genurile mixte, strâns legate de schimbările sociale. În aceste texte mai multe valori sunt integrate pentru a depăși nivelul textual și pentru a provoca receptorul să caute discursuri ascunse. Discursurile ascunse vizează reformarea valorilor sociale, culturale, ideologice existente și modelarea lor în felul care ar servi obiectivelor emițătorului de text. Prin urmare, intertextualitatea constitutivă afectează și este afectată de ordinea socială și de lupta hegemonică pentru delimitarea relațiilor de putere în societate. Ideea în cauză vine să confirme în mod direct faptul că intertextualitatea este relația dintre texte și practicile existente în societate [72].

Citarea indirectă, în viziune empirică, este o parafrază, un rezumat al gândurilor altui autor reformulate de noul autor. Vorbind despre citatul indirect, F. A. Kuzin susține că autorul trebuie să fie deosebit de atent în prezentarea gândurilor autorului-sursă. Aceeași corectitudine este necesară la evaluarea materialului, indicând neapărat sursa de împrumut [105, p. 90].

În urma analizei editorialelor din corpusul nostru, observăm o deviere de la modul tradițional al citării indirecte, care presupune un text modificat, eliptic și în combinație cu referința numelui, dar fără informație bibliografică explicită. Acestea derivă din statutul

editorialului ca articol de opinie, adică din dominarea componentei evaluative și persuasive. În atare cazuri, relația intertextuală nu este doar o referire la sursa informației, nici un mijloc de a explica sau a argumenta poziția, ci o bază, pe care autorul formulează probleme/opinii noi, pentru a identifica posibile căi de soluționare sau pentru a implica publicul în dialog.

Vorbim despre existența enunțiatorului generic al citatului indirect, delegat al unei instituții sau al unui grup, ca trăsătură reprezentativă a intertextualității în Ed. Următoarele fragmente reprezintă exemple concludente de citare indirectă, cu implicarea ideologică a locutorului:

Exemplul nr. 47: *Beyond the election day reports of fraud, Putin's critics said the vote was illegitimate before it began. They accused him of unfairly using administrative resources, including state-run television, to advance his candidacy and to refuse to register candidates such as the liberal Yabloko leader, Grigory Yavlinsky.* [S-C1.10]

Exemplul nr. 48: *În mod evident, contracandidații lui Putin au contestat rezultatul.* [S-C1.13]

Exemplul nr. 49: *În fine, mai semnalez că mare parte a presei lumii a consacrat editoriale întregi lacrimilor lui Putin din momentul anunțării rezultatelor exit-pollurilor.* [S-C1.15]

Constatăm faptul că interlocutorului i se oferă un tablou subiectiv, trecut prin viziunea evaluativă a editorialistului, care nu doar constată, ci îi conferă apreciere și intensitate. Citatul indirect este folosit cu scop explicativ. Potrivit ideii autorului, beneficiarul nu are suficientă pregătire pentru o înțelegere adecvată a textului. Din acest motiv este necesar să fie precizată declarația, contribuind astfel la crearea cunoștințelor de fond necesare cititorului pentru a interpreta adecvat textul.

Exemplele 47-49 conțin citate indirecte, restructurate, reformulate și scurtate. În plus, trebuie remarcat faptul că, în acest caz, citarea indirectă este combinată cu o schimbare a sistemului de semne, o altă limbă, textul-sursă fiind scris în limba rusă. Astfel, editorialistul nu doar parafrazează un pasaj împrumutat, dar, de asemenea, îl traduce în limba engleză. În majoritatea cazurilor, parafrizarea pasajului-sursă are loc concomitent cu procesul de reducere (scurtare). Citarea indirectă, combinată cu elipsa, este mult mai frecventă decât citarea indirectă „pură”.

Exemplul nr. 50: *Ghenadi Ziuganov a afirmat că a avut loc un scrutin al hoșilor, absolut necinstit.* [S-C1.13]

Exemplul nr. 51: *Liberalul Vladimir Rijkov a spus și el că alegerile ar fi fost nelegitime.* [S-C1.13]

Exemplul nr. 52: *Change is “inevitable”, but nobody knows how it will come about in either country, Diehl said.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 53: *Navalny's claims of widespread election fraud were soon followed by the communist party, who said that they could not consider the elections free or fair after the volume of complaints they had received.* [S-C1.6]

Exemplele 50-53 ilustrează un caz de citare indirectă, marcată doar de referința nume (*Ghenadi Ziuganov a afirmat..., Vladimir Rijkov a spus..., Diehl said..., Navalny's claims...*). Editorialistul a parafrazat și a redus semnificativ textul original al articolului lui Diehl și discursurile lui Ghenadi Ziuganov, Vladimir Rijkov și Navalnîi. În exemplele prezentate mai sus, citatul indirect, în combinație cu elipsa, îndeplinește o funcție referențială (cu scop apelativ și informativ), autorii, bazându-se pe cele expuse de Ghenadi Ziuganov, Vladimir Rijkov, Diehl și Navalnîi, elaborează propriul discurs.

În același timp, putem presupune că, în exemplele de mai sus, intertextualitatea constitutivă poate crea un fel de ambivalență în cazul receptorului care nu percepe/nu cunoaște textul original la care face referință discursul, favorizând astfel dominația autorului, care își asumă rolul de a rezuma și a sistematiza. De la receptor totuși așteptăm „modele” cognitive complexe, care ar actualiza sursele codate în citatul indirect. De exemplu, pentru a percepe mesajul ascuns în exemplul ce urmează (nr. 54), cititorul are nevoie să fie familiarizat cu situația politică și socială din ambele state, adică din Rusia și China, pentru a înțelege asocierea operată de editorialist, care subscie, dar, totodată, sintetizează enunțul inițial. Pentru a-i ușura cititorului operația de decodare, editorialistul indică explicit numele enunțiatorului, dar nu prezintă titlul textului original, ceea ce presupune implicarea cititorului în lucrul identificator și interpretativ.

Exemplul nr. 54: *Writing on a Washington Post blog, Jackson Diehl argued that the situation in Russia mirrors that in China: both countries have autocratic regimes that have enjoyed financial prosperity and suppressed dissent; and neither regime is sustainable.* [S-C1.8]

Prin intermediul citatului indirect, jurnalistul aderă la punctul de vedere al emițătorului inițial. El susține ideea de „regim autocratic” care se instalează în Rusia, la fel ca faptul că V. Putin devine un tiran al poporului său, dar, de asemenea, jurnalistul vorbește despre o amenințare pe plan internațional. Atestăm că opinia cu privire la recunoașterea lui V. Putin drept o amenințare nu este exprimată explicit, ci rezultă dintr-o concluzie, și anume din opinia explicită că el este autoritar, iar informația implicită că el este un șef de stat ce promovează politici de vecinătate și internaționale violente, coagulează ideea despre amenințare pe plan internațional.

În urma analizei materialului factic expus *supra* (ex. 40-54), putem vorbi despre mici intervenții permise editorialistului: ele țin de corectitudinea lingvistică și de coerența mesajului.

Pentru a facilita înțelegerea mesajului, pot fi eliminate unele cuvinte sau sintagme întregi sau, după cum menționează A-M. Mihail, dimpotrivă, pot fi păstrate forme greșite ale unor elemente atunci când acestea sunt încărcate de semnificații suplimentare (referitoare la statutul sociocultural al emițătorului) [54]. Un alt element (ideologic) remarcat este faptul că, prin citatele directe, au fost utilizate preponderent discursurile susținătorilor regimului Putin, dar, prin citare indirectă, este prezentată opoziția. Din aceste constatări derivă funcțiile referențiale și funcția editorialului ca formator de opinii.

Remarcăm totodată cofuncționarea strânsă a citatelor, căci demarcarea sau separarea lor devine extrem de dificilă. Prin citate autorul scoate la suprafață discursul susținătorilor sau adversarilor lui V. Putin pentru a justifica poziția critică personală sau empatia în raport cu evenimentul analizat.

Corpusul nostru de material factic ne pune la dispoziție numeroase exemple de clișee care se manifestă cu o deosebită pregnanță semantică și pragmatică. La prima vedere, *clișeul* este un instrument al intertextualității, în sensul larg al noțiunii, fiind des echivalat cu un „cod cu originea pierdută” sau cu „citatul fără ghilimele”. Potrivit părerii emise de Ludmila Zbanț, termenul „clișeu” suscită ideea unui trop banalizat, din punctul de vedere al stilisticii, deoarece „se face referință la o figură, la o imagine ce-și pierde expresivitatea din cauza unei întrebuintări prea frecvente”. Pe de altă parte, autoarea susține că din punct de vedere lingvistic, „anume frecvența înaltă a unor asemenea sintagme contribuie la crearea unei entități sudate” [97, p. 168].

Privit din perspectiva editorialelor, clișeul are o valoare pregnantă. El se prezintă ca o acțiune intenționată, fiind deliberat ironic și reprezentativ, purtător al unei intertextualități parodice, deci vorbim despre o modalitate a intertextualității restrânse sau particulare. Avem de a face cu o codificare, unde intertextul este „citat” și reprodus, cu variații minime, la fiecare actualizare „serială”.

Un exemplu ce prezintă interes este clișeul „Țarul Putin” și alte lexeme din acest câmp semantic (ex. 45-49), prezent în mai multe Ed. (mai exact, în 6 Ed.) din corpusul nostru. Mai mulți editorialiști de la diferite reviste și publicații (*Le Point*, *Courrier International*, *Edmonton Journal*, *The Guardian*), aparținând diferitor spații socioculturale, recurg la acest clișeu, conferindu-i valoare semnificativă. Acest instrument intertextual, cu siguranță, incită cititorul să stabilească asemănări între cele două elemente ale sintagmei și, prin urmare, să atribuie anumite caracteristici personalității și comportamentului președintelui V. Putin, comparat cu țarii ruși (considerați dictatori), dar, în același timp, ridiculizându-i slăbiciunile generate de putere.

Exemplul nr. 45: *Après des siècles de tyrannie, après trois générations d'un régime communiste qui fit rêver la moitié du monde et trembler l'autre moitié, après un Gorbatchev en*

syndic de faillite débordé par la faillite, après l'anarchie abyssale sous un Eltsine en goguette, Poutine est le premier "tsar" postsoviétique. Le "prince" d'une démocratie muselée mais non écrasée. [S-C1.1]

Exemplul nr. 46: *Elle a mis le tsar en minorité à Moscou.* [S-C1.1]

Exemplul nr. 47: *Heureusement pour notre moral, nous apprenions peu de temps après la réélection du « tsar Poutine », grand défenseur des libertés publiques s'il en est.* [S-C1.3]

Exemplul nr. 48: *"Putin has named himself the emperor of Russia for the next 12 years," said the protest leader Alexey Navalny. "We announced earlier that we will not recognise these elections. The powers here are illegitimate – this is their only way to remain in power."* [S-C1.10]

Exemplul nr. 49: *In the first place, the country's current strongman is worried enough about popular opinion and the arguments of opponents to compare them to foreign invaders.* [S-C1.7]

Repetiția, preluarea aceluiași clișeu, cu mici variații (prinț – țar postsovietic – împărat, care, la rândul său, este o aluzie la „avansarea în carieră” a lui V. Putin), de multiple Ed. (din spații geopolitice diferite) are rolul de a atrage atenția, prin ostentație, obligându-l pe cititor să perceapă prezența clișeului și rolul său informativ, chiar dacă sursa inițială este de neidentificat. După cum observa U. Eco, un clișeu ne face să râdem, dar o sută de clișee ne emoționează, profunzimea lor frizează patosul; când toate „arhetipurile izbucnesc fără rușine, atingem o profunzime homerică” [138].

Ruth Amossy și Elisheva Rosen insistă asupra „ancorării socioistorice” a clișeului [167, p. 5]. Autoarele se opun modului curent de definire a acestuia, conform căruia clișeul desemnează tropul înghețat („fige”), devenit prin abuz *catachreză* (locul comun), considerându-l, din contra, un element stilistic. Delimitând „locul comun” (toposul) care ține de *inventio* (spațiul ideilor și argumentelor) și clișeul de *elocutio* (stilul ca modalitate de înfrumusețare sau împodobire a discursului), autoarele afirmă că ambele noțiuni aparțin „ideologicului și retoricului” [167, p. 9]. În plus, identificarea clișeului este fundamentală în dimensiunea receptării unui text. Clișeul se constituie ca „efect de lectură” și cititorul este cel care semantizează locul comun [167, p. 9]. În continuare, autoarele afirmă că, din perspectiva intertextualității (structurare privită ca plasă de semne și coduri a celor spuse deja), diferența dintre *elocutio* și *inventio* este mai puțin relevantă, astfel clișeul își întărește statutul de fapt stilistic și este „forma reziduală” a unei „ideologii dominante” [167, p. 18-21].

M. Riffaterre disociază clișeul de noțiunea mai largă de „stereotipie”, afirmând că stereotipia singură nu face clișeul, și-l privește, la rândul său, împreună cu Ruth Amossy și

Elisheva Rosen, ca fapt de stil, „fie că e vorba de o metaforă ca «furnicar uman», de o antiteză ca «omor juridic», de o hiperbolă ca «neliniști muritoare»” etc. [192].

Prin intermediul clișeului, tonalitatea editorialului *crează imagini noi*, înglobând evenimentul discutat și, la fel, declanșează anumite întrebări, pe care editorialistul intenționează să le sugereze cititorilor săi cu scopul de a obține reacții diferite, așteptate de jurnalist.

În acest context, atestăm în corpusul nostru faptic un număr de clișee utilizate de editorialiști pentru a descrie alegerile prezidențiale (ex. 50-64). Clișeele selectate au o nuanță sarcastică vizibilă: ele pornesc de la afirmații de genul *alegeri furate*, care evoluează în *fraudă electorală pe scară largă* și *fraudă gravă*, culminând cu așa-numitul *vot de tip carusel*, o imagine al cărei efect este dezaprobarea și, posibil, mânia. Aceste clișee întregesc revolta naratorilor ce aparțin mai multor culturi și spații geopolitice (Marea Britanie – *The Guardian*, SUA – *Periscope Post*, Franța – *Le Point*) și sunt marcate de nuanțe socioculturale care necesită informații suplimentare asupra originii fenomenului pentru o decodare completă.

Exemplul nr. 50: *Hours before the first results, the opposition leader Alexei Navalny called the violations that had taken place yesterday irrefutable, and a Moscow Times photographer snapped a busload of hired hands moving from one polling station to another in the Kurkino district of northwest Moscow, evidence of the so-called voting carousel.* [S-C1.6]

Exemplul nr. 51: *Navalny's claims of widespread election fraud were soon followed by the communist party, who said that they could not consider the elections free or fair after the volume of complaints they had received.* [S-C1.6]

Exemplul nr. 52: *Opposition activists have reacted with fury to the result, reported Miriam Elder for The Guardian, alleging “widespread fraud”, including ballot stuffing and repeat voting, as well as accusing Putin of using state-run television to boost his campaign.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 53: *But as with the December vote, independent election monitors and opposition activists presented evidence of widespread falsifications, including ballot stuffing and “carousel voting” – packing vans with voters and bussing them to several polling sites to cast numerous votes.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 54: *So the demonstration on Monday and the bigger one due this Saturday are about a concrete demand: a stolen election.* [S-C1.11]

În seria clișeelor din exemplele 50-54 nu este vorba doar de o simplă prezentare a ideilor editorialistului, ci, din contra, este o valorificare a unor opinii pertinente, adresate interlocutorului cu intenția bine pronunțată de a-l convinge, de a-i trezi emoții și, cu siguranță, de a-l face să ia o anumită poziție față de situația descrisă. Scopul acestui procedeu este de a genera

efecte puternice pe fundalul evenimentului vizat (alegerile electorale fraudate). Totuși, în mostrele de mai sus, clișeele actualizate nu pot fi apreciate la justa lor valoare, fără a recurge la contextul istoric, social și cultural. Aceste exemple de clișee ca instrument intertextual fac parte din seria impresionantă a structurilor interpretate drept „discurs repetat”, însă în același timp conțin o referință aluzivă la un eveniment istoric, cel mai bine caracterizat prin sintagmele „democrație dirijată” și „despotism luminat” (ex. 55-56), care subliniază contrastul între țara democratică care se presupune a fi Rusia și felul, într-o măsură oarecare despotice, al existenței sale sociale, în realitate. Are loc reiterarea graduală a comportamentului comunist invocat implicit.

Exemplul nr. 55: *Certes, sa "démocratie dirigée" est à la démocratie ce que la liberté surveillée est à la liberté.* [S-C1.1]

Exemplul nr. 56: *Pour régenter (dicta) une immense Russie étirée dans l'espace comme dans la durée, Poutine allonge sur un troisième mandat de six ans son despotisme éclairé.* [S-C1.1]

Pentru a tălmăci corect intenția ce a sugerat comparația respectivă, e nevoie a cunoaște evenimentele în cauză, contextul sociocultural, modalitatea în care au avut loc alegerile, și doar atunci va deveni clară preluarea internațională a acestor clișee, care pun în valoare funcția persuasivă a intertextualității în generarea și perceperea episodică și globală a textului. Fără repetarea condiției date, cititorii ar fi lipsiți de posibilitatea interpretării unei perspective unitare.

Structurile analizate *supra* (nr. 55-66) nu trebuie privite în sine, ci într-un cadru amplu, ce ține de context, subtext, de momentul dezvoltării istorice a societății respective, la fel un rol deosebit au specificul social, cultural și situația concretă reflectată de editorialist.

Aderăm la opinia cercetătoarei Ludmila Zbanț care consideră că, pentru a reconstitui sensul unui produs textual, editorialistul sugerează relații greu de reperat „la nivelul materialității produsului dat”. Astfel, interpretând mesajul, participanții la actul de comunicare/receptare descifrează corect, „ceea ce permite a atrage cititorii într-un proces dinamic de construire a sensului” [92, p. 25]. Reiese că procesul indicat este direct proporțional cu toate calitățile, cunoștințele și aptitudinile pe care le posedă cititorul și care îl ajută la decodarea mesajului.

Referința (propriu-zisă: text – text) ca instrument de constituire a IO. Spre deosebire de citate, care sunt o formă specific textuală de împrumut, referințele pot fi atribuite categoriei paratextuale. Prin paratext, împreună cu G. Genette, înțelegem un set de elemente care alcătuiesc învelișul textului – titlul său, subtitlul, prefața, epilogul, dedicația, numele autorului, mottoul, notele de subsol, ilustrațiile, locul sau anul publicării etc. G. Genette a menționat că „orice text există în paratext ca un tablou într-o ramă”. În cadrul împrumutului paratextual, funcția

intertextuală nu este realizată de fragmentele textului-sursă, ci de elementele paratextului-sursă, cu indicație la oricare dintre caracteristicile formale ale acestuia din urmă, și anume, referințele.

Prin referință înțelegem un extras dintr-un text, menționarea unei persoane, a unui document, a unei declarații sau a unei specificări a sursei la care se face referire, deci o formă de intertextualitate cu ajutorul căreia, în textul produs, are loc trimiterea către oricare reprezentare formală a textului-sursă. Autorul se bazează pe familiarizarea cititorilor cu sursa originală și pe informațiile din conținutul său. Cu toate acestea, referințele nu sunt doar o mențiune a numelor altor autori sau a titlurilor operelor lor, ci reprezintă un proces extrem de complex privind integrarea editorialului propriu în corpul de date preexistente.

Ramificația ulterioară a referințelor intertextuale orizontale este condiționată de indicarea formală a textului-sursă la care s-a făcut referire. Astfel, observăm utilizarea numelor proprii pentru:

a) referințe la un autor, și anume, trimiterea la numele autorului textului-sursă (în cazul editorialelor se face referință la autori de literatură și autori de editoriale/jurnaliști, autori de discurs);

b) referințe la titlul operei literare/articolului, care asociază textul articolului cu titlul textului-sursă sau la titlul publicației (ziar, jurnal sau revistă), uneori incomplete, care la rândul lor indică sursa textului împrumutat, cum ar fi locul de publicare, titlul ziarului sau revistei.

În plus, subtipurile referințelor enumerate sunt adesea întâlnite în diferite combinații, iar combinația dintre referința la autor, titlu și publicație duce la formarea unei categorii mixte numite referințe bibliografice (întâlnite extrem de rar în Ed.). Desigur, categoriile de relații textuale și paratextuale nu există în mod izolat una față de cealaltă. Aceste tipuri complementare cofuncționează cu succes și, deseori, se tricotează în textele editoriale.

Să urmărim reprezentarea intertextuală a referințelor pe orizontală, valorificate de editorialiști în articole ce reflectă evenimentul ales pentru corpus.

Selectarea materialului faptic ne-a pus la dispoziție numeroase exemple de *referință la autor* (nume propriu). Propunem să denumim prin referință la autor forma de intertextualitate care stabilește o legătură între textul unui editorial și numele autorului textului-sursă al intertextualității. Referințele personalizate permit identificarea textului-sursă, condiție importantă pentru decodarea informației și pentru asocierea evenimentelor de către destinatarii/receptorii editorialului. Analiza materialului faptic demonstrează că majoritatea editorialelor examinate conțin referințe la unul sau mai mulți autori.

Referințele la autorul textului/discursului (căci editorialul reflectă și face referințe nu doar la articolele publicate anterior, dar și la discursurile personalităților implicate politic și social)

indică relația editorialului cu autorul textului/discursului precedent/anterior. În editoriale, referințele din această categorie sunt marcate, de obicei, printr-o expresie introductivă, de felul: potrivit opiniei lui X; X susține sau invocă/spune/scrie; X este de acord; X sugerează/declară/raportează; X trage concluzia/deduce sau este indicat doar numele autorului. Prin intermediul referințelor la autor, intertextualitatea se manifestă prin *reluarea* și *rezumarea* unor opinii, idei, comentarii exprimate anterior de colegii de breaslă în alte articole de presă (atât informative, cât și editoriale) sau prin *infirmarea* unor păreri exprimate prin intermediul textelor de presă, precum și al discursurilor actanților politici. De aici observăm complementaritatea referințelor și citării indirecte.

În procesul de identificare a referințelor la autor în textele editoriale, am disociat trei ramificații mai înguste: referințe la un: a) autor al operelor literare, b) autor de articole editoriale și c) autor de discursuri.

Un exemplu de *referință la un autor al operelor literare* este contextualizarea conceptului „nation vacante” (națiune în așteptare, care, de fapt, încă nu s-a format din variate motive) cu trimitere explicită la autorul rus Dostoievski, această referință fiind explicitată și de clișeul „nation vacante”, utilizată pentru a desemna poporul rus mutilat de greutățile regimurilor politice din țară.

Exemplul nr. 57: *Il (Poutine) est encore soutenu par le gros d'un peuple mutilé, vague et méditatif, errant dans cette "nation vacante" dont parlait Dostoievski.* [S-C1.1]

Absența pasajului de text împrumutat (sursă) în exemplul 57 ne permite să atribuim relația intertextuală categoriei de referință la autor (Dostoievski).

În exemplele 58 și 59, remarcăm o altă categorie de referință, și anume la *autor de editoriale*:

Exemplul nr. 58: *Opposition activists have reacted with fury to the result, reported Miriam Elder for The Guardian, alleging “widespread fraud”, including ballot stuffing and repeat voting, as well as accusing Putin of using state-run television to boost his campaign.* [S-C1.8]

Menționarea în TE produs a numelui Miriam Elder (jurnalistă americană, redactor al materialelor de politică externă și de securitate națională pentru BuzzFeed și ex-corespondent, cu sediul la Moscova, pentru *The Guardian*) este o referință intertextuală. Articolele sale au fost publicate de *The Sunday Telegraph*, *The Atlantic*, *Financial Times*, *International Herald Tribune* și *The Moscow Times*. În materialele sale pentru *The Guardian*, comentariul ei transmite frecvent o atitudine de dezaprobare a acțiunilor personalităților publice din Rusia față de climatul politic actual și viața din Moscova [207]. Abordat din perspectiva intertextualității, numele Miriam

Elder este o referință la autor care stabilește o legătură între editorialul ziarului *The Guardian* (referință la titlul publicației/ziarului) și editorialul produs din ziarul *Periscope Post*, dar care, la rândul său, nu citează în mod direct textul original. Această referință lansează receptorii/interlocutorii în căutarea textului precedent/sursă, necesar pentru decodarea completă a mesajului.

Analiza datelor materialului faptic demonstrează că, pe lângă referința la autor în textele editoriale, este prezentă întotdeauna explicația, un comentariu al autorului, oferind posibilitatea de a identifica (cu un grad mai mare sau mai mic de certitudine) textul-sursă. Acest fapt poate fi explicat prin presupunerea că un singur nume de referință nu ar permite să se identifice sursa de împrumut și, prin urmare, se evită utilizarea, fără o explicație adecvată, a viziunilor autorului de referință. Desigur, în textele editoriale pot fi întâlnite și cazuri când se menționează numele editorialistului sau al autorului unei opere literare, fără niciun indiciu cu privire la conținutul scrierilor sale.

Corpusul nostru de material faptic pune la dispoziție numeroase exemple de referințe la *autori de discursuri*, individuale sau colective, indicând o preferință specială a editorialiștilor și o trăsătură specifică a editorialului din motiv că acesta ține de actualitatea evenimentelor reflectate, astfel prezența actorilor politici și sociali în editoriale devine o necesitate. Această realitate intertextuală este reflectată în exemplele 59-62 prin referirea la Serghei Narișkin – șeful administrației prezidențiale, Bundestagul german – Ruprecht Polenz, Ministrul de Externe rus, reprezentantul opoziției Alexei Navalnii, fotograful *Moscow Times* și autori colectivi precum serviciile de securitate, autoritățile, observatorii independenți.

Exemplul nr. 59: *Sergei Naryshkin, șeful administrației prezidențiale, crede că Putin și Medvedev au încredere completă unul în celălalt, adăugând că în cazul unei victorii (a partidului Rusia Unită) la alegerile din decembrie, noul guvern se va constitui în martie 2012.* [S-C1.14]

Exemplul nr. 60: *Dintre reacțiile externe, destul de rezervate până la data ediției, menționăm cea a președintelui comisiei de politică externă a Bundestagului german, Ruprecht Polenz, care a spus că „se demonstrează că Rusia este departe de o competiție deschisă, democratică, pentru președinție”.* [S-C1.14]

Exemplul nr. 61: *Last week the Russian foreign minister pre-emptively accused the U.S. of meddling in the election by funding opposition groups.* [S-C1.5]

Exemplul nr. 62: *Hours before the first results, the opposition leader Alexei Navalny called the violations that had taken place yesterday irrefutable, and a Moscow Times*

photographer snapped a busload of hired hands moving from one polling station to another in the Kurkino district of northwest Moscow, evidence of the so-called voting carousel. [S-C1.6]

În exemplele 63-65 remarcăm o altă varietate a referințelor la autor prezente în editoriale. În acest caz cititorul este orientat către instanțele care au emis un comunicat de presă, fapt ce confirmă existența unui emițător plural (colectiv), delegat al instituției sau grupului, cu opinii relevante. Este vorba, așadar, de o generalizare, precum serviciile de securitate, autoritățile, partidele politice, observatorii independenți, activiști din opoziție etc.:

Exemplul nr. 63: *Security services in Russia and Ukraine said yesterday they had foiled a plot to kill Putin.* [S-C1.4]

Exemplul nr. 64: *The authorities have responded with reform, permitting the registration of new political parties for future Duma elections, and election rather than appointment of regional governors.* [S-C1.4]

Exemplul nr. 65: *But as with the December vote, independent election monitors and opposition activists presented evidence of widespread falsifications, including ballot stuffing and "carousel voting" – packing vans with voters and bussing them to several polling sites to cast numerous votes.* [S-C1.10]

Mai întâi de toate, vom remarca faptul că acest exemplu de comunicare intertextuală – exemplul 65 – este o referință la autor, pentru că nu există niciun segment din textul împrumutat. Suntem nevoiți să admitem că acest tip de referință oferă un reper foarte slab pentru a identifica textul-sursă, care, la rândul său, face dificilă stabilirea relației intertextuale.

Mostra 66 evocă referința la titlul romanului *Război și pace* de Lev Tolstoi. În calitate de referință la titlu, înțelegem referințele ca formă de comunicare între textul editorialelor și titlul textului precedent (în cazul dat, al unei opere literare). Referințele date, luate separat, sunt relativ rare. Cel mai frecvent, acestea sunt utilizate alături de numele autorului.

Exemplul nr. 66: *Pour comprendre la politique russe, comme pour suivre les épisodes de Guerre et Paix, l'immense roman de Tolstoï, il faut toujours avoir une carte en main.* [S-C1.3]

În acest exemplu, autorul se referă la denumirea textului-sursă (*Război și pace*), utilizându-l în calitate de material de referință explicit. Astfel, propunem ca referința „*Guerre et Paix*” să fie considerată referință la titlu, cu funcție intertextuală, și care servește drept un exemplu ce conturează poziția autorului prin includerea comparatului (politica rusă) cu comparantul (episoadele din *Război și pace*) pentru exemplificare, comparare și intensificare a mesajului implicit sau motivul (necesitatea unei hărți fără care ești rătăcit). Referința dată servește drept punct de contact între textul articolului și romanul lui L. Tolstoi, ca o dovadă, o argumentare a poziției editorialistului prin utilizarea adverbului *comme*. Evaluarea prezentată în

exemplu nu are un caracter obiectiv, ci mai curând unul retoric, subiectiv. Situația dată poate fi explicitată doar ținând cont de scopurile comunicative ale editorialistului care recurge la o modalizare intensivă sau chiar la o exagerare. Referința la titlu este însoțită de numele autorului (Tolstoi): aparent, editorialistul consideră insuficientă limitarea la menționarea denumirii textului precedent pentru a determina sursa de împrumut. Citarea lucrării fundamentale are, cu siguranță, scopul de formare a cunoștințelor de fond ale cititorului, impunând necesitatea de a analiza fragmentul în profunzime pentru a identifica valorile semantice proprii unităților capabile să realizeze sensul implicit (subtextul ca purtător de voce al editorialistului).

O altă subcategorie de referințe la titlu formează *referințele la titlul publicațiilor mediatice* (ziare, reviste, produse mediatice) în care abundă TE. Cu toate că exemplul 66 face parte din referințele lingvistice (IO), inspirate din literatura artistică, analiza exemplelor incluse în materialul corpusului scoate în evidență preferința editorialiștilor pentru referirea la titlul publicațiilor de editoriale-sursă, pentru a întări opinia expusă de autorul editorialului și a crea impresia autenticității materialelor-țintă.

În exemplele de mai jos (67-73), legătura dintre textul articolului și textul-sursă este stabilită prin specificarea titlului publicației textului precedent, precum *The Economist*, *Sky News*, *RIA Novosti*, *The Wall Street Journal*, *The New Yorker*, *Financial Times*, *Washington Post* etc. Prin urmare, această relație intertextuală poate fi atribuită, în mod rezonabil, varietății de referințe la titlul publicației. În acest caz, referința numai la titlul publicației (fără indicarea autorului) pare a fi suficientă pentru a stabili sursa de împrumut, deoarece textul precedent este explicit, precum și autorul său este o instanță oficială – colegiul de redacție.

Exemplul nr. 67: *Chiar Vladimir Putin scria într-un editorial găzduit de Washington Post că „societatea rusă este complet diferită față de momentul de turnură de la finele secolului 20”*. [S-C1.13]

Exemplul nr. 68: *The Economist labeled Sunday’s election, “The beginning of the end for Putin.”* [S-C1.5]

Exemplul nr. 69: *According to Sky News, at least 30,000 people are due to attend a “Russia Without Putin” demonstration in the capital.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 70: *Russian state-owned news agency RIA Novosti quoted political experts as saying Putin’s victory was convincing, and that opposition attempts to question the legitimacy of the result were all too predictable.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 71: *Russian markets “opened on a mildly positive note” after the election result, reported The Wall Street Journal.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 72: *The New Yorker* reported that the Russian hardman politician admitted he had shed a few tears – but only because of the wind. [S-C1.8]

Exemplul nr. 73: *The election result leaves Russia facing two important questions, said a Financial Times editorial: how long will Putin actually serve as president; and after he does leave, would another Russian leader be capable of, or willing to, continue the “Putin system”?* [S-C1.8]

Referința la titlul publicației stabilește legătura între textul editorialului și datele oficiale privind textul-sursă. Detaliile oferite anterior sau în alte publicații ar lua prea mult spațiu, iar autorul, fără a rupe secvența de prezentare, redirecționează cititorul la sursele originale de informații necesare. Este adevărat că acest tip de conexiune intertextuală se formează pe baza unui principiu rezidual, deoarece nu indică numele autorului și titlul textului/articolului citat.

3.2.2. Intertextualitate verticală în editoriale

Forme ale intertextualității în sens larg (text – extratext/concept) în editorial. În afară de intertextualitatea manifest și cea constitutivă (inclusiv paratextuală, precum referințele), am identificat relații intertextuale ce se înscriu într-o altă categorie. Particularitatea lor constă în faptul că scrierea și citirea textului au loc în cadrul ansamblului textual: istoric, social, politic, cultural, și astfel încorporează dimensiunile spațiale, temporale, cognitive, culturale etc. Această afirmație este în strânsă legătură cu faptul remarcat de R. Barthes care lega textul literar de „textul infinit”, implicând faptul că toate practicile semnificative pot genera un text [7]. Extinderea considerabilă a spațiului de acțiune a textului a fost susținută de cercetători precum P. Ricoeur, Julia Kristeva (ideologem), Cristina Hăulică (metafora intertextualității/TEXT infinit), I. Diaconescu (textul total) (pentru detalii, vezi 2.2).

Rezervorul extratextual la care face referință autorul editorialelor este compus din clișee și sisteme culturale, intertextualitate virtuală (M. Riffaterre), stereotipuri (U. Eco), modele cognitive (T. van Dijk), concepte etc. Prin urmare, intertextualitatea verticală implică dialogul editorialului cu multiplele reprezentări mentale, presupuziții relevante, coduri culturale, sociale (învățate din texte și nu numai) profund înrădăcinate în trecutul – modelele cognitive – ale autorului/cititorului utilizate la crearea conștientă sau inconștientă de semnificații noi. Editorialistul/receptorul poate utiliza orice sursă în calitate de cod pentru încriptarea/decriptarea mesajului implicit în vederea construirii sensului.

TE prevede un mesaj complex, întregit de context și subtext, dar determinat în același timp de factori extratextuali valorificați de ambii participanți la dialog, editorialistul și destinatarul (competent). *Intertextualitatea verticală* implică intertextualizarea (editorialist) și

contextualizarea (cititorul) factorilor textuali (cu sursa textuală pierdută sau fără sursă textuală fixă – „concepte”) și extratextuali, reprezentând interferențele socialului, tabloului lingvistic al lumii, culturalului, politicului, astfel ale explicitului (contextului) și ale implicitului (subtextului) pentru a transmite/percepe vocea și intențiile autorului. În continuare, prin relația intertextuală pe verticală de nivel superior înțelegem toate tipurile de relații care există între textul produs și orice altă limbă care leagă textul produs de un alt sistem verbal, social și cultural. Relația textului cu împrumutul dintr-un alt sistem verbal se manifestă prin aluzie, referință sau prin utilizarea împrumutului ca atare în limba-sursă.

Tendința spre întrepătrunderea diferitor domenii de cunoaștere, caracteristică pentru secolul al XX-lea, a necesitat stabilirea unei unități care să îmbine rezultatele diferitor procese cognitive și operații mintale, obiectivate și exploatate în limbă în procesul de comunicare. Această unitate a fost „conceptul”, al cărui studiu a oferit o generalizare a unui număr mare de aspecte ale activității lingvocognitive, anterior studiate în mod izolat. În lingvistica culturală – știința relației dintre cultură și limbă – în calitate de elemente obiective ale culturii se evidențiază totalitatea unităților lingvistice actualizate în mod tradițional (cuvinte, unități frazeologice, texte etc.). Elementele subiective ale culturii, realizate prin limbaj, sunt numite de G. Slyshkin „concepte” lingvoculturale (vezi Anexa 5) [111, p. 29].

Prin „concept”, împreună cu V. I. Karasik, S. H. Leapin, A. Wierzbicka, M. M. Angelova [p. 4], înțelegem un construct multidimensional semnificativ, cultural și sociopsihologic, în conștiința colectivă, obiectivat într-o anumită formă lingvistică [108, p. 6]. Mai exact, conceptul reflectă procesul de cunoaștere a lumii, rezultatul activității umane, experiența și cunoștințele despre lume [Krasavski, *apud* 94, p. 3-4].

În opinia noastră, orice eveniment cultural sau istoric semnificativ bine cunoscut, precum și realitățile sociale sau politice se încadrează foarte clar în ideea de concept, deoarece răspund cerințelor definițiilor citate anterior. Pentru a demonstra cele afirmate, propunem spre examinare următoarele exemple: al Doilea Război Mondial (conceptul 1), romanul *Suflete moarte* (conceptul 2) și teoria relativității (conceptul 3), care reprezintă, respectiv, evenimente istorice, literare și științifice și obligatoriu culturale, prezente în cunoștințele de fundal, respectiv, în cunoștințele individuale și colective, reflectate într-o multitudine de texte. Pentru a le actualiza intertextual, autorul sau destinatarul nu face referință la un anumit TS, ci la multitudinea de texte care au precedat și care au format cunoștințele de fond, dar care au pierdut legătura cu sursa textuală inițială devenind „concepte” (sau modele cognitive la T. van Dijk). Oricare dintre ele poate servi drept sursă intertextuală pentru crearea textelor noi, de natură diversă.

Observăm că, în lucrările sale, G. Slishkin demonstrează convingător că pre-textele sunt concepte existente în conștiința lingvistică individuală și în cea colectivă [111, p. 32-33]. Se impune necesitatea extinderii sferei de acțiune a acestei proprietăți inerente pre-textelor spre evenimente istorice, spre factori sociali și politici, spre evenimente și fapte culturale și a includerii lor în aria conceptelor. Ca rezultat al acestei lărgiri conceptuale, *aluzia* este instrumentul intertextual de referire la un anumit concept, oferind mai mult decât o conexiune cu un text-sursă particular, ci cu un fapt istoric, un eveniment cultural, o realitate internă sau externă, un proces social, sferă politică, cu întregul cadru textual care le reflectă.

În abordarea tradițională, aluzia se prezintă ca unul dintre multiplele mijloace de exprimare a conexiunilor intertextuale, însă varietatea largă de mijloace de „corelare”, „sugestie”, „asociere” face dificilă distingerea unor trăsături caracteristice care ar delimita aluzia de celelalte tipuri de relații intertextuale.

Percepută ca o manipulare conștientă a intertextelor, aluzia este un procedeu constitutiv, capabil să contureze și să redea funcționarea intertextualității la un nivel mai general. După cum a fost menționat anterior, G. Genette considera aluzia o figură intertextuală punctuală, o fulgurație. Fiind acoperită conceptual de hipertextualitate la G. Genette, aluzia este considerată de cercetătorul A. H. Pasco ca una din formele dominante ale intertextualității, capabilă de o extindere până la dimensiunea unei opere întregi. Pornind de la definiția intertextualității ca „*any textual exploitation of another*” (relația de exploatare textuală a altui text), autorul identifică trei categorii distincte: imitația, opoziția și aluzia [151, p. xi, p. 5]. Această clasificare ne-a atras atenția în contextul investigației noastre.

Alături de imitație, ca specie textuală în sine (o tehnică textuală implicată în practica hipertextuală a pastişei și a parodiei), cultivată pe scară largă de clasicism, aluzia permite integrarea metaforică a diferitor texte (produse și externe) într-un text nou [151, p. 6]. Printr-o analogie cu altoiul și portaltoiul (greacă – „*graft*” engl.), A. Pasco consideră că textul-sursă (planta sau stocul) și textul produs (implantul sau lăstarul) se unesc pentru a crea ceva nou, „diferit față de oricare din componentele textuale anterioare, diferit față de ce ar fi fost textul în absența materialului extern” [trad. n.] [151, p. 6].

A. Pasco identifică aluzia *extinsă* ca o strategie a literaturii, capacitatea de a grefa imaginea interioară pentru a crea ceva nou prin aluzie la mit, arhetipuri, evenimente și personalități istorice, opere literare, filosofice, religioase [151, p. 8-9]. Observăm, din cele menționate, că aluzia este un element intrinsec literaturii și, bineînțeles, intertextualității, în general. Procedeu aluziv se bazează, în majoritatea cazurilor, pe ambiguitate, pe subtilitate, pe sugestie, pe opacizarea sursei, identificarea căreia devine sarcina unui cititor competent (model).

În aceeași ordine de idei, sintetizând înțelesul clasic al aluziei, J. Paulhan menționa că „o aluzie care este explicată nu mai are farmecul aluziei... Divulgând misterul, îi sustragi valoarea” [apud 151, p. 10].

Studiul lui A. Pasco ne-a părut atractiv prin faptul că respinge clasificările tradiționale, centrate pe referentul aluziei, și dă preferință unui proces intern, rezultat din experiența lecturii [151, p. 11]. Din acest punct de vedere al funcționării interioare, cercetătorul definește aluzia ca un procedeu de „relație metaforică” între textul evocat și textul care evocă, dar, mai presus de orice, aluzia „constă în imaginea produsă de combinația metaforică în mintea cititorului” [151, p. 12].

Abordată prin prisma lingvisticii culturale, aluzia conține de obicei o referință la o operă literară bine cunoscută, la un eveniment istoric, la realități sociale cotidiene, la concepte științifice etc. Cu alte cuvinte, vorbim despre orice indicație referitoare la un sector al cunoștințelor de fundal (de exemplu, modelele cognitive ale lui T. van Dijk). În contextul studiului nostru, aluzia este abordată ca un bloc intertextual din care s-au eliminat în totalitate relația text-text (în sensul direct) și caracteristicile textuale și s-a păstrat doar referința la un „concept”. În aceeași ordine de idei, E. Popova menționa că aluzia este un procedeu specific de creare a textelor, care constă în „corelarea conținutului textului enunțat cu un fapt precedent (istoric sau literar)” prin evocarea sau prin includerea lui în text [110].

Ținem să accentuăm că, opusă referinței, aluzia constituie un fapt intertextual discret, implicit, în totalitate ascuns, un procedeu prin care se „sugerează” un eveniment, real sau fictiv [99, p. 110]. După o examinare mai detaliată a faptului de împrumut în Ed., înțelegem că aluzia poate fi reprezentată de un citat sau de o referință (autor, nume, publicație, titlu). Aluziile literare sunt, de fapt, mai rar utilizate în Ed. în comparație cu cele istorice, culturale, biblice sau politice. Propunem să distingem între aluziile intertextuale și extratextuale, când referentul nu este un text. E bine să îngustăm domeniul de aplicare a acestui termen și să considerăm aluzie doar acele tipuri de conexiuni intertextuale care corelează textul produs cu un „concept” literar, istoric, cultural, politic sau social.

Ipoteza noastră de plecare constă în faptul că aluzia, ca mijloc de creare a conexiunilor intertextuale, este un tip special de referință. Sintetizând ceea ce a fost menționat *supra*, putem considera aluzia ca o referință neutră, dar care generează semnificații noi, susceptibilă a primi marcaje evaluative față de textul-sursă (pre-text). În situația intertextuală examinată, nu identificăm un text-sursă fixat, ci o multitudine de potențiale texte preexistente, fiecare dintre ele având capacitatea de a îndeplini această funcție. Relația dintre textul produs și sursa de împrumut se stabilește nu doar de text (autor), titlul textului sau al publicației, ci și cu ajutorul referirii la un

indicator de nivel superior numit „concept” (în lingvistica culturală – conceptul de bază al aparatului comprehensiv/cognitiv al lingvisticii culturale) [94, p. 3].

În Ed., constatăm că aluziile se construiesc în funcție de indicația formală a sursei extratextuale de referire. Apare clar utilizarea numelor proprii și a trimiterilor specifice la fapte din istorie, evenimente, regimuri, tradiții/cutume. În urma analizei exemplurilor din corpus, putem afirma că am acumulat un material ilustrativ privind aluzia ca instrument intertextual vertical, ceea ce demonstrează productivitatea acestei forme de intertextualitate. Propunem să distingem câteva categorii conceptuale de aluzii intertextualizate de editorialiști în baza surselor valorificate.

O primă constatare este că editorialele abundă în trimiteri la *personalități marcante* (politice, culturale) din toate sferile de influență. Aluziile prin referire la nume de personalități marcante formează prima subcategorie de aluzii identificate în corpusul nostru factual. Fiind o strategie de intensificare a mesajului, ele sunt concepute cu scopul clar de a produce un puternic efect persuasiv asupra cititorilor prin suplینirea unui punct de vedere specific. Prezența numelor proprii în textul editorialului se încadrează în tendința jurnalistului de a oferi informații și de a favoriza transferul referențial. Aceste aluzii reprezintă cazul cel mai evident și mai des utilizat al relațiilor intertextuale. Practic, fiecare articol analizat conține nume de personalități notorii, cunoscute în diferite cercuri politice, artistice, literare etc., astfel, explicarea utilizării acestor nume devine specifică și individuală, în funcție de personalitatea, de mentalitatea și de competențele de decodificare ale fiecăruia. Să analizăm câteva exemple:

Exemplul nr. 74: *Ancien KGBiste, (Poutine) il est le dernier rejeton du visionnaire que fut Andropov (1), l'égal pour la Russie de Deng Xiaoping pour la Chine.* [S-C1.1]

Exemplul nr. 75: „...poporul gândește la Putin ca un nou Breșnev și un nou Andropov”, a declarat liderul Partidului Național Democrat (ultranaționalist) Vladimir Jirinovski. [S-C1.14]

Exemplul nr. 76: *M-am întrebat și eu dacă fibra fostului agent secret, cu fața inflexibilă, a fost învinsă și s-a umanizat sau dacă nu cumva are pe lângă el consilieri de genul celor care au provocat penibila scenă dâmbovițeană cu „dragă Stolo...”.* [S-C1.15]

Observăm inițial o referință (nume) la personalități cunoscute, bifurcată între cel care a încălcat drepturile omului, Andropov, al cărui nume funcționează ca o aluzie ce face conexiune între TE și întregul corpus de texte ce descriu prigonitorul intelectualității, persecutorul libertății de gândire, cel care poartă responsabilitatea pentru multe nedreptăți între anii 1970 și începutul anilor 1980: pentru deportări, pentru arestări politice, pentru persecutarea disidenților, pentru abuz de psihiatrie, și Deng Xiaoping, cel care, într-un guvern autoritar moderat, a restaurat stabilitatea internă și creșterea economică, după excesele dezastruoase ale revoluției culturale;

sub conducerea sa, China a dobândit o creștere economică rapidă, ridicarea nivelului de trai, a extins considerabil libertățile personale și culturale, precum și legăturile cu economia mondială în creștere.

Prin referința la personalitățile lui Andropov și Deng Xiaoping se face o aluzie subtilă și o comparație a modalității de conducere propagate de Putin, după părerea editorialistului – o combinație de luciditate și obsesii, care păstrează preferința sovietică față de poliția secretă și față de jocul de șah. Desigur, aluzia, ca mijloc de legătură de nivel superior, nu are o „conexiune” fixată cu sursa. În plus, avem de a face cu o încercare de a aborda personalitățile numite din mai multe unghiuri de vedere, creând astfel impresia unei tratări obiective a informației. Sursa funcționează ca o multitudine de imagini individuale, asociate cu textele ce descriu activitățile acestor personalități, ele formând „conceptul” sau constructul cognitiv actualizat în conștiința receptorului care percepe referința la nume și o decodifică în mod subiectiv.

Pentru a susține cele menționate *supra*, prezentăm în continuare un exemplu de aluzie implicită la politica lui Andropov, promovată de V. Putin în campania electorală și nu numai. Sunt semnalate acțiuni de „*shooting some of your opponents is no longer a solution*” (împușcarea adversarilor tăi nu mai este o soluție – ex. 77), și „*by a combination of more repression and scapegoating*” (printr-o combinație de represiuni și a țapului ispășitor – ex. 78), valorificate de editorialiști, însă, în aceste contexte, fără utilizarea referinței la nume concrete.

Exemplul nr. 77: *And four (speaking of that more recent past), shooting some of your opponents is no longer a solution. [S-C1.7]*

Exemplul nr. 78: *There is ample scope for him to make matters worse. He could do this by a combination of more repression and scapegoating. (...) Separating yourself from the party of forgers and crooks will not be easy, if you yourself can be accused of the same thing on a bigger scale. It's his call to make. [S-C1.11]*

În exemplul 79, trimiterea la numele Andropov este însoțită de o referință bibliografică, din care deducem că editorialistul dorește ca receptorii articolului său să fie informați suplimentar, pentru a-și crea o opinie apropiată celei transmise de autor. Din nou vorbim despre tendința spre obiectivitate, mai exact, în cazul concret, jurnaliștii încearcă să-și convingă cititorii că nu este vorba (doar) de opinia lor, că este o opinie împărtășită de persoane bine informate (*très bien informé*).

Exemplul nr. 79: *Voir "Le roman du siècle rouge", d'Alexandre Adler et Vladimir Fédorovski, très bien informé (éditions du Rocher). [S-C1.1]*

Referința bibliografică îndeplinește funcția informativă de legătură în textul editorialului între tema articolului „Roman Russe” (alegerile lui V. Putin) și *“Le roman du siècle rouge”*. Editorialistul francez Claude Imbert readresează destinatarul la textul-sursă din care cititorul poate obține date suplimentare cu privire la activitatea lui Andropov și la legătura informativă cu TE. Scopul acestei referințe este dublu: de a stabili o conexiune cu textul-sursă, care oferă informații suplimentare, și, pe de altă parte, o legătură cu autorul care analizează o problemă conexasă. Acest lucru permite să afirmăm că referința dată are un scop informativ și o funcție referențială bine conturată.

Exemplul nr. 80: *Putin is learning what Mubarak in Egypt and Tunisia's Ben Ali could have told him.* [S-C1.11]

Exemplul nr. 81: *Putin ar putea deveni un nou Gorbaciov, dar și un nou Mubarak.* [S-C1.13]

Prin readresările la nume înregistrate în exemplele 80-81, Mubarak și Ben Ali, Mubarak și Gorbaciov, din nou bifurcate, se trasează legătura dintre societăți complet diferite de cea rusească, dar marcate de evenimente similare. Observăm o referire cu trasee aparte la două personalități politice asemănătoare, ambii au fost repetat președinți de stat (realeși prin majoritate de voturi pentru termene succesive – Mubarak de patru ori: în 1987, 1993, 1999 și 2005 și Ben Ali de cinci ori: în 1989, 1994, 1999, 2004, 2009). Alte elemente comune ale alegerilor prezidențiale implicate aluziv de editorialist sunt lipsa sau tratarea necorespunzătoare a contracandidaților, amendamente ale constituțiilor pentru a-și asigura revenirea sau păstrarea puterii, probleme cu privire la încălcarea drepturilor omului, cum ar fi libertatea presei, însă prezentate de puterile de stat ca fiind „libere și corecte”. Regăsim o reflectare implicită a politicii „Putin”. În plus, poate fi decodată avertizarea adresată voalat președintelui rus, reamintind faptul că ambii, și Mubarak, și Ben Ali au fost „detronați” prin proteste și revolte în masă împotriva regimurilor instalate și au fost ulterior judecați pentru nedreptățile și injustițiile produse.

În corpusul nostru sunt incluse și alte exemple de aluzii, excerptate din diferite Ed. (ex. 82-84), care reflectă politica Putin, precum modificări ale constituției pentru extinderea termenului (*changes to the Russian constitution to extend the term*, ex. 82), refuzul de a înregistra contracandidați (*refuse to register candidates*, ex. 83), utilizarea inechitabilă a resurselor administrative (*unfairly using administrative resources*, ex. 83), instrumentarea dosarelor motivate politic (*imprisonment was politically motivated*, ex. 84) etc., țesând pânza intertextuală (posibil interculturală) a editorialelor care au reflectat subiectul dat:

Exemplul nr. 82: *He will be able to serve as president for at least six years, after outgoing President Dmitry Medvedev instigated changes to the Russian constitution to extend the term.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 83: *They accused him of unfairly using administrative resources, including state-run television, to advance his candidacy and to refuse to register candidates such as the liberal Yabloko leader, Grigory Yavlinsky.* [S-C1.10]

Exemplul nr. 84: *Khodorkovsky has claimed his imprisonment was politically motivated and recently wrote a piece for *The Guardian's Comment is Free* calling for political change in Russia.* [S-C1.8]

Exemplele 82-84 conțin aluzia orientată spre exprimarea opiniei referitoare la conceptul instrumentării dosarelor motivate politic și, implicit, la poliția secretă: doar dictaturile au o poliție secretă, de unde rezultă, implicit, că Rusia este o dictatură. Remarcăm, de asemenea, referirea la sursele de acuzare, o mișcare neobișnuită, dar strategic eficientă, ceea ce face acuzațiile mai credibile. Cu ajutorul acestor aluzii, autorul își exprimă și își argumentează dezacordul, îl critică și oferă o evaluare negativă lui Putin. În procesul de disociere a funcției împrumutului intertextual dat, pe lângă componenta de evaluare, a fost înregistrată și componenta referențială.

A doua constatare este că editorialele abundă în trimeri la *istorie*. Sursele de bază care generează dimensiunea intertextuală și interculturală a editorialelor incluse în subcorpusul 1 de lucru (reflectă alegerile prezidențiale ale lui V. Putin, 2012) sunt aluziile referitoare la istoria Rusiei (ex. 89-92) sau la personalități istorice precum Gorbaciov, Elțin, Stalin (ex. 85-88):

Exemplul nr. 85: *...dar, acum, el va fi președintele unei Rusii diferite de cea pe care a moștenit-o el de la Boris Elțin – o țară cu mari probleme economice, sfâșiata de corupție, cârmuită practic de mării ei oligarhi...* [S-C1.15]

Exemplul nr. 86: *Și totuși să nu demonizăm Rusia lui Putin. Este în continuare un regim brutal, dar nici pe departe nu seamănă cu vremurile lui Boris Elțin.* [S-C1.13]

Exemplul nr. 87: *Après des siècles de tyrannie, après trois générations d'un régime communiste qui fit rêver la moitié du monde et trembler l'autre moitié, après un Gorbatchev en syndic de faillite débordé par la faillite, après l'anarchie abyssale sous un Eltsine en goguette, Poutine est le premier "tsar" postsoviétique.* [S-C1.1]

Exemplul nr. 88: *In the interim, the president's term has been extended from four to six years, meaning Putin could conceivably serve until 2024, making him the longest-serving Russian leader since Stalin, not the happiest of comparisons.* [S-C1.5]

În opinia noastră, secvențele 85-88 sunt exemple de aluzie, deoarece nu există niciun indiciu al unui pre-text-sursă specific. Aceste aluzii stabilesc o conexiune între textul editorialelor analizate și unele fapte istorice, și anume, regimul comunist, eșecul politic al lui Gorbaciov, anarhia în perioada conducerii lui Elțin „cherchelit”, la realitățile istorice ale conducerii lui Stalin. Opiniile ideologice invocă și, totodată, ascund în mod selectiv istoria. Personalitățile, regimurile și evenimentele sunt invocate, dar nu este propus niciun fundal istoric și nici anumite explicații. Vom evidenția referința la Gorbaciov, ex-președinte al URSS și Elțin, ex-președinte al Rusiei, pentru a readuce în actualitate ideea dificultăților îndurate de poporul sovietic și rus pe parcursul deceniilor, dar fără a se oferi detalii despre rolul acestor personalități în istoria statului.

Exemplele 89-92 prezintă aluzii la evenimente istorice actualizate de editorialiști în contextul articolelor scrise pentru a sublinia continuitatea istorică, astfel încât să învățăm din istorie, de exemplu dacă ne referim la războiul rece (ex. 89, 90) și la colapsul Uniunii Sovietice (ex. 91, 92):

Exemplul nr. 89: *Pornind de la cele de mai sus și de la altele se anticipează că în lume urmează o perioadă de război rece în adevăratul sens al cuvântului, iar noul mandat al lui Putin la Kremlin pleacă exact de la aceste premise reale, lucru care, aici, la București, ca și în alte capitale ale lumii, nu poate fi ignorat.* [S-C1.15]

Exemplul nr. 90: *His return hardly signals a new Cold War, but the U.S. could have its hands full keeping the diplomatic temperature from dropping.* [S-C1.9]

Exemplul nr. 91: *At least for now, Russians' anger at corruption and the cult of Putinism is trumped by the fear that Russia could slide back into the chaos and poverty of the 1990s, when the nation was groping its way out of the collapse of the Soviet Union.* [S-C1.9]

Exemplul nr. 92: *Și pe plan extern, Rusia lui Elțin era o țară de care se ținea seama mai curând că era moștenitoarea defunctei URSS, fapt ce a contat în evoluțiile internaționale de după 1992.* [S-C1.15]

Din aceste exemple derivă constatarea că, deseori, editorialistul face referință la evenimente istorice, dar nu ne explicitează, pentru că el contează pe competențele enciclopedice și intertextuale ale cititorului său. Desigur, despre aceste evenimente și personalități, ca și despre multe altele, aflăm (am învățat) prin intermediul textelor. Totuși, în momentul decodării semnalului intertextual din TE, cititorul face asociere cu situațiile politice, istorice și sociale per ansamblu, și nu cu un text specific, din care s-a informat inițial, cu atât mai mult cu cât astfel de texte sunt în număr destul de mare.

Din cele expuse *supra* rezultă că, nefiind indicat în mod expres textul-sursă (concret), secvențele analizate se încadrează în categoria aluziilor, deci are loc o referire la concept sau la constructul cognitiv (modelul) al evenimentelor istorice reale, existente în conștiința identităților lingvistice individuale și în conștiința colectivă a popoarelor, care formează competența enciclopedică și intertextuală.

O a treia constatare este că referința aluzivă la entități geografice și politice, *evenimente similare în spații geopolitice*, destul de eficientă în Ed., se manifestă prin includerea în țesutul editorialelor a trimiterilor spre alte sisteme informative, evenimente și culturi din exteriorul societății căreia îi aparține jurnalistul. Editorialiștii integrează în scrierile lor informații ce provin din surse care redau evenimente similare, dar au avut loc sau au loc în spații geopolitice diferite. Următoarele exemple (93-98) relevă acest fenomen foarte clar, valorificând subiecte concrete. Probabil, acest lucru se datorează subiectului prezentat, adică evenimentelor din exterior, arenei internaționale. Atunci jurnaliștii sunt obligați să opereze cu informații ce vin dintr-un alt spațiu decât al lor:

Exemplul nr. 93: **dezmembrarea USSR** – *Et laissé partir l'Ukraine, mère nourricière de la vieille Russie, les pays Baltes, la Géorgie et un quarteron de républiques asiatiques...* [S-C1.1]

Exemplul nr. 94: **lupta împotriva islamului, promovată de V. Putin** – *Celle de l'islam qui ronge, au Caucase, le Sud russe, qui alimente le foyer tchéchène et investit l'Azerbaïdjan, l'Ouzbékistan, le Kazakhstan.* [S-C1.1]

Exemplul nr. 95: **amenințarea la nivel internațional** – *During the campaign, Putin railed against the West and the United States, spinning dark conspiracy theories and calling protesters stooges of the West.* [S-C1.9]

Exemplul nr. 96: **amenințarea la nivel internațional** – *Rusia se comportă precum un urs încolțit. Simte amenințarea asiatică, dar își arată colții spre Occident.* [S-C1.16]

Exemplul nr. 97: **politica de vecinătate** – *Pe întreg parcursul existenței sale, Rusia a ocupat și a asimilat (pe unele până la dispariție totală) zeci de popoare mici și mari, începând cu etniile nordice sau caucaziene și terminând cu țări și state ca Finlanda, Polonia, Țările Baltice, Moldova de la est de Prut.* [S-C1.12]

Exemplul nr. 98: **politica de vecinătate** – *În ce privește vecinul mai apropiat Rusiei – UE –, Putin crede în ideea unei comunități armonioase a economiilor, de la Lisabona la Vladivostok.* [S-C1.12]

Pornind de la afirmația lui T. van Dijk că opiniile au nevoie, de obicei, de sprijin și sunt „precedate sau urmate de o secvență de afirmații care le face mai plauzibile prin diferite reguli de inferență, bazate pe atitudini și valori” [135, p. 60], înțelegem că, în Ed., opiniile sunt, de obicei,

formulate ca suport evaluativ (al unui eveniment, cum ar fi amenințarea la nivel internațional, dezmembrarea URSS, lupta împotriva islamului promovată de Putin, politica de vecinătate etc.) și argumentate, în mare parte, prin inserarea referințelor aluzive la entități geografice și politice.

Observăm că aluziile geografice sunt diverse, ele se referă la mai multe țări (Finlanda, Polonia, Țările Baltice, Moldova, Statele Unite ale Americii, Uzbekistan, Azerbaidjan etc.) atrase în același segment tematic, având ca scop trasarea legăturii între evenimentele similare și explicitarea intenției persuasive a autorului. Aluziile analizate *supra* în exemplele 96-97 oferă autorului o anumită programare a comprehensiunii, dirijând de la distanță traseul ce urmează a fi parcurs de cititor.

Constatarea finală este că jurnaliștii utilizează informații ușor de recunoscut, care se asociază imediat cu persoane, cu grupuri de persoane sau cu anumite documente, explorează particularitățile unui anumit gen, un vocabular, expresii, aparținând unui anumit registru. Prin urmare, aluzia joacă un rol important printre tehnicile de reprezentare intertextuală, fiind folosită pe larg de editorialiști pentru a spori și a consolida semnificația mesajului transmis.

Expresiile „*Russie en peau de chagrin*” și „*pays qui a rétréci et ne fait plus assez d'enfants*” (ex. 99), extrase din editorialul lui Claude Imbert (*Le Point*), fac aluzie la problemele demografice cu care se confruntă Rusia pe parcursul ultimelor decenii.

Exemplul nr. 99: *Poutine est là pour soigner le grand chagrin russe, celui d'une Russie en peau de chagrin. D'un pays qui a rétréci et ne fait plus assez d'enfants.* [S-C1.1]

Intertextul utilizat de Claude Imbert se trage din romanul lui H. de Balzac *La peau de chagrin*. În realitate, se face aluzie la un portret realist al exceselor materialismului burghez pentru achiziționarea puterii. Accentul principal este lăcomia pentru bogăție, care duce la un final nefericit și decrepit la sfârșitul romanului la care se face aluzie. Această includere a fantasticului este, în mare parte, un cadru prin care H. de Balzac prezintă natura umană și societatea, dar care devine o realitate dură în prezent.

Elementul intertextual valabil pentru acest context pragmasemantic este oferit de atlasul conceput de Pascal Marchand, profesor la universitatea din Lyon-II, preocupat de problemele demografice ale societăților, care oferă harta diferitor destine ale Rusiei, în funcție de numărul populației sale.

Aluzia din exemplul de mai sus este foarte subtilă și necesită un cititor inițiat în domeniul vizat. Cititorul trebuie să cunoască ce se întâmplă cu pielea, ea se micșorează cu fiecare dorință, până la epuizare, adică până la dispariția totală. Expresia metaforică *Russie en peau de chagrin*, utilizată de editorialist, are ca scop incitarea cititorului pentru a căuta informații și a decoda mesajul, iar pentru a-l susține, autorul mai adaugă o frântură de informație: „*pays qui a rétréci et*

ne fait plus assez d'enfants”, care ar trebui să orienteze receptorul său. În caz că această aluzie nu este observată de cititor, procesul de receptare ar putea fi un eșec interpretativ. Astfel, confirmăm ipoteza că aluzia face apel la texte și la evenimente extratextuale și extradiscursive, dar funcționează în interiorul și în timpul lecturii, adică are caracter pragmasemantic.

Același intertext este folosit de Ph. Thureau-Dangin în editorialul său *Russie: dans quel pays revient Poutine?*(*Courrier International*), care, la rândul său, face referire directă la atlasul lui Pascal Marchand. În exemplul 100, este vorba despre informații extratextuale, cu aluzie la problemele socioculturale, demografice și de mentalitate cu care se confruntă Rusia:

Exemplul nr. 100: *L'un de ces destins, le plus dramatique peut-être, est la démographie. Au cours des années 1990 et d'une grande partie des années 2000, les Russes n'ont plus voulu faire d'enfants et ils mouraient jeunes. Trop de soucis, trop d'alcool, trop de chauffards et si peu de services sociaux... En prolongeant les courbes, les Nations unies annonçaient même dans un rapport que le pays ne compterait plus que 100 millions d'habitants en 2050 contre 141,9 millions en 2010. Heureusement, depuis 2008, la tendance fléchit. La décroissance de la population se poursuit, mais ralentit nettement. Diverses mesures d'hygiène et de santé publique ont fait décroître le nombre de décès. Et, sur les premiers mois de 2011, la Russie connaît enfin un excédent démographique.* [S-C1.3]

Aluzia este un exemplu de ghicitoare textuală, care poate fi dezambiguizată numai datorită informațiilor intertextuale. Prin intermediul aluziei, fiecare eveniment, personaj sau situație din editorial este înzestrată imediat cu proprietăți pe care textul nu le specifică explicit, dar presupune că cititorul este capabil să recurgă la tezaurul intertextual. Un exemplu concludent de astfel de „ghicitoare” este oferit de secvența următoare:

Exemplul nr. 101: *Mais Poutine, lui, est le passeur d'un peuple de 140 millions d'âmes, de ses icônes, de ses nouveaux boyards, de ses rêveries arrosées, de ses utopies fracassées, lourds icebergs flottant dans la mémoire populaire au gré du grand dégel.* [S-C1.1]

Expresia *le passeur d'un peuple de 140 millions d'âmes* reunește metaforic situația în societatea rusă actuală, condusă de V. Putin, cu opera lui N. Gogol *Suflete moarte*, ca și *de ses icônes, de ses nouveaux boyards*. Pentru decodarea mesajului implicit, receptorul are nevoie de competență intertextuală, de cunoașterea operei lui N. Gogol, dar și a istoriei Rusiei. Aluzia la *nouveaux boyards* (noi boieri) actualizează indirect imaginea de țară a lui V. Putin, făcând totodată legătura cu *les nouveaux riches*, adică toți cei care se îmbogățesc rapid în situații de tulburări sociale importante. Unele secvențe ale editorialului necesită o atenție deosebită și cunoștințe speciale referitoare la contextul social al domeniului vizat.

Un alt model de aluzie subtilă este prezentat tot într-un fragment propus de Claude Imbert:

Exemplul nr. 102: *Mais il s'en détache, car il ne croit plus au messianisme russe. Il campe sur son précarré : un patriotisme nationaliste.* [S-C1.1]

Indicatorul aluziei de data aceasta este expresia *messianisme russe*, care direcționează cititorii către conceptul *mesianism* – învățătură care propovăduiește „rolul deosebit” al unui popor în destinul omenirii. Prin această aluzie se face trimitere la politica de vecinătate rusă, adică tendința de a se implica în țările vecine, de a crea „conflicte înghețate”, totodată fiind evidențiat dezinteresul minorităților ruse din afara Rusiei de a învăța limba țării în care locuiesc.

Ca rezultat al analizei exemplilor 99-102, putem conchide că procesul de interpretare a aluziei este direct dependent de experiența și de cunoștințele tematice ale destinatarilor editorialului și doar un cititor cu o competență intertextuală bine antrenată este capabil să stabilească relația dintre sine și text în procesul lecturii și să extragă informația aluzivă în toată amploarea ei. Cu părere de rău, lecturile și interpretările acceptabile sunt dificil de descris sau de stimulat. Procesul receptării (cu un diferit grad de decodificare) nu poate avea loc decât în cazul când cititorii sunt predispuși și deschiși spre împletirile denotațiilor și conotațiilor și resimt spiritul lor informativ în editorial.

Vom sublinia că recunoașterea aluziei ține direct de receptarea și interpretarea mesajului. Prin urmare, autorii poartă responsabilitatea pentru orice distorsiune în cazul în care aluziile lor trec neobservate sau creează situații de ambiguitate interpretativă. Ei ar fi trebuit, poate, să includă aluziile într-o modalitate mai evidentă, însă unii autori preferă totuși să lase în umbră cel puțin un element aluziv, astfel acționând foarte subtil. Este important a lua în considerare faptul că o aluzie de succes trebuie să sugereze ceva concret și este nevoie ca ea să fie cu adevărat sesizată pentru a conferi lucrării efectul scontat.

Desigur, potențialul aluziei neobservate și nevalorificate de cititor va rămâne și va lăsa spațiu de interpretare pentru viitor, când un alt cititor va veni cu cunoștințele și competențele necesare ce-i vor permite o decodificare nouă și atunci dialogul între cititor și textul editorial va genera un text viu. Dar vom ține cont de faptul că, spre deosebire de operele literare, care își sporesc valoarea și produc noi modele interpretative odată cu trecerea timpului, editorialul este în strânsă legătură cu actualitatea evenimentului descris. Deci, pentru a-și realiza funcția persuasivă, elementul intertextual (aluzia) trebuie decodat la moment, aproape de situația informativă care l-a generat, „durata vieții” sale fiind limitată.

Forme ale intertextualității mixte. Citatele, referințele și aluziile nu sunt utilizate de sine stătător în textul produs. Adesea ele se combină reciproc, prin urmare, apare o combinație

de conexiuni intertextuale complementare, care pot genera o categorie mixtă a relațiilor intertextuale. Ea se întâlnește și într-o modalitate combinatorie mai complexă de citate directe, indirecte, clișee, aluzii și referințe, nu în funcție de normele de citare, ci motivate doar de alegerea și stilul autorului.

Putem vorbi despre mai multe tipuri de combinații de mecanisme intertextuale care generează intertextualitatea mixtă, alegerea fiind produsul opțiunii autorului:

a) Citat direct + citat indirect + referință la autor

Selectarea materialului factual ne-a pus la dispoziție exemple de cofuncționare a citatului direct, citatului indirect, clișeului și referinței. În plus, această combinație s-a dovedit a fi una dintre cele mai valorificate de editorialiști în articolele lor.

Exemplul nr. 103: *Dintre reacțiile externe, destul de rezervate până la data ediției, menționăm cea a președintelui comisiei de politică externă a Bundestagului german, Ruprecht Polenz, care a spus că „se demonstrează că Rusia este departe de o competiție deschisă, democratică, pentru președinție”, în timp ce guvernul american declară că se așteaptă la continuarea progreselor în „resetarea” relațiilor cu Moscova, indiferent cine va fi noul președinte al Rusiei, voci neoficiale apreciind însă că revenirea lui Putin va însemna „continuarea relațiilor, dar nu unele călduroase”. [S-C1.14]*

Exemplul nr. 104: *State-funded RT reported that the result was in line with both government and independent pre-election opinion polls, and highlighted the fact that webcams were placed in Russian polling stations to ensure fairness: “The elections can easily be called the most transparent in Russian history”. [S-C1.8]*

Exemplul nr. 105: *A Guardian editorial agreed that the result was in line with opinion polls, but suggested that the manner of the victory was the problem: “The battle that will unfold over the next 24 hours will be less over the fact that Putin got re-elected as president than it will be over the cheating that went on”. [S-C1.8]*

În exemplele 103-105 prezintă interes fragmentele „*State-funded RT reported that*” și „*A Guardian editorial agreed that*”, care stabilesc relația intertextuală dintre articolul actual [S-C1.8] și ceea ce a fost expus în ziarele *The Guardian* și *State-funded RT*. Din moment ce există un împrumut direct al unui pasaj dintr-un alt text, avem de-a face cu un exemplu mixt/combinat. Autorul se referă la publicațiile unde apare textul editorial sursă, însă prezența în textul produs a citatului direct face posibilă identificarea textului-sursă, și anume „*Russia: Putin’s carousel arrives in town*” (*The Guardian*, 5 martie 2012) [S-C1.6]. Spre deosebire de acest tip de referință, menționarea doar a unuia dintre elementele textului-sursă (referința la nume, la publicație) nu este suficientă pentru determinarea sigură a acestuia.

În exemplul 106, coexistă mai multe citate directe (3) și indirecte (2), însoțite de referința la autorul editorialului și la titlul ziarului (Edward Lucas, *The Telegraph*), și un comentariu/analiză (*this doesn't mean regime change any time soon, as the opposition is still too weak*).

Exemplul nr. 106: *The 2012 presidential elections are a "fatal turning point for the Putin regime", argued Edward Lucas in The Telegraph, suggesting that Putin has lost the confidence of middle-class voters. "His promises of higher salaries, pensions, and state spending, are threadbare and wildly unrealistic", said Lucas. However, this doesn't mean regime change any time soon, as the opposition is still too weak. A more likely outcome is an internal power struggle: "The big danger for Mr Putin is that his ex-KGB cronies will see him as a liability more than an asset. His presidential term lasts six years in theory. I give him two", Lucas wrote.* [S-C1.8]

b) referință la autor (individual/colectiv) + citat indirect + clișeu

În exemplele 107-110, editorialiștii preferă să combine clișeele *carousel voting*, *widespread election fraud*, *widespread fraud*, *repeat voting* și *Russian hardman* cu referințele la autori, precum *independent election monitors* (colectiv), *opposition activists* (colectiv), Navalnii (reprezentant al opoziției), Miriam Elder (editorialist), *The New Yorker* (publicație mediatică), încadrându-le în citat indirect.

Exemplul nr. 107: *But as with the December vote, independent election monitors and opposition activists presented evidence of widespread falsifications, including ballot stuffing and "carousel voting" – packing vans with voters and bussing them to several polling sites to cast numerous votes.* [S-C1.10]

Exemplul nr. 108: *Navalny's claims of widespread election fraud were soon followed by the communist party, who said that they could not consider the elections free or fair after the volume of complaints they had received.* [S-C1.6]

Exemplul nr. 109: *Opposition activists have reacted with fury to the result, reported Miriam Elder for The Guardian, alleging "widespread fraud", including ballot stuffing and repeat voting, as well as accusing Putin of using state-run television to boost his campaign.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 110: *The New Yorker reported that the Russian hardman politician admitted he had shed a few tears – but only because of the wind.* [S-C1.8]

c) citat indirect + citat direct + referința la autor + clișeu

A treia schemă combinatorie completează combinația anterioară (b) cu citatul direct, integral sau parțial, pentru a adăuga veridicitate argumentelor expuse. Exemplul 111 prezintă

citatul expus de Aleksandr Lukașenko (referința la autor), pe când exemplul 112 vine să citeze publicația mediatică *The Guardian*.

Exemplul nr. 111: *Le prix de la meilleure citation de la semaine, dans la catégorie « droits fondamentaux », est attribué au président biélorusse Alexandre Loukachenko, qui a sobrement déclaré dimanche 4 mars : « mieux vaut être dictateur que pédé ».* [S-C1.2]

Exemplul nr. 112: *According to the editorial, the once and future Russian president needs to start taking notice of the “democratic awakening” in Russia and address the public’s concerns: “His opponents know one thing: the more Putin rubs his power into their faces, the more he risks provoking the explosion nobody in Russia wants”.* [S-C1.8]

d) referința la autor + referința la publicație + citatul direct + citatul indirect + aluzie

În final, remarcăm cea mai complexă schemă combinatorie, adăugând la cele anterioare și aluzia. În exemplul 113, prin aluzia la personalitatea ministrului D. Cameron se invocă nedorința politicianilor de a pleca de la conducere. Prin urmare pentru cititorul familiarizat cu personalitatea politicianului britanic, dar care nu și-a dat seama din start de sursa intertextuală, editorialistul oferă referința la publicația mediatică și comentariul (citatul indirect) care este util pentru stabilirea legăturii în retrospectivă.

Exemplul nr. 113: *Most political leaders are keen to cling to power, said Peter McKay in The Daily Mail – just look at UK Prime Minister David Cameron: “Putin has manipulated the system to remain in power. So has Cameron, who made a pact with the Liberal Democrats which ensures him a full, five-year Parliamentary term”.* [S-C1.8]

Exemplul nr. 114: *Chiar Vladimir Putin scria într-un editorial găzduit de Washington Post că „societatea rusă este complet diferită față de momentul de turnură de la finele secolului 20. Oamenii devin mai influenți, mai educați și mai pretențioși”, scria fostul președinte, fostul premier și actualul președinte reales la Moscova.* [S-C1.13]

3.2.3. Funcții ale intertextualității

Din analiza pragmasemantică a secvențelor extrase din editoriale putem contura mai multe funcții ale intertextualității.

Motivele pentru care autorii de Ed. utilizează „un text străin” sunt variate. Prin interferența textelor și genurilor, citatele și referințele (multiple tipuri) coagulează funcții care depind în întregime de intenția autorului. Varietatea conexiunilor intertextuale permite identificarea relației între editorial și textele sau evenimentele anterioare (sau actuale). Drept rezultat este exteriorizată politica editorialului dat și, într-o anumită măsură, poziția

editorialistului. Lista de probleme rezolvate cu ajutorul conexiunilor intertextuale este foarte mare.

Primul participant al situației (relației) intertextuale, emițătorul (locutorul sau editorialistul), tricotează în textul produs elemente „străine” din motive diferite și, astfel, ele îndeplinesc *funcții* variate. Din moment ce ne referim în mod special la utilizarea intenționată a relațiilor intertextuale, suntem interesați, de la bun început, de intenția autorului, deci de scopul său, care urmează să fie realizat prin împrumutul intertextual. Prin urmare, prin funcție identificăm utilizarea intenționată și rolul elementelor intertextuale în transmiterea informației implicite și în crearea efectelor discursive.

Analiza formelor de intertextualitate în editorialele din corpusul nostru ajută să stabilim trei funcții principale îndeplinite de conexiunile intertextuale: *referențială*, *evaluativă* și *persuasivă*. Desigur, în Ed., datorită volumului redus, coexistă și cofuncționează diferite combinații ale funcțiilor indicate în una și aceeași unitate de relații intertextuale. Acest lucru se datorează numeroaselor provocări cu care se confruntă editorialistul. Dar, în spatele sarcinii și intențiilor de utilizare, este totuși posibil să identificăm caracteristicile predominante.

Funcția referențială este prototipul de legături intertextuale în discursul editorial (afirmație bazată pe predominarea numerică/statistică, reprezentată de citate, referințe și aluzii). Includerea elementului „străin” în text se află în concordanță cu destinația editorialului, adică aceea de a opina și de a convinge. Totodată, vom sublinia necesitatea unor informații suplimentare pentru o înțelegere deplină a textului mediatic. În contextul globalizării, dar și din cauza limitelor de spațiu în ziar, ar fi imposibil de prezentat un eveniment, atingând finalități persuasive, fără a recurge la un dialog al textelor (discursurilor) deja publicate, ce țin de acest domeniu sau de un alt domeniu aferent. Conexiunile intertextuale permit actualizarea unui anumit nivel de cunoștințe și consolidarea unei baze argumentative, pe care autorul își construiește demersul informativ și persuasiv. Aceste conexiuni intertextuale îndeplinesc funcție referențială, deci conectează destinatarul la textele create anterior sau la evenimentele extralingvistice pertinente, care stabilesc materialul comunicativ și oferă oportunitatea de a înțelege mesajul expus. Referințele intertextuale care implementează funcția referențială stabilesc relația dintre articolele și textele-sursă de informații fundamentale și complementare ce conțin informații despre evenimentul abordat. Scopul acestui tip de împrumut intertextual este de a informa cititorul despre opiniile altor editorialiști, ale unor personalități marcante sau instituții, vizate în mod direct sau indirect de respectivul editorial.

Funcția evaluativă. Conexiunile intertextuale în discursul editorial deseori îndeplinesc funcția de evaluare. Luând în considerare faptul că una din trăsăturile esențiale ale discursului

editorial vizează dialogul polemic, trebuie recunoscut că, de fapt, conexiunile intertextuale, care au funcție de evaluare, reprezintă elementul esențial prin intermediul căruia acest dialog este realizat. De fapt, mai multe pasaje din textele și discursurile anterioare sunt supuse analizei, criticii sau evaluării. Exprimarea opiniei în privința elementelor sus-menționate constituie forma dialogului polemic editorial. Astfel, putem presupune că relația intertextuală exercită funcția de evaluare în cazul în care autorul articolului o folosește pentru a-și exprima atitudinea față de fragmentul împrumutat. Atitudinea autorului poate fi negativă (critică) și pozitivă (empatică).

Editorialele alese pentru a forma corpusul nostru de studiu sunt dominate de o *tonalitate ironică* atunci când se referă la alegerile lui V. Putin, această tonalitate fiind reflectată printr-o multitudine de forme intertextuale. Tonalitatea ironică se actualizează prin *sarcasm* și are drept finalitate motivarea destinatarului de a analiza realitatea și încurajarea de a-și forma opinii critice și de a lua decizii proprii.

Într-un final, abordarea polifonică ține cont de caracterul ironic al afirmației. Ironia este utilizată pentru a prezenta locutorului poziția unui enunțiator de care editorialul se distanțează și îl consideră absurd. Prin urmare, conchidem că elementele intertextuale sunt utilizate pentru a critica emițătorul original prin expunerea ideilor acestuia într-un mod sarcastic. Tonul sarcastic într-un editorial iese în evidență și este perceput de receptorul căruia i se adresează editorialistul.

Funcția persuasivă rezultă din calitatea de formator de opinii a editorialistului, al cărui scop primar se rezumă la utilizarea intertextualității pentru a convinge și pentru a influența publicul său. Strategiile analizei incluse în corpusul de cercetare reliefează ideea că editorialele sunt puternic intertextuale. Ele reproduc parțial ceea ce a fost expus anterior, generând mesaje cu totul diferite de cele din textul-sursă, acestea fiind adaptate la noile condiții de comunicare mediatică, adică la așteptările publicului pentru care scrie un editorialist concret. Jurnaliștii preiau informațiile mai mult sau mai puțin cunoscute și recurg la deturnarea parțială sau totală a acestora cu scopul de a forma sau de a deforma opinia publică. Ne convingem că spațiul editorialului este deseori marcat de o vastă prezență interculturală, intersocială și transdisciplinară, care cere de la destinatari eforturi suplimentare în vederea interpretării mesajului transmis conform așteptărilor editorialistului.

Pentru a accentua încă o dată importanța și valoarea intertextualității valorificată în editoriale în scopul de a crea efecte discursive de sens, am aplicat metoda excluderii materialului intertextual. Această metodă ne permite să observăm cum s-ar schimba mesajul, demersul și strategia comunicativă în cazul în care elementele intertextuale ar fi excluse. În Anexa 4 prezentăm un editorial publicat de ziarul *Periscope Post*, care oferă un cadru intertextual bogat, textul articolului fiind o răscruce de citate directe, citate indirecte, referințe (de variate tipuri)

contextualizând surse istorice, politice, sociale, culturale și interculturale pentru a oferi o evaluare finală a alegerilor lui V. Putin.

Tabloul intertextual este bogat, editorialistul vine cu 14 surse citate (referințe la autori și publicații mediatice), complementate de 11 citate directe, 12 citate indirecte, 4 clișee și referințe și aluzii la contextul istoric și geografic local și internațional. Prin urmare, dacă aplicăm metoda excluderii elementelor intertextuale în acest editorial, obținem un text întrerupt, căruia îi lipsesc elementele textualității (coerența, coeziunea, intertextualitatea etc.), ce îl face dificil în a fi perceput și interpretat.

Russian Prime Minister Vladimir Putin is set for a return to the presidency after claiming victory in the elections on Sunday. [ ]

But not everyone is celebrating. [ ] The Russian PM has seen a dip in popularity in recent months, partly due to allegations of serious fraud against his [ ] and partly because of [ ].

Putin held the Russian presidency [ ], and has served as prime minister for the last four years. He will be able to serve as president for at least six years, after [ ].

Legitimate victory. [ ]

[ ]

Putin needs to change. [ ]

The big question: did Russian PM and soon-to-be President (again) Putin really cry during his victory speech? [ ]

Putin in the firing line. [ ]

Most political leaders are keen to cling to power, [ ].

Victory raises questions. [ ]

[ ]

Russia and China: What's next? [ ]

În lipsa elementelor intertextuale, efectele discursive de sens nu sunt realizate, mesajul nu este transmis, referențialitatea și informativitatea sunt pierdute, ceea ce pune în valoare importanța intertextualității ca element textual și discursiv.

3.3. Studiu de caz: gradul de decodare a intertextualității în titlurile editorialelor

După cum s-a discutat în subcapitolul precedent, în procesul de comprehensiune și de interpretare a textelor, intertextualitatea servește ca element de bază care leagă cunoștințele actuale despre lume, orientările ideologice și atitudinile editorialistului cu cele anterioare, cu experiența și mentalitatea cititorilor. În studiul de caz realizat în cadrul cercetării noastre doctorale ne-am propus să evaluăm gradul de decodare a elementelor intertextuale din titlurile de

editoriale. În încercarea de a oferi instrumente de decodare a intertextualității, dar și cu scopul de a ajuta cititorii să înțeleagă și să interpreteze texte de opinie, care necesită, de obicei, diverse competențe, în special enciclopedice, interculturale și psiholingvistice din partea cititorului, am ales pentru experimentul nostru Ed. cu câteva secvențe care înglobează surse de intertextualitate.

Am constatat deja (vezi cap. 1) că fiecare cuvânt sau expresie pe care îl/o folosim a fost folosit(ă) anterior, astfel, originalitatea noastră constă în găsirea unor noi modalități de a pune în valoare și de a utiliza stocul informativ, pe care îl împărtășim altora, ajustându-l la necesitățile și scopurile noastre într-o situație specifică de comunicare. În Ed. nu este vorba despre un act inconștient de utilizare a diverselor surse de intertextualitate. Din contra, autorul editorialului își propune să atragă atenția asupra sursei unităților informative pe care le folosește intenționat, căci ele sunt ecoul gândirii umane din diferite epoci și spații geoculturale. Prin urmare, doar prin analiza conexiunilor cu textele precedente, mesajul poate fi dedus și înțeles și în modul scontat de jurnalist.

Studiul de caz explorează gradul de intertextualitate în titluri de Ed., precum și legăturile pe care acestea le stabilesc cu pre-textele. Datele pe care le analizăm sunt rezultatul unui studiu alcătuit dintr-un corpus de 14 titluri de Ed., oferite unui eșantion de 33 de studenți din anul III la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine (USM), care au fost rugați să identifice elementul intertextual, să indice textul-sursă și să interpreteze mesajul în noul anturaj comunicativ. Datele rezultate din analiza statistică a răspunsurilor primite sunt prezentate integral în **Anexa 2**; rezultatele pot fi interpretate per student, per item și per grup.

În conformitate cu criteriile prestabilite în vederea constituirii corpusului factual (un singur tip de text jurnalistic, publicat online, în ziarele din Republica Moldova), titlurile propuse pentru analiză au fost selectate în limba română (maternă) și țin de evenimentele politice (crearea de alianțe dubioase, politica controlată, implicarea oligarhilor în politică) din Republica Moldova, aparținând, astfel, unor condiții culturale bine cunoscute (vezi **Anexa 3**).

Pornim demersul nostru, alături de cercetătoarea Elena Varzari, de la afirmația că, în „triada autor – lector – text”, titlul este elementul intermediar, regăsit la fel (pe lângă corelația amintită) și în relațiile autor versus titlu și lector versus titlu [83, p. 106].

Relația autor – titlu se obiectivează, înainte de lectura propriu-zisă a unui text, prin exprimarea atitudinii auctoriale față de eveniment, personalitate, situații descrise, programând organizarea și interpretarea prin faptul că aduce în poziție frontală elemente intertextuale, actualizate prin expansiunea unor cuvinte-cheie.

Titlul declanșează acțiunea funcției conative a limbajului prin influențarea auctorială asupra cititorului potențial, pentru a-l determina să citească textul care urmează. În această

ordine de idei, W. Dressler afirmă că statutul pragmatic al textului este reprezentat cu precădere în secvența liniară de început (titlu). „În acest câmp el trezește interesul lectorului”, îi provoacă tensiunea așteptării [apud 83, p. 107].

Din alt punct de vedere, I. Galperin consideră titlul drept „conținutul comprimat, încă nedescoperit al textului” și îl aseamănă cu o coardă despre ale cărei dimensiuni și funcții se poate judeca doar după ce ea se desface [99, p. 133].

Menționăm că înțelegem prin titlul unui editorial secvența textuală (verbală) care precedă textul jurnalistic (mediatic) și care mediază relația editorialist – text – cititor, inițiind etapa de influențare și dirijare a receptorului înainte de lectura propriu-zisă. Considerăm titlul un element important în procesul de receptare a textului. Este un procedeu discursiv care facilitează primul contact al publicului (unui editorial) cu textul. După cum s-a menționat anterior, rolul primar al titlului este de a anunța tema, a orienta și a dirija, eventual a influența lectura, creând orizonturi de așteptare. De reușita titrării depinde continuarea sau, în mare măsură, abandonarea lecturii.

Ideea că între un text și titlul său există o „legătură fundamentală” este acceptată pe larg: orice titlu are sens, dar încă nu are semnificație decât prin confruntare cu conținutul, totodată, el oferă posibilitatea înțelegerii adecvate a mesajului textului respectiv [59, p. 191].

Am plecat de la constatarea generală că titlul jurnalistic constituie o unitate (eterogenă) conținând mai multe secvențe sau microtexte (deci este intertextual prin natura sa). Un alt motiv pentru care suntem interesați de evaluarea gradului de manifestare a intertextualității în titlurile Ed. vine din necesitatea de a stabili relația dintre cunoștințele și intențiile persuasive ale autorului și competențele intertextuale/enciclopedice necesare pentru a decodifica mesajul ascuns. Intenția noastră de bază constă în a încerca să evaluăm gradul de dezambiguizare a intertextualității prin analiza numărului de elemente și de surse intertextuale identificate/non-identificate și astfel să aflăm procentajul posibilităților de decodificare a mesajului transmis de editorialist.

Ținând cont de faptul că orice competență intertextuală, tangentă cu cea enciclopedică, are legătură directă cu cunoștințele generale ale cititorului, am apelat, din nou, la modelul gradelor de cunoaștere prezentate de E. Coșeriu, în timp ce analiza limba din perspectiva filosofiei limbajului [27, p. 36-52].

De-a lungul timpului, conceptul de cunoaștere a dat naștere unui mare număr de interpretări. Reamintim că, încă din Antichitate, sunt remarcate eforturi sporite pentru stabilirea reperelor conceptuale de definire a cunoștințelor „prin raportarea lor la procesele de *percepție* și *reflecție*” [10, p. 59]. Pentru filosofii antici era important să descopere adevărul, iar cunoștințele trebuiau să reflecte acest adevăr. Astăzi obținem informații despre noi, despre lumea care ne înconjoară și prin *percepție* (simțurile noastre), dar acestea ne pot înșela (informații subiective) și

nu pot fi considerate cunoștințe. Pentru a fi obiective, rezultatele acumulate prin percepție trebuie să fie analizate și procesate prin *reflecție* (gândirea logică). Ca rezultat al centrării filosofiei pe om, prin trecerea spre „gândirea despre gândire” (Socrate), se conturează problematica gnoseologiei (la Platon, Aristotel, Democrit, Epicur), cunoașterea umană se regăsește ca obiect distinct al reflecției filosofice [80, p. 31-32]. Astfel, C. Stroe susține că „teoria cunoașterii începe să fie văzută ca o componentă necesară oricărei construcții filosofice, ea explicând ce este și cum se realizează cunoașterea lumii de către om – posibilitatea cunoașterii, legile, nivelurile, formele și valoarea acesteia” [80, p. 31-32]. Teoria cunoașterii se constituie însă ca disciplină filosofică de sine stătătoare în epoca modernă prin evaluarea și interpretarea conținutului produselor și a finalităților activității de cunoaștere, gândirea filosofică fiind reprezentată de nume precum Descartes, Fr. Bacon, J. Locke (precizează clar pentru prima dată problematica teoriei cunoașterii [80, p. 33-36]), Leibniz, Kant, D. Hume ș.a. [201, p. 9].

Astăzi cunoașterea este percepută de cercetătorii din domeniu ca o noțiune de mare complexitate, cu un trecut foarte îndelungat și cu un palier larg de abordări și definiții. Totuși, principalul aspect prezent în majoritatea definițiilor din dicționare (cum ar fi *Dicționarul explicativ al limbii române* și *Webster*) este faptul că la baza cunoașterii stau informațiile, experiența și învățarea [197, p. 250; 203, p. 1252].

Cunoașterea poate fi abordată ca proces, fenomen sau produs al activității umane. A. Flew precizează că întrebările filosofice se concentrează asupra naturii cunoașterii, naturii subiectului cunoscător și admite trei tipuri principale de cunoaștere: cunoașterea factuală, practică și prin contact [199, p. 84].

Alături de elementele procesului de cunoaștere (obiectul, subiectul, relația cognitivă dintre obiect și subiect și, nu în ultimul rând, cunoștințele și comunicarea prin intermediul căreia acestea din urmă se obiectivează și se socializează) [80, p. 33, 46-57], pot fi distinse două tipuri fundamentale de cunoaștere (care interacționează): pe de o parte, cunoașterea comună (doxa) – bazată pe observație, realizată spontan, fără etaj critic sau fără utilizarea unor metode speciale, are ca finalitate cunoștințe elementare despre realitate, exprimate în limbaj natural și, pe de altă parte, cunoașterea științifică (episteme) – desfășurată pe bază de reguli, într-o modalitate sistematizată și organizată, având scopuri precise, o cunoaștere critică servită de un limbaj conceptual [80, p. 58-77].

Revenim la E. Coșeriu, pentru a preciza că lingvistul preia modelul gradului de cunoaștere de la Leibniz (*De cognitione, veritate et ideis*), care se opune distincției prea rigide între cunoaștere (cu idei clare) și necunoaștere a lui Descartes, afirmând că, în realitate, există mai multe grade de cunoaștere. Prin urmare, alături de Leibniz, E. Coșeriu deosebește

cunoașterea obscură (nu permite identificarea obiectului/sursei cunoscute) de *cunoașterea clară* (permite recunoașterea sursei/obiectului, însă în diferite grade). La rândul ei, cunoașterea poate fi una clară-confuză (*cognitio clara confuza*), unde termenul „confuză” semnifică o cunoaștere clară distinctă (are justificare) [27, p. 40-41].

În aceeași ordine de idei, cu referire la gradele de cunoaștere propuse de cercetătorii menționați, putem afirma că receptarea și înțelegerea textului de către destinatar sunt în dependență directă cu raportul dintre cunoștințele (competențele) de fond (enciclopedice) ale participanților la actul de comunicare (prin intermediul editorialului), inclusiv cele de competență socioculturală și cele specializate. Atunci când inițiem un concept abstract nou, ne folosim de întreaga noastră experiență și de structurile cognitive pe care le avem pentru a recepta, a înțelege și chiar a defini elementul de noutate (actualizat și valorificat prin intertextualitate).

Propunem să aplicăm nivelurile de cunoaștere răspunsurilor primite de la eșantionul de studenți evaluați în vederea identificării și decodării gradului de intertextualitate în titlurile Ed. Deosebim următoarele tipuri:

Cunoaștere clară distinctă (justificată, completă) – permite recunoașterea obiectului (în diferite grade), identifică sursa și toate asociațiile legate de el. În aceste condiții, emițătorul și receptorul se află la niveluri egale, având cunoștințe enciclopedice (de fond) relativ comune. În acest caz comunicarea trebuie să fie de succes.

Cunoaștere obscură sau superficială – destinatarul recunoaște indicele textului împrumutat, dar nu poate determina cu claritate sursa, deci semnificația mesajului nu este dezvăluită pe deplin. Diferența dintre competențele enciclopedice, socioculturale și intertextuale ale emițătorului și destinatarului este semnificativă. Cu un astfel de raport al cunoștințelor generale ale participanților la actul de comunicare este posibilă neînțelegerea sau interpretarea eronată a textului-țintă.

Necunoaștere – destinatarul consideră că textul împrumutat aparține emițătorului, astfel legătura intertextuală nu este percepută și valorificată. Acest lucru se întâmplă atunci când cunoștințele de fond ale autorului și cititorului diferă în mod accentuat. Rezultatul acestei relații este un eșec interpretativ.

Pentru aplicarea modelului propus de stabilire a gradelor de cunoaștere la răspunsurile oferite de către respondenții intervievați, am operat cu următoarele criterii de analiză a rezultatelor:

1. Cunoaștere clară distinctă (justificată) – de la 10 la 14 surse intertextuale identificate și interpretate, ceea ce constituie 70-100% grad de decodare.

2. Cunoaștere obscură – de la 6 la 9 surse intertextuale identificate și interpretate, ceea ce constituie 40-69% grad de decodare.
3. Necunoaștere – de la 0 la 5 surse intertextuale identificate și interpretate, ceea ce constituie 0-39% grad de decodare.

Numărul de titluri de Ed. decodate prin identificare/interpretare corectă a trimiterii intertextuale este prezentat în **Figura nr. 7**.

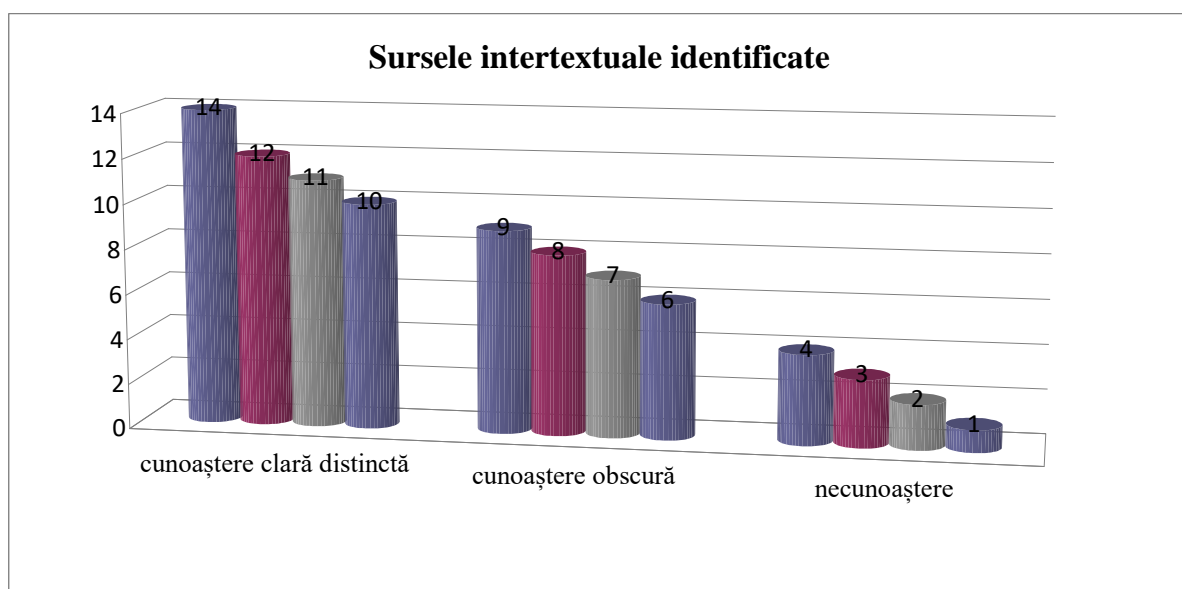

Fig. 7. Numărul surselor intertextuale identificate în cadrul studiului de caz
Sursa: elaborată de autor (N. R.)

În urma aplicării modelului la rezultatele obținute, care sunt reprezentate desfășurat în **Anexa 2**, am efectuat următoarea reprezentare grafică care ne arată nivelul de cunoaștere a surselor intertextuale pentru fiecare student în parte (Fig. 8).

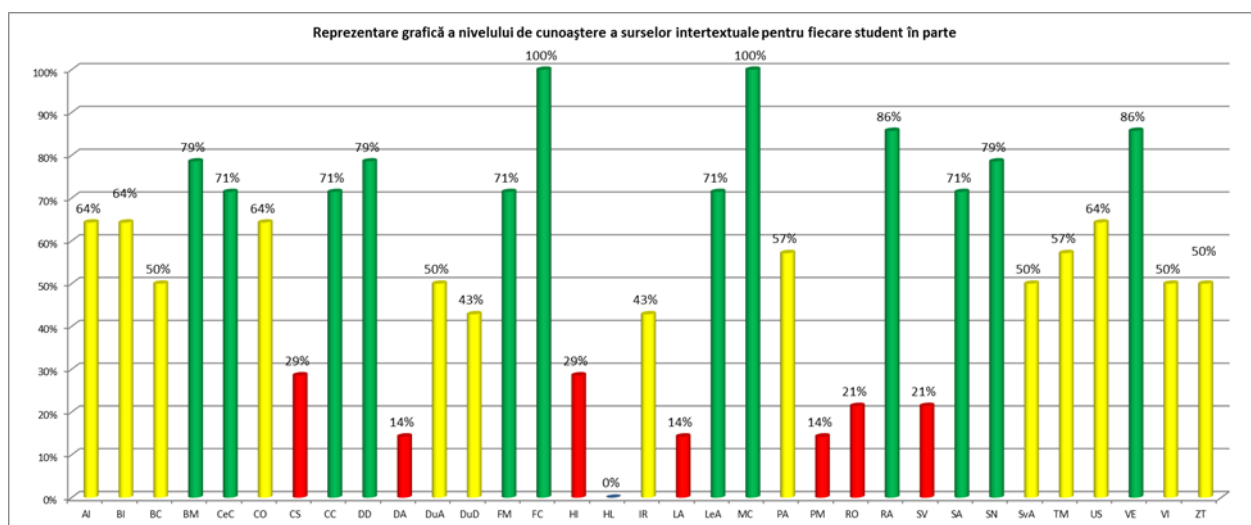

Fig. 8 Reprezentarea grafică a nivelului de cunoaștere a surselor intertextuale pentru fiecare respondent în parte
Sursa: elaborată de autor (N. R.)

Analizând reprezentarea grafică din **Figura 8**, am constatat că, din 33 de respondenți, doar 12 studenți au dat dovadă de cunoaștere clară distinctă (justificată), căci răspunsurile lor variază de la 70% până la 100% grad de identificare a sursei intertextuale. Pentru obținerea acestui rezultat, respondenții au decodat cel puțin 10 din 14 itemi sugerați. Rezultatele obținute se prezintă în modul următor: 2 respondenți au identificat 14 din 14 itemi (100% decodare intertextuală), 2 respondenți au identificat 12 surse (86%), 3 respondenți au identificat 11 surse (79%) și 5 respondenți au identificat 10 surse (71%).

Mai mult, 13 respondenți se încadrează în categoria studenților cu o cunoaștere obscură în cazul în care intuiesc că au văzut sau au citit undeva ceva similar, dar nu pot indica exact sursa corectă a elementului intertextual, răspunsurile lor variind între 40 și 70%. Pentru obținerea acestui rezultat, respondenții au decodificat de la 6 la 9 itemi sugerați. Rezultatele obținute au fost: 4 respondenți au identificat 9 din 14 itemi (64% decodare intertextuală), 2 respondenți au identificat 8 surse (57%), 5 respondenți au identificat 7 surse (50%) și 2 respondenți au identificat 6 surse (42%).

Și, în sfârșit, 8 respondenți au considerat că este foarte dificil de identificat elementul intertextual și nu au fost în măsură să analizeze titlurile, fapt care îi încadrează în categoria de la 0 până la 40% grad de decodare, ceea ce este insuficient pentru perceperea mesajului transmis de autorul de editorial. Respondenții care au obținut acest rezultat au decodificat de la 0 la 4 itemi sugerați: 2 respondenți au identificat 4 din 14 itemi (28% decodare intertextuală), 2 respondenți au identificat 3 surse (21%), 3 respondenți au identificat 2 surse (14%) și 1 respondent a identificat 0 surse (0%).

Analizând rezultatele, observăm în continuare că cei 12 respondenți au identificat elementele intertextuale și sursa acestora în 10 până la 14 titluri editoriale, rezultat care reprezintă 36,5%, deci constatăm un nivel ridicat de decodare intertextuală. Cei 13 respondenți care au identificat elementele intertextuale și sursele a 6-9 titluri editoriale ar reprezenta 39,5%, deci un nivel obscur de decodare. Și, în sfârșit, cei 8 respondenți care au întâlnit dificultăți în înțelegerea titlurilor reprezintă 24%, prin urmare, vorbim despre gradul scăzut de dezambiguizare. Rezultatele analizei noastre a gradului de decodare a intertextualității în titlurile editoriale sunt reprezentate în figura de mai jos.

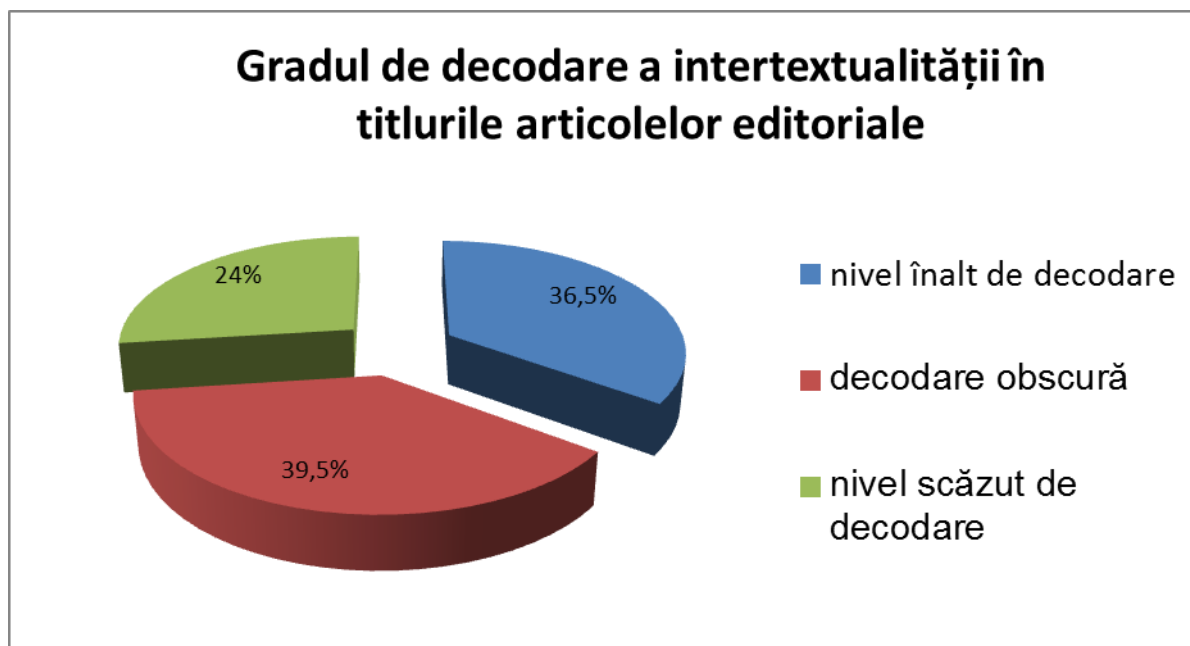
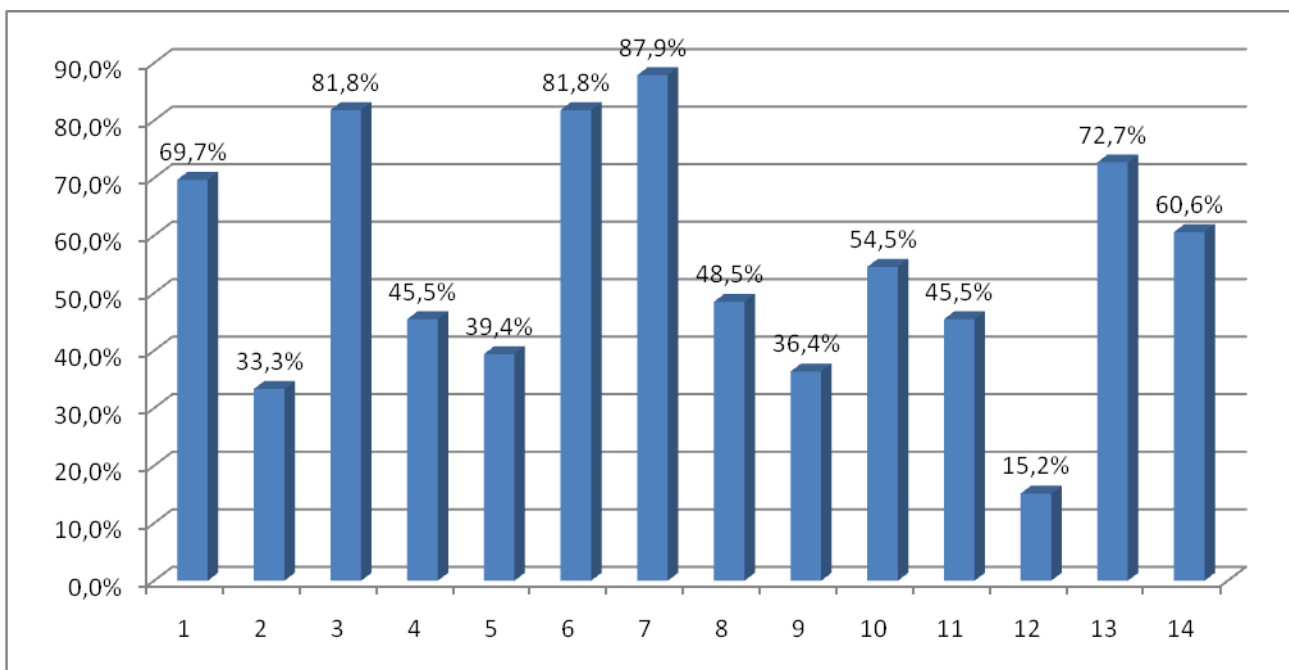

Fig. 9. Gradul de decodare a intertextualității în titlurile de editoriale
Sursa: elaborată de autor (N. R.)

În același timp, analiza gradului de decodare a intertextualității în titlurile de editoriale necesită precizarea dacă intertextualitatea este un fenomen cu finalitate deschisă (valoare extrinsecă), căci au existat cazuri în care cititorii au identificat alte surse decât cele încifrate de către autorul însuși, sau dacă este vorba despre un proces opus, cu opțiuni limitate (valoare intrinsecă), în cazul în care autorul leagă în mod deliberat textul său de alte texte și surse create anterior. În urma analizei răspunsurilor oferite de către respondenții noștri, suntem înclinați să afirmăm că legăturile intertextuale sunt în mare parte controlate de text, în cazul nostru de titlurile de editoriale, astfel, fiind limitate. Totuși, nu le considerăm doar o repetare mecanică a cuvintelor, mai ales pentru că un fenomen cu efecte textuale necesită interpretare la nivel semantic și pragmatic, adică situațional.

În ceea ce privește valoarea aplicativă a studiului de caz, revenim la datele reprezentate în **Anexa 2**. Analizând aceste date, putem deduce mai multe informații atât despre nivelul de percepere a informației intertextuale și a mesajului încriptat de către fiecare student în parte (a se vedea Fig. 8), cât și despre nivelul de pregătire a întregii grupe la fiecare item în parte. Această dependență grafică este reprezentată în **Figura 10**.

*Fig. 10. Nivelul de percepere a informației intertextuale pentru fiecare item (titlu) în parte
Sursa: elaborată de autor (N. R.)*

Rezumând datele analizei rezultatelor chestionarului, am ajuns la concluzia că în titlurile de editoriale se explorează diverse metode de manipulare a opiniei publice, valorificând în acest sens competențele/cunoștințele intertextuale și enciclopedice ale editorialistului care impun cititorului indirect sarcina de a se documenta pentru a fi capabil să decodeze mesajul și să interpreteze informațiile implicite. Prin urmare, receptorul este pus în situația de a proiecta sursa pe multitudinea de texte posibile, dar, în același timp, trecându-l prin filiera intertextualului. Cititorul este capabil să identifice ideile, să cerceteze pozițiile politice din spatele titlurilor etc. [155, p. 120].

Este important de menționat că titlurile incluse în chestionar au fost alese astfel încât să putem testa nivelul cunoștințelor intertextuale ale studenților la fiecare item în parte și per total ca grup. Al doilea obiectiv al studiului de caz a fost de a determina gradul de dificultate în procesul de decodare a fiecărui titlu de editorial și a mesajului intertextual implicit. Alegerea noastră a fost determinată de faptul că evaluarea competenței intertextuale/enciclopedice (cunoaștere) poate fi realizată numai prin numeroase comparații cu indicatorul inițial (legătura intertextuală), precum și luând în calcul eventualele abateri (identificate de către cititor, uneori diferite de intențiile autorului). Este sigur că intertextualitatea face ca mesajul să fie ambiguu, prin urmare, este destinat cu preponderență cititorilor care posedă abilitățile/competențele necesare pentru decodare.

În urma analizei datelor obținute prin studiul de caz, observăm că anume cunoașterea gradului de decodificare și dezambiguizare a intertextualității și, implicit, a cunoștințelor și competențelor intertextuale ale studenților de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine permite să organizăm mai eficient procesul de instruire și curriculumurile pentru mai multe discipline de studiu (*Interpretarea textului, Interpretarea discursului englez/francez, Pragmatica textului și pragmatica discursului englez/francez* etc.), aplicând metodele tradiționale și lucrul individualizat și diferențiat.

Este cert că fiecare cadru didactic, la începutul unui nou an universitar, trebuie să reevalueze procesul de planificare a modului pe care îl va prezenta studenților în anul curent. Cu atât mai mult, ar trebui să atragă o deosebită atenție numărului de ore de lucru individual la fiecare temă din modul. Diferențierea numărului de ore depinde în mare măsură de particularitățile specifice ale grupei, de cunoștințele inițiale de fond ale studenților, de indicațiile metodice propuse de membrii departamentului corespunzător. Cadrul didactic își fixează obiectivele și activitățile care se vor realiza în acest sens.

În parcursul academic, lucrul individual este un factor decisiv, care contribuie la edificarea cunoștințelor și care mărește gradul de dezambiguizare a lianților intertextuali, prin urmare, el trebuie valorificat la maximum în procesul de predare/învățare. Datele studiului de caz permit să organizăm mai eficient și diferențiat lucrul individual. Acest aspect al procesului educațional trebuie direcționat și monitorizat astfel, încât să îmbogățească simțitor bagajul de cunoștințe al studenților. Studiul de caz efectuat are drept scop facilitarea identificării în mod individual a punctelor forte și, în același timp, a lacunelor. Oferindu-le studenților posibilitatea de a propune idei pentru teme de analiză, obținem indirect un feedback despre necesitățile intelectuale ale acestora și despre atitudinea lor față de lucrul individual. Libertatea de a alege și de a avea alternative este una dintre multele premise care motivează calitatea studiilor.

Astfel, conform reprezentării grafice din figura 10, observăm că la unii itemi cum ar fi 3, 6, 7, 13 sursa intertextuală a fost identificată la un nivel înalt, gradul de dezambiguizare a mesajului implicit (per grup) variind între 72% (item 13) și 87,9% (item 7), fiind identificat în medie de 27 de studenți respondenți din totalul de 33.

Itemul 7, *Și tu, Brutus (Ghimpu)?* este decodat intertextual de o majoritate de respondenți (29), primind cel mai înalt grad de dezambiguizare (87,9%), ceea ce indică o cunoaștere exactă și detaliată a evenimentului istoric concret și o percepere a indicelui intertextual, în cazul dat referința la nume (Brutus) atribuită prin extensiune politicianului Marcus Julius Brutus (începutul lunii iunie 85 î.H. – sfârșitul lunii octombrie 42 î.H.) din Republica Romană târzie și aluzia intertextuală la rolul său de conducător în conspirația care a avut ca scop asasinarea lui

Iulius Cezar. Am selectat pentru exemplificare următoarele răspunsuri ale studenților respondenți: „Paralelă cu trecutul istoric al Romei antice, unde Brutus și-a trădat tatăl, în mod similar cu felul în care Ghimpu deviază de la obiectivele și pozițiile luate de Lupu și Filat” (AI); „Relaționat la istorie, aș interpreta titlul acesta ca o aluzie la faptul că Ghimpu își permite să arunce cu declarații nefavorabile imaginii Alianței. Adică, popular vorbind, Ghimpu mușcă mâna care îl hrănește” (VE); „Aceasta este întrebarea lui Cezar când a fost înjunghiat de o persoană în care avea încredere. Prin urmare, se referă la o trădare, care urmează să se materializeze” (RA); „Se implică tangența morală a politicianului Ghimpu cu Brutus și elementul trădării. Astfel se face aluzie la faptul că și el, la fel ca Brutus, este un trădător” (LeA).

Următorul după gradul înalt de decodificare (81,8%) este itemul 6 – *Povestea omului verde care s-a întâlnit cu omul roșu* – prezintă o aluzie la povestea lui Harap-Alb și anume la personajele Împăratul Verde (bun și cumpătat) și Împăratul Roșu (om crud), uniți prin mariajul lui Harap-Alb, nepotul lui Verde Împărat, și Mara, fiica lui Roșu Împărat. Ni s-au părut pertinente următoarele răspunsuri ale studenților respondenți: „Aluzie la o posibilă alianță între PLDM și PCRM, care are tangență cu povestea Împăratului Verde și a Împăratului Roșu, care trebuiau să facă o alianță” (AI); „Titlul face aluzie la personalitatea liderului PLDM (simbolul partidului este de culoare verde), iar omul roșu este reprezentantul PCRM. Astfel, ei sunt asemănați cu personajele din poveștile lui Ion Creangă” (LeA); „Idea este extrasă din povestea Harap-Alb, care ar veni ca o subliniere a unui conflict, făcând aluzie la totalitatea de sisteme politice și alianțele surprinzătoare” (DD).

Pe de altă parte, observăm că itemii 2, 5, 9, 12 au înregistrat un grad scăzut de decodare, cuprins între 15,2% (item 12) și 39,4% (item 5), fapt ce indică un nivel de dificultate sporit sau lipsa cunoștințelor respondenților, elementele intertextuale fiind identificate în medie de 11 studenți din totalul de 33. Unele sugestii oferite de respondenți pentru itemul 2 – *Ciulinii istoriei* – care a fost decodat de un total de 11 studenți au fost: „Istoria se ține scai de prezent” (FM); „Istoria este trecutul nostru, fie că îl acceptăm sau nu, ne străduim să îl uităm, ignorăm sau îl mai ținem minte. Iar ciulinii ar fi greșelile din trecut, care au consecințe și asupra prezentului” (DD); „Titlul face referință la evenimente istorice, în special la cele ce țin de istoria Basarabiei. Evenimente care prin diferite romane și povești încearcă să fie camuflurate. Referința «ciulinii» exprimă ideea că, de fapt, adevărul este ascuns” (LeA); „Ciulinii Bărganului este opera cu referință intertextuală. Astfel se face aluzie la o echipă care a apărut din nimic și se face campioană în viața politică” (PA).

Cele analizate *supra* ne conving că profesorul trebuie să ajusteze volumul și timpul acordat pentru fiecare sarcină în procesul de planificare în funcție de nivelul grupei și al fiecărui student în parte. Considerăm că rezultatele studiului de caz oferă soluții și sugestii care pot facilita procesul de gestionare și de repartizare a orelor destinate lucrului individual în curriculumul disciplinei vizate.

Formularea sarcinilor pentru studiul de caz are drept finalitate realizarea scopului urmărit în etapa dată a instruirii. Studiul demonstrează necesitatea formulării sarcinilor individualizate care vor avea ca finalitate suscitarea interesului pentru o căutare documentară, lichidarea golurilor (lacunelor) în cunoștințele studenților și trezirea interesului față de obiectul/subiectul dat, creând în același timp condiții optime pentru lucrul creator al fiecărui student în parte și per grup prin individualizarea sarcinilor după gradul de dificultate al dezambiguizării intertextuale. Astfel, se poate contribui la reactualizarea funcțională a curriculumului prin corelarea lucrului individual al studentului, prin adaptarea la grupul-țintă a reperului curricular, inclusiv prin diversificarea metodelor aplicate. Totodată, lucrul individual poate servi drept mecanism de diferențiere și individualizare a sarcinilor pentru grupul-țintă.

Sintetizând cele expuse în acest paragraf, deducem că activitatea individualizată este un mod de instruire care ține seama de faptul că cei ce învață se deosebesc unii de alții, că fiecare prezintă particularități individuale în ceea ce privește gradul de inteligență, temperamentul și caracterul. Profesorul trebuie să-și cunoască foarte bine discipolii pentru a determina criteriul de elaborare și de stabilire a obiectivelor lucrului individual, de monitorizare și de evaluare a acestuia. Pe lângă faptul că au fost identificate dificultăți de decodare a indiciilor intertextuale și de percepere a mesajului implicit, am remarcat că gradul de pregătire a respondenților este foarte diferit și prevalează elementul eterogenității, care justifică necesitatea instruirii diferențiate și individualizate.

3.4. Concluzii la capitolul 3

În capitolul 3 ne-am propus elucidarea mecanismelor de funcționare a intertextualității în editorial. Formele de intertextualitate oferă accesul implicit la informația intertextuală din editorial, fapt ce permite deschiderea interpretativă. Atribuirea domeniului vizat unei surse de orientare se produce prin identificarea formei de intertextualitate, a intertextului și prin decodarea mesajului implicit. Modelul interpretativ bazat pe conceptul intertextualității care contribuie la percepția textului editorial permite soluționarea problemei legate de modul în care cititorul se orientează în spațiul textului unui editorial. Consultarea materialului lingvistic ne-a condus la următoarele constatări:

1. Mai întâi de toate, menționăm într-un editorial cultivarea unui stil bogat în înlănțuiri intertextuale. Scriitura editorialistului abundă în tehnici de reprezentare intertextuală, care valorifică competențe ce țin de domeniul istoric, social, psihologic, cultural etc. și, la rândul lui, așteaptă de la destinatari un efort intelectual pentru a descifra mesajul (inclusiv documentându-se în caz de necesitate) și a interpreta adecvat informația inserată în text.

2. O altă trăsătură esențială a intertextualității constă în caracterul său universal, indiferent de limba editorialului sau de cultura de proveniență. Asistăm la creații intertextuale și interculturale complexe, mai ales în cazul producerii și descrierii evenimentelor sociale cu o extindere globală și de o importanță deosebită, transgresând limitele geografice și culturale.

3. Opiniile expuse de editorialiști pot fi explicite și implicite, directe și indirecte, exprimate obiectiv, dar mai frecvent subiectiv. Editorialele sunt o combinație de declarații, împreună cu normele, valorile și poziția autorului. Citarea nu exprimă opinia în mod direct, ci doar atitudinile sociale împărtășite în ceea ce privește evenimentul (persoana) vizat(ă) și permite cititorilor să deducă opiniile corespunzătoare. Remarcăm faptul că opiniile în editoriale sunt, de obicei, formulate ca suport evaluativ, definindu-se astfel punctul pragmatic sau concluziile unui articol de opinie.

4. Tipologia conexiunilor intertextuale în editorial este construită pe baza criteriului localizării pre-textului, de unde identificăm: 1) *intertextualitatea orizontală*, care cuprinde formele de intertextualitate în sens restrâns (conexiunile text-text) în Ed. Aceasta, la rândul său, este divizată în: a) *intertextualitate manifest* – cuprinde referințe demarcate explicit cu funcția de a prezenta ideile altora în discurs (citatul direct), b) *intertextualitate constitutivă* – are loc fuzionarea textelor anterioare în noile texte, în care se pot asimila, contrazice sau crea noi imagini prin eco-ul textului-sursă (citat indirect, clișeu, referința propriu-zisă) și 2) *intertextualitatea verticală*, care cuprinde formele de intertextualitate în sens larg în editoriale; implică stabilirea de legături între textul produs și nivelul extratextual (stereotip, concept, model cognitiv) care a fost utilizat în procesul creației (aluzia, metafora, metonimia). 3) Am mai identificat o subcategorie de *intertextualitate mixtă*, generată de combinații de conexiuni intertextuale.

5. La nivelul intertextualității orizontale consemnăm prezența:

a. *citator direct*, care funcționează ca elemente de consolidare a obiectivității. Acest tip de intertextualitate se presupune a fi o practică inocentă, al cărei scop este de a interpreta subiectul concret, în mod obiectiv, din perspectiva altora. Totuși, unele citate directe, marcate cu ajutorul mijloacelor tipografice, conțin și mărci ale subiectivității cu valoare apreciativă, care indică atitudinea editorialistului față de starea de fapt relatată. Prin utilizarea ghilimelelor,

editorialistul poate ataca un anumit grup, fără să preia responsabilitatea, deoarece el poate întotdeauna pretinde că a citat doar opiniile altora, fără a subscrie la ele.

b. *citatelor indirecte*, care conțin un enunțiator generic, delegat al unei instituții sau al unui grup profesional; prin intermediul citatului indirect, jurnalistul susține punctul de vedere al emițătorului inițial, dar interlocutorului i se oferă tabloul subiectiv, trecut prin viziunea evaluativă a editorialistului, care nu doar constată, ci și conferă o apreciere și intensitate.

c. a unor *clișee* recent formate, a construcțiilor ingenioase care generează conotații ironice sau transmit voalat o informație „incomodă” pentru politicul oficial.

d. *referințelor*, manifestate prin reluarea și rezumarea unor opinii, idei, comentarii exprimate anterior de colegi jurnaliști în alte articole de presă (informative ori editoriale) sau prin infirmarea unor păreri exprimate în textele de presă și în discursurile actanților politici. În calitate de strategie de intensificare a mesajului, referințele sunt concepute cu scopul clar de a produce un puternic efect persuasiv asupra cititorilor prin suplinirea unui punct de vedere specific. Prezența numelor proprii în textul editorialului se încadrează în tendința jurnalismului de a oferi informații și de a favoriza transferul referențial.

6. Am identificat relații intertextuale pe verticală, a căror particularitate constă în faptul că autorul recurge la referințe, cu o extindere a referențialității de la entități referențiale exacte, concrete la referințe aluzive, implicite, care necesită abilități și competențe speciale, antrenate pentru identificare și interpretare. Această formă de intertextualitate implică stabilirea legăturilor între textul produs și ansamblul textual (istoric, social, politic) care încorporează dimensiunile spațiale, temporale, cognitive. Astfel de conexiuni nu au un text cu sursă fixă, variind în funcție de alegerile jurnalistului. Instrumentele de care face uz acest tip de intertextualitate sunt aluzia, metafora și metonimia.

7. În contextul examinat, constatăm că *aluzia* ca formă de intertextualitate verticală este un bloc intertextual din care s-au eliminat în mare măsură legătura text-text și caracteristicile textuale, păstrându-se în special referința la un „concept”.

8. În baza examinării frecvenței formelor de intertextualitate utilizate în editoriale, ne convingem că ponderea semnificantă este mai mare în cazul referinței și aluziei, ceea ce demonstrează tendința editorialiștilor de actualizare intertextuală. O altă tendință atestată în corpusul nostru faptic constă în folosirea într-un fel excesivă a numelor de țări și a capitalelor acestora cu valoare metonimică pentru a menționa localizarea oficială a guvernelor străine.

9. Am stabilit funcțiile intertextuale la nivelul producerii textuale, valabile pentru un editorial: a) *funcția referențială*, adică unitatea de bază în schimbul informativ, care se realizează prin redirecționarea destinatarului spre un pre-text pentru informații suplimentare, necesare

înțelegerii mai exacte a textului. Această funcție derivă din utilizarea formelor intertextuale cu scop informativ, argumentativ, apelativ și explicativ. Referirea sau menționarea unui alt text sau a unui concept apelează la imaginile deja prezente în conștiința destinatarului, ceea ce sporește eficiența percepției, utilizându-se un minim de resurse lingvistice; b) *funcția evaluativă*, generată de dialogizarea polemică a discursului editorial, prin care conexiunile intertextuale cu scop evaluativ sunt valorificate la maximum; c) *funcția persuasivă* – în calitate de formator de opinii, editorialistul recurge la intertextualitate pentru a convinge și a influența publicul său. Este spațiul în care jurnaliștii preiau informații mai mult sau mai puțin cunoscute și operează deturnarea lor parțială sau totală cu scopul de a forma sau a deforma opiniile publice.

10. Perspectiva discursivă a studiului nostru confirmă trăsătura de bază a intertextualității ca dialog cu alte texte, discursuri, genuri, o combinație a cunoscutului cu necunoscutul, ca un act de absorbție și de transformare, care necesită un proces (operațiune) interpretativ de ipoteze, așteptări, presupoziii (trimiteri intertextuale).

11. Am confirmat ipoteza că editorialul combină ambele moduri de utilizare a intertextualității, adică intertextualitatea scriiturii și intertextualitatea receptării. Pe de o parte, urmărind scopul de a rămâne fideli obiectivelor unui editorial, adică de a comenta și de a suscita variate reacții afective la receptorii lor, editorialiștii folosesc practic toată gama formelor de intertextualitate, obținând efecte discursive prin plasarea textelor scrise în diferite perioade în contexte actuale, prin mixare de discursuri, care duc la dezvoltarea semnificațiilor noi. Pe de altă parte, în actul discursiv, receptorul, ca participant activ, actualizează formele de intertextualitate pentru a decoda mesajul implicit, operând variate niveluri de cunoaștere și demonstrând competențe. În cazul identificării sursei, el demonstrează un grad egal de cunoștințe (competențe) intertextuale cu cele ale autorului, interpretând pertinent mesajul sau, din contra, un eșec interpretativ în cazul neidentificării intertextului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În urma studiului asupra dimensiunii intertextuale a editorialului în diferite contexte socioculturale am reușit, în ansamblu, să confirmăm ipoteza generală a acestei lucrări, conform căreia tendințele de utilizare a intertextualității vizează o practică generativă (intertextualitate a scriiturii, în care intertextualitatea reprezintă un mecanism de producere a textelor, a semnificațiilor și conotațiilor noi) și o strategie de interpretare textuală (intertextualitate a receptării, când intertextualitatea funcționează ca un mecanism de declanșare a interpretării mesajului, gândirea subiectivă a destinatarului generând semnificații noi) [72, p. 61].

Cercetarea intertextualității într-o abordare pragmasemantică și cognitivă a contribuit la înțelegerea mecanismelor conceptuale care o susțin, producând un aparat terminologic (intertextualitate orizontală, intertextualitate verticală etc.) pentru descrierea acestora. Modelele intertextuale au o pondere explicativă înaltă în ceea ce privește înțelegerea mecanismelor intertextuale care contribuie la generarea și interpretarea textului editorial.

Ipoteza de plecare, conform căreia intertextualitatea este una dintre cele mai importante categorii textuale, a fost demonstrată în baza opiniilor științifice din domeniul lingvisticii, ale teoriei textuale și discursive. Fiind un fenomen al culturii, textul se bazează atât pe cultură per ansamblu, cât și pe componentele sale individuale. Intertextualitatea servește ca expresie a funcțiilor primare ale cunoașterii filologice, enciclopedice, în particular a celei culturale, prin stabilirea legăturii dintre textul produs (rezultat) și experiența umană anterioară (modele și concepte cognitive), extrasă din sursele receptate anterior. Conexiunile intertextuale ajung să reprezinte viața textului, deoarece acesta, fiind construit și, într-un final, detașat de creatorul său, începe să-și trăiască propria viață, el este actualizat de variați destinatari, cu diverse interese, cunoștințe și scopuri individuale de comunicare.

Folosirea instrumentelor intertextuale în editorial ghidează cititorul, oferindu-i un domeniu vast de referință, care variază de la tezaurul literar la istorie, politică, cultură, generând un dialog intertextual și intercultural. Interpretantul textului editorial inițiază decodificarea prin stabilirea unor corelații intertextuale chiar la nivel de subconștient, pentru că memoria umană stochează o multitudine de concepte ale textelor concrete [69, p. 243]. Unele din ele sunt practic memorizate, în timp ce altele reprezintă un set difuz sau neclar, dar care, totuși, fac posibilă identificarea practic instantanee a unei anumite informații în cadrul comunicării (scrise sau orale). Reamintim că stabilirea relațiilor intertextuale este posibilă numai în cazul în care receptorul posedă o anumită competență intertextuală. Este evident că interpretarea textului se prezintă ca un proces aleatoriu, fiind posibile situații care nu au nimic comun cu intenția originală a autorului.

Rezumând diferite modele ale textului ca obiect de studiu lingvistic, prezentăm intertextualitatea drept o caracteristică a textului, care exprimă o relație multidimensională a unui text concret cu alte texte de-a lungul liniilor de conținut, de gen și de trăsături stilistice, structuri, expresie formală, constituind coloana vertebrală a categoriei de discurs, corelate cu alte categorii structural-discursive (subiectul discursiv, adresarea/interactivitatea, referențialitatea) și categorii de discurs achiziționate (informativitatea, instituirea normelor, apartenența stilistică și de gen, participanții și circumstanțele comunicării).

Categoriile textuale apar în mod specific în diferite tipuri de texte. Factorul decisiv în alegerea materialului faptic pentru investigația noastră a pornit de la apartenența textului la un anumit tip de comunicare mediatică – editorialul. Relațiile intertextuale în discursul editorial se supun intențiilor comunicaționale ale acestui tip de text și exigențelor conturate pe parcursul istoric. Intertextualitatea în editorial este modelată de trăsături și constrângeri impuse de genul articolului de opinie [69, 71, 156, 157].

În baza cercetării efectuate ne-am convins că scopul unui editorial este să formuleze puncte de vedere pe baza unei analize declarate ca obiectivă în vederea soluționării unei probleme, iar vocea autorului se identifică pe fundalul unor generalizări cu caracter moral, social sau psihologic, care reflectă universul său valoric. Conturarea conceptului de intertextualitate generată de către editorialist vine în sprijinul cercetătorilor care susțin că autorul (jurnalisticul în cazul editorialului) controlează interferențele intertextuale, în calitate de generator al discursului, întrucât el propune trasee de urmărire a labirintului împletirilor de texte, deci receptarea mesajului de către cititor este condiționată de intențiile editorialistului.

Prin scrierile sale, editorialistul influențează, controlează lectura, oferind cititorului posibilitatea de a-și forma propria opinie (ghidată totuși de opinia lansată în editorial) despre evenimentele interpretate, vocea critică a destinatarului probând valoarea discursului jurnalistic de opinie. Prin urmare, editorialul este condiționat, în egală măsură, de receptorul căruia i se adresează și de opinia jurnalisticului care urmărește să-l influențeze într-un mod anume. Intertextualitatea este complementară editorialului, element *sine qua non* al comunicării editorialist – cititor, și are o funcție dublă: pe de o parte, este o strategie utilizată în procesul de codificare a mesajului, fiind facilitată crearea de semnificații și efecte discursive noi, și pe de altă parte, este o strategie valorificată în decodarea implicitului în contexte concrete de comunicare [71].

Editorialistul presupune un anumit grad de cunoștințe comune între el și destinatarii articolului său și organizează textul plecând de la această condiție. Mecanismul realizării actului discursiv în cadrul editorialului presupune neapărat existența destinatarului (cititorului), având

rolul de interlocutor cu care autorul încearcă să mențină legătura. Jurnalistul este interesat să-i mențină atenția, să-i transmită punctul său de vedere (opinia). Comunicarea dintre ei este mediată de TE.

O altă ipoteză confirmată în urma demersului cercetării noastre este că sursele de inspirație și argumentare intertextuală servesc ca fundal de concepere a textului produs (discursul editorial), iar strategiile intertextuale de intensificare a mesajului global al textului au drept rezultat un efect persuasiv pe care editorialiștii îl explorează cu precădere în perioade de conflict sau de alte evenimente de importanță majoră, cu intenția implicită de a câștiga încrederea cititorilor, ghidându-i spre o anumită interpretare a conținutului editorialelor, ceea ce presupune o luare de poziție, o situare a cititorilor de o parte sau de alta a conflictului sau luare de atitudine în contextul evenimentului abordat [155, p. 121].

Analiza corpusului de material factic în cadrul cercetării ne-a permis să constatăm că înțelegerea mesajului implicit depinde în mare măsură de competențele cititorului, dar, în același timp, de modalitatea de prezentare, inserare în text (competențele intertextuale ale emițătorului) [155].

După cum a arătat materialul factologic, intertextualitatea este exprimată, de cele mai multe ori, prin citat direct sau indirect, prin clișeu, referință (instrumentele intertextualității orizontale) și aluzie, metaforă și metonimie (instrumentele intertextualității verticale), care vehiculează funcțiile referențială, evaluativă și persuasivă ale acestei instanțe.

Tipologia conexiunilor intertextuale în editorial este construită în acest studiu pe baza criteriului localizării pre-textului, de unde identificăm, pe de o parte: 1) *intertextualitatea orizontală*, care cuprinde formele de intertextualitate în sens restrâns (conexiunile text-text) în editoriale și, pe de altă parte, 2) *intertextualitatea verticală*, care cuprinde formele de intertextualitate în sens larg (text – extra-text) în editoriale; 3) am mai înregistrat o subcategorie de *intertextualitate mixtă*, generată de combinații de conexiuni intertextuale.

Așa cum s-a putut stabili în cursul studiului, conexiunile intertextuale în editorial realizează trei funcții principale: a) *funcția referențială*, adică unitatea de bază în schimbul informativ, care se realizează prin redirecționarea destinatarului către un pre-text pentru informații suplimentare, necesare înțelegerii mai exacte a textului. Această funcție derivă din utilizarea formelor intertextuale cu scop informativ, argumentativ, apelativ și explicativ; b) *funcția evaluativă*, generată de dialogizarea polemică a discursului editorial, prin care conexiunile intertextuale cu scop evaluativ sunt valorificate la maximum; c) *funcția persuasivă* – în calitate de formator de opinii, editorialistul recurge la intertextualitate pentru a convinge și a manipula publicul său. Este spațiul în care jurnaliștii preiau informații mai mult sau mai puțin

cunoscute și operează deturnarea lor parțială sau totală cu scopul de a forma sau a deforma opiniile publice.

Rolul intertextualității în realizarea scopului informativ este substanțial prin faptul că oferă un mijloc economic cu caracter deschis de actualizare și contextualizare a unui volum considerabil de informație. Din perspectiva cititorului, informativitatea editorialului crește prin capacitatea receptorului de a identifica utilizarea instrumentelor intertextuale, a decoda implicitul, astfel îmbogățind cunoștințele de fond.

Aplicarea conceptului de intertextualitate la comunicarea interculturală prin prisma articolelor de opinie și prin evidențierea instrumentelor lingvistice (formele de intertextualitate) care constituie indicatori de percepere a mesajului intercultural a reliefat avantajul preluării metodologiei axate pe intertextualitate în comunicarea mediatică, capacitatea sa de a integra concepte culturale variate într-un singur text [194].

Trăsătura de bază a intertextualității în editoriale constă în promovarea interacțiunii culturale în societatea globalizată de astăzi prin ștergerea limitelor culturale și prin declanșarea capacității de descifrare a mesajului, indiferent de cultura căreia îi aparțin [156]. Contextul globalizării creează mediul în care editorialistul presupune existența „modelelor” cognitive universale – cunoștințelor și competențelor – și a „conceptelor” la cititorul său și operează la acest nivel în procesul de creare a discursului său editorial mediatic.

Comunicarea investigată în editoriale, caracterizată printr-un spațiu geografic intercultural larg și un nivel înalt de dialogizare a textelor și evenimentelor din diferite timpuri și culturi, reprezintă totodată un dialog intercultural. Prin prezenta analiză, am demonstrat că mecanismul comunicării interculturale și cel al intertextualității contribuie la originalitatea editorialelor, care, astfel, se extind dincolo de hotarele unei societăți și ale unei culturi [194, p. 27; 69, p. 247].

Valoarea aplicativă a lucrării constă în explorarea mecanismului intertextualității în diverse scopuri de comunicare.

- a. Inventarierea modelelor, confruntarea textualului și culturalului, analizate separat și per ansamblu, facilitează perfecționarea metodelor de cercetare lingvistică a intertextualității. Modelul de analiză textuală, constituit în baza particularităților de manifestare a intertextualității în discursul editorial, poate fi preluat drept un model eficient pentru interpretarea articolelor de opinie.
- b. Conceptul dat poate fi propus pentru analiza dimensiunii subiective a textului editorial, a funcțiilor sale referențiale, evaluative, persuasive și comunicative în producerea de efecte discursive, care vor fi analizate în cadrul orelor de tipologie a textului, interpretare a textului,

pragmatică a textului, lingvistică a textului, analiză textuală, predate la Facultățile de Limbi și Literaturi Străine, Litere, precum și la Jurnalism și Științe ale Comunicării în diverse cursuri specializate.

- c. Acest construct metodologic de interpretare a textului are la bază evidențierea formelor de intertextualitate relevante pentru interpretarea perspectivei și a intențiilor persuasive și de formare a opiniilor de către editorialist, fapt ce duce la eficientizarea înțelegerii și interpretării textului unui editorial.
- d. Studiul de caz a demonstrat importanța luării în considerație a particularităților individuale ale studenților. Cunoașterea gradului de decodificare a efectelor intertextualității și, implicit, a cunoștințelor și competențelor intertextuale ale studenților Facultății de Limbi și Literaturi Străine permite să organizăm mai eficient procesul de instruire, reflectat în curriculumurile pentru mai multe discipline de studiu (precum *Interpretarea textului*, *Interpretarea discursului englez/francez*, *Pragmatica textului și pragmatica discursului englez/francez* etc.), aplicând metodele tradiționale și lucrul individualizat și diferențiat.

Cercetarea efectuată de noi este doar un început în ceea ce privește funcționarea și efectele discursive, semantice și pragmatice ale intertextualității în editoriale. Pentru investigațiile ulterioare recomandăm câteva direcții de cercetare:

- continuarea studierii intertextualității în editoriale de diverse genuri (cultură, artă etc.);
- cercetarea detaliată a efectelor generate de metaforă și metonimie în calitate de instrumente intertextuale;
- relevarea metaforelor realizate în variate texte editoriale și urmărirea modalității de actualizare a acestora prin intermediul expresiilor metaforice;
- implementarea mai largă a genului de editorial cu mărci de intertextualitate în parcursul academic.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. Adam J. M. Lingvistica textuală. Introducere în analiza textuală a discursurilor. Traducere de Corina Iftimia. Iași: Institutul European, 2008. 406 p.
2. Ardeleanu S-M. Pentru o lingvistică de corpus. În: Filologia modernă, realizări și perspective în context european. Coord. Gheorghe Popa, Galaction Verebceanu. Chișinău, 2008, p. 56-61.
3. Ardeleanu S-M. Repere în dinamica studiilor pe text – de la o Gramatică narativă către un model de investigație textuală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 120 p.
4. Bahtin M. Probleme de literatură estetică. București, 1982. 598 p.
5. Bahtin M. Problemele poeziei lui Dostoievski. În românește de Recevschi S. București: Editura Univers, 1970. 382 p.
6. Barthes R. Imaginarea semnului. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel Quel, 1960-1971. București: Editura Univers, 1980, p. 120-126.
7. Barthes R. Plăcerea textului. Traducere de Marian Papahagi. Cluj: Editura Echinoc, 1994. 144 p.
8. Baudry J-L. Scriitură, ficțiune, ideologie. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel, 1960-1971. București: Editura Univers, p. 226-249.
9. Bălănescu O. Tehnici discursive publicistice și publicitare. București: Ariadna'98, 2003. 192 p.
10. Brătianu C. Managementul cunoștințelor. Concepte fundamentale. București: Editura Universitară, 2015. 186 p.
11. Breahnă I. Particularitățile lingvo-culturale ale blogului jurnalistic francofon. Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2014. 178 p.
12. Carpov M. Despre text și însoțitorii săi. Recenzie la Valeriu P. Stancu, Paratextul. Poetica discursului liminar în comunicarea artistică. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2006. <http://convorbiri-literare.dntis.ro/CARPOVmai7.html> (vizitat la 24.01.2013).
13. Carpov M. Interdiscursivitatea și retorica publicității. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 145-150.
14. Caune J. Cultură și comunicare. Convergențe teoretice și locuri de mediere. Traducere de Mădălina Bălănescu. București: Cartea Românească, 2000. 147 p.

15. Chiorean L. Editorialul de opinie. Nivelul practicilor discursive. „Petru Maior” University Press, 2010, p. 280-294. <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A22653/pdf> (vizitat la 24.01.2013).
16. Ciortea-Neamțu Șt. Funcțiile discursului în stilul publicistic. Teză de doctorat. Iași, 2006. 167 p.
17. Coman M., coord. Manual de jurnalism. Tehnici de documentare și redactare. 2000-2001, vol. II. 179 p.
18. Coman M. Introducere în sistemul mass-media. Iași: Polirom, 1999. 240 p.
19. Coman R. Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de Măine, 2009. 174 p.
20. Condrea I. Aspecte ale discursului politic în campania electorală. În: Filologia modernă: realizări și perspective în context european. Limbă, limbaj, vorbire. Chișinău: AȘM, 2010, p. 159-166.
21. Constantinescu D. Introducere în poetica textului: îndrumar de inițiere în hermeneutica sensului. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2004. 207 p.
22. Cornea P. Uzul liber al textului, lectura standard, interpretarea. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 246-260.
23. Coșciug A. Elemente de lingvistică a discursului. Presa Universitară Bălțeană, 2004. 180 p.
24. Coșeriu E. Cadre și contexte ale vorbirii. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 96-104.
25. Coșeriu E. Introducere în lingvistică. Cluj: Editura Echinocțiu, 1995. 143 p.
26. Coșeriu E. Lecții de lingvistică generală. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt-înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura ARC, 2000. 302 p.
27. Coșeriu E. Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 36-52.
28. Coșeriu E. Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice. București: Editura Enciclopedică, 1997. 253 p.
29. Coteanu I. Cum vorbim despre text. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 228-245.
30. Deac, I. Introducere în sistemul mass-media (curs). București, Editura U.N.Ap., 2003. 128 p. <https://adlunap.ro/uvl/en/lib/read.php?id=137> (vizitat la 25.06.2015).
31. Diaconescu I. Conceptul de text. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 8-26.

32. Dumistrăcel S. Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006. 392 p.
33. Dumistrăcel S. Textul jurnalistic: un teren experimental de ambiguitate. În: Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării. Iași: Editura Trinitas, 2002, p. 135-150.
34. Dumistrăcel S. Limbajul publicistic din perspectiva stilurilor funcționale. Iași: Institutul European, 2007. 280 p.
35. Ferreol G., Jucquois G. Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale. Iași: Editura Polirom, 2005, 688 p.
36. Foucault M. Cuvintele și lucrurile. O arheologie a științelor umane. Traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu. București: Editura Univers, 1996. 467 p.
37. Gavrilov A. Stilul oralității în reinterpretarea dialogică a lui Bahtin. În: Filologia modernă, realizări și perspective în context european. Limbă, limbaj, vorbire. Chișinău, 2010, p. 239-246.
38. Genette G. Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune. Traducere de Ion Pop. București: Editura Univers, 1994. 211 p.
39. Gherasim A. Raporturile text-metaforă în limbajul literar-artistic. Chișinău, 1997. 172 p.
40. Gherasim A., Cara N. Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008. 294 p.
41. Grigoryan M. Manual de jurnalism. Chișinău: Centrul Independent de Jurnalism, 2008. 191 p. http://ijc.md/Publicatii/resurse/jurnalistica_grigoryan_ro.pdf (vizitat la 11.04.14).
42. Hăulică C. Textul ca intertextualitate. Pornind de la Borges. București: Editura Eminescu, 1981. 214 p.
43. Hoarță-Cărăușu L. Ipostaze publicistice ale „discursului repetat”. AUI, secțiunea III. Lingvistică, tomul LIV, 2008.
<http://www.webtest.ovipedia.ro/fisiere%20pdf/2008/Carausu.pdf> (vizitat la 19.08.13).
44. Houdebine J. L. Cercetare preliminară a noțiunii de text. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel 1960-1971. București: Editura Univers, 1980, p. 283-299.
45. Ilincan V. Stilul publicistic. Privire teoretică. În: Limbaj și comunicare. Suceava: Editura Universității Suceava, 1999, p. 549-553.
46. Ioncioaia F. Introducere în presa scrisă. Iași: Editura Universității „A.I. Cuza”, 2000. 155 p.
47. Irimia D. Structura stilistică a limbii române contemporane. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986. 261 p.
48. Keeble R. Presa scrisă. O introducere critică. Iași: Polirom, 2009. 382 p.
49. Kristeva J. Problemele structurării textului. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București: Editura Univers, 1980, p. 250-272.

50. Kristeva J. Semiotica: știință critică și/sau critică a științei. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București: Editura Univers, 1980, p. 300-317.
51. Lavric A., Moraru T. Mass-media și comunicarea interculturală. Chișinău: FPS Multicolor, CCRE Presa, 2005. 60 p.
52. Mihail A-M. Câteva observații asupra titlului-citat în textul de presă românesc. În: Buletinul științific al Universității Tehnice de Construcții București, seria: limbi străine și comunicare. București: 2009, nr. 1, p. 76-80.
53. Molea V. Oralitatea în textul publicistic actual românesc. Chișinău: Prut Internațional, 2016. 252 p.
54. Neț M. Lingvistică generală, semiotică, mentalități. Iași: Institutul European, 2005. 209 p.
55. Păuș V.-A. Comunicare interetnică și interculturală. București: Editura ARS DICENDI, 2010. 312 p.
56. Petcu M. Tipologia presei românești. Iași: Editura Institutul European, 2000. 298 p.
57. Plămădeală I. Opera ca text. O introducere în știința textului. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2002. 204 p.
58. Plett H. F. Știința textului și analiza de text. București: Editura Univers, 1983. 444 p.
59. Popa M. Modele și exemple: eseuri necritice. București: Editura Eminescu, 1971. 279 p.
60. Popan C. Jurnalismul de blog, oportunitățile și limitele lui. 19.01.2007. <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/52751/Jurnalismul-de-blog-oportunitatile-si-limitele-lui.html> (vizitat la 21.05.13)
61. Popescu C. F. Manual de jurnalism. Redactarea textului jurnalistic. Genurile redacționale. Vol. I. București: Tritonic, 2003. 232 p.
62. Preda S. Tehnici de redactare în presa scrisă. Iași: Polirom, 2006. 224 p.
63. Preda S. Jurnalismul cultural și de opinie. Iași: Polirom, 2006. 231 p.
64. Ricardou J. Literatura: o critică. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București: Editura Univers, p. 127-155.
65. Ricoeur P. De la text la acțiune. Eseuri de hermeneutică II. Traducere și postfață: Ion Pop. Cluj-Napoca: Echinoc, 1999. 480 p.
66. Ricoeur P. Modelul textului: acțiunea intenționată considerată ca text. În: Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 52-61.
67. Roșca L. Producția textului jurnalistic. București: Polirom, 2004. 232 p.
68. Roșca L. Aspecte ale evoluției presei scrise românești în perioada 1985-1995. Textul jurnalistic din perspectivă pragmatolingvistică. Teză de doctorat. București, 2002, ms.

69. Roșcovan N. Dimensiunea internațională a intertextualității în editorial: studiu de caz. În: Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 241-248.
70. Roșcovan N. Intertextualitate: geneza și evoluția conceptului. În: Studia Universitatis. Chișinău, CEP USM, nr. 10 (60), 2012, p. 85-90.
71. Roșcovan N. Manifestul intertextualității în spațiul articolului editorial. În: Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău: CEP USM, 2016, volumul I, p. 157-159.
72. Roșcovan N. Strategii de lecturare a intertextualității în editoriale: autor versus destinatar. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii. Conferință Științifică Internațională. Culegere de articole selective. Chișinău: ASEM, 2015, vol. 4, partea I, p. 60-63.
73. Roșcovan N., Duhlicher O. Comunicarea interculturală: definiții și aspecte. În: Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare. Conferința Științifică cu participare internațională, 25-26 septembrie 2012. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 218-220.
74. Roventă-Frumușani D. Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze. București: Tritonic, 2004. 287 p.
75. Runcan-Măgureanu A. Aspecte semantice ale constituirii textului. În: Semantică și semiotică. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 42-56.
76. Rusu-Păsărin G. Jurnalismul online și puterea simbolică a limbajului autorizat. În: Analele Universității din Craiova. Seria Științe filologice. Lingvistică. Anul XXXV, Anul XXXII, nr. 1-2, 2010, Editura Universitaria, 2010, p. 358-364.
77. Saussure F. Scrieri de lingvistică generală. Text stabilit și editat de Simon Bouquet și Rudolf Engler cu colab. lui Antoinette Weil. Traducere de Luminița Botoșineanu. Iași: Polirom, 2003. 352 p.
78. Segre C. Istorie-cultură-critică. Traducere de Ștefania Mincu, prefață de Marin Mincu. București: Editura Univers, 1986. 380 p. https://archive.org/stream/Cesare_Segre-Istorie_Cultura_Critica_03_#page/n0/mode/1up (vizitat la 11.06.2014).
79. Sollers Ph. Nivelurile semantice al unui text modern. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București: Editura Univers, p. 273-282.
80. Stroe C. Filosofie: Cunoaștere. Cultură. Comunicare. București: Lumina Lex, 2000. 168 p.
81. Ungureanu E. Intertextualitate, citat și plagiat. În: Intellectus. Revistă de proprietate intelectuală, 2010, nr. 2, p. 15-20.

82. Ungureanu E. Textul și -textele. În: Comunicare și identitate. Perspective lingvistice și culturale. Emilia Parpală, Carmen Popescu (coord.). Craiova: Editura Universitaria, 2011, p. 197-220.
83. Varzari E. Aspecte pragmatice ale titlului de text. În: Studia Universitatis, 2010, nr. 10 (40), p. 106-109.
84. Vasiliu E. Intertextualitate: câteva disocieri necesare. În: Studii și cercetări lingvistice, vol. 1, 1985, p. 3-8.
85. Vasiliu E. Introducere în teoria textului. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1990. 227 p.
86. Vasiliu E. Textualitate și relații transfrastice. În: Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. Teoria textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 76-82.
87. Vid I. Structuri retorico-stilistice în presa românească actuală. AUT, XLVII, 2009, p. 236-244. http://www.litere.uvt.ro/vechi/documente_pdf/stiintefilologice/2009_integral.pdf (vizitat la 03.02.14).
88. Vlad C. Textul aisberg. Elemente de teorie și analiză. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință, 2000. 276 p.
89. Vultur S. Infinitul mărunț. De la configurația intertextuală la poetica operei. București: Cartea Românească, 1992. 278 p.
90. Zafiu R. Interpretarea limbajului jurnalistic. Chișinău: Limba română, nr. 7-9, anul XVII, 2007. <file:///C:/Users/viorica/Desktop/Interpretarea%20limbajului%20jurnalistic%20-%20LimbaRomana.htm> (vizitat la 06.05.13).
91. Zbanț L. Aportul informativ intertextual al imaginii în decodificarea textului jurnalistic. În: Lingvistica integrală – multilingvism – discurs literar. Suceava – Cernăuți – Chișinău, 2014, p. 376-383.
92. Zbanț L. Intensitatea absolută a calității și acțiunii (în limbile franceză și română). Chișinău: CEP USM, 2009. 300 p.
93. Zbanț L., Axenti E. Funcționarea inensmelor derivate în presă. În: Filologia modernă: realizări și perspective în context european. Limbă, limbaj, vorbire. Chișinău: AȘM, 2010, p. 502-507.

În limba rusă:

94. Ангелова М.М. «Концепт» в современной лингвокультурологии. М.М. Ангелова. Актуальные проблемы английской лингвистики и лингводидактики. Сборник научных трудов. Выпуск 3. Москва, 2004, с. 3-10.

95. Бенвенист Э. Понятие структуры в лингвистике. (Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва, 1974, с. 60-66). <http://philology.ru/linguistics1/benvenist-74c.htm> (vizitat la 04.08.2014).
96. Бенвенист Э. Семиология языка. (Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва, 1974, с. 69-89) <http://philology.ru/linguistics1/benvenist-74d.htm> (vizitat la 04.08.2014).
97. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. (Отрывок) (Культура и этнос. Волгоград, 2002) <http://philology.ru/linguistics1/wierzbicka-02.htm> (vizitat la 04.08.2014).
98. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифичных контекстах. (Thesis, Вып. 3, Москва, 1993, с. 185-206) <http://philology.ru/linguistics1/wierzbicka-93.htm> 04.08.2014 (vizitat la 04.08.2014).
99. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва, 1981. 144 p. URL: bookre.org/reader?file=633607 (vizitat la 14.01.2013).
100. Гумбольдт В. Фон. О влиянии различного характера на литературу и духовное развитие. (Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва, 1984, с. 324-326) <http://philology.ru/linguistics1/gumboldt-84b.htm> (vizitat la 04.08.2014).
101. Гумбольдт В. фон. О мышлении и речи. (Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва, 1984, с. 301-302) <http://philology.ru/linguistics1/gumboldt-84a.htm> (vizitat la 04.08.2014).
102. Гумбольдт В. фон. О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития. (Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва, 1984, с. 307-323) <http://philology.ru/linguistics1/gumboldt-84.htm> (vizitat la 04.08.2014).
103. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке. Языковая личность: культурные концепты. Волгоград-Архангельск, 1996, с. 3-16.
104. Косиков Г. К. Текст/Интертекст/Интертекстология. Издательство ЛКИ, 2008, с. 8-42. <http://www.libfl.ru/mimesis/txt/Piegay-Gros01.php> (vizitat la 12.01.2013).
105. Кузин Ф. А. Кандидатская диссертация. Методика написания, правила оформления и порядок защиты. Практическое пособие для аспирантов и соискателей ученой степени. 2-е изд. Москва: «Ось-89», 1998. 208 с. <http://webmed.irkutsk.ru/doc/pdf/kuzin.pdf> <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9A/kuzin-fa/kandidatskaya-dissertaciya-metodika-napisaniya-pravila-oformleniya-i-poryadok-zaschiti/8> (vizitat la 20.08.2014).

106. Лотман Ю. М. Слово и язык в культуре просвещения. (Лотман Ю.М. Избранные статьи. Т. 1, Таллинн, 1992, с. 216-223. <http://philology.ru/linguistics1/lotman-92c.htm> (vizitat la 04.08.2014).
107. Лотман Ю. М. Устная речь в историко-культурной перспективе. (Лотман Ю.М. Избранные статьи. Т. 1, Таллинн, 1992, с. 184-190).<http://philology.ru/linguistics1/lotman-92d.htm> (vizitat la 04.08.2014).
108. Павлова А. В. Язык как источник сведений о национальной картине мира. (Филологические заметки, Пермь, 2009, Вып. 7, Т. 1). <http://philology.ru/linguistics1/pavlova-09.htm> (vizitat la 04.08.2014).
109. Петрова Н. Текст и дискурс. În: Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. Teoria textului. Antologie. Chişinău: CEP USM, 2008, p. 62-74.
110. Попова Е.А. Культурно-языковые характеристики политического дискурса (на материале газетных интервью). Канд. дис. Волгоград, 1995. <http://www.lib.ua-gu.net/diss/cont/175915.html> (vizitat la 09.11.2014).
111. Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как системное образование. Вестник ВГУ, Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация», 2004, № 1, с. 29- 34. Волгоградский государственный университет. <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2004/01/slyshkin.pdf> (vizitat la 09.11.2015).
112. Слышкин Г.Г. Текстовая концептосфера и ее единицы. Языковая личность: аспекты лингвистики и лингводидактики. Волгоград, 1999, с. 18-26. http://www.russcomm.ru/rca_biblio/text/text2-08.shtml (vizitat la 09.11.2015).
113. Супрун А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление. Вопросы языкознания. Москва, 1995, № 6. с. 17-29.<http://www.philology.ru/linguistics2/suprun-95.htm> (vizitat la 09.11.2015).
114. Шеина И. М. Лингвистические предпосылки успешной межкультурной коммуникации. Москва Научная книга, 2009. 296 p.
115. Якобсон Р. Часть и целое в языке [1]. (Якобсон Р. Избранные работы. Москва, 1985, с. 301-306). <http://philology.ru/linguistics1/jakobson-85b.htm> (vizitat la 04.08.2014)

În limba engleză:

116. Allen G. Intertextuality. Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2006. 238 p.
117. Ansary H. and Babaii E. The Generic Integrity of Newspaper Editorials: A Systemic Functional Perspective, Asian EFL Journal 6(3), 2004. [online] <http://www.asian->

- efljournal.com/Sept_04_ha&.pdf. (vizitat la 26.10.2012). EU: [online] <http://asian-efl-journal.com/1397/quarterly-journal/2004/09/the-generic-integrity-of-newspaper-editorials-a-systemic-functional-perspective/> (vizitat la 26.10.2012).
118. Bal K., Saint-Dizier P., Towards an Analysis of Argumentation Structure and the Strength of Arguments in News Editorials. <http://www.aisb.org.uk/convention/aisb09/Proceedings/PERSUASIVE/FILES/BalB.pdf> (vizitat la 14.01.2012).
119. Barber P. A Brief History of Newspapers. <http://www.historicpages.com/nprhist.htm> (vizitat la 23.10.2012).
120. Barnlund D. Communication in a global village. In: Bennett, Milton J., ed. Basic concepts of intercultural communication: Selected readings, Intercultural Press, 1998, p. 35-52.
121. Barthes R. The death of the Author. In: Image, Music, Text. New York: Farrar, 1977, p. 142-148.
122. Beaugrande R. de, Dressler W. Introduction to Text Linguistics. Longman, 1981, 2002 – digital reformatată: [http://www.beaugrande.com/introduction to text linguistics.htm](http://www.beaugrande.com/introduction%20to%20text%20linguistics.htm) (vizitat la 22.05.2012)
123. Beaugrande R. de. Text, Discourse, and Process. Toward a Multidisciplinary Science of Texts, 1980. <http://wwwbeaugrande.com/TDPOpening.htm> (vizitat la 24.09.2014).
124. Benedict R. Patterns of Culture. Vol. 8, Houghton Mifflin Harcourt, 1934 – First Mariner Books Edition, 2005. 295 p.
125. Bennett Milton J., ed. Basic concepts of intercultural communication: Selected readings, Intercultural Press, 1998. 270 p.
126. Bolivar A. The Structure of Newspaper Editorials. In: M. Coulthard (ed.). Advances in Written Text Analysis. London: Routledge, 1994, p. 276-294.
127. Bonyardi A. The rhetorical properties of the schematic structure of newspaper editorials: A comparative study of English and Persian editorials. In: Discourse and Communication, 4(4), 2010, p. 323-342. <http://dcm.sagepub.com/content/4/4/323.full.pdf+html>. (vizitat la 1.10.2012).
128. Bonyardi A. Genre analysis of media texts. In: Proceida – Social and Behavioural Sciences 66, 2012, p. 86-96. www.sciencedirect.com (vizitat la 20.05.2016).
129. Byram M., Adam N., Stevens D., eds. Developing intercultural competence in practice. Vol. 1. Multilingual Matters, 2001. 290 p.

130. Cienki A. Metaphors and cultural models as profiles and bases. In: *Metaphor in cognitive linguistics*. G. Steen & R. Gibbs (eds.), Philadelphia: John Benjamins, 1999, p. 283-287.
131. Coulthard M. On analysing and evaluating written text. In: *Advances in Written text Analysis*. Routledge, London and New York, 1994, p. 1-11.
132. Culler J. *Presupposition and Intertextuality*, vol. 91, No 6, *Comparative Literature*, John Hopkins University Press, December 1976, p. 1380-1396.
133. Culler J. *The pursuit of the sign*. London: Routledge and Keegan Paul, 1981. 242 p.
134. Davidson D. *Inquiries into Truth and Interpretation: Philosophical Essays*. ed/vol. 2. Clarendon Press, 2001. 296 p.
<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0199246297.001.0001/acprof-9780199246298> (vizitat la 20.05.2014).
135. Dijk T. van. *Opinions and Ideologies in the Press*. In: A. Bell and P. Garrett (eds.), *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell, 1998, p. 21-64.
[http://www.discourses.org/OldArticles/Opinions%20and%20Ideologies%20in%20the%20Pr ess.pdf](http://www.discourses.org/OldArticles/Opinions%20and%20Ideologies%20in%20the%20Press.pdf) (vizitat la 1.11.2012).
136. Dijk T. van. *Acceptability in Context*. In: S. Greenbaum (Ed.), *Acceptability in Language*. The Hague: Mouton, 1977, p. 39-62.
137. Eco U. *The Role of The reader. Explorations in the Semiotics of texts*. Vol. 318, Indiana University Press, 1984. 273 p.
138. Eco U. *Faith in Fakes, Travels in Hyper-Reality*, Minerva, 1995. 306 p.
139. Fairclough N. *Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: The universities*. *Discourse & Society*, 4 (2), 1993, p. 133-168.
140. Geertz C. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, Vol. 5019, Basic Books, New York, 1973. 471 p.
141. Geertz C. *Local knowledge: Further essays in interpretive anthropology*. Vol. 5110. Basic books, 1983. 260 p.
142. Geertz C. *Works and lives: The anthropologist as author*. Stanford University Press, 1988. 159 p.
143. Genette G. *Palimpsests. Literature in the second degree*. Traducere de Channa Newman and Claude Doubinsky, University of Nebraska Press, 1997. 493 p. (*Palimpsests*, Editions du Seuil, Paris, 1982)
144. Haberer A. *Intertextuality in theory and practice*. In: *Literatura. Reasearch Journal for Literary Scholarship*, Lituania, 2007, vol. 49:5, p. 54-67.

145. Hoey M. Textual interaction: An introduction to written discourse analysis. Psychology Press, 2001. 224 p.
146. Jakobson R. Linguistics and Poetics. In: Style in Language. Massachusetts: The Technology Press of MIT, 1960, p. 350-377. akira.ruc.dk/~net/Ret_og_Rigtigt/Jakobson_Eks_15_F12.pdf (vizitat la 15.01.2013).
147. Jianguo WU. Understanding Interdiscursivity: A Pragmatic Model. In: Journal of Cambridge Studies, Vol. 6, No. 2-3, 2011, p. 95-115.
148. Knapp K. (Ed.) et al. Analysing Intercultural Communication. Studies in anthropological linguistics. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1987. 315 p.
149. McDaniel E. R., Samovar L. A., Porter R. E. Using Intercultural Communication: The Building Blocks. In: Intercultural Communication: A Reader, by Larry A. Samovar, Richard E. Porter, Edwin R. McDaniel, Wadsworth Cengage Learning, 13th Edition, 2012, p. 4-18. 528 p.
150. Ott B., Walter C. Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy. In: Critical Studies in Media Communication, Vol. 17, No. 4, Decembrie 2000, p. 429-446.
151. Pasco A. H. Allusion: A Literary Craft. Rookwood Press, Charlottesville, 2002. Originally published in 1994 by University of Toronto Press.
152. Riffaterre M. Intertextuality vs Hypertextuality. In: New Literary History, vol. 25, No. 4, 25th Aniversary Issue (Part 2), 1994, p. 779-788. <http://www.jstor.org/stable/469373/> (vizitat la 15.01.2013).
153. Rojo L. M. Division and rejection from personification of the Gulf conflict to the demonization of Saddam Hussein. Discourse & Society, 5 (1), 1993, p. 49-80.
154. Roșcovan N. The Role of Intertextuality in Teaching Reading to EFL Learners. In: APLE “Novelty and Excellence in Teaching English”. Chișinău, 2013, p. 139-140.
155. Roșcovan N. L’approche intertextuelle du discours postélectoral dans les éditoriaux. In: Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH) – Revue officielle internationale du CODFREURCOR, No. 1 Université d’Etat Ilia, 2014, p. 112-124.
156. Roșcovan N. The intertextual aspect of intercultural communication. În: Rolul profesorului în procesul predării limbii străine în contextul integrării europene. Materialele Colocviului Științifico-Practic. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 139-146.
157. Roșcovan N. The degree of disambiguation of intertextuality in editorial headlines: a case study. În: Epoca marilor deschideri. Rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă. Colocviu cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 117-120.

158. Saint-Jacques B. Intercultural Communication in a Globalised World. In: Samovar, Larry, Richard Porter, and Edwin McDaniel. Intercultural communication: A reader. Cengage Learning, 2011, p. 45-55.
159. Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. Understanding Intercultural Communication: The working principles, in Intercultural Communication: A Reader, by Larry A. Samovar, Richard E. Porter, Edwin R. McDaniel, Wadsworth Cengage Learning, 12th Edition, 2009, p. 6-17. 496 p.
160. Schaffer J., McCutcheon, Randall, Stofer, Kathryn T. Journalism Matters. McGraw-Hill, Glencoe, 2009. 578 p.
161. Scollon R., Wong Scollon S., Jones R. H. Intercultural Communication: A Discourse Approach, 3rd Edition, Wiley-Blackwell, UK, 2011. 311 p.
162. Singh A., Singh Sh. What Is A Good Editorial? <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3190447/> (vizitat la 10.09.2015).
163. Widdowson H. G. Discourse Analysis. Oxford: Oxford University Press, 2007. 136 p.
164. Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human concepts in Culture Specific configurations. New York: Oxford University Press, 1992. 487 p.
165. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German and Japanese. New York, Oxford University Press, 1997. 317 p.

În limba franceză:

166. Adam J. M. Intertextualité et interdiscours: filiations et contextualisation de concepts hétérogènes. In: Revue Tranel (Travaux neuchâtelois de linguistique), 44, 2006, p. 3-26.
167. Amossy R., Rosen E. Les discours du cliché. Paris: Editions SEDES et CDU reunis, 1982. 151 p.
168. Bakhtine M. Le marxisme et la philosophie du langage. Essais d'application de la methode sociologique en linguistique. Paris: Les editions de Minuit, 1977. 233 p.
169. Barthes R. La Linguistique du Discours. In: Signification, Langage, Culture. Paris: La Hague, 1970, p. 107-126.
170. Benveniste E. L'appareil formel de l'énonciation, dans Langages, No. 17, L'énonciation (Mars 1970), p. 12-18. [URL:http://www.jstor.org/stable/23801916](http://www.jstor.org/stable/23801916) (vizitat la 21.05.2012).
171. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Vol. II, Editions Gallimard, 1993. 290 p.
172. Charaudeau P. La situation de communication comme lieu de conditionnement du surgissement interdiscursif. In: TRANEL n°44, Interdiscours et intertextualité dans les

- médias, Institut de linguistique de l'Université de Neuchâtel, Neuchâtel, 2006, p. 28-38. <http://www.patrick-charaudeau.com/La-situation-de-communication,166.html> (vizitat la 30.11.2016).
173. Charaudeau P. Langage et discours. Éléments de semio-linguistique. Paris: Hachette, 1983. 175 p.
174. Charaudeau P. Grammaire de sens et de l'expression. Paris: Hachette, 1992. 928 p.
175. Compagnon A. La seconde main, ou le travail de la citation. Paris: Editions du Seuil, 1979. 415 p.
176. Ducrot O. Les lois du discours. In: Langue Française, No. 42, La pragmatique (mai 1979), p. 21-33. <http://www.jstor.org/stable/41557872> (vizitat la 21.05.2012).
177. Eco U. Lector in fabula. Le rôle du lecteur ou la coopération interprétative dans les textes narratifs, traduction Par Myriam Bouzaher, Editions Grasset, 1979. 315 p.
178. Gardiner A. H. Langage et acte de langage. Traducere și prezentare de Catherine Douay, Presses Universitaires de Lille, 1989. 308 p.
179. Gignoux A-C. Initiation à l'intertextualité. Paris: Ellipses, 2005. 158 p.
180. Gignoux A-C. De l'intertextualité à l'écriture. Cahiers de Narratologie [En ligne], 13 | 2006. <http://narratologie.revues.org/329>; DOI : 10.4000/narratologie.329 mis en ligne le 01 septembre 2006 (vizitat la 08.02.2015).
181. Jakobson R. Essais de linguistique générale, vol. 1. Les fondations du langage. Traduit et préfacé par Nicolas Ruwet. Paris: Les éditions de Minuit, 1963/2003. 260 p.
182. Jakobson R. Essais de linguistique générale, vol. 2. Rapports internes et externes du langage. Paris: Les éditions de Minuit, 1973. 319 p.
183. Jenny L. La stratégie de la forme. In: Poétique, Revue de théorie et d'analyse littéraires, no 27, 1976, p. 257-281.
184. Kerbrat-Orecchioni C. L'énonciation de la subjectivité dans le langage. Paris: Armand Colin, 1980. 290 p.
185. Kristeva J. Semiotike. Recherches pour une sémanalyse. Paris: Editions du Seuil, 1969. 319 p.
186. Maingueneau D. Analyser les textes de communication. Paris: Nathan/HER, 2000. 210 p.
187. Maingueneau D. Initiation aux méthodes de l'analyse du discours. Paris: Nathan, 1976. 198 p.
188. Moeschler J., Auchlin A. Introduction a la linguistique contemporaine. Paris: Armand Colin, 2009. 224 p.

189. Nagy R. Texte1 – contexte – texte2. In: revista ANADISS „Texte & discursivité” (1), No. 4, decembre 2007, Editura Universității Suceava, p. 134-138.
190. Rastier F. Arts et sciences du texte. Paris: Presses Universitaires de France, 2001. 305 p.
191. Riffaterre M. L’intertexte inconnu. In: Littérature No 41, Intertextualités Médiévales, février 1981, p. 4-7. <http://www.jstor.org/stable/23801916> (vizitat la 12.04.2014).
192. Riffaterre M. La trace de l’intertexte. La Pensée No 215, Paris, octobre 1980, p. 4-18.
193. Riffaterre M. Sémiotique intertextuelle : l’interprétant in Rhétoriques. Sémiotiques. Revue d’Esthétiques No 1-2, Paris, 1979, p. 128-150.
194. Roșcovan N. Les interferences du culturel et du textuel dans les editoriaux. In: Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH) – Revue officielle internationale du CODFREURCOR. No. 2, Université d’Etat Ilia, 2015, p. 20-31.
195. Todorov T. Les catégories du récit littéraire. In: Communications, nr. 8/1996, p. 125-151. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/comm_0588-8018_1966_num_8_1_1120 (vizitat la 04.02.2013).
196. Todorov T. Théorie de la littérature. Textes des formalistes russes réunis, présentes et traduits par Tzvetan Todorov. Préface de Roman Jakobson. Paris: Collection Tel Quel, Editions du Seuil, 1965. 320 p.

Dicționare:

197. Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a II-a. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. . București: Univers Enciclopedic, 1996.
198. Bidu-Vrăncianu et alii. Dicționar de științe ale limbii. București: Nemira, 2001.
199. Flew A. Dicționar de filosofie și logică. București: Humanitas, 1996. 432 p.
200. Moeschler J., Reboul A. Dicționar enciclopedic de pragmatică (traducere din limba franceză de: Elena Dragoș, Ligia Florea, Ștefan Oltean, Liana Pop, Dorina Roman, Carmen Vlad). Cluj: Echinoc, 1999. 558 p.
201. Teoria cunoașterii științifice. Coord. Ștefan Georgescu, Mircea Flonta, Ilie Pârvu. București: Editura Academiei RSR, 1982. 476 p.
202. Ducrot O., Todorov T. Encyclopedic Dictionary of the Science of Language. Traducere de Catherine Porter. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1983. 380 p.
203. Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. Springfield, MA: Merriam-Webster Inc., Publishers, 1993.

204. Charaudeau P., Maingueneau D. Dictionaire d'analyse du discours. Paris: Editions du Seuil, 2002. 666 p.
205. Manual pentru ziaristi din Europa Centrală și de Est. World Press Freedom Committee, 1992.

Resurse online:

206. <http://www.ghidjurnalism.ro/editorialul>
207. <http://www.theguardian.com/profile/miriam-elder>
208. <https://www.washingtonpost.com/people/jackson-diehl>
209. Interviu despre cartea Tehnici de comunicare în social-media, de Horea Mihai Bădău, realizat de agentiadecarte.ro, 11.03.12,
<http://www.agentiadecarte.ro/2012/03/%E2%80%9Ecomunicarea-se-va-face-mai-ales-prin-intermediul-imaginilor-iar-alfabetul-va-deveni-un-privilegiu-de-casta%E2%80%9D/>
accesat: 04.10.13
210. <http://www.ghidjurnalism.ro/editorialul>

Lista editorialelor pentru corpul faptic

1. Badea-Guerite Iulia. Edinburgh, locul unde (poate) se sfârșește... Anglia. Adevărul. Publicat la 18.09.2014. http://adevarul.ro/international/europa/edinburgh-locul-poate-sfarseste-anglia-1_5419f6530d133766a836fc47/index.html
2. Basarab Marin. Nimic nou de pe frontul de Est. Timpul. Publicat la 04.08.2014. <http://www.timpul.md/articol/nimic-nou-de-pe-frontul-de-est--61847.html>
3. Beylau Pierre. Écosse: God Save the United Kingdom! Le Point. Publicat la 12.09.2014 http://www.lepoint.fr/monde/ou-va-le-monde-pierre-beylau/ecosse-god-save-the-united-kingdom-12-09-2014-1862521_231.php (consultat la 24.09.2014).
4. Ciubotaru Adrian. CRIMEEA, IDIOTII MORALI ȘI REALPOLITIKUL LUI PUTIN. Jurnal de Chișinău. Publicat la 21.03.2014. <http://www.jc.md/recurs-la-metoda-crimeea-idiotii-morali-si-realpolitikul-lui-putin/>
5. Ciubotaru Adrian. Cruciada lui Putin. Putin Sirul. Jurnal de Chișinău, 2.10.2015. <http://www.jc.md/recurs-la-metoda-cruciada-lui-putin-putin-sirul-adrian-ciubotaru/>
6. Damian George. Noua Transnistrie din Crimeea. Timpul. Publicat la 10.03.2014. <http://www.timpul.md/articol/noua-transnistrie-din-crimeea-56217.html>

7. Diaconu-Colintineanu Laurențiu. Putin revendică victoria în alegerile din Rusia. Publicat la 05.03.2012. <http://www.rfi.ro/articol/presa-internationala/putin-revendica-victoria-alegerile-rusia-le-monde>
8. Dumitru Constantin. Putin și lumea. Cotidianul. Publicat la 14.03.2012. <http://www.cotidianul.ro/putin-si-lumea-176122/>
9. Dumitru Elena. Referendum în Scoția. Istoria însângerată pe care scoțienii n-o pot uita. Adevărul. Publicat la 16.09.2014. http://adevarul.ro/international/europa/referendum-scotia-istoria-insangerata-scotienii-n-o-uita-1_541808790d133766a82c5375/index.html
10. Editorial Board: If Great Britain fractures, the entire world loses. Washington Post. Publicat la 13.09.2014. http://www.washingtonpost.com/opinions/if-great-britain-fractures-the-entire-world-loses/2014/09/13/60f773c0-3ac6-11e4-8601-97ba88884ffd_story.html (consultat la 24.09.2014).
11. Editorial Board: On Ukraine, any bargain is a bad bargain. Washington Post. Publicat la 21.08.2014. http://www.washingtonpost.com/opinions/on-ukraine-any-bargain-is-a-bad-bargain/2014/08/21/90826b90-2964-11e4-958c-268a320a60ce_story.html (consultat la 24.09.2014).
12. Editorial Board: Provide Ukraine with the military aid it needs to deter Russia's aggression. Washington Post. Publicat la 19.09.2014. http://www.washingtonpost.com/opinions/provide-ukraine-with-the-military-aid-it-needs-to-deter-russias-aggression/2014/09/19/dd4bba46-400f-11e4-9587-5dafd96295f0_story.html (consultat la 24.09.2014).
13. Editorial Board: Scotland's Pro-Unity Vote. The New York Times. Publicat la 19.09.2014. <http://www.nytimes.com/2014/09/20/opinion/scotlands-pro-unity-vote.html> (consultat la 24.09.2014).
14. Editorial Board: The West must oppose Russia's 'humanitarian' invasion of Ukraine. Washington Post. Publicat la 11.08.2014. http://www.washingtonpost.com/opinions/the-west-must-oppose-russias-humanitarian-invasion-of-ukraine/2014/08/11/ade3c982-217a-11e4-8593-da634b334390_story.html (consultat la 24.09.2014).
15. Editorial. Putin câștigă întotdeauna. Dar Rusia? Puterea. Publicat la 4.03.2012. <http://www.puterea.ro/editorial/putin-castiga-intotdeauna-dar-rusia-39481.html>
16. Editorial: Putin on a dog of an argument. The Edmonton Journal. Publicat la 26.02.2012. <http://edmontonjournal.com/category/opinion/editorials> (consultat la 15.03.2012).

17. Editorial: Putin's next challenge. The MetroWest Daily News. Publicat la 5.03.2012. <http://www.metrowestdailynews.com/opinions/editorials/x127282393/Editorial-Putin-s-next-challenge#ixzz1pfcDTpzK> (consultat la 15.12.2012).
18. Editorial: Putin's Ploys. Peninsula News Paper. Publicat la 28.02.2012. www.thepeninsulaqatar.com/...editorial (consultat la 10.01.2013).
19. Editorial: Putin's return upsets the reset. USATODAY. Publicat la 5.03.2012. <http://usatoday30.usatoday.com/news/opinion/editorials/story/2012-03-05/Vladimir-Putin-Russia-president/53374510/1> (consultat la 15.12.2012).
20. Editorial: Russia: Putin's carousel arrives in town. The Guardian. Publicat la 5.03.2012. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/mar/05/russian-election-putin-vote-rigging> (consultat la 15.12.2012).
21. Editorial: Russian PM Vladimir Putin wins presidential elections but can he really cling on to power for the next 12 years? Periscope Post. Publicat la 5.03.2012. <http://www.periscopepost.com/2012/03/russian-pm-vladimir-putin-wins-presidential-elections-but-can-he-really-cling-on-to-power-for-the-next-twelve-years/> (consultat la 15.12.2012).
22. Editorial: Vladimir Putin: a Potemkin election. The Guardian. Publicat la 7.12.2011 <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/dec/07/vladimir-putin-russia-election-editorial> (consultat la 14.12.2012).
23. Elder Miriam. Vladimir Putin: We have won. Glory to Russia. The Guardian. Publicat la 4.03.2012. <http://www.guardian.co.uk/world/2012/mar/04/vladimir-putin-won-russia> (consultat la 14.12.2012).
24. Gherasim Arcadie. Ciulinii istoriei. Publicația Periodică TIMPUL DE DIMINEAȚĂ. Publicat la 5.05.2011. <http://www.timpul.md/articol/ciulinii-istoriei-23046.html> (consultat la 14.09.2012).
25. Grozavu Petru. Despre Ucraina, cu ochii deschiși. Ziarul de gardă. Publicat la 10.06.2014. <https://www.zdg.md/editia-print/editoriale/despre-ucraina-cu-ochii-deschisi>
26. Grozavu Petru. Ucraina de după Azarov și Sevastopolul din Bugeac. Ziarul de gardă. Publicat la 30.01.2014. <https://www.zdg.md/editia-print/editoriale/ucraina-de-dupa-azarov-si-sevastopolul-din-bugeac>
27. Grozavu Petru. Ucraina, o nouă Iugoslavie? Ziarul de gardă. Publicat la 19.12.2013. <https://www.zdg.md/editia-print/editoriale/ucraina-o-noua-iugoslavie>

28. Horsey David. Scotland will do better staying with Britain than going solo. Los Angeles Times. Publicat la 19.09.2014. <http://www.latimes.com/opinion/topoftheticket/la-na-tt-scotland-will-do-better-20140919-story.html> (consultat la 24.09.2014).
29. Horsey David. U.S. is destined to remain stuck in the sands of the Middle East. Los Angeles Times. Publicat la 21.08.2014. <http://www.latimes.com/opinion/topoftheticket/la-na-tt-us-stuck-in-sands-20140806-story.html> (consultat la 24.09.2014).
30. Imbert Claude. Roman Russe. Le Point. Publicat la 15.03.2012. http://www.lepoint.fr/editos-du-point/claude-imberty/roman-russe-15-03-2012-1441386_68.php (consultat la 28.06.2012).
31. Mohsen Karim. «COMMUNAUTÉ INTERNATIONALE»: UNE ENTITÉ AU-DESSUS DES LOIS. L'Expression – Le Quotidien. Publicat la 11.09.2014. <http://www.lexpressiondz.com/edito/201839.html> (consultat la 24.09.2014).
32. Mohsen Karim. Où est passée l'ONU? L'Expression – Le Quotidien. Publicat la 16.09.2014. <http://www.lexpressiondz.com/edito/202147-ou-est-passee-l-onu.html> (consultat la 24.09.2014).
33. Netter Emmanuel. Edito : l'alarme de Poutine. Droits de l'Homme. Publicat la 05.03.2012. <http://www.unpeuedroit.fr/droits-de-lhomme/edito-lalarme-de-poutine/> (consultat la 15.03.2013).
34. Pivariu Corneliu. Revenirea „țarului” Putin. Pulsul geostrategic. Publicat la 9.10.2012. www.ingepo.ro
35. Robertson George. Scotland secession could lead to re-Balkanization of Europe. Washington Post. Publicat la 5.01.2014 http://www.washingtonpost.com/opinions/scotland-secession-could-lead-to-re-balkanization-of-europe/2014/01/05/df076e94-578e-11e3-8304-caf30787c0a9_story.html (consultat la 24.09.2014).
36. Solcan Alexandru. Astenii și crize politice de primăvară. Jurnal de Chișinău. Publicat la 21.03.2014. <http://www.jc.md/zoon-politikon-astennii-si-crize-politice-de-primavara/>
37. Tănase Constantin. ...dacă se va dovedi că și Dumnezeu e corupt și ia mită. Timpul. Publicat la 18.04.2012. <http://www.timpul.md/articol/----daca-se-va-dovedi-ca-si-dumnezeu-e-corupt-si-ia-mita-33192.html> (consultat la 18.04.2012).
38. Tănase Constantin. Ca să supraviețuiască, Sistemul își devorează fiii... Timpul. Publicat la 23.01.2013. <http://www.timpul.md/articol/ca-sa-supravieuiasca-sistemul-ii-devoreaza-fiii---40171.html> (consultat la 18.03.2013).
39. Tănase Constantin. Cântă babele-n grădină: „Filat ne-a adus lumină”. Timpul. Publicat la 10.04.2012. <http://www.timpul.md/articol/canta-babele-n-gradina-filat-ne-a-adus-lumina--33047.html> (consultat la 18.04.2012).

40. Tănase Constantin. Cealaltă Rusie a lui Putin sau R. Moldova și „alternativa” rusă. Timpul. Publicat la 1.03.2012 <http://www.timpul.md/articol/cealalta-rusie-a-lui-putin-sau-r--moldova-si-alternativa-rusa--32086.html> (consultat la 27.12.2012).
41. Tănase Constantin. Forța a treia, o necropolă cu mumii. Publicația Periodică TIMPUL DE DIMINEAȚĂ. Publicat la 26.11.2012. <http://www.timpul.md/articol/fora-a-treia-o-necropola-cu-mumii-38911.html> (consultat la 12.12.2012).
42. Tănase Constantin. Imposibila reciclare a deșeurilor politice. Timpul. Publicat la 10.12.2012. <http://www.timpul.md/articol/imposibila-reciclare-a-deeurilor-politice-39255.html>
- 43.** Tănase Constantin. Mizeria morală a manipulatorilor (Câte ceva despre lupii politizați în blăni de mioare independente) . Timpul. Publicat la 30.10.2012. <http://www.timpul.md/articol/mizeria-morala-a-manipulatorilor-38237.html>
44. Tănase Constantin. Povestea omului verde care s-a întâlnit cu omul roșu... Timpul. Publicat la 29.12.2012. <http://www.timpul.md/articol/povestea-omului-verde-care-s-a-intalnit-cu-omul-rou----39739.html>
45. Tănase Constantin. Putin reface URSS și Imperiul Rus. Timpul. Publicat la 11.07.2012. <http://www.timpul.md/articol/putin-reface-urss-si-imperiul-rus-35347.html> (consultat la 16.12.2012).
46. Tănase Constantin. Războiul din Alianță și nunta din „Miorița”. Timpul. Publicat la 26.01.2013. <http://www.timpul.md/articol/razboiul-din-aliana-i-nunta-din-mioria-40232.html>
47. Tănase Constantin. Râzi, țuvilule, că de aia ți-a dat statul gură! Timpul. Publicat la 23.07.2012. <http://www.timpul.md/articol/razi-tuvilule-ca-de-aia-ti-a-dat-statul-gura-35581.html>
48. Tănase Constantin. Rușii și „complicitatea din interior” în R. Moldova. Timpul. Publicat la 24.03.2014. <http://www.timpul.md/articol/ruii-i-complicitatea-din-interior-in-r--moldova-56970.html>
49. Tănase Constantin. Se caută un sponsor care să ne salveze sufletul. Timpul. Publicat la 19.06.2012. Timpul.md, <http://www.timpul.md/articol/se-cauta-un-sponsor-care-sa-ne-salveze-sufletul-34671.html>
50. Tănase Constantin. Și tu, Brutus (Ghimpu)? Publicat la 28.12.2012. Timpul.md. [http://www.timpul.md/articol/i-tu-brutus-\(ghimpu\)--39736.html](http://www.timpul.md/articol/i-tu-brutus-(ghimpu)--39736.html)
51. Tănase Constantin. Zece absurdități moldovenești. Timpul.md. Publicat la 12.11.2012. <http://www.timpul.md/articol/zece-absurditai-moldoveneti-38551.html>

52. Thureau-Dangin Philippe. Russie : dans quel pays revient Poutine ? Courrier International. Publicat la 9.03.2012. <http://www.courrierinternational.com/article/2012/03/09/russie-dans-quel-pays-revient-poutine> (consultat la 16.03.2013).
53. Țăcu Octavian. Ce nu știe Putin și alții ca el. Timpul. Publicat la 24.09.2012. <http://www.timpul.md/articol/ce-nu-stie-putin-si-altii-ca-el-37293.html> (consultat la 27.12.2012).
54. Unteanu Cristian. Cazul Scoției, posibil catalizator al viitorului proces de fărâmițare al statelor din Europa. Adevarul. Publicat la 28.08.2014. http://adevarul.ro/international/europa/cazul-scotiei-posibil-catalizator-viitorului-proces-faramitare-statelor-europa-1_53fefcf80d133766a8a72471/index.html

Tabelul abrevierilor editorialelor

	Nr.	AUTOR	TITLU	REVISTA/ZIARUL	COD
Alegerile lui V. Putin (Rusia 2012)					
Subcorpusul 1	1.	C. Imbert	<i>Roman Russe</i>	Le Point	S-C1.1
	2.	E. Netter	<i>Edito : l'alarme de Poutine</i>	Droits le l'Homme	S-C1.2
	3.	Ph. Thureau-Dangin	<i>Russie : dans quel pays revient Poutine ?</i>	Courrier International	S-C1.3
	4.	Editorial	<i>Putin's Ploys</i>	Peninsula News Paper	S-C1.4
	5.	Editorial	<i>Putin's next challenge</i>	The MetroWest Daily News	S-C1.5
	6.	Editorial	<i>Russia: Putin's carousel arrives in town</i>	The Guardian	S-C1.6
	7.	Editorial	<i>Putin on a dog of an argument</i>	Edmonton Journal	S-C1.7
	8.	Editorial	<i>Russian PM Vladimir Putin wins presidential elections but can he really cling on to power for the next 12 years?</i>	Periscope Post	S-C1.8
	9.	Editorial	<i>Putin's return upsets the reset</i>	USATODAY	S-C1.9
	10.	M. Elder	<i>Vladimir Putin: 'We have won. Glory to Russia'</i>	The Guardian	S-C1.10
	11.	Editorial	<i>Vladimir Putin: A Potemkin election</i>	The Guardian	S-C1.11
	12.	C. Tanase	<i>Putin reface URSS și Imperiul Rus</i>	Timpul	S-C1.12
	13.	L. Diaconu-Colintineanu	<i>Putin revendică victoria în alegerile din Rusia</i>	www.rfi.ro	S-C1.13
	14.	C. Pivariu	<i>Revenirea „țarului” Putin</i>	Pulsul geostrategic	S-C1.14
	15.	D. Constantin	<i>Putin și lumea</i>	Cotidianul	S-C1.15
	16.	Editorial	<i>Putin câștigă întotdeauna. Dar Rusia?</i>	Puterea	S-C1.16
Implicarea politică a SUA în Orientul Mijlociu					
Subcorpusul 2	1.	D. Horsey	<i>U.S. is destined to remain stuck in the sands of the Middle East</i>	Los Angeles Times	S-C2.1
	2.	K. Mohsen	<i>«COMMUNAUTÉ INTERNATIONALE»: UNE ENTITÉ AU-DESSUS DES LOIS.</i>	L'Expression – Le Quotidien	S-C2.2
	3.	K. Mohsen	<i>Où est passée l'ONU?</i>	L'Expression – Le Quotidien	S-C2.3

	4.	Editorial board	<i>A Thin Blue Line in Battle Fatigues</i>	New York Times	S-C2.4
	Nr.	AUTOR	TITLU	REVISTA/ZIARUL	COD
Situația critică teritorială în Ucraina					
Subcorpusul 3	1.	Editorial board	<i>The West must oppose Russia's 'humanitarian' invasion of Ukraine</i>	Washington Post	S-C3.1
	2.	Editorial board	<i>Provide Ukraine with the military aid it needs to deter Russia's aggression</i>	Washington Post	S-C3.2
	3.	Editorial board	<i>On Ukraine, any bargain is a bad bargain</i>	Washington Post	S-C3.3
	4.	A. Solcan	<i>Astenii și crize politice de primăvară</i>	Jurnal de Chișinău	S-C3.4
	5.	A. Ciubotaru	<i>CRIMEEA, IDIOȚII MORALI ȘI REALPOLITIKUL LUI PUTIN</i>	Jurnal de Chișinău	S-C3.5
	6.	A. Ciubotaru	<i>Cruciada lui Putin. Putin Sirul</i>	Jurnal de Chișinău	S-C3.6
	7.	P. Grozavu	<i>Despre Ucraina, cu ochii deschiși</i>	Ziarul de gardă	S-C3.7
	8.	P. Grozavu	<i>Ucraina, o nouă Iugoslavie?</i>	Ziarul de gardă	S-C3.8
	9.	P. Grozavu	<i>Ucraina de după Azarov și Sevastopolul din Bugeac</i>	Ziarul de gardă	S-C3.9
	10.	C. Tănase	<i>Rușii și „complicitatea din interior” în R. Moldova</i>	Timpul	S-C3.10
	11.	M. Basarab	<i>Nimic nou de pe frontul de Est</i>	Timpul	S-C3.11
	12.	G. Damian	<i>Noua Transnistrie din Crimeea</i>	Timpul	S-C3.12
Scrutinul pentru divorț al Scoției					
Subcorpusul 4	1.	G. Robertson	<i>Scotland secession could lead to re-Balkanization of Europe</i>	Washington Post	S-C4.1
	2.	Editorial board	<i>Scotland's Pro-Unity Vote</i>	New York Times	S-C4.2
	3.	P. Baylau	<i>Écosse : God Save the United Kingdom !</i>	Le Point	S-C4.3
	4.	Editorial board	<i>If Great Britain fractures, the entire world loses</i>	Washington Post	S-C4.4
	5.	D. Horsey	<i>Scotland will do better staying with Britain than going solo</i>	Los Angeles Times	S-C4.5
	6.	E. Dumitru	<i>Referendum în Scoția. Istoria însângerată pe care scoțienii n-o pot uita</i>	Adevărul	S-C4.6
	7.	C. Unteanu	<i>Scoției, posibil catalizator al viitorului proces de fărâmițare al statelor din Europa.</i>	Adevărul	S-C4.7
	8.	I. Badea-Guerite	<i>Edinburgh, locul unde (poate) se sfârșește... Anglia.</i>	Adevărul	S-C4.8

	Nr.	AUTOR	TITLU	REVISTA/ZIARUL	COD
	Analiza titlurilor editoriale				
Studiu de caz	1.	C. Tanase	<i>Cântă babele-n grădină: „Filat ne-a adus lumină”</i>	Timpul	ATE-1
	2.	A. Gherasim	<i>Ciulinii istoriei?</i>	Timpul	ATE-2
	3.	C. Tanase	<i>Războiul din Alianță și nunta din „Miorița”</i>	Timpul	ATE-3
	4.	C. Tanase	<i>Ca să supraviețuiască, Sistemul își devorează fiii...</i>	Timpul	ATE-4
	5.	C. Tanase	<i>Atenție! Topuri contrafăcute și toxice!</i>	Timpul	ATE-5
	6.	C. Tanase	<i>Povestea omului verde care s-a întâlnit cu omul roșu...</i>	Timpul	ATE-6
	7.	C. Tanase	<i>Și tu, Brutus (Ghimpu)?</i>	Timpul	ATE-7
	8.	C. Tanase	<i>Imposibila reciclare a deșeurilor politice</i>	Timpul	ATE-8
	9.	C. Tanase	<i>Forța a treia, o necropolă cu mumii</i>	Timpul	ATE-9
	10.	C. Tanase	<i>Zece absurdități moldovenești</i>	Timpul	ATE-10
	11.	C. Tanase	<i>Mizeria morală a manipulatorilor (Câte ceva despre lupii politizați în blăni de mioare independente)</i>	Timpul	ATE-11
	12.	C. Tanase	<i>Râzi, țuvilule, că de aia ți-a dat statul gură!</i>	Timpul	ATE-12
	13.	C. Tanase	<i>Se caută un sponsor care să ne salveze sufletul</i>	Timpul	ATE-13
	14.	C. Tanase	<i>...dacă se va dovedi că și Dumnezeu e corupt și ia mită</i>	Timpul	ATE-14

ANEXE

Anexa 1. Trăsăturile discursului ca eveniment din perspectiva oralului și a scrisului la P. Ricoeur

Discurs (oralul)	Text (discurs fixat prin scriere)
<p>1. Discursul <i>este realizat temporal</i> și în prezent, pe când sistemul limbii este virtual și în afara timpului, în acest sens se poate vorbi de „instanța de discurs” pentru a desemna apariția discursului însuși ca eveniment (viziune comună cu cea a lui cu Benveniste);</p>	<p>- pe de altă parte, discursul <i>cere să fie fixat</i>, pentru că discursul (evenimentul fugitiv) dispare, înscrierea constituie destinația discursului: „ceea ce scriem este <i>noema</i> rostirii”. [p. 173]</p>
<p>2. Discursul <i>face trimitere la locutorul său</i> prin intermediul unui ansamblu întreg de indicatori, evenimentul constă în faptul că cineva vorbește, se exprimă luând cuvântul, astfel instanța de discurs este autoreferențială;</p>	<p>- însă odată cu apariția discursului scris intenția autorului și cea a textului încetează să mai coincidă: „această disociere dintre semnificația verbală a textului și intenția mentală constituie miza veritabilă a înscrierii discursului”;</p> <p>- <i>carierea textului se sustrage orizontului finit trăit de autorul său</i>. Ceea ce spune textul interesează mai mult decât ceea ce a vrut să spună autorul, „orice exegeză își desfășoară procedurile în sânul semnificației circumscrise care a rupt legăturile cu psihologia autorului său”. [p. 175]</p>
<p>3. Discursul <i>abordează întotdeauna un subiect</i>, făcând trimiteri la o lume pe care pretinde a o descrie sau a o reprezenta, „evenimentul este venirea în limbaj a unei lumi cu ajutorul discursului”, prin urmare actualizând funcția simbolică a limbajului (în timp ce semnele limbajului trimit numai la alte semne în interiorul aceluiași sistem și fac ca limba să fie lipsită de lume, în aceeași măsură cum este lipsită de timp și subiectivitate) [p. 98];</p>	<p>- dar spiritualitatea discursului se manifestă prin scris, <i>lumea este ansamblul referințelor deschise de text</i>;</p> <p>- pentru Ricoeur, referentul oricărei literaturi nu mai este <i>Umwelt-ul</i> referințelor ostensive ale dialogului, ci <i>Welt-ul</i> proiectat de referințele non-ostensive ale tuturor textelor pe care le-am citit. „A înțelege un text înseamnă în același timp a elucida propria noastră situație sau a interpola, printre predicatle situației noastre, toate semnificațiile care fac din <i>Umwelt-ul</i> nostru un <i>Welt</i>. Doar scrisul dezvăluie destinația discursului, care e cea de a proiecta o lume.” [p. 177]</p>
<p>4. <i>Discursul presupune un interlocutor</i> căruia îi este adresat – toate schimburile de mesaj se fac în discurs, în timp ce limba este o condiție prealabilă a comunicării căreia îi oferă codurile. „Evenimentul este fenomenul temporal al schimbului, stabilirea dialogului care se poate lega, prelungi sau întrerupe.”</p>	<p>- <i>discursul scris se adresează auditoriului pe care și-l creează</i>, lucru care marchează „spiritualitatea scrisului, ca o contrapondere a materialității sale și a înstrăinării pe care el o impune discursului”.</p> <p>- Coprezența subiecților în dialog încetează să mai fie modelul oricărei „înțelegeri”. [p. 177]</p>

Sursa: elaborat de autor [65, p. 96-98, p. 172-178]

Anexa 2. Tipuri de texte publicistice

Știrea	<p>Definiție: un tip de articol informativ, care poate avea și valoare de divertisment, în care autorul transmite cititorului, într-un limbaj plastic, uneori literaturizat sau neconvențional, ceea ce a trăit și a aflat prin observație directă sau prin alte mijloace de documentare, în legătură cu un anumit subiect [17, p. 102]</p> <p>Tipologii: <i>flash</i> (prioritate 1), <i>buletinul</i> (prioritate 2), <i>urgent</i> (prioritate 3), <i>lead</i> sau <i>dezvoltare</i> (prioritate 4), <i>sinteza</i> (prioritate 5), <i>depeșa</i> (prioritate 6), <i>fileul</i> [63, p.141-153,]; <i>relatarea</i> (procesul-verbal, conferința de presă, corespondența specială) [63, p. 153-158]</p>	<p>Alexandru Brăduț Ulmanu, în Coman M., coord., Manual de jurnalism. Tehnici de documentare și redactare, 2000-2001, vol. II, p. 179 (p. 102)</p> <p>Preda Sorin, Tehnici de redactare în presa scrisă. Iași. Polirom, 2006</p> <p>Coman Ruxandra, Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de Mâine, 2009</p>
Reportajul	<p>Definiție: specie publicistică, apelând adesea la modalități literare de expresie, care informează asupra unor situații, evenimente de interes general sau ocazional, realități geografice, etnografice, economice etc., culese de obicei la fața locului [63, p. 162-163]. Este genul jurnalistic la care tehnicile rigide nu se pot aplica fără a fi secondate de simțul pentru procedeele stilistice cu savoare beletristică [19, p. 118]. Așa cum e practicat astăzi, solicită un timp mai îndelungat pentru a fi scris, este mai mare ca spațiu și mult mai liber ca formă [41, p.124].</p> <p>Tipologii: <i>reportajul monografic</i> [63, p. 166], <i>reportajul de atmosferă</i> (expres) [63, p. 171], <i>reportajul de eveniment</i> [63, p. 173], <i>reportajul de fapt divers</i> [63, p. 174], <i>reportajul sportiv</i>, <i>reportajul feature</i> (în feature, nu factualul primează, ci efectul)</p>	<p>Preda Sorin, Tehnici de redactare în presa scrisă. Iași. Polirom, 2006</p> <p>Coman Ruxandra, Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de mâine, 2009</p> <p>Mark Grigoryan, Manual de jurnalism, Chișinău: Centrul Independent de jurnalism, 2008</p>
Ancheta	<p>Definiție: un demers jurnalistic menit să dezvăluie adevăruri incomode și ascunse despre o persoană publică, un grup de interese, despre afaceri oneroase de diferite tipuri, încălcări ale legii, evenimente neelucidate de mai mult timp etc. [63, p. 190-191]</p>	<p>Preda Sorin, Tehnici de redactare în presa scrisă. Iași. Polirom, 2006</p>

Interviul	<p>Definiție: un dialog (fie el și mimat), care, fatalmente, se transformă într-o confruntare [63]. Regulile construirii eșafodajului interogativ sunt restrictive: întrebări scurte și la obiect, punctuale, clar formulate, cu scop precis de a obține răspunsul cel mai bogat în informație... [19] Interviul este, „fără dubii”, o specie informativă [16].</p> <p>Tipologii: <i>biografie, expres, informativ, sondaj, anchetă, reportaj, întâlnire, documentar</i> [63]; de asemenea, există subspecii: <i>interviul de opinie</i> (sugerează, prin denumirea sa, apartenența la speciile expresive). ...Opinia ține de planul interviuatului, nu al reporterului. Totuși, există și excepția de la regulă: discuția în contradictoriu [16, p. 121-122]. <i>Interviul-portret</i> – se apropie oarecum de reportaj: este o descriere, dar, spre deosebire de reportaj, descrierea reiese din dialog. Există și <i>interviuri publicitare</i> (mascate, voluntare sau chiar involuntare) [16, p. 122].</p>	<p>Preda Sorin, Tehnici de redactare în presa scrisă. Iași: Polirom, 2006</p> <p>Preda Sorin, Jurnalismul cultural și de opinie. Iași: Polirom, 2006, p. 65-80</p> <p>Coman Ruxandra, Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de Măine, 2009</p> <p>Ciortea-Neamțu Ștefania, Funcțiile discursului în stilul publicistic. Teză de doctorat. Iași, 2006, cond. șt. Stelian Dumistrăcel</p>
Comentariul	<p>Definiție: conține judecăți de valoare cu marjă de eroare plauzibilă, din pricina implicării emoționale a jurnalistului – este posibil ca opinia de presă să încalce flagrant ceea ce alții consideră sacru, moral [19, p. 144]. Reprezintă un punct de vedere personal, ce implică exclusiv opiniile și răspunderea autorului său... Comentariul poate fi subiectiv, polemic și chiar partizan: el nu rezolvă o problemă, ci reprezintă unul din multiplele puncte de vedere care definesc o anumită problematică [18, p. 79].</p>	<p>Coman Ruxandra, Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de Măine, 2009</p> <p>Coman Mihai, Introducere în sistemul mass-media. Iași: Polirom, 1999</p>
Editorialul	<p>Definiție: prezintă poziția ziarului într-o anumită problemă (ceea ce explică faptul că, frecvent, el apare fără semnătură). Ele permit confruntarea unor puncte de vedere diverse și contribuie la adâncirea dezbaterilor de interes public. Prin editoriale, oamenii au acces la poziția, de obicei consecventă, a unei grupări de presă, putând astfel înțelege mai bine fenomenele pe care le înfruntă sau ideile, programele pentru care să opteze prin vot. Dar, pentru ca această funcție democratică să fie reală, este necesar ca editorialul să nu devină nici monopolul unei singure voci, și nici amvonul de unde se predică o poziție dogmatică, partizană și limitată [18, p. 79].</p>	<p>Coman Mihai, Introducere în sistemul mass-media. Iași: Polirom, 1999</p> <p>Coman Ruxandra, Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de Măine, 2009</p>
Blogul	<p>O specie nouă de text publicistic exclusiv de opinie, care reprezintă o emanație a expresiei virtuale – internetul. Blogul este asemenea unui pamflet sau eseu, cu pronunțate accente sociale, politice, etico-morale, culturale etc. [53, p. 138]. Stilul de redactare a textului unui blog este conform cu stilul personal, subiectiv al fiecărui autor, fiind de regulă informal.</p>	<p>Molea Viorica, Oralitatea în textul publicistic actual românesc. Chișinău: Prut Internațional, 2016</p> <p>Breahnă Irina, Particularitățile lingvo-culturale ale blogului jurnalistic francofon</p>

Sursa: elaborat de autor

Anexa 3. Tabelul rezultatelor obținute în urma efectuării studiului de caz

	inițiale	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	total	%
1	AI	+	-	+	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	+	9	64,3%
2	BI	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	9	64,3%
3	BC	-	+	+	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	+	7	50,0%
4	BM	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	+	11	78,6%
5	CeC	+	+	+	-	-	+	+	+	+	-	+	-	+	+	10	71,4%
6	CO	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	+	+	9	64,3%
7	CS	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	4	28,6%
8	CC	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	10	71,4%
9	DD	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	11	78,6%
10	DA	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	2	14,3%
11	DuA	+	-	+	-	-	+	+	-	+	-	+	-	+	-	7	50,0%
12	DuD	-	-	+	-	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	6	42,9%
13	FM	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	10	71,4%
14	FC	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	14	100,0%
15	HI	+	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	4	28,6%
16	HL	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0,0%
17	IR	+	-	+	+	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	6	42,9%
18	LA	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	2	14,3%
19	LeA	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+	10	71,4%
20	MC	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	14	100,0%
21	PA	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-	8	57,1%
22	PM	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	2	14,3%
23	RO	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	3	21,4%
24	RA	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	12	85,7%
25	SV	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	3	21,4%
26	SA	+	-	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	10	71,4%
27	SN	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	11	78,6%
28	SvA	+	-	+	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	7	50,0%
29	TM	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	8	57,1%
30	US	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	+	+	9	64,3%
31	VE	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	12	85,7%
32	VI	-	+	+	-	-	+	+	+	-	-	+	-	+	-	7	50,0%
33	ZT	+	-	+	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	7	50,0%
		23	11	27	15	13	27	29	16	12	18	15	5	24	20		
		69,7%	33,3%	81,8%	45,5%	39,4%	81,8%	87,9%	48,5%	36,4%	54,5%	45,5%	15,2%	72,7%	60,6%		

Anexa 4. Studiu de caz. Chestionar

Mai jos sunt prezentate 14 titluri editoriale. Identificați elementul intertextual, sursa (proverbul, zicala etc.) și forma de intertextualitate utilizată (aluzie, citat etc.). Comentați titlul.

1. Cântă babele-n grădină: „Filat ne-a adus lumină” (C. Tanase)

---

2. Ciulinii istoriei? (A. Gherasim)

---

3. Războiul din Alianță și nunta din „Miorița”

---

4. Ca să supraviețuiască, Sistemul își devorează fiii...

---

5. Atenție! Topuri contrafăcute și toxice!

---

6. Povestea omului verde care s-a întâlnit cu omul roșu...

---

7. Și tu, Brutus (Ghimpu)?

---

8. Imposibila reciclare a deșeurilor politice

---

9. Forța a treia, o necropolă cu mumii

---

10. Zece absurdități moldovenești

---

11. Mizeria morală a manipulatorilor (Câte ceva despre lupii politizați în blăni de mioare independente)

---

12. Râzi, țuvilule, că de aia ți-a dat statul gură!

---

13. Se caută un sponsor care să ne salveze sufletul

---

14. ...dacă se va dovedi că și Dumnezeu e corupt și ia mită

Anexa 5. Definirea culturii

Putem distinge (împreună cu Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R.) următoarele *trăsături caracteristice ale culturii*:

1. Cultura este *învățată*. Această trăsătură, numită de V. Păuș „socializare”, iar de Samovar și Porter „culturalizare”, are ca obiectiv transmiterea sistemului de valori necesar pentru funcționarea eficientă a individului în mediul său cultural. (From the moment of his birth, the customs into which he is born shape his experience and behaviour. [Benedict, R. *Patterns of Culture*, p. 2-3])
2. Cultura este *transmisă din generație în generație*. Latura fundamentală a acestei caracteristici este comunicarea, căci aceasta ne oferă legătura cu generațiile anterioare și cele viitoare. Giselle Baumgratz-Gangel precizează: „cultura nu poate fi disociată de societatea care o deține și societatea nu poate supraviețui fără să reia și să transmită cultura de la o generație la alta” [55, p. 19].
3. Cultura este *simbolică*. Cuvintele, gesturile și imaginile sunt simboluri utilizate pentru a transmite semnificații, astfel abilitatea individului de a le utiliza corect îi permite să participe la varietatea de relații sociale necesare pentru exprimarea culturii. Aceste simboluri sunt numite de J. Caune „semne culturale”, autorul precizează că „cultura este, cu siguranță, purtător de semnificații, în manifestările sale diverse, dar aceste semnificații nu au valoare decât prin raport la unitatea culturii” [14, p. 36-37]. (As interworked systems of constructable signs (symbols), culture is not a power, something to which social events, behaviours, institutions, can be casually attributed; it is a context, something within which they can be intelligibly – that is thickly – described. [140, p. 14])
4. Cultura este *dinamică*. Cultura evoluează în interiorul ei, apar noi idei, invenții, iar pe de altă parte vin expunerea și contactul cu alte culturi, care duce la crearea unor practici noi purtând noi semnificații. V. Păuș precizează: „culturile sunt vii și este necesar să rămână vii. Liniile de forță ce jalonează evoluțiile interne ale culturilor sunt: valorile tradiționale, valorile «importate» odată cu tehnica, valorile ce țin de politicile culturale, și uneori «cultura elitelor». Fiecare țară prezintă o evoluție originală. A sesiza direcțiile de evoluție culturală înseamnă a înțelege evoluția istorică însăși” [55, p. 218-219].
5. Cultura este *etnocentrică*. Sentimentul puternic al identității de grup creat de cultură poate avea drept consecință etnocentrismul, „tendința de a considera cultura proprie superioară altor culturi”. Factorii care pot duce la etnocentrism sunt culturalizarea, expunerea insuficientă la alte culturi și imposibilitatea de a înțelege sau a accepta tradiții diferite [163, p. 10-12].

În cadrul unei abordări de sistem, care reprezintă baza metodologică a culturologiei contemporane, cultura este văzută ca un ansamblu/complex (совокупность) de elemente obiective și subiective. „Elementele obiective ale culturii sunt manifestarea fizică a culturii, lucrurile pe care

le putem de fapt vedea și atinge, cum ar fi îmbrăcăminte, artefacte, ustensile, produse alimentare și arhitectură. Elementele subiective ale culturii sunt toate acele aspecte pe care nu le putem vedea sau atinge, dar care, după cum știm, există, de exemplu, norme sociale, obiceiuri, atitudini și valori.” [Мацумото Д., *apud* 111, p. 29]. Complexitatea și dificultatea unei abordări sistematice rezidă în faptul că cercetătorul trebuie să se ocupe doar cu manifestările obiective ale culturii, pe baza cărora acesta trebuie să dezvăluie specificul formelor culturale subiective, să le structureze și să le clasifice. Formelor obiective le este specifică „observabilitatea”, celor subiective – „eclozabilitatea”. (Объективным формам свойственна наблюдаемость, субъективным же – выводимость.) [111, p. 29]

Anexa 6. Editorial: Russian PM Vladimir Putin wins presidential elections but can he really cling on to power for the next 12 years?

Allegations of election fraud lead commentators to suggest victorious Russian PM is in fact weaker than ever

5 March 2012

Vladimir Putin's victory speech: He's not crying, he just has something in his eye

Russian Prime Minister Vladimir Putin is set for a return to the presidency after claiming victory in the elections on Sunday. Putin, who took 63 percent of the vote in the first round, thanked supporters at a rally outside the Kremlin, and declared: “Glory to Russia,” with what appeared to be tears in his eyes. (He later claimed that it was the “wind in his eyes”.)

But not everyone is celebrating. Opposition activists have reacted with fury to the result, reported Miriam Elder for *The Guardian*, alleging “widespread fraud”, including ballot stuffing and repeat voting, as well as accusing Putin of using state-run television to boost his campaign. According to Sky News, at least 30,000 people are due to attend a “Russia Without Putin” demonstration in the capital. The Russian PM has seen a dip in popularity in recent months, partly due to allegations of serious fraud against his United Russia party in the December 2011 parliamentary elections and partly because of growing unease at the prospect of another Putin presidency.

Putin held the Russian presidency from 2000-2008, and has served as prime minister for the last four years. He will be able to serve as president for at least six years, after outgoing president Dmitry Medvedev instigated changes to the Russian constitution to extend the term.

Legitimate victory. Russian state-owned news agency RIA Novosti quoted political experts as saying Putin’s victory was convincing, and that opposition attempts to question the legitimacy of the result were all too predictable. “The elections were valid, and this is clear to everyone, even to the opposition. Even if we sum up all violations which took place – and they, naturally, did – this won’t affect the existing results in any way. Putin was to win in the first round, he is just more popular. Figures are figures,” said Grigory Fyodorov, first deputy secretary of the Russian Public Chamber. State-funded RT reported that the result was in line with both government and independent pre-election opinion polls, and highlighted the fact that webcams were placed in Russian polling stations to ensure fairness: “The elections can easily be called the most transparent in Russian history. All this makes accusations that they were unfair sound somewhat hard to believe.”

Russian markets “opened on a mildly positive note” after the election result, reported *The Wall Street Journal*. According to the WSJ, financial analysts were concerned that the result would

trigger a wave of protests, but so far, it looks as if Vladimir Putin's victory has provided a measure of stability.

Putin needs to change. A Guardian editorial agreed that the result was in line with opinion polls, but suggested that the manner of the victory was the problem: "The battle that will unfold over the next 24 hours will be less over the fact that Putin got re-elected as president than it will be over the cheating that went on." According to the editorial, the once and future Russian president needs to start taking notice of the "democratic awakening" in Russia and address the public's concerns: "His opponents know one thing: the more Putin rubs his power into their faces, the more he risks provoking the explosion nobody in Russia wants."

The big question: did Russian PM and soon-to-be President (again) Putin really cry during his victory speech? The New Yorker reported that the Russian hardman politician admitted he had shed a few tears – but only because of the wind.

Putin in the firing line. The 2012 presidential elections are a "fatal turning point for the Putin regime", argued Edward Lucas in The Telegraph, suggesting that Putin has lost the confidence of middle-class voters. "His promises of higher salaries, pensions, and state spending, are threadbare and wildly unrealistic," said Lucas. However, this doesn't mean regime change any time soon, as the opposition is still too weak. A more likely outcome is an internal power struggle: "The big danger for Mr Putin is that his ex-KGB cronies will see him as a liability more than an asset. His presidential term lasts six years in theory. I give him two," Lucas wrote.

Most political leaders are keen to cling to power, said Peter McKay in The Daily Mail – just look at UK Prime Minister David Cameron: "Putin has manipulated the system to remain in power. So has Cameron, who made a pact with the Liberal Democrats which ensures him a full, five-year Parliamentary term."

Victory raises questions. The election result leaves Russia facing two important questions, said a Financial Times editorial: how long will Putin actually serve as president; and after he does leave, would another Russian leader be capable of, or willing to, continue the "Putin system"? According to the editorial, the West must pursue a balanced strategy towards Russia: "Without interfering, it should do everything possible to help ensure the Putin era ends not in disorder, but with a calm transition to a more democratic, rules-based future."

Outgoing Russian President Dmitry Medvedev has ordered a review of the conviction of billionaire Mikhail Khodorkovsky, who has been in prison on financial charges since 2005, reported the BBC. Khodorkovsky has claimed his imprisonment was politically motivated and recently wrote a piece for The Guardian's Comment is Free calling for political change in Russia.

Russia and China: What's next? Writing on a Washington Post blog, Jackson Diehl argued that the situation in Russia mirrors that in China: both countries have autocratic regimes that have enjoyed financial prosperity and suppressed dissent; and neither regime is sustainable. "The emerging middle classes in China and Russia won't tolerate exclusion from political decision making for another 10 years," wrote Diehl. Change is "inevitable", but nobody knows how it will come about in either country, Diehl said.

<http://www.periscopepost.com/2012/03/russian-pm-vladimir-putin-wins-presidential-elections-but-can-he-really-cling-on-to-power-for-the-next-twelve-years/>

Anexa 7. Nivelurile „conceptului” lingvocultural

Examinând subiectul întrepătrunderii diferitor domenii de cunoaștere, Г. Г. Слышкин ajunge la concluzia că conceptul lingvocultural se manifestă în trei niveluri [111, p. 31-33]:

1. ca o capacitate a sistemului, adică totalitatea modalităților de apelare la concept, oferite exponentului limbii de către cultură, ca patrimoniu lingvistic acumulat de cultură, înregistrat în lexicografie;
2. ca o capacitate subiectivă, adică un arsenal de resurse lingvistice, care sunt stocate în mintea individului concret. Acest nivel este mai îngust decât primul, în sensul că limitările memoriei și diferențele dintre nivelul de educație nu permit fiecărui individ să dobândească un maxim al mijloacelor lingvistice, apelând la un anumit concept. Cu toate acestea, capacitatea subiectivă este mai extinsă, în sensul că apar noi unități și conexiuni între ele, care nu pot fi fixate la primul nivel. Nivelul capacității sistemului este întotdeauna secundar și întârziat în raport cu nivelul capacității subiective;
3. ca realizare (implementare) textuală, adică recursul la concept în scopuri specifice de comunicare. În cazul în care nivelurile anterioare sunt recreate artificial (primul – prin editarea dicționarelor și a cărților de referință, al doilea – prin experiment lingvistic), acest nivel este un concept existent în mod natural, reflectând proprietatea de orientare dialogică. Totodată, acest nivel este cel mai ordonat: în fiecare caz specific de realizare textuală avem de-a face doar cu o mică parte a conceptului, care este solicitată pentru realizarea unei anumite necesități de comunicare. În cadrul acestui nivel, un concept unic există în memoria culturală și individuală, poate fi împărțit în subconcepte care funcționează în genuri și discursuri separate (individuale).

Glosar de termeni

Ambivalență – Julia Kristeva – „inserarea istoriei în text și a textului în istorie, pentru scriitor ele fiind unul și același lucru” [trad. n.] [185, p. 88]. Această ambivalență implică caracterul „dublu” al limbii poetice în spațiul interior al textului și, în același timp, în spațiul *textelor*, noțiunea de *dublu* fiind rezultatul unei reflecții asupra limbajului poetic atribuit unei spațializări în corelație cu secvența literară. În plus, această dublură rezultă din apariția conceptului de „cuvânt ambivalent”, care este rezultatul joncțiunii a două sisteme de semne.

Arhitextualitate – relația de apartenență a textului la un gen, la un tip de discurs, mod de enunțare [38, p. 82-83]. În ansamblu, arhitextualitatea este cea mai „abstractă” și cea mai „implicită” dintre relațiile transtextuale, acoperind „percepția generică” a unui text sau a altuia [143, p. 5].

Comunicare interculturală – caracterizează relațiile dintre identități socioculturale diferite, precum și conștientizarea propriei identități în cadrul procesului integrațional. Comunicarea interculturală presupune întotdeauna o interacțiune (lingvistică) directă dintre reprezentanții diferitor culturi și necesită o înțelegere profundă a comunicării și culturii [159, p. 7].

Competență interculturală – abilitatea de a comunica cu succes și de a interacționa eficient cu persoane ce aparțin altor culturi [Nedelcu A. *Fundamentele educației interculturale*, p. 158]. Capacitatea individului de a înțelege diferite viziuni asupra lumii, inclusiv capacitatea de a se adapta în mod corespunzător comportamentului și atitudinilor lui la aspectele culturale ale alterității, de a fi deschis către alte culturi și identități individuale [156, p. 142].

Concept – un construct multidimensional semnificativ, cultural și sociopsihologic, în conștiința colectivă, obiectivată într-o anumită formă lingvistică [103, p. 6], [103, p. 3-16]. Mai exact, conceptul reflectă procesul de cunoaștere a lumii, rezultatul activității umane, experiența și cunoștințele despre lume [Krasavski, *apud* 94, p. 3-4], [V. Karasik, S. H. Leapin, A. Wierzbicka, M. Angelova, p. 4].

Contextul (în studiul de față) este constituit din totalitatea viziunilor culturale, sociale și politice la care este asociat textul (lucrarea/articolul). Astfel, receptorul mesajului are nevoie de competențe sociale și de coduri culturale inerente unui text, în scopul interpretării și decodării mesajului ascuns.

Cunoaștere clară distinctă (justificată, completă) – permite recunoașterea obiectului (în diferite grade), identifică sursa și toate asociațiile legate de el. În aceste condiții, emițătorul și receptorul se află la niveluri egale, având cunoștințe enciclopedice (de fond) relativ comune, și comunicarea trebuie să fie de succes.

Cunoaștere obscură sau superficială – destinatarul recunoaște indiciile textului împrumutat, dar nu poate determina cu claritate sursa, deci semnificația mesajului nu este dezvăluită pe deplin. Diferența dintre competențele enciclopedice, socioculturale și intertextuale ale emițătorului și destinatarului este semnificativă. Cu un astfel de raport al cunoștințelor generale ale participanților la actul de comunicare este posibilă neînțelegerea sau interpretarea eronată a textului-țintă.

Dialogism (sau pluridiscursivitate) – Bahtin – enunțurile sau cuvintele nu există de sine stătător și nu sunt independente, căci toate exprimările sunt „dialogice”, iar sensul și logica lor depind de exprimările anterioare, la fel și de modalitatea în care vor fi percepute de receptori. Conceptul de dialogism bahtinian poate fi definit ca un raport între subiecți, prin urmare, el implică coprezența într-un text a mai mulți enunțatori și enunțuri, care duc la formarea unor raporturi dialogice pe diferite niveluri (vocea autorului se suprapune cu vocea naratorului, dar și cu vocea personajelor din discursurile raportate) [168, p. 105]. Dialogismul bahtinian se referă la faptul că ființa umană nu

poate fi înțeleasă decât în calitate de subiect, cu alte cuvinte, prin interrelațiile umane; spre deosebire de lucruri, ființele nu pot fi obiectivate, deci pot fi abordate doar dialogal.

Discurs – un text în situația reală de comunicare, adică textul în procesul său de elaborare și dezvoltare. În sensul larg, el este o secvență continuă, structurată și coerentă de propoziții utilizate oral sau în scris, dialogic (centrate pe destinatar în actul de comunicare: emițător – cod – receptor) sau monologic (centrate pe emițător). Discursului i se atribuie valoare de *act* (activitate de producere de enunțuri) de limbaj, vorbit sau scris, în procesul de comunicare generând textul (unitatea de comunicare), care, la rândul său, primește însușire de *produs*, fiind o realizare a intenției comunicative a emițătorului [26, p. 236-237; 57, p. 47].

Editorial – subgen scris al discursului mediatic, presupune un volum mic, o structură intertextuală și un canal (în formă scrisă de realizare). Sarcina acestui gen de articol este să formuleze puncte de vedere pe baza unei analize obiective pentru soluționarea unei probleme, având un volum mic (succint) și sistem referențial (intertextual) definit. Pornind de la scopul de bază al editorialului, cel de a implica cititorii într-un dialog asupra problemelor considerate importante, în încercarea de a face sens din probleme complexe, și uneori controversate, obiectivele de bază urmărite de editorialiști presupun: elucidarea, evidențierea cauzelor și a consecințelor unui eveniment, stabilirea și prezentarea interconexiunilor dintre diferite evenimente oferă o legătură evidentă, la prima vedere; interpretarea evenimentului vizat și semnificația sau importanța acestuia și, nu în ultimul rând, se observă tendința editorialiștilor de a formula un pronostic, prin prefigurarea atât a posibilităților desfășurării ale evenimentului, cât și a consecințelor implicate [p. 250-252] [160, p. 250].

Funcție – utilizarea intenționată și rolul elementelor intertextuale în transmiterea informației implicite și crearea efectelor discursive, utilizarea intenționată a relațiilor intertextuale, intenția autorului, deci scopul său, realizat prin împrumutul intertextual.

Funcție referențială – unitatea de bază în schimbul informativ. Referirea sau menționarea unui alt text sau a unei situații/a unui eveniment apelează la imaginile deja prezente în mintea destinatarului (cititorului) (modelele), ceea ce crește eficiența percepției, cu un minim de resurse lingvistice.

Funcție evaluativă – intertextul este împrumutat pentru a-și exprima atitudinea față de intertext direct sau indirect, critic sau ironic.

Funcție persuasivă – în calitate de formator de opinii, editorialistul are ca scop primar utilizarea intertextualității pentru a convinge și a influența publicul său.

Heteroglosie – abilitatea limbii să înglobeze mai multe voci. Natura intertextuală sau dialogică a limbii din motiv că deservește concomitent doi vorbitori, exprimă simultan două intenții, două poziții ideologice, acestea figurând mereu într-un singur enunț. Heteroglosia aparține ambianței eterogene de limbaje cristalizate (universul cultural) în care opera apare ca eveniment discursiv [5].

Hibridizare – în viziunea lui Bahtin, se prezintă ca un sinonim aproximativ al intertextualității, fiind prezentat într-un enunț printr-un amestec de limbaje sociale, adică conștiințe lingvistice rezultate din diferențieri sociale și epoci diferite. Acest hibrid intenționat, practicat în roman, generează imaginea artistică a limbajului [5].

Hipertextualitate – relația de derivare prin transformare sau imitație care unește un text B (hipertext) de un text anterior A (hipotext), formele sale fiind: *imitația, pastișa și parodia* [143, p. 5]. Conceptul de „hipotext” la G. Genette este ceea ce majoritatea criticilor numesc „inter-text”, cu alte cuvinte, este textul care poate fi identificat ca sursa de semnificație a unui text. Această abordare a lui G. Genette are la bază noțiunea mai generală a unui „text de gradul al doilea”, adică a unui „text derivat dintr-un alt text preexistent”, în care derivarea se bazează pe operația de *transformare* [143, p. 5].

Ideologem (Kristeva) – funcția comună care leagă o structură concretă de alte structuri într-un spațiu intertextual. Textele nu au un sens unificat propriu, ci sunt strâns legate de procesele sociale și culturale în curs de desfășurare. Ideologemul este acea funcție care poate fi citită, „materializată” la diferite niveluri ale structurii fiecărui text și care se întinde de-a lungul traiectului său, conferindu-i coordonate istorice și sociale [49, p. 268]. „Acceptarea unui text ca ideologem determină procedura semioticii care, prin studierea textului ca intertextualitate, îl consideră în interiorul (textului) societății și istoriei. Ideologemul unui text este centrul unde raționalitatea sesizează transformarea enunțurilor (la care textul este ireductibil) într-o totalitate (textul), la fel cum se inserează această totalitate în textul istoric și social.” [trad. n.] [185, p. 53]

Interdiscurs – mediul specific creat în jurul procesului discursiv, deci factorii care influențează din exterior forma și conținutul discursului, pe când intertextualitatea unește discursul cu ceea ce a fost deja spus sau deja auzit. Este constituit pe un ansamblu de discursuri de un anumit gen, aflate în interacțiune într-o situație dată. P. Charaudeau însă vede în interdiscurs interacțiunea dintre două sau mai multe discursuri, a căror configurare originară nu mai poate fi identificată [172].

Interdiscursivitate – mixarea într-un singur text a mai multor genuri, discursuri sau stiluri asociate cu sensuri socioculturale. Interdiscursivitatea este aplicată în general nu doar textelor literare, ci și celor non-literare [166, p. 17-18].

Intertext – înglobează ecourile unuia sau ale mai multor texte, independent de genul lor [192], [191], [193, p. 133-134].

Intertextualitate – intertextualitatea este modul în care textele interacționează pentru a crea semnificații sau, mai exact, pentru a produce conotații noi, chiar fără precedent, existența lor fiind condiționată de contextul pragmatic de comunicare. Intertextualitatea interrelaționează în același spațiu textul produs cu un alt text preexistent și exterior, depășind instanța enunțiativă. Intertextualitatea este fenomenul „unui text în alt text” (Kristeva), deci dialogul dintre textul prezent și cele anterioare, însă acest proces nu poate fi considerat doar ca o transpunere, o copiere sau o imitare, ci este o utilizare subiectivă subtilă, în același timp creativă a prototipurilor anterioare, care sunt aduse la o formă nouă. Toate implicațiile intertextualității reprezintă expresia complexă a unei sensibilități critice culturalizate. Ea nu refuză noutatea, deviația de la normă, nici diferențele, ci, dimpotrivă, le provoacă și le stimulează [Kristeva, Barthes, Bahtin, Plămădeală, etc.].

Intertextualitate orizontală – relația textului articolului de opinie cu alte texte precursore prin preluarea, integrarea și transformarea altor texte, precum și enunțuri sau fragmente de enunțuri ale unor autori produse anterior. Cuprinde formele de intertextualitate în sens restrâns (legătura text-text/discurs) în editoriale.

Intertextualitate manifest – referințe demarcate explicit cu funcția de a manifesta ideile altora în discurs, utilizată cu scop informativ și argumentativ, având ca instrument de construire intertextuală citatul direct – practica esențială a intertextualității [72], [139, p. 133-168].

Intertextualitate constitutivă – reprezentată prin fuzionarea textelor anterioare în noile texte, care se pot asimila, contrazice sau crea imagini noi prin ecoul textului-sursă [139, p. 132, 134].

Intertextualitate verticală – cuprinde forme de intertextualitate în sens larg (legătura text – extra-text) în editoriale. Implică dialogul unui editorial cu multiplele reprezentări mentale, presupozii relevante, coduri culturale, sociale (învățate din texte și nu numai) profund înrădăcinate în trecutul (modelele cognitive) autorului/cititorului, utilizate la crearea conștientă sau inconștientă de semnificații noi.

Intertextualitate mixtă – generată de combinațiile de conexiuni intertextuale complementare, motivată de faptul că instrumentele intertextuale nu sunt utilizate de sine stătător în textul produs. Se întâlnește și într-o modalitate combinatorie mai complexă de citate directe,

indirecte, clișee, aluzii și referințe, nu în funcție de normele de citare, ci motivate doar de alegerea și stilul autorului.

Metatextualitate – relația de „comentariu” (relația critică) care leagă un text de altul, despre care vorbește fără să-l citeze neapărat sau să-l numească [143, p. 4]. În general, practica criticii literare și a poeziei este parte a acestui proces, dar conceptul de metatextualitate rămâne oarecum neexplicat la G. Genette.

Model cultural – echivalentul „tabloului lingvistic al lumii” la cercetătorii din Vest (vezi tabloul lingvistic al lumii) – organizarea coerentă a experiențelor umane utilizate în tot felul de procese cognitive [130], [120], [140].

Necunoaștere – destinatarul consideră că textul împrumutat aparține emițătorului, astfel legătura intertextuală nu este percepută și valorificată. Acest lucru se întâmplă atunci când cunoștințele de fond ale autorului și cititorului diferă în mod accentuat. Rezultatul acestei relații este un eșec interpretativ.

Paratextualitate – o relație mai puțin explicită și mai distantă, dar care leagă textul cu ceea ce poate fi numit „paratextul” său: „titlu, subtitlu, prefață, postfață, epigraf, ilustrații, note marginale, manșeta, coperta de carte și multe alte tipuri de semnale secundare, *alografice* (nu aparțin autorului) sau *autografice* (de la autor)” [143, p. 3].

Polifonie – combinație concomitentă a elementelor/vocilor, dialogismul nu reprezintă doar ciocnirea discursurilor centrate pe erou, ci este trăsătura de bază a discursului interior al fiecărui personaj [5].

Reprezentări ale referințelor și valorilor multiple aparținente altor culturi, percepute sub aspect de dialog, schimb și interacțiune între aceste reprezentări și referințe, precum și între persoanele și grupurile cu referințe multiple. Conceptul de reprezentare a fost preluat din psihologia socială și, în sens larg, după cum ne prezintă Ferreol, reprezentări pot fi considerate „modalitățile de organizare a cunoștințelor noastre despre realitate”, aceste cunoștințe fiind la rândul lor un construct social. Prin urmare, reprezentările sunt „legate în mod direct de apartenența noastră la o comunitate” [36, p. 368]. Aceste reprezentări creează diferența dintre cultura maternă și cultura-țintă.

Subtext – purtătorul de voce a autorului și aici vor fi exprimate intențiile sale, necesar a fi perceput pentru a percepe legătura între ceea ce a fost expus literalmente și ceea ce se subînțelege. Din aceste considerente, succesul unui text care își propune să lanseze un mesaj codat rezidă în capacitatea sa de a transmite într-o manieră explicită sau implicită subtextul autorului [194].

Tabloul lingvistic al lumii – potrivit savanților ruși – schemele conceptuale ale unei culturi, care reprezintă filosofia unui grup lingvistic specific și care presupune coexistența și conlucrarea conceptelor, ideilor, imaginilor și asociațiilor existente în conștiința individuală și națională, pentru a asigura înțelegerea între aceștia [114, p. 6-7, 60, 68], [97], [98], [108], [103].

Text – un produs finit, independent, izolat, fixat al actului de comunicare. Recurgerea la text ca un produs determină interpretarea lui semantică, conținutul său, precum și parametrii de comunicare, cum ar fi ideea, conceptul, scopul comunicării, fondul de cunoștințe, subiectul discursului, destinatarul etc. și la un nivel superficial, organizarea, compoziția, principiile și metodele de implementare a textului. Toți acești parametri numiți determină caracteristicile calitative ale specificului textului total ca o unitate de comunicare [92], [75], [1], [57].

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Roșcovan Nina

CURRICULUM VITAE AL AUTOAREI

Nina Roșcovan

Născută: 18.10.1981

Chișinău, Republica Moldova

Studii:

Perioada	2011-2015
Calificarea / diploma obținută	Studii doctorale
Specialitatea	Lingvistică generală – lingvistica textului, analiza discursului, stilistică
Numele și tipul instituției de învățământ	Universitatea de Stat din Moldova

Perioada	2004-2005
Calificarea/diploma obținută	Master în filologie Studii de Americanistică
Numele și tipul instituției de învățământ	Facultatea de Limbi și Literaturi Străine Universitatea de Stat din Moldova

Perioada	1998-2003
Calificarea / diploma obținută	Licențiat în filologie
Specialitatea	Limbă engleză – Limbă franceză
Numele și tipul instituției de învățământ	Facultatea de Limbi și Literaturi Străine Universitatea de Stat din Moldova

Activitatea profesională:

Perioada	2004 – prezent
Funcția sau postul ocupat	Lector universitar
Numele și adresa angajatorului	Universitatea de Stat din Moldova
Tipul activității sau sectorul de activitate	Învățământ superior

Perioada	2010 – prezent
Funcția sau postul ocupat	Șef de Laborator „Programe și proiecte internaționale”
Numele și adresa angajatorului	Academia de Studii Economice
Tipul activității sau sectorul de activitate	Programe și proiecte internaționale

Participări la foruri științifice internaționale:

Interferențe universitare - integrare prin cercetare și inovare (Chișinău, 2012); APLE cu genericul *Novelty and Excellence in Teaching English* (Chișinău, 2013); Colocviu Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și Orientale, organizat de Colegiul Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și Orientale în Științe Umane, (CODFREURCOR) cu genericul: *La langue et la culture à l'ère de la mondialisation* (Chișinău, 2013); *Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă* (Chișinău, 2014); *Rolul profesorului în procesul predării limbii străine în contextul integrării europene*, (Chișinău, 2014); Colocviu Internațional al Doctoranzilor în Științe Umane din Universitățile Europei Centrale și Orientale, organizat CODFREURCOR, (Tbilisi, 2014), cu genericul *Inter culturalité et expression de repères identitaires dans la littérature et les arts dans l'espace des pays postsocialistes; Perspectives in the humanities and social sciences: hinting at interdisciplinarity* Second Edition: From Manuscript to E-book Iași, România (Iași, 2015); *Direcții prioritare ale predării învățării limbilor străine în economia cunoașterii*, ASEM, (Chișinău, 2015); conferința internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării*

învățământului superior la cerințele pieței muncii (Chișinău, 2016); *Integrare prin cercetare și inovare* (aniversarea 70 ani USM) (Chișinău, 2016), conferința internațională *Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii* (Chișinău, 2017).

Publicații:

- Lucrări științifice:

1. **CONTRASTIVE STUDY OF LEXICAL MODALITY IN ENGLISH AND ROMANIAN**, Studia Universitatis – revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, Nr. 10, Seria ”Științe umanistice”, Chișinău, CEP USM, 2007, p. 161-166, Nina Roșcovan.
2. **THE IMPORTANCE AND BENEFITS OF TEACHING READING STRATEGIES: IMPROVING READING COMPREHENSION**, Studia Universitatis – revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, Nr. 4 (44), Seria ”Științe umanistice”, Chișinău, CEP USM, 2011, p. 216-218, Nina Roșcovan, Olga Duhlicher.
3. **INTERTEXTUALITATE: GENEZA ȘI EVOLUȚIA CONCEPTULUI** Studia Universitatis – revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, Nr.10(60), Chișinău, CEP USM, 2012, pp. 85-90, Nina Roșcovan.
4. **L’APPROCHE INTERTEXTUELLE DU DISCOURS POSTELECTORAL DANS LES EDITORIAUX**, Revista științifică oficială internațională a Colegiului Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și Orientale în Științe Umane (CODFREURCOR) Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines, Nr 1, 2014 Universitatea de Stat Ilia, Georgia. pp. 112-124; + publicație online: <http://www.eish.iliauni.edu.ge>, Nina Roșcovan
5. **LES INTERFERENCES DU CULTUREL ET DU TEXTUEL DANS LES EDITORIAUX**, Revista științifică oficială internațională a Colegiului Doctoral Francofon Regional al Europei Centrale și Orientale în Științe Umane (CODFREURCOR) Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines, Nr 2, 2015 Universitatea de Stat Ilia, Georgia. pp. 112-124, + publicație online: <http://www.eish.iliauni.edu.ge>, Nina Roșcovan.

- Teze ale comunicărilor științifice:

1. **REMOVING COMMUNICATION BARRIERS IN A FOREIGN LANGUAGE**, Conferința Științifică Internațională „Învățământul Superior și Cercetarea – Piloni ai Societății Bazate pe Cunoaștere” dedicată Jubileului de 60 Ani ai Universității de Stat din Moldova, Rezumatele comunicărilor, Seria Științe Umanistice, Vol. I, Chișinău, CEP USM, 2006, p.95-96.
2. **COMUNICAREA INTERCULTURALĂ: DEFINIȚII ȘI ASPECTE** Conferința Științifică cu participare Internațională „Interferențe Universitare - Integrare prin Cercetare și Inovare”, 25-26 septembrie 2012, Rezumate ale comunicărilor, Seria Științe Umanistice, Chișinău, CEP USM, 2012, p.218-220. Nina Roșcovan, Olga Duhlicher

- Materiale ale comunicărilor științifice:

1. **TEACHING READING: STRATEGIES FOR IMPROVING READING COMPREHENSION**, Conferinței APLE, ”Up-to-date Techniques and Strategies in Teaching English”, Chișinău, CEP USM, 2011, p. 165- 167, Nina Roscovan, Olga Duhlicher
2. **TRANSLATION DIFFICULTIES – WAYS OF EXPRESSING LEXICAL MODALITY IN ROMANIAN**, Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului „EUGENIU COȘERIU”, ediția a XI-a, Chișinău, 2011, Normă – sistem – Uz: codimensionare actuală, Nina Roscovan
3. **DIFFICULTIES IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE**, Conferinței APLE, „Innovations and Challenges in Teaching English”, Chișinău, CEP USM, 2012, pp. 137-138, Nina Roșcovan, Olga Duhlicher

4. **IMPLEMENTING LISTENING STRATEGIES IN THE ENGLISH CLASSROOM**, Conferința APLE cu genericul „Novelty and Excellence in Teaching English”, Chișinău 2013, pp. 136-138, Nina Roșcovan, Olga Duhlicher.
  5. **THE ROLE OF INTERTEXTUALITY IN TEACHING READING TO EFL LEARNERS**, APLE cu genericul „Novelty and Excellence in Teaching English”, Chișinău 2013, pp. 139-140, Nina Roșcovan.
  6. **TEACHING LISTENING: LEARNER DIFFICULTIES AND PRACTICAL SOLUTIONS**, Acta Didactica - Seminar metodic Interconexiunea paradigmelor didactice si metodologice in predarea limbilor străine cu participare internațională (ULIM), Chișinău ULIM 2013, pp. 127-133, Nina Roșcovan, Olga Duhlicher.
  7. **L'APPROCHE INTERTEXTUEL DU DISCOURS POST-ELECTORAL DANS LES EDITORIAUX**, Colloque international de doctorants en Sciences humaines des universites d'Europe centrale et orientale (organizata de CODFREURCOR) cu genericul: La langue et la culture a l'ere de la mondialisation, Universite d'Etat Ilia, Tbilisi, 2014, pp. 112-124, Nina Roșcovan.
  8. **THE INTERTEXTUAL ASPECT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION**, colocviul științifico-practic cu participare internațională: Rolul profesorului in procesul predării limbii străine in contextul integrării europene, Chișinău, 2014, pp. 139-146, Nina Roșcovan.
  9. **THE DEGREE OF DESAMBIGUATION OF INTERTEXTUALITY IN EDITORIAL HEADLINES: A CASE STUDY**, Colocviul cu participare internațională Epoca marilor deschideri: rolul limbilor si al literaturilor in societatea pluralista la data de 27-28 martie 2014 prilejuit de jubileul de 50 ani ai Facultatii Limbi si Literaturi Străine a Universitatii de Stat din Moldova, Chișinău, CEP USM 2015, pp. 117-120, Nina Roșcovan.
  10. **STRATEGII DE LECTURARE A INTERTEXTUALITATII IN EDITORIALE: AUTOR VERSUS DESTINATAR**, Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii, conferință științifică internațională, culegere de articole selectiv 25-26 sept., Vol. 4, Partea I, Chișinău, ASEM, 2015, pp. 60-63, Nina Roșcovan.
  11. **DIMENSIUNEA INTERNATIONALA A INTERTEXTUALITATII IN EDITORIALE: STUDIU DE CAZ**, Conferința Internațională „Noi tendințe in predarea limbajelor de specialitate in contextul racordării invatamintului superior la cerințele pieții muncii, CEP USM, Chișinău 2016, pp. 241-248, Nina Roșcovan.
- Suport de curs
  - 1. **ASPECTS OF ENGLISH PHONETICS**, Concise Theoretical Issues: reading rules and useful tasks, Chisinau: Pontos, 2013, 126p., Nina Roscovan, Olga Duhlicher.
  - 2. **INTERACTIVE READING**, Pontos, 2013, 128p., Daniela Pascaru, Nina Roșcovan

Date de contact:

Adresa: str. T. Strisca 8/1, apt. 171, Chisinau.

Tel. mobil: 079909907

Email: ninaroscovan@yahoo.com